

נציב קבילות החיילים

דוח שנתי

49

התשפ"א 2020

נציב קבילות החיילים

דוח שנתי

49

התשפ"א

2020

הדוח מוגש לשר הביטחון ולוועדת החוץ והביטחון
של הכנסת על פי סעיף 557 (א) לחוק השיפוט הצבאי,
התשט"ו – 1955

אתר הנציבות באינטרנט
www.mod.gov.il/nakhal

הודפס באמצעות משרד הביטחון – ההוצאה לאור
תל-אביב, טבת התשפ"א – ינואר 2021

התצלום המופיע על גבי הכריכה הינו באדיבות מערך דובר צה"ל

תוכן העניינים

7.....	פרק א' – דבר הנציב ועיקרי הרוח.....
9.....	▪ מבוא.....
15	סוגיות בפיקוד ובמנהיגות.....
15.....	▪ זלזול בפקודים וחוסר כבוד כלפיהם.....
19.....	▪ ביטויי אלימות של מפקדים כלפי חיילים.....
22.....	▪ פגיעה בפרטיות וחוסר רגישות למצבם האישי של חיילים.....
25.....	▪ אי-הקפדה על זכויות רפואיות של חיילים.....
29	זכויות הפרט.....
29.....	▪ פגיעה בזכויות הפרט בשל פערים מקצועיים.....
30.....	▪ הבטחות ומסירת מידע שגוי או חלקי למשרתים.....
31.....	▪ פערים בהבנה ובהסברה של הליכים סגליים.....
32.....	▪ שיהוי בטיפול גורמי הפרט.....
32.....	▪ אי-עדכון תקרות תשלומי המשפחות (תש"ש).....
35	מנהל שאינו תקין.....
36.....	▪ הטיפול בבקשות לגידול זקנים בצה"ל.....
38.....	▪ דין אישה כדין גבר.....
41	משרתי הקבע בצה"ל.....
45	שירותי הרפואה בצה"ל.....
46.....	▪ ייעוץ מרחוק.....
47	▪ פינוי רפואי.....
48.....	▪ המענה לחיילי צה"ל במרפאות 'ביקורופא'.....
49.....	▪ רופאים עובדי צה"ל.....
51.....	▪ אבחנה נפשית ללא שלילת סיבות רפואיות פיזיות למצב רפואי.....

מיועדים לשירות הביטחון (מלש"בים) 53

מערך חיילי המילואים בצה"ל 57

- הענקת פטור משירות מילואים 58
- הסדרי נסיעה בתחבורה ציבורית למשרתי מילואים 58
- תעודות שחרור 59
- ועדות רפואיות 59

אחרית דבר 60

פרק ב' – התמודדות צה"ל עם משבר נגיף הקורונה 61

- על קצה המזלג - השתלשלות העניינים מבחינה כרונולוגית 63
- המענה הרפואי בצה"ל נוכח משבר הקורונה 65
- הנחיות לאוכלוסיות המצויות ב'סיכון יתר' 65
- בידוד והרחקה 66
- בדיקות לגילוי קורונה 67
- זיהוי מקרי תחלואה ביחידות צה"ל 69
- טיפול בחיילים שחלו בקורונה 69
- הגדרת מחלימים מקורונה וחזרתם לשירות 69
- התמודדות עם משבר הקורונה - היבטים פיקודיים וזכויות המשרתים 71
- תיווך הנחיות צה"ל לחיילים ולבני משפחותיהם 71
- מימוש הנחיות צה"ל והטמעתן 'בשטח' 71
- מענה פיקודי לחיילים מבודדים, מורחקים וחולים 72
- זכויות המשרתים בצה"ל 74
- הבטים הנוגעים לשירות הקבע 78

פרק ג' – המלצות עקרוניות שניתנו בעקבות טיפול

בקבילות ואופן יישומן על ידי רשויות הצבא 81

- השלמת עבודת המטה לטיפול בחיילים המשרתים בחוליות הטכניות
- הפלוגתיות (חט"פ) 83

- 85..... הכרה באוכלוסייה השייכת למערך ההגנה האווירית כלוחמים
- 86..... שינוי המדיניות בדבר העברה מתפקיד תוך פגיעה בשכר במהלך היריון
- 87..... פער בין הוראות קבע אכ"א למדיניות אכ"א בדבר מימוש הקלות בתנאי השירות
- 88..... אי-כינוסה של הוועדה המייעצת בנושא פיצוי בגין אובדן ציוד
- 89..... אינדיקציות "מצ"ח" למשרתי הקבע בעקבות הליכי חקירה
- 90..... קידום בדרגות לאוכלוסיית הקצינים המקצועיים בשירות המילואים
- 91..... הבהרה בדבר איסור שימוש בחומרים מסוכנים בצה"ל ללא פיקוח מתאים
- 92..... הסדרת אופי שירותם של לוחמי הנח"ל בפרק האחרון לשירות החובה
- 94..... עדכון כתב ההתחייבות לחכירת רכב המיועד למשפחות ברוכות ילדים

פרק ד' – נתונים וסיכומים מספריים 97

פרק ה' – דוגמאות לקבילות לפי נושאים 109

- 111 יחסי מפקד-פקוד
- 131 רפואה - טיפול המפקדים וגורמי הרפואה
- 149 תנאי השירות והתשלומים
- 167 שירות הקבע
- 175 התמודדות צה"ל עם משבר נגיף הקורונה (COVID-19)
- 191 שירות המילואים
- 197 מיועדים לשירות הביטחון (מלש"בים)

נספחים 205

- 207 נספח א': מבנה יחידת נציב קבילות החיילים ודרכי פעולתה
- 217 נספח ב': חלק י"א לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 - בירור קבילות חיילים
- 225 נספח ג': פקודת המטכ"ל 33.0336, נציב קבילות החיילים - נוהל פנייה וסמכויות

פרק א'

דבר הנציב ועיקרי הדוח

פרק א'

דבר הנציב ועיקרי הדוח**מבוא**

1. מכוח האמור בסעיף 557 (א) לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 (להלן: החוק), הריני מתכבד להגיש לשר הביטחון ולוועדת החוץ והביטחון של הכנסת דין וחשבון על פעילות נציב קבילות החיילים בשנת העבודה 2020.
2. דוח זה מוגש גם לנשיא המדינה ולרמטכ"ל, והוא נשלח אף לצמרת צה"ל, למפקדי היחידות ולמפקדים בכירים בשירות הסדיר והמילואים, כדי להביא לפניהם בדרך ישירה ובלתי-אמצעית את הנושאים העיקריים שבהם מטפל הנציב, שהרי בשמם ובשם חייליהם הוא פועל.
3. דוח זה המוגש לפניכם פורס את עיקרי עשייתה של נציבות קבילות החיילים ומביא את תמצית התובנות מהקבילות שטופלו במהלך שנת העבודה 2020.
4. גם השנה מוגש הדוח סמוך לסיום שנת העבודה כדי לוודא כי הוא רלוונטי ומאפשר תיקון ושינוי בזמן אמת. במהלך השנה החולפת הפצתי דוחות רבעוניים לרמטכ"ל ולאלופי צה"ל במטרה להצביע על מגמות מרכזיות אשר בתחום אחריותם ולקדם מהלכים לתיקונם כבר במהלך השנה.
5. בנימה אישית, בקרוב אסיים תקופה של שנתיים כממלא מקום נציב קבילות החיילים, בנוסף על תפקידי כמבקר מערכת הביטחון. ברצוני להודות על הזכות שניתנה לי לבצע תפקיד חשוב זה ולאחל לתא"ל (במילואים) רחלי טבת-ויזל הצלחה בתפקידה כנציבת קבילות החיילים הראשונה.

6. להלן סוגיות מרכזיות שעלו מבירור קבילות החיילים בשנת 2020:

א. התנהגות לא מכבדת ואלימות פיזית ומילולית של מפקדים - בשנה האחרונה, כמו גם בזו שקדמה לה, נחשפתי לביטויי אלימות ולחוסר כבוד של מפקדים כלפי פקודיהם.

מהעיסוק בנושא זה למדתי כי צמצום המרחק הפיקודי, טשטוש הגבולות והיעדר כלים להתמודד עם מצבים מורכבים - שימשו קרקע פורייה לביטויי אלימות למיניהם. כתוצאה מכך הובאו לפניי השנה מקרים שבהם מפקדים השליכו לעבר פקודיהם חפצים (דוגמת סכין או פטיש), ובנס לא הסבו נזק בגוף; מקרים בהם מפקדים נהגו בחוסר כבוד בפקודיהם - השפילו אותם וביישו אותם לעיני אחרים, ולא נהגו ברגישות למצוקתם; ובמקרים חריגים, נהגו מפקדים באלימות בוטה כלפי אנשיהם.

השלכותיהן של תופעות פסולות אלה אינן מסתכמות אך בפגיעה הגופנית והנפשית בנפגע, הן רחבות ומכרסמות באמון שניתן במפקדי צה"ל ובמערכת הצבאית כולה. על צה"ל ומפקדיו לגנות תופעות אלו ולקיים פעולות אכיפה והסברה עד למיגורן המלא מתוכו.

ב. התמודדות צה"ל עם מגפת הקורונה - במסגרת ההתמודדות עם מגפת הקורונה, נדרש צה"ל לבצע שינויים והתאמות כדי לתת מענה רפואי שלם למשרתים שחלו בקורונה או נדרשו בבידוד ואף לסייע לאוכלוסייה האזרחית בהתאם להנחיות הדרג המדיני, הכול תוך שמירה על רציפות תפקודית ועל מוכנות מבצעית מלאה. במהלך השנה התרשמתי כי לצד ההיערכות המרשימה והדינמיות שצה"ל הפגין בהתמודדות עם השינויים הרבים שתקופה זו הביאה עימה, צפו ועלו פערים בהתנהלות בהיבטים רפואיים ואחרים - החל בפער בתיווך מסרים והנחיות מהמטה לשטח, המשך בטיפול לקוי של מפקדים במוקדי הדבקה, בעיכוב במתן מענה רפואי לחיילים שנחשדו כחולים או נדרשו בבידוד או בהרחקה מהיחידה וכלה באי-מימוש הנחיות מחייבות ובפגיעה בזכויות כלכליות וסוציאליות של המשרתים.

בראייתי, בתקופה זו, שבה רב הנסתר על הגלוי, מפקדי צה"ל צריכים להקפיד הקפדה יתרה בכל הנוגע ליישום ההנחיות הנוגעות למיגור מגפת הקורונה,

להפעיל שיקול דעת ולבצע בקרה אחר מימוש ההנחיות עד אחרון החיילים כדי לשמור על שלומם של חיילי צה"ל ולוודא עמידה ביעדי צה"ל.

ג. פגיעה בזכויות הפרט בשל פערים מקצועיים - מהקבילות שבהן עסקתי השנה מצטיירת תמונה מדאיגה ולפיה הטיפול של הגורמים האמונים על המענה לפרט לוקה בפערים מקצועיים, ומוביל לפגיעה במענה הניתן למשרתים. כך, נוכחתי כי חלק מגורמי המקצוע לא מפירים היטב את ההנחיות שעליהם הם אמונים ומוסרים מידע שגוי למשרתים הפונים אליהם בבקשה לקבל סיוע במימוש זכויותיהם. במקרים אחרים מצאתי כי גורמי המקצוע השתהו במתן מענה למשרתים ואף התעלמו מההנחיות מחייבות הנוגעות לזכויות המשרתים. למרבה הצער, בעטיין של ההנחיות שגויות נגרמו למשרתים נזקים כלכליים, נפגע מסלול קידומם או נפגעה זכות הנלווית לשירותם הצבאי, על לא עוול בכפם.

בדוח עמדתי על כך שהמקצועיות, הארגון והמשמעת אינם מנת חלקו של השדה המבצעי בלבד, וכי הגורמים המקצועיים האמונים על מתן המעטפת לפרט - נדרשים לוודא כי המענה שהם נותנים הוא מהיר, איכותי ומלא, וכי זכויות המשרתים לא ייפגעו שלא לצורך.

ד. אי-הקפדה על זכויות רפואיות של חיילים - במהלך שנת העבודה החולפת נוכחתי כי מפקדים רבים אינם מכירים די הצורך את אחריותם ואת חובתם בכל הנוגע להבטחת זכויותיהם הרפואיות של פקודיהם. כתוצאה מכך לעיתים עוכבה או נמנעה מחיילים גישה לרופא או לגורמי בריאות הנפש. פעמים התבקשו חיילים לבצע פעילות מסוימת חרף פטור רפואי שניתן להם או נדרשו לשוב ליחידתם בניגוד להמלצות הרופא המטפל. בשל האחריות הרבה שיש למפקדים בנושא זה, פרסמתי השנה איגרת המפרטת את חובות המפקדים בנושא זה. באיגרת עמדתי על גישתי, ולפיה על מפקדי צה"ל לנקוט גישה מרחיבה באשר לאחריותם בנושאים אלו ואף לסייע לחייליהם היכן שהם נתקלים בקשיים בטיפול בנושאים הנוגעים לבריאותם. למגינת ליבי, נושאים אלו אף באו לידי ביטוי בדוח הקודם.

ה. קבילות משרתי הקבע - בעבר הבעתי את דאגתי מכך שמשרתי צבא הקבע, שקשרו את גורלם בגורל צה"ל ומשמשים שלוחו - מוצאים עצמם קובלים על

מפקדיהם, וכן על מדיניות או התנהלות המערכת הצבאית בעניינם. לצערי, גם השנה נוכחתי בהיקף קבילות גבוה של משרתי הקבע, דרכן זיהיתי כשלים בטיפול באוכלוסייה זו, החל בתהליכים סגליים חסרים, המשך בהבטחות שאינן בסמכות ובחוסר שקיפות מול הפרט, וכלה בפערים בתקינה ובתיווך מסרים.

אני סבור כי אין להקל ראש בריבוי קבילותיהם של משרתי הקבע וכי יש בהן כדי להעיד על אובדן אמון ביכולתה של המערכת הצבאית לפתור מחלוקת או קושי המתעורר בין משרת הקבע למפקדיו. על מפקדי צה"ל לפעול ללא לאות על מנת לוודא כי משרתי הקבע יזכו ליחס הוגן ולטיפול מקצועי ומלא כדי לאפשר להם להמשיך ולהשקיע את כל מאמציהם בשמירה על ביטחון המדינה, מבלי שדעתם תהיה מוסחת בדאגות הנוגעות לתנאי שירותם, שכרם ועוד.

ו. מיועדים לשירות הביטחון (מלש"בים) - בשנה החולפת פחת מספר הקבילות שהגישו המיועדים לשירות ביטחון. לצד זאת, הקבילות שבהן עסקתי שבו והדגישו את הפערים באיכות המענה הניתן למלש"בים הפונים לרשויות צה"ל. כידוע, לשכות הגיוס ומוקדי השירות הם חלון הראווה עבור בני הנוער העתידיים להתגייס לצה"ל, והממשק לו הם זוכים משמעותי ברכבים שונים ומגוונים. לצערי, תופעות בהן נמסר למיועד לשירות ביטחון מידע שגוי, חלקי או מטעה בדבר הליכי המיון שביצע, וכן מענה לא הולם או לא סבלני פוגעים במוטיבציה לשירות מאתגר בצה"ל.

רשויות הגיוס מחויבות לפעול על מנת לוודא כי תהליכי טרום הגיוס של המיועדים לשירות ביטחון יהיו נגישים ומקצועיים וכי ההתנהלות מולם תהא הוגנת ושקופה, ככל הניתן.

7. גם השנה נכללו בדוח מגוון נושאים חשובים בתחומי הפיקוד, הזכויות הכלכליות של המשרתים, מערך המילואים, שירותי הרפואה והמיועדים לשירות הביטחון. יש לתת את הדעת להיבטים הפרטניים והמערכתיים העולים מנושאים אלו ולייחד מחשבה מעמיקה, מן הפרט אל הכלל, על הדרכים לטיפול בפערים ובקשיים, שעומים מתמודדים חיילי צה"ל ומפקדיו.

8. השנה הידקתי את המעקב אחר מימוש המלצות הנציב והעברתי לידי אלופי צה"ל דוחות רבעוניים בדבר התקדמות הטיפול בהן.
9. אני מקווה כי התובנות העולות מהדוח השנתי יסייעו לצה"ל לשפר את יכולותיו ולערוך את ההתאמות ואת השינויים הנדרשים כדי לתקן את הליקויים ולמנוע את הישנות המעשים הבלתי תקינים העולים מהדוח.
10. לסיום אציין כי אני מכיר ומוקיר את מפקדי צה"ל, את מוסריותם, את הדוגמא האישית שבעשייתם ואת עמידתם האיתנה בפני האתגרים המגיעים לפיתחם.
11. טרם אחתום את דבריי, אבקש לחזק את ידי קציני נציבות קבילות החיילים ולהודות להם, לחייליה ולעובדיה על הרוח, על המסירות, על המקצועיות ועל האהבה שעימן הם מבצעים את עבודתם למען צה"ל וחייליו.

תא"ל (מיל') איתן דהן

מ"מ נציב קבילות החיילים

סוגיות בפיקוד ומנהיגות

"ישנם שני סוגים של כוח. האחד מושג על ידי פחד מעונש והשני על ידי מחוות של אהבה. כוח המבוסס על אהבה הוא חזק וקבוע אלף מונים מזה המושג דרך פחד מעונש"¹

זלזול בפקודים וחוסר כבוד כלפיהם

ערך כבוד האדם, מערכי היסוד של האנושות, הוא הערך המוביל בין הערכים המרכיבים את "רוח צה"ל", שלאורו מחונכים דורות של מפקדי צה"ל וחייליו.

מפקדי צה"ל מעמיקים ומאתגרים עצמם בקורסי ההכשרה והפיקוד בדילמות הנוגעות לערך זה, וזאת מתוך ההכרה כי עליהם לנהוג לאורו בשגרה ובקרב.

אך העיסוק בערך זה לא מסתיים עם ענידת סיכת המ"מ או דרגות הקצונה, ואין די בכך שיתנוסס בכניסה למחנות צה"ל או יוזכר בנאומים חגיגיים. מפקדי צה"ל נדרשים להפוך את העיסוק בו לשגרה כחלק אינהרנטי בכל החלטה שהם מקבלים, ולוודא כי הם פורטים אותו לפעולות יום-יומיות, גדולות כקטנות.

דוד בן-גוריון, ראש הממשלה הראשון, התייחס לאתגר העומד בפני מפקדי צה"ל בכל הנוגע לטיפול בפקודיהם. באחד מנאומיו, אותו נשא בשנת 1951 בטקס סיום קורס קצינות, ציין כי הצבא צריך להקיף את החייל באווירה משפחתית ולטפל בו "בדאגה נאמנה ואוהבת". בן-גוריון הוסיף כי מפקד אינו ממלא את שליחותו אם הוא פועל אך ורק בהטלת אימה ובכוח הצו והמשמעת. לדבריו, "על הקצין לרכוש את אמונו ואהבתו של הפקוד, והפקוד צריך להרגיש יד מטפחת באהבת אם".

נראה כי גם ממרחק של 70 שנים דברי בן-גוריון שרירים ועומדים - מפקד המטפח את חייליו ודואג להם - יזכה באמונם, ואילו מפקד שאינו קשוב לאנשיו או פוגע בכבודם לא יוכל להובילם.

1. מדברי מוֹהֶטְמָה גִנְדִי (מוֹהֶנְדָס קְרַמְצ'נֶד גִנְדִי) - מנהיג פוליטי ורוחני הודי, שהוביל את תנועת העצמאות ההודית במאבקה בשלטון האימפריה הבריטית.

אני מכיר ומוקיר את מפקדי צה"ל, את מוסריותם, את הדוגמה האישית שהם נותנים לעמיתיהם ולפקודיהם ואת עמידתם האיתנה בפני אתגרים המגיעים לפתחם.

עם זאת, גם בשנה זו התגלו לצערי צבר מקרים שבהם מפקדים פעלו מול פקודיהם באטימות, בקהות חושים, בשרירות לב וללא גילויי רגישות, גמישות והתחשבות. התנהלות זו, שתחילתה בנוקשות יתרה, הובילה לא אחת גם לאלימות מילולית, לזלזול של מפקדים כלפי פקודיהם ולחוסר הבנה לקשיים שהם מעלים, עד כדי פגיעה משמעותית בהם.

באחת מהקבילות המרכזיות בנושא זה, שבהן טיפלתי במהלך השנה האחרונה (קבילה מס' 0-6-505674), הלין חייל בשירות החובה על התנהלותם של גורמי הפיקוד והרפואה בגדוד שבו שירת כלפיו, במהלך הכשרתו כלוחם בגדוד.

החייל תיאר בקבילותו כיצד מפקדיו בתקופת ההכשרה לעגו לו, כינו אותו "בכיין", "שקרן", "תינוק" "כוסית", חיקו את אופן דיבורו ואת הליכתו והשפילו אותו לעיני חיילים אחרים. כן הוא תיאר כיצד מפקדיו לא האמינו כי הכאבים שעליהם התלונן הם אותנטיים, איך לא פעלו להעניק לו מענה רפואי מספק, זמין ומהיר ואף סירבו לאפשר לחברו לקחת עבודה מזורז מחדר האוכל נוכח מצבו הרפואי.

החייל ציין כי מפקדיו הנחו אותו לנסוע בתחבורה ציבורית לבדיקה רפואית כשהוא נושא את כל הציוד שלו על גבו ולשוב ליחידה, תוך התעלמות מההמלצה שניתנה על ידי הרופא. כמו כן, תיאר כי מפקדיו לא דרשו בשלומם לאחר שאושפז, התנערו מאחריותם הפיקודית ופגעו בחסינו הרפואי כשצילמו חומרים רפואיים שהיו מונחים סמוך למיטתו בבית החולים.

נוכח חומרתן וחריגותן של הטענות, זומנו החייל וכל גורמי הפיקוד הרלוונטיים לנציבות כדי למסור את עדותם. כן התקבלו תגובותיהם של גורמי הרפואה המקצועיים הרלוונטיים בגדוד וביחידות הממונות.

עם סיומה של מלאכת הברור מצאתי פגמים וכשלים פיקודיים נרחבים בהתנהלות מפקדי החייל. מצאתי כי מפקדיו פעלו בעניינם באופן נוקשה, גילו חוסר אמון באשר לתלונותיו הרפואיות ולכאביו העזים, ואף לא מימשו הנחיות רפואיות בעניינם כלשונם.

כן מצאתי, כי גורמי הפיקוד בפלוגה התבטאו והתנהלו כלפיו מספר פעמים באופן בלתי הולם, בניגוד לנורמה הפיקודית המצופה ממפקד בצה"ל.

במקרה זה הבהרתי כי המפקד הוא הכתובת הראשונה במעלה לחייליו, ועליו לתת אמון בתלונותיהם הרפואיות, מתוך אמונה ברוח האדם, והבנה כי יחסי אמון בין חייל לבין מפקדו הם המפתח להעברת המסרים הפיקודיים באופן מיטבי, ומהווים חלק מהנורמה הפיקודית המצופה ממפקד בצה"ל.

בנוסף, מצאתי פגם בכך שמפקדי החייל הפרו המלצה רפואית שניתנה בענייניו של החייל והדגשתי כי למפקדים אין את הכלים הרפואיים-מקצועיים להעריך את מצבו הבריאותי של החייל, ונקיטת פעולות הסותרות את הנחיות גורמי הרפואה עלולה לפגוע בבריאותו ובשלמות גופו של החייל.

כמו כן מצאתי פגם בפגיעה בפרטיות החייל ובזכותו לסודיות רפואית כשמפקדו צילם את מסמכיו בבית החולים, ובחוסר הרגישות שהפגינו מפקדיו כשלא קיימו את חובתם הפיקודית והמוסרית לבקרו בתקופת שהותו בחופשת מחלה ממושכת.

נוכח החומרה היתרה באירוע זה, הערתי למפקד הגדוד, כמי שאמון על הטיפול בחיילי הגדוד, על הכשרת מפקדיו ועל ביצוע תהליכי בקרה ומעקב יעילים. כן הערתי בחומרה לשניים ממפקדי החייל, והמלצתי לתיק את הערתי בתיקם האישי ולהעביר מתפקיד פיקודי את אחד מהם.

למעלה מזה, המלצתי למפקד החטיבה ולמפקד הגדוד לכנס שיחות חתך תקופתיות עם חיילי הגדוד כדי לוודא כי הלקחים שהופקו מקבילה זו מיושמים הלכה למעשה על ידי גורמי הפיקוד הזוטרים בגדוד וללמוד את המקרה כ'מקרה דגל' בכל ההכשרות של מפקדי הכיתות ושל השלמות קורס הקצינים בחטיבה.

בהמשך, בהליך בקרה ומעקב שקיימתי אחר המלצותיי אלו, עורכתי כי המפקדים נקטו צעדים מערכתיים וארגוניים כדי למגר את התופעות שנחשפו בקבילה. בין היתר, הוצגה לי לומדה ייעודית שהופקה עבור סגלי הפיקוד ביחידה. בלומדה מוצגות דילמות פיקודיות וערכיות שנלמדו מן הקבילה, והיא נועדה לשמש כלי עזר בהכשרות מפקדים ולסייע במניעת הישנות מקרים מעין אלו בעתיד.

הכשלים הרבים שעלו ממקרה זה מחדדים את הנורמה הערכית המצופה ממפקדי צה"ל. על מפקדי צה"ל לאהוב את פקודיהם, לתת בהם אמון, לגלות אמפתיה לכאבם, להבין את צורכיהם ולפעול על מנת לסייע להם למלאם ככל הניתן. מפקד אשר אינו נוהג כך, לא יוכל למלא את חובותיו כלפי פקודיו באופן מלא, והם לא יהיו מסורים לו ולמשימות הצבאיות שעליהם לבצע.

ביטויי אלימות של מפקדים כלפי חיילים

"אלימות: עוצמה חלושה"²

בעשורים האחרונים אנו עדים להתפשטות תופעת האלימות במדינות שונות בעולם, עד שנראה כי היא הפכה לחלק בלתי נפרד ממערכת ההתנהגות היום יומית בחברות שונות.

רבות נכתב בגנותה של תופעה זו, אשר יש בה כדי לפגוע בשלומם של קורבנותיה אך גם בערכי היסוד של החברה כולה.

צה"ל מתמודד אף הוא עם תופעת האלימות אשר נזקיה ניכרים בקורבנותיה ויש בהם כדי להשפיע על האמון שניתן בצה"ל ובמפקדיו.

מאז הוקמה הנציבות, מטופלות בה מדי שנה קבילות המתארות ביטויי אלימות של מפקדים כלפי חיילים מסוגים שונים - החל מאלימות פיזית בעוצמות שונות, המשך באלימות מילולית, וכלה בהשפלה ובכיוש (shaming).

מהעיסוק בנושא זה בשנה החולפת, למדתי כי צמצום המרחק הפיקודי, טשטוש הגבולות והיעדר כלים להתמודדות עם מצבים מורכבים - שימשו כר פורה לביטויי אלימות למיניהם.

כך בקבילה מסוימת הלין חייל כי מפקד פלוגתו נקט כלפיו אלימות פיזית (קבילה מס' 510417-3-0).

מבירור הקבילה עלה כי החייל סירב להישפט בפני מפקד הפלוגה ואף ירק לכיוונו. מפקד הפלוגה הודיע לחייל כי יישפט בפני מפקד הגדוד והנחה אותו להמתין בחדר. כשיצא החייל מחדרו, מפקדו אחז בחולצתו, דחק אותו אל הקיר ודחף אותו בחזרה לחדר.

2. מתוך ספרו של הפילוסוף ולדימיר יגלוביץ, הטהור והמזוהם שראה אור בשנת 1960.

בתחקיר שערך מפקד החטיבה, הוא מצא פגם חמור בהתנהלות מפקד הפלוגה והדגיש כי היא חורגת מסטנדרט ההתנהגות המצופה ממפקד, חרף התנהגותו הפסולה של החייל. על כן החליט מפקד החטיבה לשפוט את מפקד הפלוגה ולהטיל עליו עונש מחבוש. נוסף על כך, מפקד החטיבה העביר את עיקרי האירוע לכל גורמי הפיקוד ביחידה כדי שלא יישנו מקרים דומים בעתיד.

בבואי לסכם את ממצאי קבילה זו מצאתי כי בחנתי בעבר קבילה אחרת בעניינו של אותו המפקד, ושם הערתי לו על שהתבטא באופן אלים כלפי פקודו והוא אף נשפט בגין אירוע זה. על כן, נוכח חומרת המקרה והישנותו, הערתי בחומרה למפקד הפלוגה והמלצתי כי עותק מהערתי יתויק בתיקו האישי. בנוסף, המלצתי לקצין החיל הראשי שבו משרת מפקד הפלוגה, כי יזומנו אליו, יעמוד עימו על חומרת המעשה וישקול את המשך שירותו הצבאי בתפקיד פיקודי.

בקבילה אחרת קבל חייל בשירות חובה שמפקד פלוגתו השליך סכין לעבר חייל אחר בנוכחות חיילים נוספים, באופן שהבהילו ואיים עליו (קבילה מס' 0-7-508593).

מבירור הקבילה למדתי כי האירוע החל בכך שמפקד הפלוגה ואחד החיילים השליכו חפצים זה לעבר זה. בשלב מסוים הזהיר מפקד הפלוגה את החייל לבל יזרוק עליו שוב חפצים, וזרק לעברו את הסכין. למרבה המזל, הסכין פגעה בקיר.

במקרה זה הערתי בחומרה למפקד הפלוגה על התנהלותו והדגשתי את הפסול בה, ואת חובתם של גורמי הפיקוד לנהוג באופן מכבד כלפי פקודיהם ולהקפיד על מתן דוגמה אישית.

בקבילה נוספת הלין חייל בשירות החובה כי מפקדו קילל אותו והשליך לעברו פטיש (קבילה מס' 0-7-508893).

המקרה אירע כאשר החייל ומפקדו ישבו יחדיו מחוץ למשרדם, והחייל עישן סיגריה. כשהעשן הפריע למפקד, הוא קילל את החייל והשליך לעברו את הפטיש. לדברי המפקד, היחסים בינו ובין החייל פתוחים ומשוחזרים ומעשיו נעשו בבדיחות הדעת כדי להתקרב לחייל, וללא כוונה לפגוע בו.

מפקד הגדוד שתחקר את המקרה מצא פגם בהתנהגות המפקד. מפקד הגדוד ציין כי

היחסים בין מפקד לפקודיו לעולם לא יהיו שווים, וכי הוא מצפה מהמפקדים לקבוע גבולות ברורים בינם ובין פקודיהם ולנהוג באיפוק ובאורך רוח גם כשפקודיהם אינם נוהגים כך. מפקד הגדוד החליט להעמיד לדין את המפקד ולכנס שיחה בנושא עם הסגל הפיקודי בגדוד.

במקרה זה קיבלתי את ממצאי תחקירו של מפקד הגדוד והדגשתי כי אני רואה בחומרה רבה כל התנהגות אלימה של מפקד כלפי פקודיו, גם אם נעשתה בכדיחות הדעת.

התנהגות אלימה של מפקדים כלפי פקודיהם פוגעת בערך כבוד האדם ובאמון שניתן במפקדי צה"ל, וככזו היא אסורה וראויה להוקעה ולגינוי.

על צה"ל לפעול כדי לבער את נגע האלימות מתוכו, הגם שהוא נקודתי, לנהוג ביד קשה בכל גילוי של אלימות ולתת בידי מפקדי צה"ל את הכלים הנדרשים להתמודד עם אתגרי הפיקוד המובאים לפתחם.

פגיעה בפרטיות וחוסר רגישות למצבם האישי של חיילים

"אם ראה המחוקק צורך להקדיש לפרטיות וצנעת הפרט סעיף מיוחד בחוק היסוד, אין זאת כי אם רצה להדגיש את חשיבותו המיוחדת של ערך הפרטיות ואולי רצה גם שתישמע מתוך הדגשה זו דאגתו בגלל נפישות הפרתה, וגינוי הפגיעות בה"³

כל אדם זכאי למידה של אלמוניות ולניהול אורחות חייו באין מפריע⁴. זכות זו עוגנה בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וניתן לה מעמד על ביחס לזכויות ולאינטרסים חשובים אחרים.

אחד מאתגריה של הזכות לפרטיות קשור בקושי להגדיר ולגדר אותה, לדייק וללהתייחס לשינויים ולהתפתחויות החברתיות והטכנולוגיות שהעידן המודרני הביא עימו.

אף השירות בצה"ל מזמן אתגרים הנוגעים לפרטיות המשרתים, שכן עצם מהותו ומאפייניו של השירות הצבאי מחייבים פגיעה מסוימת בפרטיות החיילים.

במצב זה, שבו זכותם של חיילים לפרטיות מוגבלת ממילא מזכותם של מי שאינם משרתים בצה"ל, קיימת חשיבות גבוהה לוודא כי פרטיות החייל לא תיפגע אלא כשהדבר מחויב מתוקף אופיו הייחודי של השירות הצבאי ובמידה שאינה עולה על הנדרש.

מלמידת קבילות בתחום זה מצאתי כי הפגיעה בפרטיותם של משרתים בצה"ל יכולה לבוא לידי ביטוי במנעד רחב של מקרים. לעיתים היא נועדה לשרת ערך אחר (דוגמת חיפוש במכשיר טלפון נייד כדי לאתר מידע הנדרש לצורך מסוים; תיאור מקרה שבו מעורב אדם מסוים על מנת להפיק ממנו לקחים וכד'), במקרים אחרים, הפגיעה נובעת מחוסר תשומת לב לפרטיות האחר, ובמקרים נוספים, היא משרתת את רצונו של הפוגע בפרטיות לבייש ולשבור את רוחו של האחר.

3. השופט חיים כהן: "ערכיה של מדינה יהודית ודמוקרטית" - עיונים בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו" (הפרקליט - ספר היובל, התשנ"ד-1993), 9, 43.

4. פרופסור זאב סגל, "הזכות לפרטיות מול הזכות לדעת", עיוני משפט ט', התשמ"ג, 175, 178.

באחת הקבילות שהובאה לפתחי הלין חייל בשירות החובה על שהוחלט לשלול את ההכרה בו כחייל בודד בתוקף למפרע לאחר שבמהלך ריאיון שבוצע עימו עיינה קצינת תנאי השירות (להלן: "ת"ש") במכשיר הטלפון הנייד שבבעלותו ואיתרה בו תמונות ותכתובות המעלות ספקות לטיב הקשר בין החייל להוריו (קבילה מס' 0-8-508402).

בעקבות הקבילה פורסמה הבהרה לסגלי הת"ש השונים, ולפיה אין לעיין במכשיר טלפון של חייל בשל החשש לפגיעה בפרטיותו.

בקבילה אחרת הלינה חיילת בשירות החובה על כך שבמהלך שיחה בין מפקדתה לאביה, סיפרה לו המפקדת כי החיילת משתייכת לקהילה הגאה, וכי יש לה בת זוג קבועה (קבילה מס' 0-8-508252).

מבירור הקבילה למדתי כי המפקדת סברה שאביה של החיילת מודע לנטיותיה המיניות והתנצלה בפני החיילת על אי-הנעימות שנגרמה מן המקרה.

במקרה זה, אף שהמידע נמסר בתמימות וולא כוונת זדון, מצאתי פגם בהתנהלות המפקדת והערתי לה על כך. כן ציינתי כי על מפקדים להתנהל ישירות מול פקודיהם ולהקפיד על פרטיותם. בנוסף המלצתי כי תיערך שיחה לגורמי הפיקוד ביחידה, ללא אזכור פרטי מקרה זה, ובה יובהרו הגבולות הנדרשים בשיחה עם מי מטעמו של חייל, ובעיקר - החשיבות בשמירה על פרטיותו.

בקבילה אחרת שבה עסקתי, נחשפתי להתנהלות פוגענית של גורמי הפיקוד בעניינו של חייל בשירות החובה, אשר כללה פגיעה בפרטיותו, חוסר רגישות וחוסר אמון למצבו האישי, הרפואי והנפשי והשפלתו לפני חיילים אחרים.

החייל תיאר בקבילות כיצד מפקדתו הנחתה אותו לעדכן אותה לעיתים תכופות היכן הוא נמצא ולדווח לה בכל פעם שניגש לשירותים על ידי שליחת סמלון (אֶמוֹג'י) תואם ביישומון "ווטסאפ". הנחיה זו ניתנה למרות שדיווח למפקדתו כי הוא סובל מבעיה רפואית המצריכה גישה מוגברת לשירותים.

עוד תיאר החייל כיצד מפקדותיו לא גילו רגישות למצוקתו הנפשית, העבירו ביקורת על התנהלותו המקצועית בפני חיילים אחרים באופן שהביכו והשפילו ואף העירו לו על הופעתו בקבוצת ה"ווטסאפ" היחידתית.

בעקבות הקבילה, קיימה מפקדת היחידה תחקיר, במסגרתו הביעה את מורת רוחה מהנחייתה של מפקדתו של החייל שיעדכן אותה בכל פעם שהוא ניגש לשירותים והדגישה בפניה כי התנהלות זו אינה עולה בקנה אחד עם ערך כבוד האדם.

עוד ציינה מפקדת היחידה כי בכוונתה לשלב בהכשרת תכנים העוסקים בפיקוד ראוי ובכבוד האדם לשם מניעת הישנותם של מקרים אלו.

עם סיכום ממצאיי מצאתי פגמים רבים בהתנהלות גורמי הפיקוד ביחידתו של החייל, שנהגו בו בחוסר רגישות, רמסו את כבודו ואת פרטיותו והשפילו אותו לפני חבריו ליחידה.

נוכח כך, הערתי בחומרה למפקדתו הישירה של החייל ואף למפקדת הממונה על המדור שבו שירת בשל חלקם בהתנהלות חמורה זו.

כפי שציינתי גם בדוחות קודמים, התופעה המשתקפת מהקבילות שתיארתי לעיל, וממקרים רבים אחרים מדאיגה ומחייבת בחינה, העמקה והסברה. כן נדרש לתת בידי כל דרגי המפקדים כלים להשגת מטרותיהם תוך הקפדה על פרטיותם של החיילים, כדי שלא יבואו מבלי דעת לפגוע בפרטיותם של חיילים בבחינת "ולפני עיוור לא תיתן מכשול" (ויקרא יט, יד).

אי-הקפדה על זכויות רפואיות של חיילים

"הטיפול הרפואי מצוי בגרעין הקשה של זכותו זו של כל אדם לשלוט בחייו, שכן עשויה להיות לו השפעה ישירה, ולא פעם בלתי הפיכה, הן על אורך חייו והן על איכות חייו"⁵

השירות בצה"ל הוא שירות חובה. מרגע גיוסו של חייל, הוא נתון למרות מפקדו, ואינו יכול לבחור אימתי לעזוב את תפקידו ולפנות למרפאה, מתי לחדול מאימון בשל קושי רפואי, או שלא למלא משימה צבאית בשל קושי בריאותי.

לפיכך, זוהי אחריותו האישית וחובתו של כל מפקד לוודא כי חייל המצוי תחת פיקודו ונתקל בקושי רפואי - יקבל מענה מהיר, יעיל ומיטבי.

בראייתי, על מפקדי צה"ל לנקוט גישה פעילה (אקטיבית) ומרחיבה באשר לאחריותם בנושאים אלו, ואף לסייע לחייליהם היכן שאלו נתקלים בקשיים בטיפול בנושאים הנוגעים לבריאותם.

לדאבוני, במהלך השנה החולפת זיהיתי פערים בהבנת מפקדים את גבולות סמכותם ואת חובותיהם בנוגע למימוש זכויות רפואיות של חיילים. פערים אלו עיכבו לא אחת את המענה הרפואי הראוי, גרמו לסבל מיותר ולנזק רפואי ופגעו באמון שרוחשים חיילים למפקדיהם ולמערכת הצבאית כולה.

באחת הקבילות שבהן עסקתי השנה, הלין חייל כי מפקדו הנחה אותו לבצע משימה בניגוד לפטור רפואי שניתן לו (קבילה מס' 0-4-508546).

פקודת המטה הכללי 61.0104 שעניינה: "הטיפול הרפואי בחייל" קובעת כי חובה על המפקד לקבל וליישם את ההוראות הרפואיות שנתן רופא מטפל בעניינו של חייל. עוד נקבע כי ככל שיש למפקד ספק באשר לתוכן ההוראות שניתנו, עליו לפנות בעניין לרופא המטפל שנתן אותן כדי לקבל הבהרות.

5. מתוך פסק דינו של המשנה לנשיא, השופט ריבלין בע"א 1326/07 מד"י ואחרים נ' פרופסור עמי עמית ואח', פורסם במאגר המשפטי "נבו".

מפקדו של החייל התייחס לקבילה וציין כי מצא לנכון שלא לכבד את הפטור שהוצג לו שכן לא צוין על גביו אם מדובר בפטור זמני או קבוע. במקרה זה התרשמתי כי נפל פגם בהתנהלות המפקד שפעל בניגוד לפקודות הצבא ולסמכותו כשלא כיבד את הפטור הרפואי שהוצג לו. נוכח זאת, הערתי למפקד וצינתי כי מצופה ממפקד לכבד את ההחלטות שנתנו גורמי הרפואה גם אם הוא סבור שנפל בהן פגם טכני כזה או אחר.

בקבילה אחרת (קבילה מס' 0-4-509381) קבל חייל על עיכוב בלתי סביר בהפנייתו לגורמי בריאות הנפש (ברה"ן) חרף פנייתו בנושא למפקדת מחלקתו.

בקבילה זו קיבלתי את ממצאי תחקירו של מפקד הגדוד בעקבות הקבילה, ולפיהם נפל פגם בכך שהמפקדת הנקבלת לא טיפלה כנדרש בבקשת החייל להפנותו לקצין בריאות הנפש. המפקדת התנתה את הפנייתו לבדיקה בהעברת חוות דעת מפקדים, בניגוד להוראת קצין הרפואה הראשי 401.005, הקובעת כי אין חובה לצרף להפניה לבדיקת קצין בריאות הנפש חוות דעת מפקד.

במקרה זה ציינתי כי לתפיסתי, על המפקד לוודא שפקודיו מקבלים את כל זכויותיהם, לא כל שכן זכויות הנוגעות למצבם הבריאותי והנפשי. כן מצופה ממפקד להתנהל בהתאם לקבוע בפקודות הצבא, בכלל זה להפנות חייל לבדיקת קב"ן בהתאם לבקשתו ללא עיכוב.

בד בבד התרשמתי כי מפקד הגדוד נקט צעדים פיקודיים כלפי המפקדת וכי הלקחים מהקבילה, לרבות פקודות הצבא הרלוונטיות לקבילה, הועברו על ידו לכל גורמי הפיקוד בגדוד לשם מניעת הישנותם של מקרים דומים בעתיד.

בקבילה נוספת הלין חייל שנחבל ברגלו על שמפקדו הנחה אותו לשוב ליחידה אף על פי שאושרה לו חופשת מחלה. כן הלין על שלא סופקו לו קביים ומזון נוכח פציעתו.

בעניין זה מצאתי ליקוי בהתנהלות מפקדו של החייל שפעל בחוסר סמכות כשלא כיבד את המלצת הגורם הרפואי ושלא פעל ביתר שאת לספק לו קביים. לפיכך הערתי למפקד על התנהלותו. הדגשתי כי מלבד חובתם של המפקדים לפעול בגדרי סמכותם ולכבד המלצות רפואיות, עליהם לפעול ללא לאות כדי לסייע להם לקבל את המענה הרפואי המלא הנדרש להם.

על רקע קבילות אלו ואחרות, פרסמתי בשנה החולפת איגרת למפקדי צה"ל, ובה דגשים לאחריותם בהיבטים הנוגעים לבריאות פקודיהם החל בהפניה לטיפול רפואי, המשך בכיבוד המלצות רפואיות, וכלה בהקפדה על חיסיון רפואי.

אני סבור כי יש להמשיך ולדייק בפני מפקדים את גדרי סמכותם ואת חובותיהם בכל הנוגע למימוש זכויות רפואיות של חיילים על מנת לוודא כי החיילים מקבלים מענה רפואי מלא ומיטבי לבעיותיהם הרפואיות.

זכויות הפרט

"יסודו של הטיפול בפרט הוא בארגון נכון, בחינוך טוב ובניהול נכון של היחידה . . . אם הטיפול בבעיה יהיה מאורגן לפי שיטה נכונה יהיו רמת הטיפול באנשים ורמת הפיקוד גבוהות"⁶

פגיעה בזכויות הפרט בשל פערים מקצועיים

בשנה החולפת עסקתי בצבר קבילות שעניינן בפגיעה בזכויות הפרט שהיה בה כדי להשפיע על זכויות כלכליות ואחרות של המשרתים בצה"ל - בחובה ובקבע.

מהקבילות מצטיירת תמונה מדאיגה שלפיה טיפול הגורמים האמונים על המענה לפרט לוקה בפערים מקצועיים, וכי קיימים כשלים בהעברת מסרים בין גורמי המדיניות לגורמי המקצוע ביחידות ומהם - ל"שטח".

בראייתי, למעטפת שנותנים גורמי משאבי האנוש (להלן: "משאָן") והפרט למשרתים בצה"ל חלק ממשי בבניית האמון בין צה"ל למשרתיו. למשרת המקדיש את מלוא מרצו למען המערכת יש ציפייה לגיטימית כי ענייניו יטופלו במקצועיות ובמסירות. ליקויים במענה לפרט גורמים לשחיקה ולערעור האמון בינו לבין המערכת, הפרט חש כי הוא שקוף בפני המערכת והמחויבות שלו אליה הולכת ופוחתת.

אין בעיניי ספק שצה"ל לא יכול להרשות לעצמו כי אלו המייחדים את שנותיהם היפות למען הגנה על המדינה וקושרים את גורלם בגורלה, לא ייהנו ממעטפת תומכת, "פרו-אקטיבית" הדואגת לרווחתם ולזכויותיהם.

בקבילות שבהן מצאתי כי הפרט נפגע שלא לצורך בשל התנהלות לא מקצועית של מפקדים וגורמי המשאָן והפרט, הערתי לגורמים האחראים, פעלתי כדי לסייע לפרט וגם כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד, כפי שאפרט להלן.

6. מכתביו של רא"ל חיים לסקוב, הרמטכ"ל החמישי של צה"ל ונציב קבילות החיילים הראשון, בספרו **מנהיגות צבאית**, בעריכתו של מר יוסף אשכול (חמ"ד: משהב"ט הוצל"א, 1985).

הבטחות ומסירת מידע שגוי או חלקי למשרתים

בכמה קבילות זיהיתי כי פניותיהם של משרתים לגורמי המִשָּׁן והפרט בבקשה לקבל מידע הנדרש להם כדי לקבל החלטה מושכלת בנושאים הנוגעים לשירותם - נענו בצורה לא מקצועית.

לדוגמה, נגד הלין (קבילה מס' 0-7-506183) על שבמסגרת בירור חבויות שבוצע טרם קיבל החלטה לקצר את שירותו, נמסר לו כי קיים לו חוב בהיקף של 800 ₪. לאחר שחרורו התברר כי היקף החוב עומד על 18,500 ₪.

במסגרת בירור הקבילה עלה כי בבירור החבויות שבוצע בעניינו של הנגד נפלה טעות. עוד עלה כי גורמי הסגל ביחידתו שלחו לנגד בהודעת דואר אלקטרוני צבאי את תוצאות בירור החבויות, מבלי לפרט את סך החוב ואת הקיזוז שבוצע בעניינו.

עם סיום הבירור מצאתי כי נפל פגם חמור בכך שבמסגרת הליך בירור החבויות לא נבחנה תקינות החוב על ידי הגורמים הרלוונטיים. עוד מצאתי פגם בכך שגורמי המִשָּׁן והפרט לא מסרו לנגד את המידע הנדרש במסגרת בירור החבויות.

בהקשר זה נמסר לי במהלך הבירור כי ננקטו צעדים ארגוניים לשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

במקרה אחר הלין משרת קבע (קבילה מס' 0-5-509395) כי טרם פרישתו מצה"ל, פנה לגורם הרלוונטי לצורך קבלת מידע בדבר אפשרות לפדיון ימי חופשה. במועד שבו פנה, ניתנה לו תשובה כללית ולפיה במועד פרישתו יוכל לקבל פרטים בנושא. לאחר שפרש פנה שוב בבקשה לפדות את ימי החופשה, אז נמסר לו כי על פי פקודות הצבא הוא כלל אינו זכאי לכך.

משרת הקבע ציין כי אילו היה מודע לדברים טרם הפרישה, היה יכול לממש את ימי החופשה שנותרו לזכותו עוד במהלך שירותו.

במקרה זה מצאתי פגם בתשובה הכללית שניתנה למשרת הקבע, ובכך שהגורם שאליו פנה לא התעמק בפנייתו הראשונית. בהקשר זה ראיתי מקום להסב את תשומת ליבו של בעל התפקיד הרלוונטי לדברים.

ביטוי נוסף לפערים מקצועיים מצאתי בהתנהלות ועדת סרנים בעניינה של קצינה בדרגת סרן (קבילה מס' 0-6-506204). בוועדה ואף בראיונות שהתקיימו עם הקצינה הוצג תפקיד שאליו התמודדה כמזכה בתוספת בגין רמת פעילות. אולם ממצאי הבירור לימדו כי על פי נוהלי הצבא הקצינה אינה זכאית לתוספת כאמור בגין תפקיד זה. בעקבות המקרה ננקטו צעדים לצורך חידוד המסרים המועברים בוועדות סרנים.

במקרה אחר (קבילה מס' 0-6-508794) הובטח "מענק מפקד" לקצינה בכפוף להארכת שירותה. משהאריכה את שירותה, נמצא כי קודם למתן ההבטחה לא נערכה בדיקה באשר לקיומן של מכסות למענקים אלו, ועל כן לא ניתן לה מענק. בעקבות הקבילה, נבחן עניינה כחריג, והיא זוכתה במענק.

אדגיש כי בראייתי מוטלת על גורמי המקצוע חובה מוגברת לספק בידי משרתים מידע מלא ומהימן כדי שיוכלו לקבל החלטות מושכלות בעניין עתידם האישי והמקצועי.

פערים בהבנה ובהסברה של הליכים סגליים

בשנה החולפת עסקתי רבות בקבילות הנוגעות לזכאות למענק שכר סקטוריאלי (להלן: "מענק"). המענק הוא פרי הסכם של משרד הביטחון עם משרד האוצר, ולפיו משולם לאוכלוסיות מענק שנתי בכפוף לעמידה בתבחינים (קריטריונים) מסוימים (שירות בתפקיד מסוים, יתרת שירות, חתימה על כתב התחייבות ועוד).

העיסוק בקבילות אלו הצביע על פערים במקצועיותם של גורמי המִשָּׁטָ"ן ועל פערים בהעברת מסרים מגורמי המדיניות העוסקים בתחום לגורמים המקצועיים ביחידות.

בקבילות רבות טענו חיילים המשרתים בתפקידים המזכים קבלת מענק זה כי לא הוחתמו על כתבי התחייבות, וכי לא נמסר להם כי חתימה כאמור היא תנאי לקבלת המענק (קבילות מס' 0-1-506449, 0-505700).

במקרים אלה המלצתי לנקוט צעדים ארגוניים כדי לוודא את הסדרת הנושא למניעת מקרים דומים בעתיד.

בקבילות נוספות מצאתי כי הגורמים הרלוונטיים ביחידה כלל לא מכירים את הצורך

בחתימת משרתים על כתבי התחייבות לצורך קבלת מענק זה (קבילה מס' 508352-0-8). במקרים אלו נבחן עניינם הפרטני של הקובלים מול הגורמים הרלוונטיים באגף כוח האדם ובשים לב להתנהלות גורמי הצבא.

בראייתי, מוטלת על גורמי המדיניות בצה"ל חובה לוודא כי בידי גורמי הפרט ביחידות כל הכלים המקצועיים הנדרשים להם על מנת לבצע את תפקידם בצורה מקצועית. כן מוטלת עליהם חובה מוגברת לקיים בקרה צמודה כדי לוודא כי פערים יזוהו בזמן אמת וכי זכויות המשרתים בצה"ל לא יקופחו.

שיהוי בטיפול גורמי הפרט

דוגמאות נוספות המלמדות על פערים מקצועיים מצאתי בקבילות שבהן הלינו משרתים על שיהוי ניכר בטיפול בפניותיהם על ידי גורמי המִשָּׁף והפרט. כך במספר קבילות (לדוגמה קבילה מס' 505805-5) הלינו קובלים על שלא זוכו בהחזרים בגין תשלום שכר דירה. בבירור קבילותיהם עלה כי עיכובים אלו נגרמו עקב ליקויים בטיפול גורמי המִשָּׁף.

בקבילה אחרת (מס' 509303-7-0), הלינה משרתת קבע על שלא טופלה בקשתה לדמי כלכלה ולתוספת שכר בגין רמת פעילות במשך כשנתיים. בהקשר זה, הגם שבמהלך בירור הקבילה הושלם הטיפול בעניינה, מצאתי לנכון להדגיש כי מצב שבו משרת קבע נפגע בזכויותיו קרוב לשנתיים בשל כשלים של גורמי משאבי האנוש - אינו סביר כלל ועיקר.

אי-עדכון תקרות תשלומי המשפחות (תש"ש)

על רקע תפיסתה הסוציאלית של מדינת ישראל הכיר המחוקק בחובת המדינה לספק לכל אזרחיה הכנסה המאפשרת להם לקיים את עצמם ולספק את צורכיהם החיוניים (קצבת הכנסה). בד בבד הוא קבע כי הוראות חוק הבטחת הכנסה, תשמ"א - 1980, לא יחולו על אדם המשרת שירות סדיר בצה"ל וכן לא על רעייתו.

משום כך אין כיום חקיקה המחייבת תשלום הבטחת הכנסה לחיילי צה"ל, וחוקת תשלומי המשפחות (להלן: תש"ש) נועדה להשלים חלל זה.

בחוקת התש"ש נבחנו כל מקורות ההכנסה של משפחת החייל, ונקבעת תקרת הסיוע

הקבועה עבודה בהתאם למספר מאפיינים. עוד קובעת החוקה את התחשיב שלפיו ייקבע שיעור התשק"ש - שיטת העדכון שומרת על הצמדת תקרות התשק"ש לשינויים בשכר הממוצע במשק (המשמש בסיס לחישוב קצבאות הביטוח הלאומי). קצבאות המוסד לביטוח לאומי עולות מדי שנה באפריל או במועד תשלום תוספת היוקר במשק (לפי המוקדם מבניהם).

בשנת העבודה 2019 עסקתי בקבילת חייל בשירות החובה, שהליך על ליקויים בטיפול בבקשתו לקבל הטבת תשק"ש. אגב בירור קבילתו הובא לידיעתי כי תקרות הסיוע המוענקות לבני משפחותיהם של חיילים - לא עודכנו משנת 2015.

זו לא הפעם הראשונה, שבה סוגיה זו, של אי-עדכון תקרות התשק"ש עולה על סדר היום. מבקר המדינה עסק בנושא הטבת התשק"ש כבר בדוח ביקורת מספר 56א' לשנת 2005, ובדוח שנתי 61א' (משנת 2010) העיר על שלא עודכנו תקרות התשק"ש והמליץ לעדכן ולבצע בקרה בנושא.

כמו כן, בתקופת כהונתו של האלוף יצחק בריק כנציב קבילת החיילים, הוא עסק בנושא זה אגב קבילה (קבילה מס' 3051364). בעקבות כך עודכנו תקרות התשק"ש לאחרונה בשנת 2015.

אני רואה בחומרה רבה את גרירת הרגליים בכל הנוגע לעדכון תקרות הטבת תשק"ש לבני משפחותיהם של המשרתים בצה"ל. התנהלות זו לא רק שהיא פוגעת ביכולות של חייל לעסוק בתפקידו הצבאי מבלי להיות טרוד במצוקתה הכלכלית של משפחתו, אלא גם מנוגדת לפקודות הצבא, מפירה ביד גסה את החוזה הבלתי רשמי בין הפרט למערכת וחותרת תחת עיקרון "צבא העם".

בעקבות החשיבות הרבה שאני רואה בטיפול בנושא זה פעלתי מול ראש אכ"א כדי לוודא כי תקרות התשק"ש יעודכנו ללא דיחוי. לשמחתי, סמוך למועד חתימת דוח זה, עודכנו תקרות תשלומי המשפחה, באופן המבטיח כי זכויות הזכאים לתשלום זה לא יקופחו.

מנהל שאינו תקין

"הכללים המחייבים את הרשות בהליך המנהלי הם הביטוי המעשי של חובת ההגינות הכללית המוטלת עליה . . . חובה זו הייתה מושתתת על ההנחה בדבר חולשתו היחסית של היחיד מול השלטון שהייתה שלובה בחשש מפני פגיעה בחירויות היסוד שלו"⁷

רשויות מנהליות משמשות כנאמן לציבור. נאמנות זו היא מקור לכוח ולאחריות, וככזו היא מחייבת את הרשויות באיפוק, איזון, סבירות, והגינות בהפעלת סמכויותיהן⁸.

אין עוררין כי לרשויות המנהליות השפעה על התנהלותו היום-יומית של הפרט ולא יהיה זה מוגזם לקבוע כי השפעת צה"ל על הפרט עצומה ואינה ניתנת לכימות.

כך, המשרת בצה"ל נתון למרות רשויות הצבא מרגע גיוסו ועד שחרורו באופן רציף ושלם, ותלוי בו בכל תחום - החל בהיבטים הנוגעים להופעתו החיצונית, המשך בבריאותו ובמתכונת שירותו וכלה בחופשותיו ובזכויותיו בשירות ולאחריו.

מכאן, בראייתי, קמה לרשויות הצבא חובה מוגברת להפעיל את סמכויותיהן כלפי הפרט בהתאם לאמות מידה שנקבעו בפקודות הצבא ובהוראותיו, באחריות, סבירות והוגנות.

בשים לב להשפעתו העצומה של צה"ל על הפרט, נטענות לא אחת טענות הנוגעות לטיב ולאופן הפעלת הסמכויות בהיבטים שונים ומגוונים. חיילים שפנו אליי בשנה החולפת בבקשה לקבל סעד, טענו לא אחת כי מפקדיהם פועלים בניגוד לפקודות, או מפרשים את חובותיהם לפי הפקודות באופן לא סביר; וכי קיימים פערים בין הפקודות הכתובות למדיניות הנוהגת בשטח.

החומרה במקרים אלו איננה נעוצה רק בעוול הנגרם לפרט אלא גם בפגיעה במשמעת

7. מתוך ספרה של שופטת בית המשפט העליון, פרופסור דפנה ברק ארז, **המשפט המנהלי**, כרך א פרק 7, עמוד 276.

8. ע"א 92/1188 הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה ירושלים נ' ברעלי, פ"ד מט(1) (463).

ובסדר, שהן מעקרונות היסוד של המערכת הצבאית.

בחלק מהקבילות שבהן עסקתי השנה זיהיתי התנהלות הנוגדת את כללי המנהל התקין באופן שפגע בפרט ובזכויותיו, כפי שאפרט להלן.

מתן היתר לגידול זקן

כזכור, בשנת 2015 עורכנה הוראת קבע של אגף כוח האדם 01-05-33 (להלן: ה"ק"א) והסדירה את הכללים ואת התבחינים (קריטריונים) למתן היתר חריג לגידול זקן.

סמוך לאחר עדכון ה"ק"א הוצפה הנציבות בקבילות ששיקפו בלבול וחוסר הפנמה אשר למקרים בהם יינתן היתר לגידול זקן. כך נטען בקבילות כי מפקדים נתנו הנחיה גורפת לגלח זקנים, צמצמו את התבחינים למתן היתר וקבעו מכסות להיתרים אלו⁹.

באותה עת, נראה כי מדובר היה בחבלי לידתה של ההסדרה, ובעקבות התערבותו של הנציב דאז, האלוף יצחק בריק וקיומה של הסברה נכונה - צומצמו תופעות אלו.

במהלך השנה החולפת התבטא הרמטכ"ל, רא"ל אביב כוכבי, בנושא והנחה את מפקדי צה"ל לאכוף את ה"ק"א כלשונה. בעקבות הנחיה זו שבו והתגלו במלוא עוצמתן תופעות פסולות הפוגעות בחיילים.

כך, במקרים מסוימים הונחו חיילים האוחזים בהיתר לגידול זקן לגלח את זקנם לאלתר (קבילה מס' 0-9-509641); במקרים אחרים שימש ההיתר כעילה למניעת שיבוץ בתפקידים מסוימים (קבילה מס' 0-3-505077); ובמקרים אחרים הודיעו מפקדים מראש כי אין בכוונתם לאשר בקשות למתן היתר לגדל זקן ללא תלות בנסיבות (קבילה מס' 0-8-509922).

כן למדתי כי מפקדים נמנעו מלהשיב בכתב לבקשות למתן היתר (קבילה מס' 509922-8-0), לא נמקו את החלטותיהם כנדרש (קבילה מס' 0-8-508182); או השתהו במתן מענה לערעורים שהוגשו בנושא.

תופעה זו של מפקדים הפועלים בשרירות לב, בניגוד לפקודות ולנהלים, באופן הפוגע

9. הנושא תואר בהרחבה בדיוח שנתי 45 לשנת 2016, מעמוד 95 ואילך.

באופיו ובזהותו של הפרט היא פסולה וראויה להוקעה.

בפנייתי בנושא זה לרמטכ"ל עמדתי על הפערים שביישום ההק"א וביקשתי כי יבהיר למפקדי צה"ל את החובה לפעול בהתאם לפקודות הצבא. נוסף על כך, עמדתי בפנייתי זו על התשומות הרבות המושקעות בנושא זה ועל כדאיותן מול הערך שהן משרתות.

סמוך לאחר פנייתי בנושא, בחודש יולי 2020, ההק"א עודכנה באופן שהעניק למפקדי יחידות סמכות לרון ולאשר בקשות למתן היתר לגידול זקן.

לצערי, תיקון זה לא הפחית את הטענות בדבר התנהלות מפקדים בטיפול בנושא זה.

כך, בקבילה שהוגשה לאחר עדכון ההק"א הלינו לוחמים על שהונחו באופן גורף לגלח את זקנם, ללא קשר לקיומו של היתר פרטני כזה או אחר.

נוכח חומרת הקבילה ערך מברר בכיר מטעמי ביקור פתע בבסיס האימונים החטיבתי, במסגרתו התרשם כי הגם שמפקד החטיבה הפיץ מדיניות סדורה בנוגע למתן היתר לגידול זקנים התואמת את הוראות ההק"א, יישומה בקרב המפקדים הזוטרים לקה בחסר.

מהבירור עלה כי במקרים מסוימים הנחה אחד ממפקדי הפלוגות את כל פקודיו להתגלח כדי לשמש דוגמה אישית לפקודיהם. ובמקרה אחר אפשר מפקד הפלוגה לפקודיו להגיש בקשות לקבלת היתר לגידול זקן, אך הנחה אותם לגלח את זקנם עוד טרם נדונה בקשתם.

נוכח ממצאי הבירור הסבתי את תשומת ליבו של מפקד החטיבה לכך שמלבד החשיבות לשמור על ערך המשמעת - יש לוודא שבקשות כל החיילים, לרבות מפקדים זוטרים, ייבחנו לפי פקודות הצבא ככתבן וכלשונו.

נוכח צבר רב של אירועים שבהם נוכחתי כי מפקדי צה"ל, הנדרשים לשמש דוגמה לפקודיהם בכל הנוגע לציות לפקודות הצבא - נוהגים בניגוד לפקודות בנושא זה, אני סבור כי יש להוסיף ולהעמיק את ההסברה בעניין זה ולבצע בקרה אחר התנהלות המפקדים בנושא זה.

דין אישה כדין גבר

לאורך השנה דנתי בקבילות שעסקו בהחלטות רשויות צה"ל באשר למשך שירותן של חיילות שהתנדבו למסלול המחייב תקופת שירות הוזה לשל גברים, אך הן נשרו ממסלול זה סמוך לאחר גיוסן.

כידוע, סעיף 16א לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986, קובע כי חיילת המשרתת על פי התנדבותה באחד המקצועות שקבע שר הביטחון בתקנות - דינה כדין גבר.

בהנחיותיהם הפנימיות קבעו רשויות הצבא כי ככל שהופסקה השתתפותה של חיילת בהכשרה מסיבה שאינה רפואית עד 60 יום מפתחת ההכשרה, יקוצר משך שירותה ל-24 חודשים, ואם לא כן - יקוצר שירותה ל-27 חודשים.

בעת טיפול בסוגיה זו נתקלתי לא אחת במקרים שבהן התנהלות רשויות הצבא הביאה לכך שחיילות חצו את קו 60 הימים בהכשרה, וכך נמנעה מהן האפשרות לקצר את שירותן.

באחת הקבילות (קבילה מס' 0-9-508171) הלינה חיילת כי עם תחילת ההכשרה ציינה בפני מפקדיה כי היא מתקשה להשתלב בהכשרה, ומאוחר יותר אף ביקשה לחתום על "טופס ויתור" לתפקיד זה.

במקרה זה מצאתי כי מפקדיה של החיילת לא קידמו את הטיפול בבקשתה לסיים את ההכשרה - התנהלות שהביאה אותה לחצות את קו 60 הימים ולחייבה ב-27 חודשי שירות. בעקבות הקבילה התקיימה בחינה נוספת בעניינה של החיילת ורשויות צה"ל החליטו לקצר את שירותה ל-24 חודשים.

במקרה אחר, הלינה חיילת שלא קוצר שירותה ל-24 חודשים אף שפסילתה מלשמש בתפקיד לחימה (המחייב משך שירות זהה לשל גבר) נבעה מסיבות רפואיות שהתגלו סמוך לגיוסה. מממצאי הבירור עלה כי בירור רפואי שבו החלה במהלך ההכשרה גרם להחסרת תכנים חשובים. עוד עלה כי קיים קשר ישיר בין מצבה הרפואי לאי-השלמתם של תכנים אלו שהובילו להדחתה ממסלול לחימה.

בעקבות זאת המלצתי לגורמים המוסמכים בצה"ל לקצר את משך שירותה של החיילת ל-24 חודשים.

אציין כי בעקבות פניות וקבילות רבות שהתקבלו בנושא זה החליטו רשויות הצבא לרענן את הנחייתם ולהאריך את קבועי הזמנים שבגינם ניתן לקצר את משך שירותה של חיילת שהתחייבה למשך שירות הזהה לשל גבר. בעקבות ריענון זה, גם חיילת שהפסיקה את השתתפותה בהכשרה עד 90 יום מרגע התחלתה תשרת 24 חודשים. בנוסף, לאחרונה אף התקבלה החלטה ולפיה יקוימו ועדות הדחה כבר ביום ה-70 להכשרה כדי לוודא כי החלטות בעניינן של חיילות במקרה שלעיל יתקבלו בטווח 90 הימים, ולא לאחריו.

אדגיש כי בראייתי, להתנהלות רשויות הצבא מול הפרט השלכה ישירה על האמון שרוחשים המשרתים בצה"ל למערכת הצבאית ולנכונותם למצות את כל יכולותיהם בתרומה לביטחון המדינה. על כן, שומה על מפקדי צה"ל לוודא כי בהתנהלותם הם נוהגים בהתאם לפקודות בשקיפות ובבהירות ככל הניתן.

משרתי הקבע בצה"ל

"אוקיר אנוש מפז, ואדם מכתם אופיר" (ישעיהו יג, יב)

שירות הקבע מאגד אנשי מקצוע מיומנים מתחומים שונים ומגוונים המשמשים עמוד השדרה של צה"ל. ככאלו, הם אמונים בין היתר על הובלת תהליכים, על שינויים מובהקים בצה"ל ועל חינוך דור העתיד.

אני רואה בשירות בקבע זכות שבצידה הקרבה רבה - משרתי הקבע פועלים בסביבה תובענית וקפדנית, לא אחת הם נדרשים לשהות רחוק מבני משפחתם, להעתיק את מקום מגוריהם באופן תכוף ולהימצא ב"כוננות" תמידית. כן מוטלות על משרתי הקבע מגבלות שונות: הם נתונים למערכת אכיפה ייחודית ומחמירה, נדרשים לסטנדרט התנהגות גבוה ולדוגמה אישית. בשנים האחרונות הם אף נתונים לעיתים לביקורת חברתית נוקבת ולשינויים מרחיקי לכת במודל שירות הקבע.

בדוח השנתי לשנת 2019 הבעתי את דאגתי הרבה מכך שמשרתי קבע אשר קשרו את גורלם בגורל צה"ל ומשמשים שלוחו מוצאים עצמם קובלים על מפקדיהם או על מדיניות והתנהלות המערכת הצבאית בעניינם. לדאבוני, גם השנה, הוגשו לבחינתי מאות רבות של קבילות מטעם אוכלוסייה זו.

לתפסתי, ייצוא תלונותיהם של משרתי הקבע אל מחוץ לכותלי צה"ל מלמד על משבר אמון בין משרתי הקבע לצה"ל, ויש חשיבות עליונה לעסוק במשבר זה ולפעול לאיחוי ללא דיחוי.

אציין, כי קבילות רבות בהן עסקתי בשנה החולפת מעידות על חוסר שקיפות והוגנות, על הבטחות מפקדים שלא בסמכות ועל ליקויים בהיפרדות מאנשי הקבע, שלעיתים מסיימים שירות ארוך שנים כשהם חשים פגועים מהאופן שבו בוצע הליך ההיפרדות מהם.

בנוסף, במהלך בחינת קבילותיהם של משרתי הקבע זיהיתי ליקויים הנוגעים לתקינה

ולהיעדר התאמה בין התפקיד שממלא משרת הקבע בפועל לבין הרישום במערכות הצבא. לפרקים היעדר ההתאמה בין התפקיד בפועל לרישום במערכות עלול לפגוע פגיעה ממשית במשרת הקבע ולהשפיע על שכרו, על קידומו או על מקצועיותו.

קבילות שבהן מצאתי כי רישומי הצבא אינם משקפים כהלכה את תפקידו של משרת הקבע, המלצתי על תיקון הליקוי לצד תיקון מערכת, על מנת לוודא שהגורמים המוסמכים בצבא נוקטים צעדים נדרשים למניעת הישנות מקרים דומים.

כך, באחת הקבילות בנושא (קבילה מס' 0-0-507990) הלין נגד בשירות הקבע שלא זוכה למינוי בכיר חרף תהליכים שעבר לשם קבלתו, ואף שמילא את התפקיד המתאים למינוי בכיר.

מבירור הקבילה עלה כי בשנת 2017 הוחלט לאפשר לנגד להתחיל בתהליך הסבת מקצוע כדי לבחון את התאמתו למינוי בכיר. לשם כך קיימו גורמי הפיקוד והסגל ביחידתו כמה תהליכים, כשמרביתם לא נוהלו בהתאם להנחיות ולמנהל תקין ולא קיבלו את האישורים הנדרשים.

כך, למשל, לא ניתן אישור של גורמי הסגל והתוצר (תכנון וארגון) להחלטת מפקדים לרדד את סמכויות משרת הקבע כדי לאפשר לו לקיים הליך למידה תוך כדי תפקיד. כמו כן, לא נמצא תיעוד או אישור להחלטה כי ישמש בתפקידו בתור ממלא מקום לתקופה של שלוש שנים (בניגוד להנחיות הקובעות כי מינוי "ממלא מקום" תקף לשנה אחת לכל היותר) ולא נקבעו לוחות זמנים ברורים לסיום תהליך ההכשרה וקבלת החלטות באשר להתאמת הנגד למינוי בכיר.

עם סיום מלאכת הבירור מצאתי ליקויים רבים בהתנהלות גורמי הפיקוד והסגל ביחידת הנגד. לתפיסתי יש בליקויים אלו כדי להעיד על כשל רב-מערכתי ביחידתו, החל בגורמי הפיקוד וכלה בגורמי כוח האדם שהיו אמורים לשמש תמרון אזהרה להימשכות ההליכים בעניינו זמן רב ובאופן בלתי סביר, החורג מהנדרש ומהמצופה בהליכים אלו.

נוכח האמור המלצתי למפקד היחידה לזמן אליו את כל הגורמים הנוגעים בדבר לשם הצגת מסקנותיי והליקויים שנמצאו ולהעיר להם על אופן התנהלותם במקרה זה. כן, המלצתי כי יערך ביחידה מופע למידה והפקת לקחים מקצועיים ופיקודיים למניעת

הישנות מקרים דומים בעתיד.

אשר למשרת הקבע, הרי שבעקבות הקבילה הוחלט לקדמו בדרגה בתוקף למפרע מהמועד שבו החל למלא את תפקידו. נוסף על כך, מאחר שהתרשמתי כי הנגד מילא את התפקיד הבכיר בפועל, הגם שלא נבחר אליו באופן רשמי בדיון שיבוצים, ונוכח התקופה הארוכה שבה מילא את התפקיד - המלצתי כי בתיקו האישי וברישומי חטיבת הסגל תירשם הערה ולפיה אם ימונה בעתיד למינוי בכיר, תיזקף תקופת השירות האמורה כוותק במינוי בכיר לצורך חישוב ההטבות הנלוות למינוי בכיר שאליו ייבחר.

בקבילה אחרת (קבילה מס' 0-3-506847) הלין נגד על שהליך מינויו לתפקיד בכיר שארך למעלה משנה וחצי לא הושלם לבסוף.

מבירור הקבילה עלה כי הנגד לא עבר הליכי כניסה לתפקיד במינוי בכיר ולא התקיים סיכום דיון שיבוצים סדור שבמסגרתו נמסר לו כי נבחר לתפקיד במינוי בכיר. מלבד זאת, הנגד שימש בפועל בתפקיד במינוי בכיר מאז שקודמו פרש משירות, ללא תיעוד או סיכום מסודר, ומבלי שהתקבלה החלטה רשמית על מינויו.

במקרה זה מצאתי פגם חמור בהתנהלות גורמי היחידה שכן לא ניתן לקבל מצב שבו משרת הקבע ממלא תפקיד שנתיים, תוך שמפקדיו טוענים כי לא התקבלה החלטה רשמית ומסודרת בעניין. גם היעדר התיעוד בנושא מעיד על אי-שקיפות ועל חוסר ארגון חמור המונע לברר את הדברים לאשורם.

על כן, המלצתי לגורם מקצועי בכיר לתחקר את ההתנהלות בנושא זה לעומק, תוך נקיטת הצעדים המתאימים לטיפול בו, לרבות מניעת הישנותו.

זאת ועוד, לאחר שנתתי את דעתי לליקויים הממשיים והחמורים בהתנהלות הפיקודית והסגלית בענייניו, וגם לעובדה שתכולות תפקידו לא השתנו שינוי מהותי משמילא את התפקיד בפועל - המלצתי באופן חריג לגורמים המתאימים לפי שורת הצדק, כי יזוכה בתקן הבכיר הנלווה לתפקידו בתוקף למפרע מהמועד שבו התחיל אותו בפועל.

קבילות אלו ואחרות שבהן עסקתי השנה, מחדדות את החשיבות במתן יחס הוגן וטיפול מקצועי ומלא למשרתי הקבע כדי לאפשר להם להמשיך ולהשקיע את כל

מאמציהם בשמירה על ביטחון המדינה מבלי שדעתם תהיה מוסחת בדאגות הנוגעות לתנאי שירותם, שכרם ועוד.

היבטים נוספים שעלו מקבילותיהם של משרתי קבע מתוארים בהרחבה בפרק ב לדוח, העוסק בהתמודדות צה"ל עם משבר הקורונה וכן בתת פרק א' העוסק בזכויות הפרט.

שירותי הבריאות בצה"ל

"ההגנה על הזכות לבריאות . . . חוסה . . . תחת כנפיה של הזכות לכבוד. אולם, יש מצבים שבהם הפגיעה בזכות לבריאות כרוכה אף בפגיעה בזכות לכבוד האדם עצמה"¹⁰

אדם המתגייס לצה"ל משנה את אורחות חייו ואת סדר יומו מקצה לקצה. בין יתר השינויים, הוא נגרע ממערכת הבריאות הציבורית, וכל ההיבטים הנוגעים לבריאותו עוברים לאחריות צה"ל.

האתגרים הגופניים והמנטליים שהשירות הצבאי מזמן מטילים על שירותי הבריאות הצבאית אחריות כבדת משקל ודרישה למענה ייחודי ואיכותי לצורכי החיילים ולמערכת הצבאית כולה.

מענה רפואי איכותי מושתת על האיזון בין איכות קלינית (טיפול מקצועי ומידת ההצלחה של טיפול), איכות השירות (זמינות המענה ונגישותו, יחס המטפלים וכדומה) ובין איכות ארגונית (כדוגמת שימוש הולם במשאבים).

בשנה החולפת בוררו בנציבות קבילות שעסקו בהיבטים שונים של איכות המענה הרפואי הבריאותי בצה"ל. הסוגיות הבולטות נגעו לייעוץ רפואי מרחוק בין מטפלים שונים (רופאים בכירים וזוטרים, פרמדיקים וחובשים), פינוי רפואי, המענה הרפואי לחיילי צה"ל מידי רופאים עובדי צה"ל והמענה במרפאות 'ביקורופא'.

אני סבור כי יש במגמות אלו, שעליהם אעמוד בהרחבה בהמשך, כדי ללמד על הפערים הקיימים בשירותים אלו, אך בוודאי שאין בהם כדי להעיד על כל המעטפת הרפואית הניתנת לחיילי צה"ל כיום.

טרם אפנה להציג את המגמות כאמור, אדגיש כי לתפיסתי לא ניתן לעסוק בנושאים הנוגעים לשירותי הבריאות בצה"ל בשנת 2020 מבלי להתייחס למשבר נגיף הקורונה

10. מדבריה של כבוד השופטת, פרופסור דפנה ברק ארז, בבג"ץ 1105/06 "קו לעובד נ' שר הרווחה ואחרים", פורסם במאגר המשפטי "נבו".

שעימו מתמודדים השנה צה"ל, מדינת ישראל והעולם כולו. אף שייחדתי פרק נפרד בדוח העוסק בהתמודדות צה"ל עם המגפה ועם המשבר הבריאותי, הכלכלי והחברתי שהתפתח בעקבותיה, נראה כי להתמודדות עם המגפה השפעה ישירה על המענה הרפואי לחיילי צה"ל גם בנושאים שאינם קשורים באופן ישיר למגפה.

חיל הרפואה ואנשיו עמדו השנה בחזית ההתמודדות עם המגפה, ומרבית הקשב והמשאבים הופנו להתמודדות זו, במשימות בתוך צה"ל ובמרחב האזרחי.

כך, במהלך תקופת הסגר הראשונה שהוטלה על הציבור בישראל צומצם המענה הרפואי בתחומים רבים, באופן שהוביל לעיכובים בכירור וטיפול רפואי גם בצה"ל. בהמשך, אנשי חיל הרפואה שולבו במתן מענה ייעודי לאזרחי מדינת ישראל במסגרת מחלקת קורונה בבית החולים רמב"ם שהופעלה על ידי אנשי צבא בלבד, דבר שצמצם את זמינותם למתן מענה רפואי בתוך צה"ל בתקופה זו.

מלבד זה, האתגרים שהציבה המגפה, ובהם מתן שירותי רפואה תוך צמצום ככל האפשר של הגעת המטופלים למרפאות, הדגישו עוד יותר את השינויים הטכנולוגיים המבורכים שהוטמעו בשירותי הבריאות בצה"ל בשנים האחרונות, שחלקם הבשילו אך בשנה האחרונה, כגון מנגנון ה-Mediclick להעברת מסמכים מרחוק לטיפול המרפאה, יישומן CPR GO לתייעוד בלתי מקוון של מפגשים וייעוצים, ומערכות נוספות.

להלן אעמוד על המגמות הנוגעות לשירותי הבריאות בצה"ל, בהיבטים שאינם קשורים באופן ישיר למשבר נגיף הקורונה:

ייעוץ מרחוק

אופי השירות בצה"ל מביא עימו פעמים לא מעטות למצבים שבהם נדרשים אנשי צוות רפואי, כגון חובשים ופרמדיקים, להתייעץ מרחוק עם רופאים לצורך קבלת החלטה בדבר טיפול רפואי בחייל ודחיפות הפנייתו לבדיקת רופא.

לצד זה, גם אנשי מקצועות הרפואה כגון רופאים ואחים, הנמצאים במתארים מרוחקים ממרכזים רפואיים כנגזר מאופי השירות ביחידות השונות, נדרשים לא אחת להתייעץ מרחוק עם רופאים מומחים בנוגע לטיפול בחיילים.

מהקבילות שביררתי בשנה החולפת עולה כי הסיטואציה של מתן ייעוץ מרחוק, שבו המטפל הנותן את הייעוץ בהכרח אינו חשוף לתמונת המצב המלאה של החייל - טומנת בחובה סכנות רבות, ויש לנהוג במשנה זהירות בהחלטות שמתקבלות על סמך ייעוץ מרחוק.

זאת ועוד, על הגורם המתייעץ להקפיד הקפדה יתירה לתעד את הייעוץ כלשונו ובסמיכות רבה ככל האפשר למועד שבו ניתן הייעוץ, כנדרש על פי חוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996 ולפי פקודות הצבא. התיעוד נועד כדי להבטיח את ניהול המקרה הרפואי באופן מיטבי תוך שמירה על רציפות הטיפול במטופל ולצורך בקרה אחר העשייה הרפואית והפקת לקחים.

באחת מהקבילות שבהן טיפלתי השנה (קבילה מס' 0-0-504950) רופאת גדוד החליטה שלא להפנות חייל שהותז לעיניו חומר כימי לבדיקה דחופה של רופא עיניים. החלטת הרופאה התקבלה על סמך ייעוץ רפואי טלפוני שקיבלה מרופא בכיר מבית חולים אזרחי. מאוחר יותר, הגיע החייל באופן עצמאי לבית חולים ואושפז לארבעה ימים בשל פגיעה בקרנית העין.

במקרה זה מצאתי כי נפל פגם בהתנהלות רופאת הגדוד שלא הקפידה למלא אחר ההנחיה הקלינית בנושא, המחייבת אותה להפנות כל חייל שנפגע בעינו מחומר כימי לבדיקת עיניים. מצאתי לנכון להעיר לה על התנהלותה כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד ולהנחות על ריענון ההנחיות בנושא בקרב הרופאים המשרתים בפיקוד.

פינוי רפואי

פינוי וליווי של חיילים לקבלת טיפול רפואי הם משימה המצויה בתחום אחריותו של המפקד, כחלק מהדאגה הכוללת לשלומם ולבריאותם של חייליו.

נוסף על אחריותם של גורמי הפיקוד, מוטלת על הגורם הרפואי האחריות לקבוע באופן בהיר ומפורש את מאפייני הפינוי ולוודא כי הפינוי הושלם בהתאם להנחיותיו. כמו כן, במקום שבו מתגלים קשיים בפינויו של חייל כנדרש, חלות על הגורם הרפואי החובה והאחריות להתריע על כך ולפעול ביתר שאת כדי להוציא לפעול את ההחלטה על הפינוי.

מקבילות שהגיעו לפתחי בשנים האחרונות, לרבות בשנת העבודה החולפת, עלה כי קיימים פערים תפיסתיים בנוגע להיקף אחריותם של גורמי הרפואה והמפקדים בנושא זה ויחסי הגומלין ביניהם.

לשמחתי, מצאתי כי רוב גורמי הרפואה והמפקדים הפנימו את ההנחיה כי ככלל אין לפנות חייל לחדר מיון באמצעות תחבורה ציבורית. עם זאת, מבירור קבילות בשנה החולפת עלו מספר מקרים שבהם הוחלט להפנות חיילים מיחידותיהם לבדיקת רופא דחופה במרפאות 'ביקורופא', והחיילים נדרשו להגיע לבדיקה בתחבורה ציבורית.

באחת מהקבילות שבהן עסקתי השנה (קבילה מס' 0-0-505450) הלין חייל על התנהלות גורמי הרפואה והפיקוד ביחידתו מול תלונותיו על כאבי ראש ועל עילפון. מבירור הקבילה עלה כי הגורם הרפואי ביחידתו של החייל הורה לסגן מפקד הפלוגה להפנות את חייל לבדיקה בחדר מיון או במרפאת 'ביקורופא'. אולם בדיעבד התברר כי הנחיית הרופא לא הייתה ברורה דייה, ומשום כך שחררו אותו מפקדיו רק למחרת היום, והוא נאלץ להגיע בתחבורה ציבורית למרפאה.

במקרה זה ובמקרים נוספים שהגיעו לפתחי הדגשתי בפני גורמי הרפואה את אחריותם המקצועית והאישית לעקוב אחר ביצוע המשימה כדי לוודא שהחייל מועבר לקבלת הטיפול הרפואי המיטבי, כפי שהתכוון הגורם הרפואי ונתן לכך ביטוי בהנחיותיו. בזמן הדגשתי בפני המפקדים כי מדובר במשימה חשובה ביותר ומשום כך עליה לקבל את הקשב ואת תשומת הלב הפיקודיים הראויים, כחלק ממימוש אחריות המפקד לדאוג לשלום החייל ולבריאותו.

המענה לחיילי צה"ל במרפאות 'ביקורופא'

משנת 2007 החל צה"ל להסתייע במיקור חוץ בתחום שירותי הרפואה הדחופה לחיילים שאינם נמצאים ביחידותיהם. מיקור החוץ נועד לשפר את הנגישות לשירותי הבריאות הניתנים לחיילים באמצעות הסטת שירותי הרפואה הדחופה מהמרפאות הצבאיות למרפאות המופעלות על ידי חברות אזרחיות.

עם זאת, האחריות המלאה לבריאותם של החיילים הייתה ונותרה בידי צה"ל. לא זו אף זו, מרגע שצה"ל נעזר במרפאות אזרחיות לצורך מימוש אחריותו זו, מוטלת עליו חובה לבצע בקרה מוגברת כדי לוודא כי המענה שניתן למשרתים הוא מיטבי.

בשנת הדוח נדרשתי לעסוק בקבילות שעניינן במענה הרפואי שקיבלו חיילי צה"ל במרפאות 'ביקורופא'. הטענות העיקריות שנידונו בקבילות אלו נבעו מליקויים בשירות ובטיפול הרפואי ומיחס בלתי-הולם של הרופאים והצוות המטפל. אציין כי על פי נתוני חיל הרפואה, בכל שנה מתבצעים למעלה מארבע מאות אלף מפגשים רפואיים של חיילי צה"ל במרפאות 'ביקורופא', ואף כי מספר האירועים החריגים שהובאו לפתחי אינו גדול, ראיתי לציין אותם בשל חומרתם.

כך, באחד המקרים שבהם טיפלתי השנה (קבילה מס' 0-2-507288) פנה למרפאת 'ביקורופא' חייל הסובל ממחלה גנטית הפוגעת בשרירים, והתלונן על כאבי שרירים. בבדיקתו הראשונה שוחרר החייל לביתו עם המלצה למעקב של רופא יחידתו וללא טיפול. מאוחר יותר פנה שוב לאותה המרפאה בשל היעדר שיפור במצבו ושוב שוחרר, ובידו המלצה למעקב רופא יחידה.

במקרה זה, החלטתו של החייל לפנות על דעת עצמו לבדיקה בבית חולים, חרף החלטת רופאי 'ביקורופא' שלא להפנותו לבדיקה כאמור, מנעה תוצאה רפואית חמורה.

במקרה אחר, ניתן לחייל טיפול תרופתי שהוא אלרגי אליו, אף על פי שהחייל דיווח על האלרגייה (רגש) לרופא במרפאת 'ביקורופא' (קבילה מס' 0-2-507418). במקרים נוספים, חיילים קיבלו לידיהם בתום ביקור במרפאת 'ביקורופא' סיכום רפואי שבו מופיעים פרטים רפואיים שגויים, וזאת כתוצאה משימוש במנגנון השלמת טקסט אוטומטי בעת התיעוד ברשומה הרפואית הממוחשבת במרפאות אלו (קבילה מס' 0-2-507418).

בעקבות צבר מקרים אלו, קיימה מבררת בכירה מטעמי פגישה עם הגורמים בחיל הרפואה האחראים להתקשרות עם רשת מרפאות 'ביקורופא' ולבקרה אחר המענה הניתן במרפאות אלו לחיילי צה"ל. בעקבות פגישה זו, קיימו הגורמים בחיל הרפואה שיח עם ההנהלה הרפואית של הרשת לצורך הטמעת לקחי הקבילות והידוק הבקרה לשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

רופאים עובדי צה"ל

נתח נכבד מהקבילות בנושאי רפואה בשנה החולפת נגע להתנהלות רופאים עובדי צה"ל הפזורים במרפאות הצבא והמעניקים מענה רפואי לחיילים.

הקבילות עסקו בתחומים מקצועיים ובין-אישיים, וכרבע מהן נמצאו מוצדקות.

כך, בעניינו של רופא מסוים הוגשו קבילות חוזרות ונשנות בדבר מענה רפואי לקוי ויחס לא הולם כלפי חיילים שבדק. אחד המטופלים הלין כי רופא היחידה סירב לבדוק אותו בשתי הזדמנויות שונות (קבילה מס' 0-0-508760); ומבדיקת קבילתה של מטופלת אחרת עלה כי הרופא לא העמיק בבירור הרפואי ולא תיעד כראוי את המפגש עימה (קבילה מס' 0-9-509421).

בעקבות מקרים אלו ומקרים נוספים שהגיעו לפתחי, הרופא זומן לשימוע לפני פיטורין, ולאחר השימוע התקבלה החלטה על הפסקת העסקתו בצה"ל.

בעניינו של רופא אחר החלו להצטבר קבילות הנוגעות ליחס בלתי הולם למטופלים. מהקבילות עלה, בין היתר, כי באחד המקרים הרופא תיעד באופן מזלזל ברשומה הרפואית את התייחסותו לתלונות החייל ולבקשתו לקבל פטור מסוים (קבילה מס' 0-9-502381); ובמקרה אחר התבטא כלפי מטופל באופן בוטה (קבילה מס' 0-7-509943). בעקבות התנהלותו עמד הרופא לדין משמעתי ונענש. כן זומן לשימוע בפני מפקד הרפואה החילי לשם בחינת המשך העסקתו בצה"ל.

אציין כי ידוע לי שחיל הרפואה נוקט צעדים לשיפור מקצועיותם של רופאים עובדי צה"ל על דרך של בקרה, חניכה והשתתפות בכינוסים מקצועיים. כשצפה ועולה בעיה עם רופא עובד צה"ל, החיל מטפל בו ביסודיות עד לכדי סיום העסקה אם אינו עומד באמות המידה המצופות ממנו. עם זאת עודני מודאג ממספר הקבילות הנוגעות לרופאים שאינם חיילי צה"ל.

אדגיש כי רבים מרופאי עובדי צה"ל הם רופאים מקצועיים ומסורים העושים את עבודתם נאמנה, ובשנה החולפת נוכח מגפת הקורונה עושים זאת בתנאי עומס עבודה תוך נטילת סיכון אישי לחלק מהם הנמנים עם קבוצות הנמצאות בסיכון יתר לסיכוכים ממחלת קורונה.

עם זאת, בשל החשיבות הרבה שאני מוצא במתן מענה רפואי איכותי לחיילי צה"ל, פניתי לקצין הרפואה הראשי בעניין זה כדי להסב את תשומת ליבו לדברים, וכדי לוודא כי כל המאמצים הנדרשים נעשים על מנת להציג מגמת שיפור ממשית במענה הניתן לחיילי צה"ל מידי רופאים עובדי צה"ל.

אבחנה נפשית ללא שלילת סיבות רפואיות פיזיות למצב רפואי

בשנה החולפת נתקלתי בכמה מקרים שבהם גורמים מקצועיים הסתמכו על אבחנות מתחום בריאות הנפש כהסבר לתסמינים גופניים, מבלי שמוצה הבירור הגופני המתאים.

למשל, באחד המקרים שהובאו לפתחי, הלין חייל על הטיפול הרפואי שניתן לו לאחר שנחבל בבית החזה ובבטן במהלך אימון. מבירור הקבילה עלה כי נוכח פציעתו הוא פונה למרפאה, ושם התעלף במהלך בדיקת רופא. הרופא שבדק אותו סבר כי בבסיס מצבו מצוקה נפשית הגורמת לו להפריז בתיאור הכאב והחולשה, על כן, הפנה אותו לטיפול גורמי בריאות הנפש (קבילה מס' 0-5-10065). בהמשך, החייל נבדק וטופל מספר פעמים על ידי גורמי רפואה לסוגיהם, ואלה לא התרשמו מממצא חריג וסברו כי אין מקום להפנות את החייל לבדיקה בחדר המיון.

כיומיים אחרי כן פנה החייל על דעת עצמו למרפאת 'ביקורופא' והופנה באמצעותם לבדיקה בחדר המיון, שם עלה כי החייל סובל מקרע מדמם בטחול.

במקרה אחר הלינה אימה של חיילת כי בתה הופנתה לטיפול בחדר מיון פסיכיאטרי מבלי שבדק אותה רופא כדי לבחון מצבים גופניים שיכלו להוביל להתעלפותה.

מבירור הקבילה עלה כי פרמדיק שהגיע לחדרה בעקבות התעלפותה התרשם כי היא בהכרה מלאה ומצויה בהתקף חרדה. הוא יצר קשר עם קצינת בריאות הנפש ביחידתה, ולאחר התייעצות עם רופא היחידה הופנתה החיילת לבדיקה בחדר מיון בבית חולים אשר לא העלתה ממצאים המסבירים את התסמינים. לאחר כשבועיים, התעלפה שוב, והפרמדיק שבדק אותה התרשם כי היא מצויה בהכרה, אך אינה מגיבה לסביבתה. הפרמדיק סבר כי מדובר בהתקף חרדה נוסף וקצינת בריאות הנפש שעזמה שוחח מצאה לנכון להנחות על הפנייתו של החיילת לחדר מיון פסיכיאטרי להמשך טיפול. רופאת היחידה שהנפיקה את ההפניה הרפואית לא בדקה את החיילת טרם מתן ההפניה.

בבדיקתה בבית החולים, לא נמצאה עדות לתחלואה נפשית, והיא אובחנה כחולה מחלה נירולוגית (קבילה מס' 0-8-509352).

בקבילות אלו מצאתי פגם חמור בהתנהלות גורמי הרפואה, הערתי להם על התנהלותם, והדגשתי כי אחריקותו המקצועית של הרופא היא לבחון את האבחנות האפשריות

המסבירות את תסמיניו של המטופל, לפעול ראשית לשלילת האבחנות המסוכנות מביניהן, להגיע לאבחנה הנכונה ולמתן טיפול מתאים מהר ככל שניתן.

הוספתי כי הסתמכות על אבחנה אחת בלבד, מבלי שנעשה בירור לשלילת אפשרויות אחרות היא שגיאה מקצועית חמורה, ועלולה להיות הרת אסון.

בראייתי, חובה על המטפלים במתאר הצבאי לנקוט גישה זהירה במיוחד, מכיוון שאין לחיילים אפשרות לבחור את הגורם שמטפל בהם או לפנות לקבלת חוות דעת רפואית נוספת; ובקביעת הרופא - יש כדי לחרוץ את גורלם.

מיועדים לשירות הביטחון (מלש"בים)

"הסגולה היפה ביותר של המין האנושי היא דווקא הכישרון הזה, להביא לידי הרמוניה את אישיותו שלו עם אישיותם של אחרים, לשם מטרה משותפת"¹¹

מקצועיות מרכז השירות ב"מיטב" והיעדר שקיפות מול המלש"בים

ההתייחסות לצו ראשון היא המפגש הראשון של מרבית בני הנוער עם מישור מרשויות המדינה בכלל ומהצבא בפרט. הם מגיעים למפגש זה מרוגשים, חוששים ומלאי חלומות ושאיפות, והחוויה הראשונית שהם חווים היא הרושם הראשוני שלהם על המערכת הצבאית כולה.

יתר על כן, ההתייחסות לצו הראשון והמפגשים המאוחרים לו כלשכת הגיוס הם בעלי משמעות מכרעת בדבר עתידם הצבאי, ולהתנהלות רשויות הגיוס יש השלכות באשר לזיהוי הפוטנציאל, המגבלות והמוטיבציה של המלש"בים לשירות בצה"ל.

על כן, קיימת חשיבות רבה לקיום תהליכים סדורים, בהירים, שקופים ונגישים עבור המיועדים לשירות הביטחון.

בשל השלכותיהם של תהליכי טרום הגיוס על השירות הצבאי ועל צה"ל כולו, הושם דגש בדוחות הקודמים¹² על הטיפול באוכלוסיית המלש"בים. בדוחות האמורים הוזכרה חשיבות ההקפדה על התנהלות יחידת "מיטב" ולשכות הגיוס, המייצגות את הצבא בקשר עם המלש"בים.

בדוח השנתי אשתקד ציינתי את השיפור שחל בזמינות המענה למלש"בים ולבני

11. זאב ז'בוטינסקי - סופר, משורר, מתרגם ונואם מפורסם. ממחדשי הצבאיות העברית וממקימי הגדוד העברי במלחמת העולם הראשונה. ז'בוטינסקי כונן את הציונות הרוויזיוניסטית; היה ראש בית"ר, מצביא האצ"ל ונשיא הצה"ר. מחשובי ההוגים היהודים הליברליים בעת החדשה.

12. דוחות שנתיים 45-48 לשנים 2016-2019.

משפחותיהם. מלבד זאת, בדומה לשנה שעברה, התרשמתי כי עדיין יש פערים מובהקים בכל הנוגע לאיכות ולתוכן של המענה הניתן לפונים.

קבילות רבות שבהן עסקתי השנה נגעו לקבלת תשובות שונות לשאלות דומות, ולעיתים אף סותרות בשיחות עם המוקדים הטלפוניים העומדים לרשות המלש"בים (ובכלל זה מוקד "מיטב", מוקד חיל המודיעין ומוקד חיל הים). בחלק מהמקרים התשובות השונות התקבלו מאותו המוקד, ובחלק אחר התקבלו ממוקדים אחדים שאליהם הופנתה בקשה זוהה.

תלונות נוספות נגעו למסירת תשובות לא מנומקות או למסירת הנמקה שגויה להחלטות שהתקבלו בענייני המלש"בים. בחלק מהמקרים, לאחר שפניות אלה התקבלו בנציבות כקבילות והועברו לקבלת התייחסות "מיטב", נמסרו נימוקים מפורטים שלא הייתה כל מניעה למסרם למלש"בים מלכתחילה.

לדוגמה, באחת הקבילות בהן טיפלתי במהלך השנה החולפת (קבילה מס' 510936-4-0) הלינה מלש"בית על שלא נמסר לה הנימוק שבגיננו נשללה בקשתה לזמנה למיון לגלי צה"ל חרף פניותיה בנושא ל"מיטב".

במהלך בירור הקבילה מסרו הגורמים הרלוונטיים ב"מיטב" כי הבקשה נשללה נוכח תוצאות מבחן העברית שביצעה במהלך הצו הראשון. עוד ציינו כי אין מניעה למסור מידע זה למלש"בית.

במקרה זה מצאתי כי מוטב היה לו נמסר למלש"בית הנימוק לכך שלא זומנה למיונים כפי שביקשה. על כן, הסבתי את תשומת ליבו של הגורם הרלוונטי ב"מיטב" לחשיבות מסירת מידע מלא למלש"בים בדבר הנימוקים לשלילת בקשותיהם, ככל שאין מניעה לעשות כן.

בעת בירור קבילה אחרת (קבילה מס' 509667-3-0) התברר כי נמסר למלש"בית נימוק שגוי לשלילת בקשתה להתקבל למיון לתפקיד מדריכת אימון גופני. הגם שבקשתה נדחתה מטעמים הנוגעים לצורכי הצבא ולמדיניות המיון ב"מיטב", נמסר לה כי בקשתה נדחתה משום שתמו המיונים לתפקיד האמור.

מקבילות אחרות עלו פערים מקצועיים של נציגי השירות במוקד "מיטב". למשל,

באחת הקבילות (קבילה מס' 0-9-508971) ביקש מלש"ב את סיועי בבירור הסיבה שבעטיה הוא נדרש לעבור קורס עברית.

במהלך בירור הקבילה עלה כי נציגת השירות שעזמה שוחח מלש"ב טעתה וכי הוא נדרש לעבור קורס "חוסן" ולא קורס עברית. בעקבות הקבילה הוסבר מלש"ב באיזה קורס הוא נדרש לקחת חלק. במקרה זה מצאתי פגם בהתנהלות נציגת מוקד "מיטב", והמלצתי למפקדתה להעיר לה על התנהלותה כדי שתפיק את הלקחים הנדרשים.

בקבילה אחרת הלין מלש"ב על שבקשתו לדחות את גיוסו נדחתה אף שנדרש להתגייס בטרם השלים את בחינות הבגרות (קבילה מס' 0-5-509075).

מבירור הקבילה עלה כי נציגת מוקד "מיטב" שטיפלה בבקשת מלש"ב לא מצאה מקום לבחון את בקשתו שכן הבחינה שהקורס שאליו הוא מיועד - עתיד להידחות. לכן הסיקה מכך בטעות כי רשויות הגיוס צפויות ממילא לדחות את גיוסו.

בעקבות הקבילה נדחה מועד גיוסו של מלש"ב באופן שאפשר לו להשלים את בחינות הבגרות.

גם במקרה זה מצאתי פגם בהתנהלותה של נציגת מוקד "מיטב", והמלצתי למפקדת המוקד לחדד את הנהלים בקרב נציגי המוקד ולנקוט צעדים נדרשים על מנת למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

לסיכום, המיועדים לשירות ביטחון הם דור העתיד של צה"ל. בין בני הנוער המגיעים למפתן לשכת הגיוס מצויים מי שיהפכו למפקדים הבכירים והמובילים בצה"ל ובחברה הישראלית כולה. כך יש להתבונן בהם ולנהוג בהם בבואם אל שער הכניסה לצה"ל. על כן, טוב יעשו רשויות הגיוס אם יפעלו לתקן את הליקויים שעליהם הצבעתי לעיל, מתוך מטרה להבטיח מענה מלא ואיכותי למיועדים לשירות הביטחון.

מערך חיילי המילואים בצה"ל

**"וכשהיא לפתע צריכה שמישהו ישכב בִּבֶּץ בתוך שוֹחָה
לא תאמין איך הם מופיעים כמו רַקְפוֹת בין הסלעים"¹³**

מערך המילואים הוא מאבני היסוד של צה"ל ומהווה נתח משמעותי מסך המשרתים בו.

רבות נכתב ועוד ייכתב על חשיבותו של מערך זה, על אופיו הייחודי, על האתוס המשתקף ממנו, ובעיקר על הכוח והרוח המניעים בעלי משפחות ועסקים הטרודים בענייני היום, להיקרא אל הדגל ולהתייצב ללא היסוס לפי קריאה.

משהוקם צה"ל, השתתף מערך המילואים בכל מלחמות ישראל והמבצעים השונים וכן בהגנה השוטפת על גבולות המדינה ועל אזוריה. התמורות והשינויים הרבים שחלו בחברה הישראלית השפיעו על מערך המילואים וחייבו חשיבה מחודשת, אשר הניבה שינויים חשובים דוגמת מינוי של קצין המילואים הראשי וחקיקו של חוק שירות המילואים, התשס"א-2008.¹⁴

השנה פחת מספר הקבילות שהגישו משרתי מילואים. אני מניח כי מגמה זו קשורה קשר ישיר לירידה בזימון למילואים בשל מגפת נגיף הקורונה, שעימה מתמודד צה"ל, ולצמצום האימונים.

לצד זאת, קבילות בנושאי מילואים שהוגשו בשנה החולפת העלו סוגיות חשובות ומגוונות הנוגעות ברובן בהיבטים שונים של טיפול גורמי משאבי האנוש של מערך המילואים, דוגמת הזנת ימי שירות מילואים פעיל (להלן: שִׁמ"פ), זימון לשִׁמ"פ, החזר הוצאות נסיעה, סוגיות הנוגעות לדרגות אנשי המילואים, להענקת תעודת שחרור ותעודת חוגר לאוכלוסייה זו.

13. מתוך שירו של אריאל הורוביץ "רקפות בין הסלעים". השיר נכתב בשנת 2009, במהלך מבצע "עופרת יצוקה". בהמשך הוקדש השיר לזכרו של סרן עומר רובינוביץ ז"ל, שנפל במבצע.

14. אריאל היימן, "מערך המילואים – עבר הווה ועתיד: הרהורים בחלוף עשר שנים לחקיקת חוק המילואים", (מזכר 183, תל אביב: המכון למחקרי ביטחון לאומי, אוקטובר 2018).

הענקת פטור משירות מילואים

לאחרונה נתקלתי במקרים שבהם משרתי מילואים התוודעו לראשונה על שנגרעו ממצבת המילואים וקיבלו פטור משירות מילואים באמצעות מכתב רשום, וללא כל שיח מקדים עם מפקדיהם (דוגמת קבילה 0-7-507613).

בפתח דבריי עמדתי על איכויותיה ועל תרומתה הרבה של אוכלוסיית משרתי המילואים לצה"ל ולמדינת ישראל.

לאור תרומתם זו, שאינה מובנת מאליה בימינו, אני מוצא לנכון להדגיש את החשיבות הגדולה שבהוקרת אנשי המילואים ובהתנהלות רגישה ומכבדת מולם, ובכלל זאת הקפדה על פרידה הולמת ועל הבעת תודה על שירותם לאורך שנים.

הסדרי נסיעה בתחבורה ציבורית למשרתי מילואים

השנה עסקתי בכמה קבילות ששיקפו פערים שעניינם בהסדרי נסיעה למשרתי המילואים.

באחת הקבילות (0-6-500614) הלין איש מילואים כי על מנת לקבל החזר כספי בגין נסיעה ברכבו הפרטי ליחידת המילואים שבה הוא משרת, הוא נדרש להצהיר כמה ימים קודם כי יגיע ליחידה ברכבו הפרטי, וכי לא ניתן לעדכן הצהרה זו בזמן אמת.

בעקבות הקבילה המלצתי לגורמים הרלוונטיים באגף כוח האדם לבצע התאמות ושינויים בטופס שעליו נדרש משרת המילואים לחתום על מנת לקבל החזר כספי כאמור, ולאפשר גמישות ועדכון בזמן אמת.

בקבילה אחרת (0-0-506890), הלין משרת מילואים על שאינו מקבל שוברי נסיעה בתחבורה ציבורית ליחידת המילואים שבה הוא משרת. מבירור הקבילה למדתי כי קיימים עיכובים בשליחת שוברים אלו על ידי דואר ישראל, וכי מתקיימת בימים אלו עבודת מטה שנועדה לאפשר הזנת דמי נסיעה בתחבורה ציבורית באמצעות כרטיס "רב-קו".

אני רואה חשיבות רבה בהתאמת פתרונות רלוונטיים לאתגרים הנוגעים למעטפת

שלה זכאים המשרתים במילואים. על צה"ל להמשיך ולפעול על מנת לוודא כי משרתי המילואים יקבלו מענה שלם, ולא יידרשו לממן בעצמם את הוצאות הנסיעה בימי שירות המילואים.

תעודות שחרור

נושא אחר שבו טיפלתי בשנה החולפת הוא תעודות השחרור משירות החובה. מעיסוק בתחום זה למדתי כי לעיתים (לדוגמה, קבילה 0-7-507613) תעודת השחרור שמקבל חייל שסיים את השירות הסדיר - אינה משקפת נאמנה את אופי שירותו בפועל או את מאפייני השירות ואת הישגיו (דרגתו, מקצועו הצבאי, רמת הרובאות שלו, קידומו, הישגיו, עיטוריו ועוד).

בהקשר זה, עמדתי לא אחת על חובתן של רשויות הצבא להקפיד על תיעוד מהימן ברשומותיהם בכלל, ובכל הנוגע למסלול שירותם של חיילי צה"ל, בפרט. לתיעוד השלכות על חיהם האזרחיים של משוחררים משירות חובה, החל בזכאות למענקים ולמלגות וכלה בכרטיס כניסה למקומות עבודה.

ועדות רפואיות

השנה המשיכה מגמת הירידה במספר הקבילות של אנשי המילואים המלינים על הקושי בזימון לוועדות רפואיות, שעליה הצבעתי בשנת 2019.

ניכר כי השינוי בשיטת העבודה של חיל הרפואה המאפשר מענה מהיר ויעיל יותר לפניות אנשי המילואים נותן את אותותיו, ויש לברך עליו.

לסיום, אני רואה בהגנה על רווחתם ועל זכויותיהם של משרתי המילואים ערך מיוחד וחובה נעימה לי להודות לחיילי המילואים המבקשים לשפר בקבילותיהם את תנאי מערך המילואים ואת הצבא בכלל.

אחרית דבר

"כל אדם"*

כָּל אָדָם נִלְחָם בְּאִיזָה קָרֵב
 כָּל אָדָם סוֹחֵב חֲתִיכָה שֶׁל אִיזָה סָתוּ
 כָּל אָדָם בְּסוּף הוּא זֶר
 וְאֵין לְדַעַת מֵאִיזוֹ מִלְחָמָה חֲזָר
 הַמַּעַט שֶׁנִּדְרָשׁ - לְבָרֵר כָּל מְלָה
 לְגִלוֹת רְגִישוֹת, לְנַהֵג בְּחִמְלָה
 כְּמוֹ שֶׁהֵינּוּ רוֹצִים שֶׁיִּנְהָגוּ בָּנוּ
 כְּשֶׁאֲנֵחֲנוּ נִלְחָמִים אֶת הַקָּרֵב שֶׁלָּנוּ

* מתוך ספרו של נעם חורב "טיוטה של אושר" (חמ"ד: הוצאה עצמית, 2020).

פרק ב'

התמודדות צה"ל עם מגיפת
COVID-19 ('קורונה')

פרק ב'

התמודדות צה"ל עם מגיפת COVID-19 ('קורונה')

"לעתים קרובות מאוד, כאשר אנו עומדים בפני מחלתינו בהתמדה
ובעקשנות אנו מתגברים עליהן"¹⁵

רקע**על קצה המזלג - השתלשלות העניינים מבחינה כרונולוגית**

בדצמבר 2019 התגלו בסין לראשונה חולים בנגיף COVID-19 (להלן: "קורונה" או "הנגיף"). הנגיף התפשט במהירות במחוזות סין, ובחצייה הראשון של שנת 2020 הפך למגפה עולמית הגובה קורבנות רבים באסיה, באירופה ובארה"ב וגורמת למשבר בריאותי, תעסוקתי וכלכלי רחב.

בפברואר 2020, עם התפרצות הנגיף בישראל, נקבעו ועודכנו מעת לעת הנחיות משרד הבריאות לצייבור. תחילה נקבעה חובת בידוד למי ששבו ארצה ממדינות שהיו נגועות באותה עת בנגיף, ובהמשך נקבעו מגבלות התקהלות והנחיות לשמירת ריחוק חברתי.

צה"ל נערך אף הוא להתמודד עם הנגיף וקבע הנחיות ייחודיות שתאמו את צורכי הצבא ואת רציפות תפקודו. ההנחיות השתנו מעת לעת והותאמו למסגרות השונות בצה"ל.

בנציבות קבילות החיילים החלה היערכות להתמודדות עם הנגיף כבר בתחילת פברואר 2020. בין היתר, נערך סיעור מוחות באשר לסוגיות שעתידות להטריד את המשרתים בצה"ל ואת אוכלוסיית המיועדים לשירות הביטחון (מלש"בים) במהלך ההתמודדות עם הנגיף והתקיימה חשיבה באשר לאופי העבודה בנציבות במהלך המשבר.

במהלך מרץ 2020 עם החמרת התחלואה בישראל הוטל סגר על האוכלוסייה האזרחית

15. מישל דה מונטן (1533-1592) - פילוסוף והוגה דעות צרפתי.

בישראל והופצו הנחיות מחמירות יותר מטעם צה"ל. כוח האדם בנציבות הופחת, והופצו דגשי עבודה מותאמים לתקופה, בשים לב לנושאי קבילות ודחיפות. במאי 2020, לאחר שהוקלו המגבלות המחמירות, שבה הנציבות למתכונת עבודה מלאה בהתאם למגבלות שהופצו מעת לעת.

עם העלייה בנתוני התחלואה והתמותה הוטלו בחודשים ספטמבר 2020 ודצמבר 2020 סגרים נוספים ובמקביל הוחמרו הנחיות ההתנהלות בצה"ל. בנציבות קבילות החיילים המשכנו לתת מענה מלא לקובלים, אף שכוח האדם הופחת והפעילות הותאמה למגבלות שהוטלו.

התפרצות נגיף הקורונה היא אירוע ייחודי וחסר תקדים במדינת ישראל ובצה"ל. מלבד התמודדות עם הנחיות המשתנות בקצב מהיר והחשש מהלא נודע, נדרשו אזרחי מדינת ישראל ומשרתי צה"ל להסתגל ולהבין כי משך הזמן עד לחזרה מלאה לשגרה יארך חודשים רבים. לפיכך נדרשו התאמות בשיטות העבודה בנוכחות הנגיף, תוך המשך רציפות תפקודית במישור האזרחי והצבאי.

משפרץ המשבר, נדרש צה"ל להתמודד עם היבטי המשבר, החל בסוגיות רפואיות ובסוגיות הנוגעות להגנה מפני חשיפה לנגיף, המשך בסוגיות הקשורות בפקוד ובמנהיגות מול המשבר וחוסר הוודאות, וכלה בסוגיות הנוגעות בזכויות המשרתים.

גם בעת חתימת דוח זה לא ניתן לסכם באופן ממצה את כל השלכות משבר הקורונה על צה"ל, והתייחסותי לסוגיות שהגיעו לפתחי בנושא זה הן בבחינת "סיכום עד כאן".

בפסקאות הבאות אסקור בקצרה היבטים שונים הנוגעים להתמודדות צה"ל עם משבר הקורונה, כפי שהשתקפו בקבילות שבהן עסקתי עד לחתימת דוח זה.

המענה הרפואי בצה"ל נוכח משבר הקורונה

הנחיות לאוכלוסיות המצויות ב"סיכון יתר"

עם פרוץ המגפה עלה הצורך בהגנה על אוכלוסיות שמצבם הרפואי מעמידם ב"סיכון יתר" אם יידבקו בנגיף. בד בבד להנחיית משרד הבריאות, שלפיה הומלץ לחולים במחלות מסוימות להימנע ככל האפשר מיציאה מביתם, הנחה חיל הרפואה כי חיילים בעלי פרופיל 30 ומטה שהם מתנדבים - יבצעו את תפקידם במסגרת כוננות מביתם.

במספר קבילות שבהן עסקתי עם התפרצות הנגיף, נדון עניינם של חיילים בעלי פרופיל 45 ובעלי מחלות רקע נשימתיות, כגון קצצרת (אסתמה), שלא היה ברור באותה עת האם הן עלולות להוות גורם סיכון לסיבוכי הקורונה.

נוכח קבילות אלו ופנייתי לחיל הרפואה, בחן החיל את הסוגיה מחדש מול הידע הרפואי שהיה בנושא עד אז. בעקבות כך, הוחלט באפריל 2020 לעדכן את ההנחיות בנושא זה כך שנקבעה רשימה של סעיפי ליקוי, ובהם סעיפים במדרג פרופיל 45 ו-64 שמצביעים על גורמי סיכון לסיבוכי הקורונה. בהתאם לכך הנחה חיל הרפואה כי גם חיילים אלו ישהו בכוננות בביתם.

מבירור קבילה של חייל בעל פרופיל 45, שעל פי הגדרות חיל הרפואה היה עליו לשהות בביתו, עלה כי הנחיית החיל בנושא זה, שהועברה לחטיבת המבצעים האמונה על פרסום הפקודה המתכללת לכל צה"ל - לא הופצה בזמן אמת, אלא לאחר כשבועיים מרגע כניסתה לתוקף.

במקרה זה מצאתי פגם בעיכוב הפצת ההנחיה הרפואית לכלל צה"ל, שהיה בו כדי לסכן שלא לצורך אוכלוסיות מסוימות. בשל כך הערתי לגורמים הרלוונטיים בחטיבת המבצעים על מנת לוודא כי הנחיות מסוג זה, הנוגעות לשמירה על אוכלוסיית המשרתים בצה"ל, יגיעו ללא-דיחוי ליעדן (קבילה מס' 3-1-507629).

להשלמת התמונה אציין כי לאחר כמה שבועות בוטלה הנחיה זו לאחר שנאסף מידע רפואי נוסף על המחלה ועל גורמי הסיכון לסיבוכים ממנה בספרות המקצועית.

בידוד והרחקה

עם העלייה בתחלואה בנגיף, נחשפו יותר ויותר חיילים לחולי קורונה מאומתים ונדרשו לשהות בבידוד של 14 ימים בהתאם להנחיות משרד הבריאות. במקרים מסוימים נדרשו אף מסגרות שלמות להיכנס לבידוד לאחר שאחד מהמשרתים במסגרת התגלה כחולה קורונה.

הנחיות צה"ל לעניין הבידוד השתנו כמה וכמה פעמים ונעו בין הנחיה להעדיף בידוד ביתי לבין הנחיה שלפיה חיילים ביחידות "סגורות" יהיו בבידוד ביחידתם.

ממספר קבילות שבהן עסקתי עלה כי במקרים בהם נדרש בידוד של מספר רב של חיילים ביחידה, לא ניתן היה להקפיד על בידוד פרטני וכל המבודדים שהו יחד באופן שהעלה את הסיכון להידבקות חיילים בקורונה (קבילה מס' 0-4-509096).

בעקבות קבילה בנושא זה ביקרה מבררת בכירה מטעמי בבסיס אימון חטיבתי, שבו שהו כמה חיילים בבידוד. בביקורה התרשמה כי תנאי הבידוד בבסיס האימונים אינם מיטביים, וכי במקרים מסוימים גררה הימצאות חיילים בבידוד קבוצתי למקרי הדבקה נוספים שניתן ואפשר היה למונעם.

בעקבות ממצאים אלו פניתי לקצין הרפואה הראשי כדי שיבחן מחדש את ההנחיה לבידוד מסגרות שלמות. בהמשך לכך, במהלך אוקטובר 2020 הפיץ חיל הרפואה הנחיה מעודכנת, ולפיה יש להעדיף בידוד ביתי על פני בידוד ביחידה, ככל שהדבר מתאפשר.

מעבר לעיסוק במתווה המתאים לבידוד חיילים שבאו במגע עם חולי קורונה, נדרשו מפקדי צה"ל וצוותי הרפואה להתמודד עם חיילים שפיתחו תסמינים החשודים בקורונה, אך לא נחשפו לחולה מאומת. בהתאם להנחיית חיל הרפואה, במקרים אלו נדרשו החיילים להרחקה מהיחידה עד חלוף שתי יממות מהיעלמות התסמינים, ולא לבידוד מלא.

מקבילות בנושא עלה חוסר בהירות של המפקדים, צוותי הרפואה והחיילים בנושא זה. לעיתים, חיילים הונחו לשוב ליחידותיהם הגם שבהתאם למצבם הרפואי היה נכון שישארו בביתם, ובמקרים אחרים, הונחו חיילים לשהות בבידוד או בהרחקה מהיחידה שלא לצורך.

כך, לדוגמא, באחת הקבילות בהן עסקתי (קבילה מס' 0-1-509489) הלין חייל בשירות החובה על הנחיה רפואית סותרת שניתנה מרופאים שונים. החייל, שסבל משיעול, ביצע בחדר מיון בדיקה לגילוי נגיף הקורונה, ונמצא כי הוא אינו נושא את הנגיף. לאחר מספר ימים נבדק החייל על ידי רופא יחידתו כדי לבחון את כשירותו למעצר. רופא היחידה מצא כי נוכח הבדיקה לקורונה שהחייל ביצע וחרף השיעול שממנו סבל, הוא אינו נדרש לבידוד וכשיר למעצר.

לאחר קליטתו במתקן הכליאה נבדק החייל שוב לבקשתו במרפאת מתקן הכליאה שם הוחלט כי הוא נדרש לבידוד אף שצוין כי נבדק לקורונה ונמצא שלילי. בעקבות כך הועבר תחילה לבידוד במתקן הכליאה, לאחר מכן הועבר לבידוד ביחידתו, וכשסיים אותו - שב לשאת את עונש המחבוס שהוטל עליו.

מקרה זה משקף את המצב המורכב שבו היו נתונים גורמי הרפואה בתחילת משבר הקורונה ואת חוסר הבהירות שלוה בתקופה זו.

בדיקות לגילוי קורונה

בעיצומו של גל התחלואה הראשון, הקים צה"ל מערך עצמאי לדיגום חיילים ומעבדה צבאית עצמאית לביצוע בדיקות אלו.

כמו כן קבע חיל הרפואה תבחינים (קריטריונים) לביצוע בדיקות קורונה, תבחינים אלו היו מצומצמים לעומת תבחינים שקבע משרד הבריאות. כך, בעוד הנחיות משרד הבריאות קבעו כי כל מי שנחשף לחולה מאומת, יהיה זכאי לבצע בדיקה לקורונה, התבחינים בצה"ל קבעו כי בדיקה לקורונה תיעשה לחייל שנחשף לחולה מאומת רק אם הוא פיתח תסמינים. נוסף על כך, בקופות החולים ניתן שיקול דעת לרופאים להחליט על ביצוע בדיקה לקורונה, ואילו בצה"ל נקבע כי הבדיקות יבוצעו על פי התבחינים בלבד, ללא מתן אפשרות לשיקול דעת קליני.

עם העלייה בדרישה לבדיקות, הלך וגבר העומס על מוקד הקורונה של חיל הרפואה שעסק בתיאום בדיקות, על צוותי הדוגמים ועל המעבדה ומשום כך התקבל בנציבות מספר לא מבוטל של קבילות שעסקו בנושאי אישור; תיאום; דיגום וקבלה של תוצאות לבדיקות קורונה.

באחת הקבילות הלינה חיילת על עיכוב בביצוע בדיקת קורונה (קבילה מס' 0-1-501149). מבירור הקבילה עלה כי חיילת המשרתת ביחידה המצויה באזור יהודה ושומרון החלה לפתח תסמינים המעלים חשד להידבקות בנגיף ונכנסה לבידוד ביחידתה. בהמשך, מפקדיה תיאמו עם צוות בידוק שיגיע ליחידתה לצורך ביצוע בדיקת קורונה.

אולם, במועד שבו תואמה הבדיקה, יצר נציג מטעם צוות הבידוק קשר עם החיילת והודיע לה כי הצוות לא יגיע לבצע בדיקה שכן יחידתה מצויה באזור הדורש נסיעה בליווי חמוש, ואין לצוות ליווי כנדרש. באותה השיחה תואם כי הצוות יגיע ליחידתה ביום שלמוחרת, אולם הם לא התייצבו גם במועד זה.

לאחר יום נוסף, שבמהלכו לא היה מענה מצוות הדיגום, הוחלט כי קצין הרפואה האוגדתי יגיע לחיילת ויבצע את הדיגום.

בעקבות הקבילה שונו הנהלים כך שצוותי הדיגום נערכים בעוד מועד לנסיעות המצריכות ליווי חמוש. כמו כן, הונחו גורמי הבריאות לפנות לענף האבחון והתפעול של קורונה בכל מקרה שחל בו עיכוב בדיגום.

במקרה זה מצאתי פגם בהתנהלות צוות הדיגום ומפקדיו, אשר בעטייה חל עיכוב של 5 ימים באבחון החיילת כחולה בקורונה, אולם נוכח הצעדים שננקטו בנושא לא מצאתי מקום להתערב עוד מטעמי.

בקבילה אחרת בה עסקתי, הלין חייל על עיכוב בקבלת תשובה לבדיקת קורונה שביצע (קבילה 0-4-507576). מבירור הקבילה עלה כי המרפאה האזורית של יחידת החייל הוסבה למתקן אשפוז לחולי קורונה, והמרפאה הועברה למתקן אחר. בשל עיכוב בחיבור מערכת הטלפונים במרפאת החייל עוכבה העברת תשובות לבדיקות שחיילי היחידה בוצעו, ובתוכן תשובה לבדיקת החייל.

במקרה זה מצאתי פגם בהשתלשלות העניינים שהובילה לעיכוב העברת תשובה לבדיקת החייל. בהמשך עודכנתי כי סמוך לאחר הקבילה הוחלט כי תוצאות שליליות לבדיקת קורונה יישלחו ישירות למכשיר הטלפון של הנבדקים, ללא צורך בתיווך מרפאת היחידה. בשל האמור לא מצאתי עוד מקום להתערב בנושא מטעמי.

זיהוי מקרי תחלואה ביחידות צה"ל

חלק מובהק במניעת התפשטות התחלואה ובמיגורה קשור באיתור מהיר של חולים, בהרחקתם ובמתן מענה רפואי כנדרש. לצערי, בכמה קבילות שהגיעו לפתחי למדתי, כי ביחידות מסוימות חל עיכוב בזיהוי התפרצות תחלואה. כך, במהלך טיפול בקבילה מסוימת נוכחתי כי גורמי הרפואה והפיקוד בבסיס הכשרה איחרו בזיהוי צבר חיילים שהציגו תסמינים החשודים לקורונה. בעקבות המקרה בוצעו באיחור פעולות למניעת הדבקה; נעשו הבדיקות הדרושות לזיהוי החולים; וצוותי הרפואה הונחו לערנות במקרים של ריבוי תחלואה (קבילה מס' 0-6-507314).

טיפול בחיילים שחלו בקורונה

חיל הרפואה הקים שני "כפרי מחלימים" המיועדים לחיילים חולי קורונה שאינם נדרשים לאשפוז בבית חולים, וקבע כי רק במקרים חריגים יאושר לחייל שנדבק בנגיף לשהות באשפוז ביתי.

במספר קבילות מחו חיילים שנדבקו בקורונה על ההחלטה שלא לאשר להם לשהות בביתם. במקרים אלו לא מצאתי מקום להתערב בהחלטתם המקצועית של גורמי הרפואה.

במקרים אחרים, הלינו חיילים על ההתנהלות בכפר המחלימים. כך, באחת הקבילות הלינה אימו של חייל בשמו, על יחסם של גורמי הפיקוד ב"כפר המחלימים" למאושפזים בו (קבילה מס' 0-4-509406) ובקבילה אחרת הלינה חיילת על כך שהחדר בו אושפזה לא עבר חיטוי (קבילה מס' 9-509821). לאחר בחינת נסיבות המקרים לגופם, לא מצאתי פגם בהתנהלות הגורמים הרלוונטיים בכפר המחלימים.

הגדרת מחלימים מקורונה וחזרתם לשירות

בדומה להיבטים אחרים, גם הגדרתם של מי שחלו בקורונה כמחלימים עברה שינויים. בתחילה הגדירו הנחיות משרד הבריאות וצה"ל כמחלימים רק מי שביצעו מספר בדיקות מעבדה, ובהן הוכח כי הם אינם נושאים עוד את הנגיף.

בהמשך שונו ההגדרות בצה"ל, ומחלימים הוגדרו על פי פרק הזמן שחלף מהבדיקה

החייבית או מחלוף התסמינים, ובוטל הצורך בבדיקות החלמה. בהמשך שונו הנחיות משרד הבריאות ותאמו את הגדרות ההחלמה בצה"ל.

ביטול הצורך בביצוע בדיקות החלמה עורר חשש אצל חלק מהמחלימים. כך, חיילת שחלתה בקורונה קבלה על ההחלטה שלא לאפשר לה לבצע בדיקת החלמה טרם שחרורה מ"כפר המחלימים" (קבילה מס' 0-9-509181). היא ציינה בקבילתה כי קרובי משפחתה שעיימם היא מתגוררת מצויים בקבוצת סיכון, וכי היא מבקשת לוודא שחזרתה הביתה לא תסכן אותם.

חרף חששה ובשים לב לתגובתו של הגורם הרפואי המקצועי, לא מצאתי מקום להתערב בהחלטת גורמי הרפואה בנושא זה.

בנוסף, חיילים שהחלימו מקורונה ושבנו אל יחידותיהם חשו מפעם לפעם כי הסביבה נרתעת מהם ומתקשה להסתגל לשובם ליחידה. באחת הקבילות שבחנתי הלינה חיילת שהחלימה מקורונה כי אחד הרופאים במרפאת יחידתה סירב לטפל בה פנים אל פנים וביקש לשוחח איתה טלפונית (קבילה מס' 0-1-509589).

מבירור הקבילה עלה כי ההנחיות בדבר הגדרת חולה כמחלים התקבלו סמוך להגעתה למרפאה ובשל אי-הבהירות של הרופא לגבי הסיכון בהידבקות מחולה שהחלימה מקורונה, ונוכח היותו בקבוצת סיכון - ביקש שלא לטפל בה פנים אל פנים.

בעקבות הקבילה הבהירו גורמי הרפואה הבכירים בפני כלל הרופאים את המדיניות ואת ההגדרות לגבי חייל מחלים, ולפיהן חייל כאמור אינו מידבק ואין מניעה גם לאנשים המצויים בקבוצת סיכון להיפגש עימו פנים אל פנים. בנוסף הופצה איגרת מטעם ענף הרפואה המסכמת את הידע שנצבר בנושא ואת גישת הטיפול לכלל הגורמים הרפואיים בצה"ל. נוכח הצעדים שננקטו בעקבות קבילה זו, לא מצאתי מקום להתערב עוד מטעמי.

התמודדות עם משבר הקורונה - היבטים פיקודיים וזכויות המשרתים

מלבד האתגר הרפואי, זימן משבר הקורונה אתגרים ברבדים הנוגעים לפיקוד, למנהיגות, לזכויות משרתים, למנהל תקין ועוד.

מבחינת קבילות בנושאים אלו למדתי כי אף שצה"ל השקיע מחשבה ומשאבים רבים על מנת לוודא רציפות תפקודית ולתת טיפול מלא לפרט, התגלו פערים מסוימים בתיווך מסרים ובמענה שניתן לצורכי הפרט, שעליהם אעמוד בקצרה בשורות הבאות.

תיווך הנחיות צה"ל לחיילים ולבני משפחותיהם

עם פרוץ המגפה נדרש צה"ל לקבוע הנחיות התמודדות המותאמות לצרכיו ולמשימותיו. לפרקים היו הנחיות אלו שונות שינוי מהותי מהנחיות משרד הבריאות, והפער ביניהן יצר בלבול וחשש אצל חיילים ואצל בני משפחותיהם.

כך, בקבילות מסוימת חיילים הלינו על שתנאי השירות ביחידתם אינם מאפשרים להם לשמור על הנחיות הריחוק החברתי, וכי ההנחיות בנושא זה אינן מיושמות בחדרי האוכל, בחדרי המגורים ובכיתות הלימוד (לדוגמא קבילה מס' 0-3-507497).

במקרים אלו מצאתי כי המפקדים פעלו בהתאם להנחיות הרלוונטיות בצה"ל. לצד זאת נוכחתי כי קיים פער בתיווך השוני בין הנחיות צה"ל להנחיות שניתנו לאוכלוסייה האזרחית.

מימוש הנחיות צה"ל והטמעתן בשטח

במהלך התמודדות עם מגפת הקורונה נוכחתי כי מפקדים מסוימים לא מקפידים על מימוש הנחיות צה"ל, וכאלו שלא אוכפים אותן כנדרש.

באחת הקבילות שהובאה לפתחי הלינה חיילת בשירות החובה, שנשלחה לסייע במוקד עירוני מסוים, כי המקום אינו פועל בהתאם להנחיות המחויבות, וכי שהותה בו במצב זה מסכנת את בריאותה (קבילה מס' 0-2-507548).

מבירור הקבילה עלה כי היא התריעה על הדבר לפני מפקדיה, אך הם לא פעלו לתיקון הליקוי. למרבה הצער, בסוף אותו יום נאלצה החיילת להיכנס לבידוד עם 60 חיילות נוספות ששהו בסמוך לאדם שנכח במוקד ואובחן כחולה קורונה.

בעקבות המקרה קיימו המפקדים תחקיר והוחלט להעביר את המוקד העירוני לאכסניה, שבה ניתן לקיים את פעילות המוקד לפי הנחיות משרד הבריאות.

במקרה זה החלטתי לקבל את ממצאי התחקיר ואת המהלכים שעשו המפקדים, ולא מצאתי מקום להתערב עוד מטעמי.

במקרים אחרים זיהיתי יוזמות מקומיות להחמרת ההנחיות והטלת סנקציות על מי שהפר אותן. כך למשל, נגד בשירות הקבע הלין על כך שעקב שהייתו בבית כנסת אזורי בחודש מרץ 2020, הוא נדרש על ידי גורמי יחידתו לשהות בביתו עד להשלמת 14 ימים מהמועד בו היה בבית הכנסת, על חשבון מכסת ימי חופשתו.

לטענתו, במועד שבו ביקר בבית הכנסת לא הייתה הנחיה אזורית או כללית לית שלא לבקר בו. בסופו של דבר, בעקבות הגשת הקבילה החליטו מפקדיו שלא לחייבו בימי חופשה בגין הימים שהונחה לשהות בביתו שלא בהתאם להנחיות בנושא (קבילה מס' 0-9-507861).

מענה פיקודי לחיילים מבודדים, מורחקים וחולים

בכמה קבילות זיהיתי כי מפקדים לא מימשו את אחריותם כלפי פקודיהם שנדרשו לבידוד, הרחקה או שחלו בנגיף הקורונה.

כך, בקבילה מסוימת הלינו הורי חייל כי מפקדיו לא נתנו מענה לתסמיני תחלואה ביחידתו ואף הורו למשרתים להמשיך ולהתנהל כרגיל. בעקבות הקבילה ננקטו פעולות לזיהוי ולמיגור של התחלואה ביחידה (קבילה מס' 0-6-507314).

במקרה אחר נדרש חייל להרחקה מהיחידה לאחר שבני משפחתו חויבו בבידוד, והלין כי מפקדו הנחה אותו להגיע מביתו בחזרה ליחידה כדי לשהות בה בהרחקה (קבילה מס' 0-3-509797).

במהלך בירור הקבילה למדתי כי החייל שהיה על סף שחרור משירות החובה, דיווח למפקדיו כי בני משפחתו חויבו בבידוד נוכח מגע עם חולה מאומת. בעקבות כך, ובהתאם להנחיות צה"ל להתמודדות עם נגיף הקורונה, הוא נדרש להרחקה מהיחידה עד לקבלת תוצאות בדיקת קורונה של בני משפחתו.

מפקד החייל, שסבר כי החייל מבקש לנצל את ההנחיות כדי שלא להגיע ליחידה, הנחה כי יבצע את ההרחקה במקום מבודד ביחידה אחרת.

מבדיקתי עלה כי ככלל, חיילים מיחידתו של החייל שנדרשו להרחקה, ביצעו אותה בביתם, ולא ביחידה. נוכח האמור לעיל מצאתי יש טעם לפגם בהחלטת מפקדי החייל כי ישוב ליחידתו לצורך "ההרחקה". התרשמתי כי היה בהנחיה זו משום נוקשות יתרה כי היה מקום להמתין עד לקבלת תוצאות בדיקות הקורונה שבני משפחתו ביצעו טרם החלטה על החזרתו ליחידה. נוכח האמור, הסבתי את תשומת ליבו של המפקד להתנהלות במקרה זה.

בקבילה אחרת הלין חייל שאובחן כחולה קורונה כי נותר שעות ארוכות בבית חולים ללא מענה של מפקדיו (קבילה מס' 0-9-509891).

מבירור הקבילה למדתי כי לאחר שנודע כי החייל חולה בקורונה, מסרו לו גורמי הרפואה כי אמבולנס צבאי יגיע לפנות אותו ל"כפר המחלימים". החייל מסר לגורמי הרפואה כי הוא מסרב להתפנות ל"כפר המחלימים", וביקש ממפקדו שיחיש את ההסעה שאמורה להביאו לביתו.

הגם שהשעות נקפו, מפקדו של החייל לא פעל לבדוק מדוע לא מגיעה הסעה לפנותו, ולא ערכן את מפקדיו בנושא. לפיכך הוא גם לא ידע שגורמי הרפואה לא צפויים לשלוח אמבולנס לצורך הסעת החייל נוכח סירובו להתפנות לכפר המחלימים.

בסופו של דבר, לאחר המתנה של כ-18 שעות, החליט מנהל חדר המיון להסיע את החייל לביתו באמבולנס מטעם בית החולים.

בקבילה זו הערתי למפקדי החייל לאחר שמצאתי פגם בכך שלא פעלו לממש את אחריותם לפנותו מחדר המיון ולא חתרו ליצירת ערוץ תקשורת ישיר מול גורמי הרפואה כדי לייעל ולהחיש את הטיפול בחייל.

כפי שציינתי לא אחת, על מפקדי צה"ל מוטלת אחריות לשלומם ולבריאותם של פקודיהם, ועליהם לפעול באופן נמרץ על מנת לוודא כי הם מקבלים מענה שלם וראוי לצורכיהם. דברים אלו נכונים בעיתות שגרה, והם נכונים עשרות מונים במצבים מורכבים שבהם חיילים חולים או מצויים בחוסר ודאות באשר למצבם הרפואי ונושאים את עיניהם למפקדיהם כדי שיסייעו להם.

זכויות המשרתים בצה"ל

פיצוי בגין איסור לצאת מהארץ

ב־4 במרץ 2020 החליטו רשויות צה"ל לבטל היתרי יציאה לחו"ל שניתנו למשרתים נוכח העלייה בתחלואה והצורך לשמור על כשירות הצבא.

נוכח החלטה זו התקבלו בנציבות קבילות של חיילים בשירות החובה והקבע שהלינו על שהחלטת גורמי צה"ל בעניין זה מחמירה יותר מהנחיות משרד הבריאות שהיו תקפות באותה עת, ומשום כך ביקשו כי ישולם להם פיצוי כספי בגין ביטול נסיעתם לחו"ל.

לאחר בירור מעמיק מול גורמי הצבא, והגם שלא נסתרה מעיני מורת רוחם של הקובלים, מצאתי כי החלטת הגורמים המוסמכים בצה"ל בדבר ביטול היתר היציאה מהארץ עם תחילת המשבר - התקבלה לאחר שקילת כל השיקולים הרלוונטיים ולמען שמירת כשירות וכוננות הצבא.

עוד מצאתי כי החלטת גורמי הצבא כי לא ישולם למשרתים פיצוי בגין ביטול ההיתר, התקבלה בהתאם לפקודות הצבא, ועל כן לא מצאתי לנכון להתערב בה (קבילה מס' 507111-9-0).

סוגיות הנוגעות לעוצר היציאות שהוטל בחלק מהיחידות

על מנת לשמר את הרציפות התפקודית בצה"ל ולוודא כי לא תיפגע כשירותו המבצעית, הוחלט מספר פעמים על הטלת עוצר בחלק מהיחידות.

נוכחותם של חיילים ביחידה לאורך זמן, ללא יציאה לביתם דרשה היערכות בהיבטים שונים - מענה רפואי, נפשי ותזונתי, פעילויות הפגה, שירותי כביסה ועוד.

מחסור במזון - סמיכותו של גל התחלואה הראשון לחג הפסח יצר אתגר בכל הנוגע לכמות ולמגוון של המזון ביחידות צה"ל. משום כך התקבלו במהלך החודשים אפריל ומאי קבילות בנושא כמות, איכות ומגוון של המזון בחדרי האוכל הצבאיים.

באחת הקבילות הלין חייל המשרת באחד הגדודים על מחסור במענה התזונתי לפלוגתו (קבילה מס' 0-2-507578).

במהלך בירור הקבילה עלה כי על מנת לשמור על הפרדה בין הפלוגות השונות בגדוד, חלק מהן לא נכנסות לחדר האוכל, ומסופק להם מזון בנפרד. עוד עלה כי בעוד הפלוגות המגיעות לחדר האוכל נהנות ממזון מגוון ובכמות רבה, פלוגות המקבלות אֶלֶיהן את המזון מסתפקות בכמות מזון מדודה ובמגוון מצומצם.

מפקד הגדוד הגיב על הקבילה ואישר כי כמות המזון שסופקה לפלוגות הפרוסות בשטח נספרה לפי מספר הלוחמים, וכי לא התאפשר למבקשים לקבל תוספת מזון. מפקד הגדוד הוסיף כי הפער בנושא המזון עלה במהלך שיחת חתך שביצע, ובעקבותיו ערך תחקיר מעמיק והנחה על ביצוע סבב בין הפלוגות המגיעות לאכול בחדר האוכל.

במקרה זה מצאתי לנכון לקבל את התייחסותו של מפקד הגדוד ואת הצעדים הארגוניים שנקט כדי לוודא כי לא יהיה מחסור במזון בכל המסגרות בגדוד. כן הדגשתי את חובת המפקדים להקפיד כי החיילים מקבלים את המענה התזונתי הנדרש להם.

מימוש ימי מחלה - היבט נוסף הקשור בהטלת 'עוצר היציאות' נגע באופן מימוש ימי המחלה שניתנו לחיילים. באחת הקבילות הנחה מפקד היחידה כי משרתים ביחידה שיקבלו ימי מחלה שלא על רקע תסמינים נשימתיים - יממשו אותם כימי מנוחה ביחידה, אם המצב הרפואי מאפשר כך.

ההנחיה נועדה למנוע ככל הניתן כניסה ויציאה מהיחידה שיש בה כדי לפגוע במועילות (אפקטיביות) ההחלטה שלא לאשר לחיילים לצאת מהיחידה לחופשות.

בקבילה שהתקבלה בעקבות הנחיה זו טען משרת קבע לפגיעה בזכויותיו, ובכך שבעצם הקביעה כי סוג התחלואה יקבע את אופן מימוש ימי המחלה יש כדי לפגוע בחסינו הרפואי (קבילה מס' 0-4-507326).

בעקבות הקבילה, מפקד היחידה חידר לדרג המפקדים כי שיקול הדעת הבלעדי באשר לאופן מימוש ימי מחלה מצוי בידי הרופא. בד בבד בוצעו ההתאמות הנדרשות כדי לאפשר לחיילים לממש את ימי המחלה ביחידה.

אציין כי הגם שלא נסותרו מעיניי מאמצי גורמי הפיקוד והרפואה להתמודד עם התפשטות הנגיף הקורונה, התרשמתי כי מוטב היה לו הייתה ההנחיה בדבר מימוש ימי מחלה ביחידה ניתנת לגורמי הרפואה בלבד, ולא לכל המפקדים. בשל החשש כי בעת בירור הנסיבות שבגינן קיבל חייל ימי מחלה - ייחשף מצבו הרפואי וייפגע החיסיון הרפואי שלו הוא זכאי.

בהקשר זה נחה דעתי בשעה שמפקד היחידה החליט לחדר את ההנחיות לגורמי הרפואה ולמפקדים ולהרגיש את החובה להקפיד על החיסיון הרפואי.

מימוש הקלות בתנאי השירות ביחידות שבהן הוטל עוצר יציאות

הטלת עוצר יציאות על חלק מיחידות צה"ל יצרה אתגר בכל הנוגע לטיפול בחיילים הזכאים להקלות בתנאי השירות (להלן: הִקְלָתָ"ש) שבגינן מתאפשר להם לצאת לביתם במהלך השבוע.

אומנם פקודת המטה הכללי 35.0807: "הקלות בתנאי שירות" נותנת בידי ראש אגף כוח האדם (להלן: אָפֿ"א) סמכות לשלול בנסיבות מיוחדות ולתקופה מוגבלת את זכאותו של חייל להִקְלָתָ"ש. אף פקודת "קרן אור" של חטיבת המבצעים (להלן: אָמֿ"ץ) העוסקת ב"התמודדות צה"ל עם נגיף הקורונה" מעניקה לקצין בדרגת אל"ם סמכות לשלול או לשנות מדרג זכאות להִקְלָתָ"ש. ואולם, מבירור קבילה שהוגשה על ידי חייל בשירות החובה אשר טען כי לא התאפשר לו לממש את ההקלת"ש לו הוא זכאי נוכח עוצר יציאות שהוטל ביחידתו למדתי כי לא קיימת הוראת קצין הרפואה הראשי (להלן: הִקְרָפֿ"ר) המפרטת את סמכויות המפקדים בנוגע לשינוי בתנאי שירותם של חיילים בעלי הִקְלָתָ"ש על רקע רפואי.

בשל כך, הופצה איגרת מטעם מחלקת בריאות הנפש (להלן: בִּרְהֿ"ן) שעניינה "הנחיות ברה"ן באשר לת"ש עקב התפרצות נגיף הקורונה". האיגרת קבעה כי מאחר שאין הוראות מפורטות בנושא זה, על המפקדים להפעיל שיקול דעת, לנהוג בסבירות ולהיעזר בגורם רפואי במידת הצורך כדי להחליט בנושא.

בעקבות קבילה זו בא עניינו של החייל על תיקונו על דרך של הצבתו ביחידה שבה לא הוטל עוצר יציאות. בד בבד נכתבה והופצה הנחיה המפרטת את אופן הטיפול בחיילים בעלי הקלת"ש על רקע רפואי.

סוגיות הנוגעות למימוש ימי חופשה

בעת התמודדות צה"ל עם משבר הקורונה, ניתנה בידי מפקדי יחידות סמכות להנחות כי חלק מהמשרתים ישמשו כוננים בביתם, ולא יגיעו ליחידותיהם.

בכמה קבילות שהגיעו לנציבות נוכחתי כי מפקדים חייבו חיילים בימי חופשה חרף היותם כוננים בביתם. באחת הקבילות החליט מפקד היחידה לחייב חיילים ביום חופשה כשששהו בביתם בהתאם למשמרות שנקבעו להם. בסופו של דבר, במהלך בירור קבילתם הוחלט לבטל את עדכון יום החופשה בעניינם (קבילה מס' 507844-6-0).

מעבר לכך, נוכח הטלת עוצר יציאות בחלק מהיחידות, לא התאפשר לחיילים רבים לממש את ימי החופשה השנתיים שלהם הם זכאים. נוכח האמור, ובשים לב לכך שבהתאם לפקודות הצבא ככלל לא ניתן לדחות את מועד מימוש ימי החופשה לשנה העוקבת פניתי בנושא לראש מטה אגף כוח האדם על מנת שייבחן מהי הדרך הנכונה להתמודד עם מצב זה. בהמשך הפיצו הגורמים המוסמכים באגף כוח האדם מדיניות חופשות ייחודית לשנת 2020, המסדירה את זכאותם של לוחמים לצבור חלק מימי החופשה משנת 2020 לשנת 2021.

היבטים הנוגעים למימוש ימי החופשה השתקפו גם בקבילות משרתי קבע אשר בשל משבר קורונה לא התאפשר להם לממש את ימי החופשה השנתית שלהם הם זכאים טרם פרישתם, והם ביקשו לפדות אותם. במרבית קבילות אלו לא מצאתי מקום להתערב בהחלטת רשויות הצבא שלא לאפשר למשרתים לפדות ימי החופשה, ולהנחותם, ככל הניתן לממש את ימי החופשה טרם הפרישה מהשירות הצבאי.

היבטים הנוגעים לשירות הקבע

בעת הטיפול בקבילות במהלך השנה אותרו ליקויים שונים הנוגעים להליכי התנדבות לשירות הקבע או לחודשי הקבע, שנבעו מצמצום הגיוס לשירות הקבע בצה"ל נוכח המציאות התקציבית המורכבת בעת הזאת.

אגב בירור הקבילות למדתי כי בחודשים האחרונים הותנה גיוסם של חיילים וקצינים לשירות הקבע בנחיצות הגיוס על בסיס שיקולים מבצעיים.

מקבילות בנושא עלו מקרים שבהם מפקדים נקטו צעדים ממשיים להארכת שירותם של משרתי הקבע או לגיוסם של חוגרים לשירות הקבע, אך ימים אחדים לפני המועד הצפוי להתחלת שירות הקבע נמסר למשרתים כי בקשתם להתגייס לצבא הקבע או להארכת שירות הקבע - לא אושרה, והם עתידים להשתחרר בתוך ימים אחדים. במקרים רבים לא שוקפו בפני הפרט התהליכים הצפויים בעניינו, וההודעה בדבר השחרור הקרוב ניתנה ללא התראה וללא שיח מקדים בעניין.

באחת הקבילות בהן טיפלתי לאחרונה (קבילה מס' 0-7-508223) הלין חייל בשירות הקבע כי סמוך לאחר שהחל שירות נוסף בקבע (להלן: שָׁנ"ב), הודיעו לו מפקדיו בהתראה קצרה שהוא נדרש להשתחרר מהשירות כי צומצמו תקני השָׁנ"ב בגלל משבר נגיף הקורונה. בתוך כך הלין כי בעקבות בקשת מפקדיו כי יתחייב לשָׁנ"ב דחה עבודה שבה היה אמור להתחיל, וכי בשל שחרורו ללא התראה מספקת - לא הספיק לנצל חופשה שהיה זכאי לה.

בקבילה אחרת (קבילה מס' 0-5-510245) התבקש חייל בשירות הקבע לחתום על טופס "הודעה על אי-נכונות להארכת שירות" אף שבפועל הביע את נכונות להאריך את שירותו.

במקרים אלו עמדתי על כך שדווקא בתקופה מאתגרת זו קיימת חובה מוגברת לפעול בשקיפות מלאה מול הפרט, לוודא החתמת משרתים על טפסים המשקפים נכונה את המצב הקיים, ולקיים תהליכי ההיפרדות מהפרט בהתאם לפקודות וברגישות רבה.

לסיום, אין ספק כי המציאות המשתנה וחוסר הוודאות מעמידים את המפקדים ואת מקבלי ההחלטות באתגרים לא פשוטים ומורכבים.

במצבים אלו יש לוודא כי הקו המנחה בקבלת החלטות יאזן בין שמירה על כשירות הצבא ועל בריאות משרתיו ובין שמירה קפדנית על זכויותיהם, תוך מימוש עקרונות או כללים אחידים, ככל שניתן.

לשמחתי, נוכחתי כי צה"ל נהג בפתיחות ובדינמיות רבה ולא נרתע מלבצע שינויים והתאמות לצרכים שעלו מקבילות ומפניות שצפו מהשטח.

כפי שציינתי בפתח הדברים, ההתמודדות עם משבר הקורונה עודנה נמשכת, ואין אנו יודעים אילו אתגרים תזמן לצה"ל בעתיד. גם בשנת העבודה הבאה נמשיך לעקוב מקרוב אחר התמודדות צה"ל עם מגפת הקורונה ואחר השלכותיו על חיילי צה"ל כדי לוודא כי גם בתקופה קשה זו חיילי צה"ל יזכו למענה שלם ולא ייפגעו זכויותיהם.

על צה"ל ומפקדיו להמשיך להיות רגישים וקשובים להתפתחויות בתחום זה ולעדכן את פקודות הצבא בזמן ובמועד רלוונטיים המותאמים להתפתחויות.

פרק ג'

המלצות עקרוניות שניתנו
בעקבות טיפול בקבילות
ויישומן על ידי רשויות הצבא

פרק ג'

המלצות עקרוניות שניתנו בעקבות טיפול בקבילות ויישומן על ידי רשויות הצבא

במהלך בירור קבילות חיילים, אנשי מילואים ומיועדים לשירות הביטחון (להלן: מלש"בים) צפים לעיתים ליקויים הפוגעים במשרתים נוספים ואף באוכלוסיות שלמות המשרתות בצה"ל. במקרים אלה פועל הנציב לטיפול בקבילה הפרטנית ובהיבטיה הרוחביים.

בפרק זה תוצג סקירת ליקויים מערכתיים ואחרים שנחשפו אגב טיפול בקבילה פרטנית, וכן המלצות הנציב ויישומן על ידי מפקדי צה"ל ורשויות הצבא.

■ השלמת עבודת המטה לטיפול בחיילים המשרתים בחוליות הטכניות הפלוגתיות (חט"פ)

הנציב דן בקבילותיהם של חיילים המשרתים בחט"פ ביחידות מבצעיות, אשר אינם מבצעים את ההכשרה לרמת הרובאות הנדרשת כדי לסגל מיומנויות מבצעיות בסיסיות (רובאות 03). ענייני החט"פ נדונו במהלך השנים האחרונות ומצאו ביטוי בדוחות השנתיים של הנציב (דוח 46 לשנת 2017 ודוח 47 לשנת 2018).

בדוחות עמד הנציב בהרחבה על היעדר הכשרה לחיילים המשרתים בחט"פ לרמת רובאות 03 ועל המשמעות המבצעית והאישיות הנגזרות מהיעדר הכשרה זו, לרבות פגיעה בזכאות ל"מעמד לוחם" ולהטבות השכר הנלוות לכך.

לאחר שהמלצותיו של הנציב בנושא בוצעו באופן חלקי, ולנוכח גידול ממשי במספר הקבילות שהתקבלו במהלך השנים 2018–2019, המליץ הנציב למפקדי האגפים הרלוונטיים בצה"ל להיכנס לעובי הקורה כדי לסיים את עבודת המטה שהחלו. כן המליץ להשלים את המענה הייעודי לכל אוכלוסיות החט"פ, החל בחיילים הנמצאים בשלבי ההכשרה הראשונית וטרם הוצבו בחט"פ, המשך בחיילים שנקלטו בתום הכשרתם לחט"פ, וכלה בחיילים שסיימו את שירותם הצבאי לאחר תקופת שירות בחט"פ.

המלצת הנציב נסמכה בין היתר על התרשמותו כי גורמי הפיקוד ביחידות המבצעות אינם עושים כל שביכולתם כדי לאפשר את השתתפות פקודיהם המהווים חלק מהקט"פ, בהכשרות לרמת רובאות 03. הנציב התרשם עוד, כי הנחיית מפקד אגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה, שלפיה יוסמכו חיילי הקט"פ לרובאי 03 ביחידותיהם המבצעות ובאחריותן - לא התממשה בפועל וכי גם מנגנון הבקרה על ביצוע ההסמכות לרמת רובאות 03 בשלפי הטירונות שבסמכות מפקדת "מגל", לא התקיימה כמצופה.

בעקבות קבילות נוספות בנושא, מצא הנציב כי הגם שצה"ל הכיר בחובתו לוודא כי חייל בקט"פ יעבור הכשרה לרמת רובאות 03 כדי להקנות לו מעמד לוחם, אין הדבר מתקיים כנדרש בפועל.

בתום בירור הנושא המערכתי עם כל הגורמים המקצועיים הרלוונטיים, הדגיש הנציב כי החלטת הצבא שלפיה יש להכיר בחיילי קט"פ כלוחמים לאחר הכשרתם לרובאי 03 בדין יסודה, וכי לא נמצאה כל הצדקה לאי-מימוש המדיניות שקבעו רשויות הצבא.

הנציב הבהיר כי מלבד הפגיעה בחייל ובזכויותיו הבסיסיות, קיימות השלכות גם על עתידו לאחר שירותו הצבאי ומדובר בפער מערכתי מתמשך שיש לגשר עליו מיידי וללא דיחוי.

במהלך שנת 2019 הוצגו לנציב תוצרי עבודת המטה המקיפה שהתקיימה בצה"ל, כדי לפתור את הסוגיה והתקיימה סדרת דיונים בנושא בראשותו.

בתום חציון ב' בשנת 2020 כינס הנציב דיון מסכם בנושא, לאחריו מצא כי גורמי הצבא השלימו את הטיפול בסוגיה, באופן הבא:

- הופצה מדיניות צבאית מקיפה המחייבת את כל הנוגעים בדבר - הסמכות המכשירה, הסמכות המקצועית והסמכות המבצעית.
- נקבע גרף הכשרות שנתי לחיילי קט"פ הנדרשים להשלים את הכשרת הרובאות לדרגה 03.
- טופלו פערי ההכרה במעמד לוחם של חיילי קט"פ שהשתחררו בתוקף למפרע, ותוקנה תקופת הזכאות לחיילי הקט"פ שהיו בשירות פעיל.

- נוסף על דור המעבר שנקבע עוד קודם לכן, הוקם מנגנון לבחינת עדכון מעמד הלוחם בתוקף למפרע במקרים חריגים.
- הוגדרו לוחות זמנים להפקת ולשליחת תעודות שחרור בכבוד בצבע "זהב" לחיילי הקט"פ הזכאים לכך, ואשר סיימו את שירות החובה שלהם.
- ניתן מענה לחיילי קט"פ בתוכנית "ממדים ללימודים".

בסיכום המעקב הרב-שנתי שביצע הנציב אחר נושא הכשרתם של חיילי הקט"פ לרמת רובאות 03 והכרתם במעמד לוחם, הביע הנציב את הערכתו הרבה לכל העוסקים בנושא באגף כוח האדם, בזרוע היבשה, באט"ל ובחיל הטכנולוגיה והאחזקה, על עבודת מטה מקצועית וטובה שאפשרה מענה לפער משמעותי.

בכך סיים הנציב את הטיפול המערכתי מול גורמי הצבא בנושא.

■ הכרה באוכלוסייה השייכת למערך ההגנה האווירית כלוחמים

חיילים המשרתים במערך ההגנה האווירית (הגנ"א) בתפקיד מנהל תמונה בליסטית (להלן: "מנת"ב"), הלינו על החלטת רשויות הצבא, שלא להכיר בזכאותם למעמד לוחמים. עוד הלינו על שההחלטה התקבלה ללא התראה מוקדמת, כשהם בשלהי שירות החובה שהחלו במעמד לוחם, וכשאופי תפקידם דומה לתפקידי לחימה ביחידות מקבילות במערך הלחימה בזרוע היבשה (קבילה מס' 0-2-506038).

בין הקובלים בלטו חיילים שעתידים היו לסיים את שירות החובה שלהם בסמוך למועד הגשת הקבילה, והיה בהחלטת רשויות הצבא כדי להשפיע במישרין על הזכויות הנלוות להם עם שחרורם מהשירות. עוד בלטו חיילות, שטרם שירותן הצבאי בתפקיד מנת"ב התחייבו לשירות חובה שמשכו 32 חודשים בכפוף לסעיף 16 א לחוק שירות הביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986 ולתקנות שירות הביטחון (קביעת תפקידים לשירות נשים בהתנדבות), (התשס"א-2001).

במהלך בירור הקבילה ציינו גורמי משאבי האנוש בחיל האוויר כי לאחרונה הוגשה לאגף כוח האדם (להלן: "אכ"א") בקשה להמשך הכרתם של החיילים בתפקיד מנת"ב כלוחמים וכי ראש מטה אכ"א עתיד לבחון את הנושא. לצד זאת, לא עלה בידי גורמים אלו להגדיר מועד מתוכנן להשלמת הבחינה.

בשל הרחיפות במתן מענה לחיילים הקובלים, המליץ הנציב לראש מטה אָפֿ"א להאיץ את הבחינה בעניינם של החיילים, תוך עדכנו בלוחות הזמנים להשלמתו והבהיר כי בכוונתו לקיים מעקב צמוד אחר הטיפול בנושא קודם שיחליט בדבר מידת התערבותו.

בהמשך, במסגרת המעקב שקיים הנציב אחר הליך השלמת עבודת המטה כאמור, עדכנו הגורמים המוסמכים באָפֿ"א כי לכל החיילים אושרה הזכאות לזכויות לוחמים בתוקף למפרע.

■ שינוי המדיניות בדבר העברה מתפקיד תוך פגיעה בשכר במהלך היריון

חוק עבודת נשים, התשי"ד-1954 (להלן: "חוק עבודת נשים") קובע הגבלה על פגיעה בשכרה של אישה בהיריון אלא בהיתר מאת שר העבודה והרווחה.

חוק שירות הקבע (חיילות בשירות הקבע), התשע"א-2010 (להלן: "חוק שירות הקבע") מסדיר את ההגנות שניתנות למשרתות קבע בהיריון, אך אין בו (כמו גם בפקודות הצבא והמדיניות החלה בתחום ההיריון וההורות) מגבלה הנוגעת לפגיעה בתנאי העסקה של משרתות קבע במהלך היריון.

בקבילה שהתקבלה בנציבות בשנה החולפת, הלינה משרתת קבע על השתלשלות העניינים שהובילה לסיום תפקידה במהלך היותה בהיריון, ועל הפגיעה הנלווית בשכרה בעקבות כך (הורדת רכיב רמת פעילות) (קבילה מס' 0-4-503956).

ממצאי בירור הקבילה לא תמכו בטענותיה של הקובלת והנציב מצא כי ההחלטה בעניינה התקבלה ללא קשר להיותה בהיריון.

לצד ממצאים אלה, מצא הנציב לנכון להמליץ ליועצת הרמטכ"ל לענייני המגדר (להלן: יוה"ל"ם) ולראש חטיבת הסגל באָפֿ"א, לבחון אפשרות לקבוע במדיניות הצבא מנגנון בקרה ביחס לשינוי בתפקידה של משרתת קבע בהיריון. זאת, הגם שבהתאם להוראות חוק שירות הקבע אין איסור לפגוע בשכרה או ברכיב שכרה של משרתת קבע במהלך חודשי הריונה.

יוה"ל"ם בחרה לאמץ את המלצת הנציב והציעה מנגנון בקרה ייחודי ביחס לשינוי

תפקידה של משרתת קבע בהיריון. בהתאם לכך עוגנה במדיניות מחלקת הסגל חובת הנמקה מיוחדת ביחס להליכי הדחה והעברה מתפקיד המתקיימים כלפי משרתות קבע המצויות בהריון.

חובה זו מביאה לידי ביטוי את הרגישות הנדרשת בתהליכים פיקודיים מסוג זה ומותירה את מרחב הפעולה הנדרש למפקד המוסמך.

■ פער בין הוראות קבע אֶפ"א למדיניות אֶפ"א בדבר מימוש הקלות בתנאי השירות

הוראת קבע של אגף כוח האדם (הק"א) שמספרה 10-02-35 קובעת, בין היתר, כי חייל בעל הקלות בתנאי שירות (להלן: הֶקְלָת"ש) במדרג 03, זכאי ללון שלושה לילות בשבוע בביתו כשימי שישי ושבת נמנים כלילה אחד. עוד קובעת ההוראה, כי המרחק המרבי מביתו של חייל בעל הֶקְלָת"ש ליחידה לא יעלה על 100 ק"מ.

בהתאם להוראה זו, חייל שאושרו לו הֶקְלָת"ש במדרג 03 ומעלה, ומקום שירותו מרוחק ממקום מגוריו מעל 100 ק"מ - ייפלט מהיחידה וישובץ ביחידה הנמצאת בטווח של עד 100 ק"מ ממקום מגוריו.

לעומת זאת, מדיניות "הקלות בתנאי השירות - עדכון מדיניות 2019" קובעת כי חיילים שקיבלו הֶקְלָת"ש במדרג 03 ומתגוררים מעל 100 ק"מ מיחידתם - לא ייפלטו אוטומטית מהיחידה אלא יש לבחון אפשרות למצותם ביחידה בכל זאת, תוך מימוש ההקלות"ש.

במהלך השנה, חיילת בשירות החובה המשרתת ביחידה המרוחקת מעל 100 ק"מ ממקום מגוריה, קבלה על שלא נפלטה מהיחידה אף על פי שהותאמו לה הֶקְלָת"ש במדרג 03. החיילת ציינה כי היא נאלצת לנסוע שעות רבות מדי יום ביומו אל היחידה וממנה לביתה כדי לממש את ההקלות"ש שניתן לה (קבילה מס' 0-3-508517).

במהלך הטיפול בקבילה צף ועלה הפער שבין ההק"א למדיניות שצוינו לעיל בכל הנוגע לשיקול הדעת שיש לגורמי הפיקוד, בדבר גריעתו או העברתו של חייל בעל הֶקְלָת"ש 03 המשרת ביחידה הרחוקה 100 ק"מ ומעלה ממקום מגוריו.

בעקבות כך פעלה הנציבות מול גורמי מדיניות תנאי השירות באֶפ"א, על מנת

שהמדיניות תבטא באופן ברור כי האפשרות למצות חייל בעל הקלת"ש במדרג 03 ביחידתו המרוחקת מעל 100 ק"מ ממקום מגוריו, תלויה בהסכמת החייל.

אשר לקובלת, משלא ניתנה הסכמתה להישאר ולשרת ביחידה המרוחקת מביתה, ובעקבות הקבילה, היא נפלטה מהיחידה והוצבה ביחידה המצויה בטווח של 100 ק"מ ממקום מגוריה.

הנציב רואה חשיבות רבה באחידות בין פקודות הצבא, הוראותיו ומדיניותו, כל שכן בכל הנוגע לנושאים הקשורים לזכויותיהם של חיילי צה"ל. הנציב ימשיך לפעול על מנת לוודא כי זכויות חיילים ימומשו במלואן, ולא יצומצמו במסמכי מדיניות או בהחלטות מקומיות של מפקדים.

■ אי-כינוסה של הוועדה המייעצת בנושא פיצוי בגין אובדן ציוד

בכמה קבילות שטופלו בנציבות בשנה שחלפה, הלינו חיילים כי ציודם האישי אבד או נפגם במהלך שירותם הצבאי וביקשו פיצוי בגין כך. במקרים בהם מצא הנציב שיש טעם בטענות, הוא הנחה כי עניינם ייבחן בוועדה המייעצת המתנהלת בהתאם לפקודת המטכ"ל 35.0233 (קבילות 0-4-504166, 0-0-507430, 0-3-507907).

אגב מעקב הנציב אחר מימוש המלצותיו אלו, עלה כי הוועדה המייעצת, שבה חברים גורמים ממשרד הביטחון ומצה"ל - אינה מתכנסת. זאת, בשל מחלוקת שנסבה על קצב הטיפול של צה"ל בפנייתו של ראש חטיבת התביעות והביטוח במשרד הביטחון לתיקון הפקודה המסדירה את פעילותה ואת סמכויותיה של הוועדה.

בעקבות התערבות הנציב הוועדה התכנסה, הושלמו פערי הטיפול בפניות ועודכנה הפקודה המסדירה את פעילותה.

מלבד החשיבות הרבה בביצוע התאמה בין פקודות הצבא לצרכים שהם משרתות, הנציב רואה בחומרה מקרים שבהם מחלוקות מסוג זה פוגעות בפרט על דרך של עיכוב בחינת עניינו על ידי הגורמים המוסמכים לכך.

■ אינדיקציות "מצ"ח" למשרתי קבע בעקבות הליכי חקירה

בשנים האחרונות הובאו לפתחה של הנציבות כמה קבילות הנוגעות לקיומה של אינדיקציית מצ"ח (סימול בתיקו האישי של חייל המלמד על קיומה של חקירת המשטרה הצבאית החוקרת או הליך פלילי בעניינו) בתיקם האישי של משרתי קבע.

משרתים הלינו כי קיומה של אינדיקציה כאמור, פוגעת בשמם הטוב וגם בזכויות מסוימות. לדוגמה, שירותו של משרת קבע שמתנהלת בעניינו חקירת מצ"ח מוארך בכל פעם לתקופה קצובה, וההארכה דורשת את אישורם של גורמי החקירה והתביעה הצבאית. להארכת שירותו של משרת קבע לתקופה קצובה השפעה על זכאותו לימי חופשה, לנופש קבע, לנקודות מדים ועוד.

בקבילה שהוגשה לנציב קבילות החיילים לשעבר, האלוף יצחק בריק, בשנת 2018, הלין משרת קבע אשר נחקר בעבר על ידי המשטרה הצבאית החוקרת, כי למרות שחקירה בעניינו נסתיימה ללא נקיטת צעדים משפטיים או משמעתיים - נותרה ברישומי הצבא אינדיקציית מצ"ח בעניינו. בעקבות הקבילה, המליץ הנציב דאז כי גורמי הצבא יבחנו סוגיה זו בראייה כוללת (קבילה מס' 3355666).

בנוסף, בשנה שחלפה הלין משרת קבע על שהליכי החקירה שהתקיימו בעניינו ארכו תקופה ממושכת, ואינדיקציית מצ"ח שנפתחה בעניינו גרמה לפגיעה בזכויותיו. בעקבות הקבילה, הנציב המליץ כי התביעה הצבאית והמשטרה הצבאית החוקרת ינקטו בצעדים פיקודיים וארגוניים על מנת להפחית ככל הניתן את הפגיעה בפרט בעקבות התמשכות חקירה.

בעת המעקב אחר מימוש המלצות הנציב עלה, כי חטיבת הסגל באכ"א קיימה עבודת מטה, ובה סוכם כי כשלא ננקטים הליכים בעקבות חקירתו של משרת קבע - תימחק אינדיקציית מצ"ח בעניינו לאלתר. עוד עלה כי גורמי חטיבת הסגל מקיימים עבודת מטה שמטרתה לוודא כי מידע בדבר קיומה של אינדיקציה כאמור יהיה חשוף רק לגורמים הנדרשים לכך, ולא מעבר לכך.

בנוסף, בעקבות המלצת הנציב קיימו המשטרה הצבאית החוקרת והתביעה הצבאית עבודת מטה שנועדה לחדד את מדיניות פתיחת אינדיקציית מצ"ח ואת הידוק

המעקב אחר חקירות שבהן נפתחה אינדיקציה כאמור, בכדי לוודא שהחקירה לא אורכת זמן רב מהנדרש.

■ קידום בדרגות לאוכלוסיית הקצינים המקצועיים בשירות מילואים

בצה"ל מנעד דרגות המיועדות לחוגרים, נגדים וקצינים. דרגות הקצונה מוענקות למשרתים שהוסמכו לקצונה, אולם קיימים מקרים בהם מוענקת לאוכלוסייה מסוימת דרגת ייצוג בהתאם לתנאי הסף הקבועים בפקודות הצבא.

כך, לחוגרים שטרם החלו את שירותם הצבאי אך השלימו תקופת לימודים אקדמיים, מוענקת עם חזרתם לשירות פעיל דרגת קצונה מקצועית. הדרגה ניתנת בעיקר לעתודאים שאת תקופת לימודיהם האקדמיים אישר הצבא, אך גם לחוגרים שהשלימו לימודים אקדמיים באופן עצמאי לפני גיוסם.

לרוב קצין מקצועי אינו יכול לשרת מעל לשלוש שנים בשירות הקבע, ללא ביצוע קורס קצינים. בחלק מהמקרים קצינים אקדמאים מסיימים את שירותם בצבא הקבע מבלי שיצאו לקורס קצינים, והם משתלבים במערך המילואים.

בהתאם לפקודות הצבא קיימות שתי דרגות קצונה אקדמאיות למערכים שבהם העתודאים לא ביצעו קורס קצינים – קצין מקצועי אקדמאי (קמ"א), אשר שקול לדרגת סגן בשירותו הסדיר, ולאחר תום שירות החובה הוא יכול להתקדם לדרגת קצין אקדמי בכיר (קא"ב), המקביל לדרגת סרן.

בפקודות הצבא לא נקבע כיצד יתאפשר לקצינים אקדמאים, הנמנים עם מערך המילואים, ושלא ביצעו קורס קצינים, להתקדם בסולם הדרגות. עניין קידום שונה מחוגרים ומקצינים שמתאפשר להם להתקדם בדרגות בהתאם לתפקיד ולתקינה ביחידותיהם על-פי פקודות הצבא.

בעת בירור קבילתו של קא"ב שסיים את שירותו בצבא הקבע והמשיך את שירותו במערך המילואים (קבילה מס' 0-7-506623), עלה כי באכ"א הכירו בצורך להעניק דרגה נוספת לאוכלוסיית עתודאים המשרתים במילואים אשר לא הוסמכו לקצונה.

נציב קבילות החיילים המליץ להחיש את השלמת עבודת המטה בנושא תוך עדכנו

בדבר. בעת המעקב אחר מימוש המלצות הנציב עלה כי הנושא נמצא בטיפול הגורמים המוסמכים וכי טרם אושרה היכולת להתקדם בדרגת כתף ייחודית לאוכלוסיית העתודאים במילואים שלא בצעו קורס קצינים.

בכוונת הנציב להמשיך ולעקוב אחר עבודת המטה בנושא זה כדי לוודא שאנשי מילואים בעלי דרגות מקצועיות יוכלו לעלות בדרגה בהתאם לתרומתם למערך המילואים.

■ הבהרה בדבר איסור שימוש בחומרים מסוכנים בצה"ל ללא פיקוח מתאים

המחוקק ראה להסדיר בחקיקה ראשית את ההיתרים, את דרכי השימוש ואת האחסנה של חומרים מסוכנים, מתוך הבנה כי גלום בשימוש לא-נכון בהם פוטנציאל פגיעה ונזק גבוה.

פקודות הצבא קבעו אף הן כללים המסדירים את השימוש בחומרים מסוכנים ובהוראות הצבא אף קבועות הנחיות באשר לחומרים האסורים בשימוש בצה"ל.

בקבילה עלומת שם שהתקבלה בנציבות נטען, בין היתר, כי נגד משמעת ביחידה מסוימת הנחה את פקודיו לנקות את חדרי הנוחות ואת המקלחות בחומר מסוכן - חומצת מימן כלורי (חומצת מלח), שרכש מכספו האישי ללא ידיעת גורמי הפיקוד (קבילה מס' 0-3-510027).

במהלך הבירור הועבר מידע בנוגע לחומר האמור לגורמים מוסמכים במחלקת הבטיחות ובקרת האיכות בזרוע היבשה אשר ציינו כי בהתאם לפקודות הצבא והוראות הבטיחות, החומר המסוכן הנזכר בקבילה אסור לשימוש בצה"ל, למעט בעת תפעול בריכות או במעבדות כימיות.

עוד הובהר כי הגורמים המורשים להשתמש בחומר זה עוברים הדרכות בדבר שימוש בטיחותי, לרבות הטיפול בעת פגיעה מהחומר, והם מחויבים באמצעי מיגון מחמירים. האמצעים כוללים מסכת פנים בעלת מסננים, סינר וכפפות. בתוך כך הודגש כי במרבית יחידות צה"ל אין גורם מקצועי האמון לנהל את תחום הבטיחות בחומרים מסוכנים.

נגד המשמעת אישר בהגיבו על הקבילה כי הוא מודע לכך שהחומר שבו ביקש מהחייילים לעשות שימוש הוא חומר מסוכן האסור לשימוש בצה"ל. הנגד הסביר כי החייילים לא באו במגע עם החומר, אלא השתמשו באמצעים שונים (דוגמת מטאטא כביש) על מנת לנקות, וכי סופקו להם אמצעי מיגון, כגון משקפי מגן וכפפות.

הנציב מצא ליקוי חמור בהתנהלות נגד המשמעת בשעה שהכניס לבסיס צבאי חומר מסוכן ואף הנחה את פקודיו להשתמש בו באופן שהיה בו כדי לסכן את בריאותם - הכול בידיעה כי הדבר אסור על פי פקודות הצבא.

לפיכך העיר הנציב בחומרה לנגד המשמעת והמליץ למפקד החטיבה לנקוט צעדים ארגוניים ממשיים למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

בעקבות ממצאי הבירור ומסקנות הנציב ננקטו צעדים ארגוניים ביחידה שבה משרת נגד המשמעת. בכלל זאת התקיימו שיחות עם בעלי התפקידים האמונים על תחום שגרת המחנה והניקיון במהלכן הוסבר להם כיצד עליהם לפעול בנושא החומרים המסוכנים בהתאם לפקודות הצבא. כמו כן, מונה בעל תפקיד האמון על תחום הרעלים ביחידה, והובהר לנגד המשמעת כי עליו להימנע משימוש בחומרים מסוכנים שאינם עולים בקנה אחד עם פקודות הצבא.

בנוסף, נוכח ממצאי בירור הקבילה פרסם ענף החומרים המסוכנים במחלקת הבקרה והאיכות (מבק"א) בזרוע היבשה איגרת מידע לכ-600 ממלאי תפקידים בתחום הבטיחות בצה"ל בנושא איסור השימוש בחומצת מלח לצורכי ניקיון בסיסי צה"ל ומתקניו בהתאם לפקודות הצבא בנושא.

■ הסדרת אופי שירותם של לוחמי הנח"ל בשלב השלישי לשירות החובה

מסלול "גרעין נחל" מאפשר למשרתים בו לשלב בין שירות צבאי לתרומה לחברה ולמדינה. במסלול ארבעה שלבים מרכזיים: שָׁלֵב מקדמי - שנת שירות; שָׁלֵב ראשון - פרק השירות הצבאי; שָׁלֵב שני - פרק משימה לאומית במסגרת הצבא; ושלב שלישי - פרק צבאי נוסף. המסלול נועד לאפשר למיועדים לשירות ביטחון שאושר להם לבצע שנת שירות טרם גיוסם לצה"ל - להמשיך לשרת בצה"ל עם חבריהם לגרעין ולתרום למדינה ולחברה כקבוצה.

לוחמים הנמנים עם גרעין הנח"ל שהתגייסו בשנת 2017, הנמצאים בפרק המשימה השני, קבלו על מתווה השירות שעליו סוכם עם הצטרפותם לגרעין נח"ל. הלוחמים טענו כי האריכו מראש את שירותם בחודשיים כדי שיתאפשר להם לבצע שירות מבצעי ממשי לקראת תום שירות החובה שלהם וכי בניגוד למתווה שסוכם הם נדרשו למשימות ביטחון שוטף (אבטחה ושמירה), ולא קיבלו אחריות לגזרה שבה התקיימה פעילות מבצעית.

במהלך בירור הקבילה עלה כי טרם גיוס הקובלים התקיימה ועדה לבחינת מתווה מסלול שירות "גרעין נח"ל" ובה סוכם כי משנתון גיוס 2017, בתום תקופת פרק המשימה השני ישובצו הלוחמים ביחידות קדמיות ובתפקידים קרביים מובהקים, התואמים את הכשרתם הצבאית טרם החלו את פרק המשימה השני.

בעת בירור הקבילה עמד הנציב מקרוב על שמסלול השירות של גרעין נח"ל אומנם נבחן בצורה עניינית על-ידי הגורמים הרלוונטיים באָפ"א ובמשרד הביטחון - אגף בטחוני חברתי. אולם בחינתם נעשתה ללא מעורבות של אגף המבצעים (להלן: "אָפ"ץ") האמון על שיבוץ הלוחמים במשימות מבצעיות, ועל כן לא שובצו הלוחמים כמובטח לשירות בגזרות מבצעיות.

במהלך הבירור הושלמה עבודת המטה המשותפת בין אָפ"א לאָפ"ץ, ובסיכומה הוחלט כי בתום שנת המשימה - הפרק השני, יחזרו הלוחמים לשירות צבאי הנחלק לשתי תקופות. עוד נקבע, כי משכן הכולל של התקופות לא יעלה על שישה שבועות לצורך ביצוע משימות ביטחון שוטף, וביתר פרק הזמן שנוותר להם בשירות החובה - ישולבו בפעילות מבצעית עם יחידות לוחמות בגזרות המבצעיות השונות.

האמור לעיל הובא תוך כדי בירור הקבילה לאישור הגורמים המוסמכים במשרד הביטחון שנתנו את הסכמתם.

עם סיום הבירור מצא הנציב פגם בכך שעבודת המטה שבוצעה באָפ"א לא נעשתה בשיתוף הגורמים המוסמכים באָפ"ץ האמונים על התעסוקה המבצעית בצה"ל. כמו גם כי גורמי משאבי האנוש לא תיווכו נכון ובמועד לחיילים את מתווה השירות שסוכם בעניינם.

הנציב הדגיש כי בראייתו מצופה מגורמי צה"ל המקיימים עבודת מטה לשלב את כל הגורמים הרלוונטיים לקידומה, ולפעול בשיתוף פעולה מלא ומסונכרן. עוד הבהיר כי על גורמי הפיקוד בצה"ל לשקף לחיילים מידע שיש בו כדי להשפיע ישירות על המשך שירותם הצבאי.

נוסף על הצעדים שנקט הנציב, הוא המליץ לגורמים אלו לקיים מעקב ובקרה על מימוש החלטת הוועדה שדנה בדבר אופיו של פרק המשימה השלישי לחיילים הנמנים עם גרעין נח"ל.

בעת המעקב שביצע בעקבות קבילה זו, התרשם הנציב כי זה לא מכבר הוסדר פרק המשימה של חיילים הנמנים עם גרעין נח"ל, וכי הם מיועדים לשוב לשירות פעיל כלוחמים ביחידות קרביות עד לתום תקופת שירותם הצבאי.

■ עדכון כתב ההתחייבות לחכירת רכב המיועד למשפחות ברוכות ילדים

מדיניות הרכב האישי בצה"ל לשנת 2019 קובעת כי קצינים בדרגת רס"ן ונגדים בדרגת רנ"ג, המבקשים לשדרג את רכב לו הם זכאים לרכב המיועד למשפחות ברוכות ילדים, מחויבים בדמי שדרוג בשיעור ההפרש שבין עלות דמי חכירת הרכב המשודרג לרכב שלו הם זכאים - הכול לפי התעריף שיקבע מעת לעת באכ"א.

מדיניות זו, ולפיה דמי החכירה שישלם משרת קבע ישתנו בהתאם לתעריפים שיקבעו רשויות הצבא - לא צוינה בכתב ההתחייבות עליו נדרשו לחתום משרתי קבע שביקשו "לשדרג" את רכבם כאמור.

משרת קבע בדרגת רס"ן אשר שדרג את רכבו הגיש קבילה על החלטת רשויות הצבא להגדיל את דמי החכירה החודשיים ב-400 ₪, על אף שהדבר לא צוין בכתב ההתחייבות שעליו חתם (קבילה מס' 0-7-507923).

נוכח היעדרה של הפניה בכתב ההתחייבות למדיניות שהוזכרה לעיל, המליץ הנציב לעדכן את כתבי ההתחייבות לאלתר כך שיובהר בהם כי דמי החכירה הם בְּגִי שִׁנּוּי.

במהלך תהליך הבקרה והמעקב אחר מימוש המלצות הנציב עלה כי כתב ההתחייבות תוקף בהתאם להמלצתו.

בראיית הנציב קיימת חשיבות רבה לפעול בשקיפות מרבית מול הפרט ולוודא כי כל המידע הרלוונטי יוצג לו טרם יקבל עליו התחייבויות כספית או אחרת.

* בפרק א' של הדוח פורטו דוגמאות לקבילות נוספות שהובילו לשינוי מערכתי, ובכללן - טיפול בנושא תשלומי משפחות (תשק"ש) וטיפול בהיבטים הנוגעים לשירותן של חיילות שהתגייסו לתפקידים המחייבים אותן לשירות חובה הוזה באורכו לשירות החובה של גברים.

פרק ד'

נתונים וסיכומים מספריים

פרק ד'

נתונים וסיכומים מספריים**נתוני קבילות חיילים שהתקבלו בשנת 2020**

1. הנתונים שלהלן מתייחסים לקבילות חיילים שהתקבלו בנציבות בתקופה שנמשכה בין 1 בינואר 2020 ועד 31 בדצמבר 2020. נתונים אלו מלמדים על המגמות ועל השינויים שחלו בשנת הרוח הנוכחית לעומת אשתקד, כלהלן:

א. בשנת 2020 נתקבלו בלשכת נציב קבילות החיילים 5,706 קבילות, לעומת 6,114 קבילות בשנת 2019.

ב. 3,171 קבילות הוגשו בשנה החולפת על ידי חיילים בשירות החובה שהן 55.57% מכל הקבילות, לעומת 3,337 קבילות בשנת 2019 אשר היוו 54.58% מכל הקבילות באותה שנה.

ג. בשנת הרוח הוגשו 535 קבילות על ידי חיילים בשירות המילואים, קבילות אלו הן 9.38% מכל הקבילות שהוגשו בשנה זו לעומת 658 קבילות, אשר היוו 10.76% מכל הקבילות בשנת 2019.

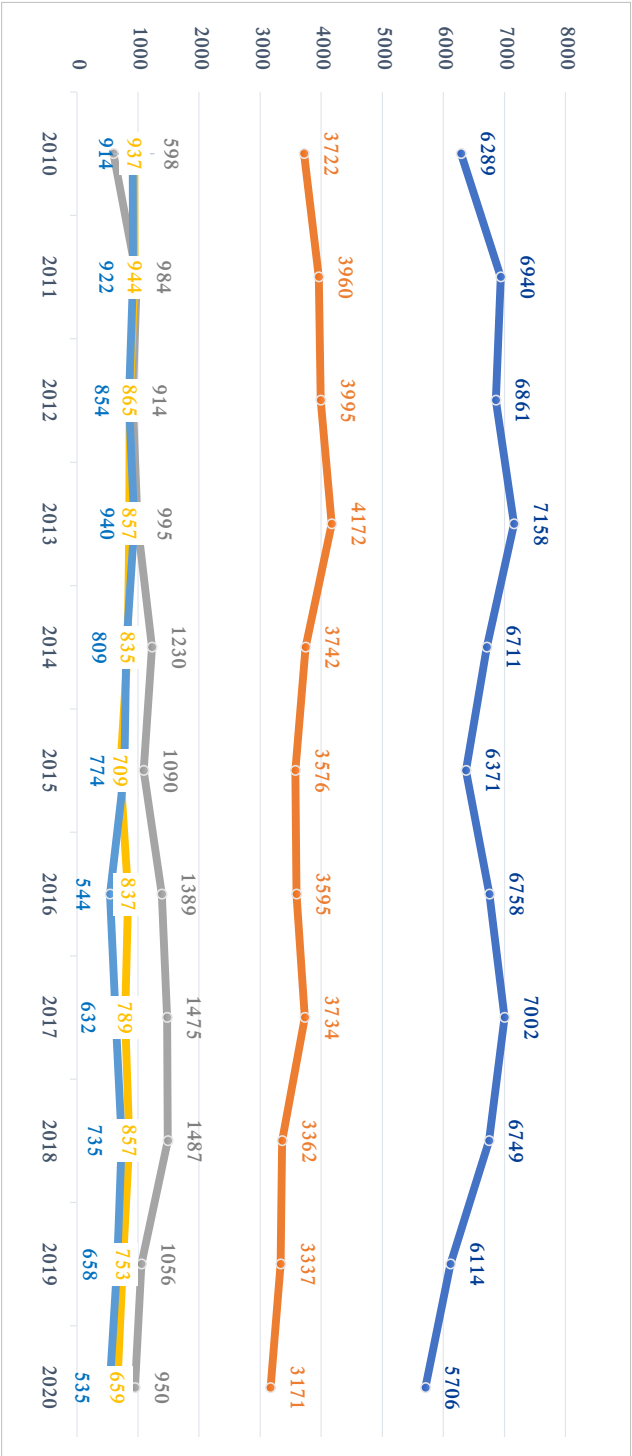
ד. מספר הקבילות של חיילים בשירות הקבע עמד השנה על 659, שהן 11.55% מכל הקבילות, לעומת שנת 2019 - 753 קבילות, שהן 12.32% אחוזים מכל הקבילות.

ה. מספר הקבילות שהתקבלו מאוכלוסיית המיועדים לשירות הביטחון היה השנה 950, שהן 16.65% מכל הקבילות, לעומת שנת 2019 - 1,056 קבילות, שהן 17.27% מכל הקבילות.

ו. 201 קובלים ביקשו השנה כי קבילתם תבורר בעילום שם, מדובר בעליה של כ-70% ביחס לנתוני שנת 2019, אז 118 קובלים ביקשו להישאר אנונימיים.

ז. נוסף על הקבילות שהתקבלו בכתב בשנת 2020, התקבלו 11,918 פניות במוקד הטלפוני שהנציבות מפעילה.

השוואה רכ-שנתית של מספר הקבילות שהתקבלו בשנים 2010-2020

- מספר הקבילות
- חיילי חובה
- מועדפים לשירות ביטחון
- חיילי קבע
- חיילי מילואים

התפלגות אוכלוסיית הקובלים

סה"כ קבילות לשנת 2019		סה"כ קבילות לשנת 2020		מעמד
אחוז	מספר	אחוז	מספר	
54.58%	3,337	55.57%	3,171	שירות החובה
17.27%	1,056	16.65%	950	מלש"ב
12.32%	753	11.55%	659	קבע
10.76%	658	9.38%	535	מילואים
1.93%	118	3.52%	201	פונים בעילום שם
2.37%	145	2.77%	158	פטור
0.77%	47	0.56%	32	אורח
100%	6,114	100%	5,706	סה"כ

התפלגות אוכלוסיית הקובלים על-פי דרגות

מילואים				קבע				חובה				
2019		2020		2019		2020		2019		2020		
מס' קבילות	אחוז	מס' קבילות	אחוז	מס' קבילות	אחוז	מס' קבילות	אחוז	מס' קבילות	אחוז	מס' קבילות	אחוז	
2.74%	18	1.87%	10	0%	0	0%	0	68.35%	2,281	69.13%	2,192	טור' - רב"ט
33.89%	223	39.44%	211	11.95%	90	10.17%	67	28.92%	956	28.6%	907	סמל' - סמ"ר
17.48%	115	10.65%	57	11.69%	88	14.72%	97	0%	0	0%	0	רס"ל
14.29%	94	9.91%	53	19.79%	149	18.97%	125	0%	0	0%	0	רס"ר - רנ"ג
10.64%	70	16.26%	87	22.97%	173	26.4%	174	2.73%	91	2.27%	72	סג"ם - סגן
18.84%	124	18.5%	99	31.61%	238	26.71%	176	0%	0	0%	0	סרן - רס"ן
2.13%	14	3.36%	18	1.99%	15	3.03%	20	0%	0	0%	0	סא"ל ומעלה
100%	658	100%	535	100%	753	100%	659	100%	3,337	100%	3,171	סה"כ

נתוני קבילות שטופלו בשנת 2020

1. מכל הקבילות שלגביהן ערכה הנציבות בירור בתקופה שארכה בין 1 בינואר 2020 ועד 31 בדצמבר 2020, נמצאו 61.15% קבילות מוצדקות.
2. בחינת משך הטיפול בקבילות מלמדת כי זמן הטיפול הממוצע בקבילה הוא 33 ימים, כשהטיפול ב-82.17% מכל הקבילות שטופלו בנציבות הסתיים בפרק זמן של עד חודשיים, והטיפול ב-94.54% מכל הקבילות שטופלו בנציבות הסתיים בפרק זמן של עד שלושה חודשים.

פירוט תוצאות הטיפול על-פי כמות הקבילות

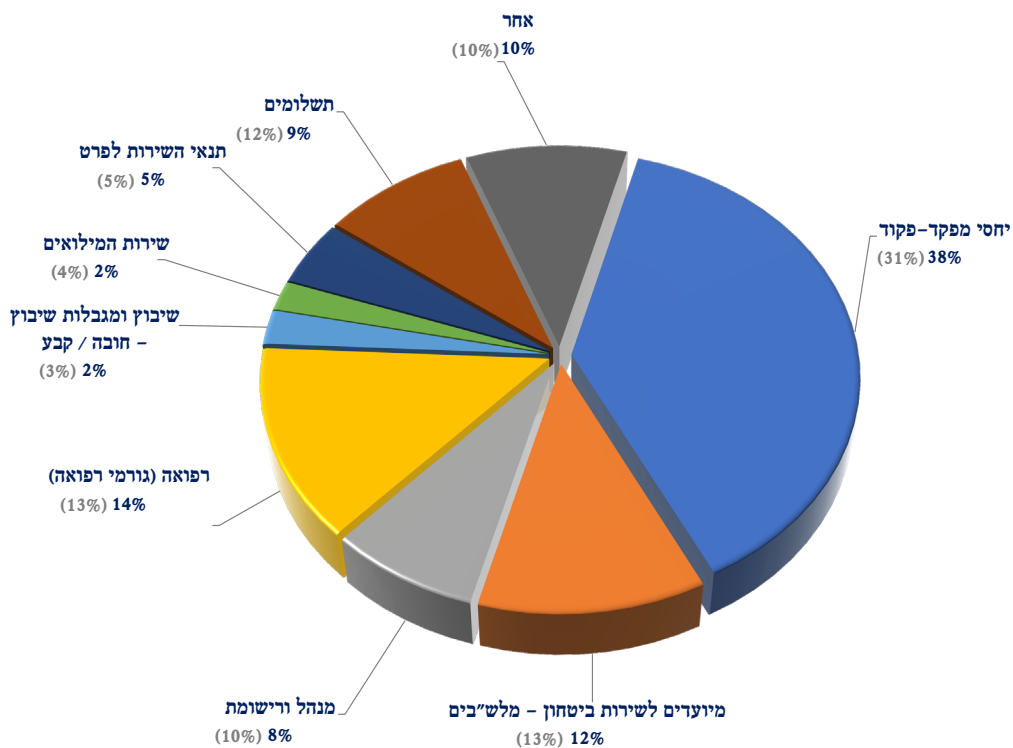
2019		2020		תוצאות הטיפול
אחוזים	סה"כ קבילות	אחוזים	סה"כ קבילות	
59.04%	2,244	61.15%	2,166	מוצדק
40.96%	1,557	38.85%	1,376	לא מוצדק
100%	3,801	100%	3,542	סה"כ

קבילות שלא בוררו

2019		2020		
אחוזים	סה"כ קבילות	אחוזים	סה"כ קבילות	
60.93%	1,508	63.98%	1,405	ביטול קבילה, הפסקת בירור
39.07%	967	36.02%	791	העדר עילה או סמכות, אחר
100%	2,475	100%	2,196	סה"כ

אחר = טיפול גורם אחר, העדר נתונים, העדרות משרות, חוסר שיתוף פעולה מצד הקובל, סגירה מנהלתית

התפלגות נושאי הקבילה שבוררו בשנת 2020

* בסוגריים מופיעים נתוני שנת 2019

** ניכרת עליה משמעותית בקבילות העוסקות ביחסי מפקד פקוד

פירוט נושאי הקבילות בשנים 2019 ו-2020

מס"ד	נושאי הקבילות	2020		2019	
		סה"כ	אחוז	סה"כ	אחוז
1	יחסי מפקד-פקוד	4,021	38.42%	3,456	30.81%
2	רפואה (גורמי רפואה)	1,442	13.78%	1,489	13.27%
3	מיועדים לשירות ביטחון - מלש"בים	1,218	11.64%	1,428	12.73%
4	תשלומים	955	9.12%	1,313	11.7%
5	מנהל ורישומת	811	7.75%	1,094	9.75%
6	תנאי השירות לפרט	497	4.75%	553	4.93%
7	שיבוץ ומגבלות שיבוץ - חובה / קבע	258	2.47%	381	3.4%
8	שירות המילואים	223	2.13%	410	3.65%
9	פניות שאינן בסמכות	149	1.42%	168	1.5%
10	שירות החובה	144	1.38%	189	1.68%
11	קורונה	141	1.35%	0	0%
12	קידום וסיווג מקצועי	134	1.28%	160	1.43%
13	אחזקה ולוגיסטיקה	128	1.22%	128	1.14%
14	דת	116	1.11%	140	1.25%
15	שירות הקבע	91	0.87%	131	1.17%
16	אפסניה	45	0.43%	64	0.57%
17	שיטור	42	0.4%	53	0.47%
18	מנהל מבצעי	26	0.25%	27	0.24%
19	נושאים מגדריים	25	0.24%	34	0.3%

יחסי מפקד-פקוד - פירוט נושאי הקבילות בשנים 2019 ו-2020

2019	2020	תת נושא	נושא
660	828	אי מתן מענה / טיפול לקוי בפניית חייל	טיפול בפניית חייל
657	741	נוקשות יתרה	
371	467	התבטאות ומעשים הפוגעים בכבוד	התנהלות מפקדים
168	183	התנכלות לחייל (לרבות בעקבות הגשת קבילה)	
56	109	בטחון אישי של חייל - אי דאגה/ הפקרה	
62	94	יחס מפלה	
92	92	יחס אלים - מילולית, פיזית	
20	41	טרטור	
7	28	הנחיה גורפת פסולה	
/	22	חריגה מסמכות/בניגוד לפקודות*	
/	19	אלימות פיזית/מילולית בבדיחות הדעת*	
172	157	מניעה ועיכוב גישה לרופא ולהפניות רפואיות	זכויות רפואיות
/	148	אי כיבוד פטור רפואי*	
153	146	עיכוב הפניה או אי התייחסות מפקד לתלונה בתחום ברה"ן	
125	107	אי כיבוד המלצות רופא / חובש	
42	47	פינוי רפואי לקוי באחריות מפקד	
14	10	דו"ח פציעה - מילוי / הפצה ע"י מפקד	
71	121	הבטחות וסיכומים	שיבוץ, פיתוח וקידום פקודים
59	103	הדחה או העברה מתפקיד	
23	21	חוות דעת תקופתית ומיוחדת	
16	20	ראיונות: אי הענקת / מניעה / סיכום ראיון	
70	89	פגיעה בפרטיות (לרבות סודיות רפואית)	זכויות הפרט
76	84	מניעת חופשה	
/	34	פגיעה בשעות שינה*	
37	27	צעדים פיקודיים (שלילת חופשה/ נזיפה)	
18	12	מניעת חופשה מיוחדת / משפחתית	
/	5	אי מימוש חופשת שחרור	
/	3	חופשה: ימי מפקד*	
2	0	בחירות - מימוש זכויות	
/	61	פטור זקן*	משטר ומשמעת
65	61	תורנויות ומשימות-נטל, שעות פעילות	
12	10	משמעת ומשטר מחנה	
32	20	ביקור פצועים וחולים	ביקורי חיילים
44	17	ביקור כלואים	
12	6	ביקור נפקדים ועריקים	
7	9	יחסים בין חיילים: כללי	אינטרקציה בין חיילים
3	5	יחסים בין חיילים: ותיקים - צעירים	
44	74	מניעת מזון, אי הספקה	מזון
3,190	4,021	סה"כ	

* תתי נושאים שהוספו במהלך שנת העבודה הנוכחית
 ** ניכרת עליה משמעותית בקבילות חיילים בנושא מענה לקוי לפניות חייל ונוקשות יתרה כלפיהם
 וכן בנושאים הנוגעים להבטחות מפקדים ולהליכי הדחה מתפקיד

רפואה - פירוט נושאי הקבילות בשנים 2019 ו-2020

2019	2020	תת נושא	נושא
71	86	תשלום לב"ח אזרחי עבור טיפול בחדר מיון (טופס 911), תשלום לאמבולנס	אישור גורמי רפואה
2	32	אישור שירות רפואי - לרבות בדיקות וניתוחים	
26	20	אישור/ניפוק: תרופה, תכשיר רפואי	
17	15	החזר תשלומים - תרופות, צר"פ, טיפולים/בדיקות/משקפיים	
/	1	דמי כלכלה מסיבות רפואיות*	
170	108	גורמי ברה"ן - טיפול לקוי	בריאות הנפש
/	8	עיוכוב בקבלת טיפול ברה"ן/קב"ן*	
27	79	פרופיל רפואי - בקשה לשינוי בתחום הכשירות	ועדה רפואית, פרופיל
44	48	כשירות לשירות / פרופיל 21/24	
48	44	ועדה רפואית - טיפול לקוי	
59	57	טיפול רפואי לקוי - חובש/ סייע/ פרמדיק	חובש
311	277	טיפול רפואי לקוי - רופא	טיפול רפואי
/	84	אי כיבוד המלצות רופא מומחה לאבחון וטיפול (לרבות ימי מחלה)*	
22	61	עיוכוב באבחון וטיפול רפואי	
/	11	רפואה שלישונית - ר"מ/מרש"ל*	
/	5	רופא מומחה במרפאה צבאית - מענה רפואי ויחס*	
14	4	פינוי רפואי לקוי באחריות גורמי רפואה	
59	76	יחס גורם רפואי - חייל (לרבות סודיות רפואית)	יחס
/	6	יחס גורם ברה"ן/קב"ן*	
167	56	סדר רפואי לא תקין - גורמי רפואה	מדיניות ומטה
/	12	זמינות תורים*	
/	11	מדיניות חיל הרפואה*	
/	9	מוקדי חיל הרפואה/מקול הלב/פר"ח*	
/	3	תברואה - אחריות ענף ברה"צ*	
1	1	תנאי אישפוז	
24	23	רפואת שיניים	רפואת שיניים
133	96	שיבוץ - מגבלות שיבוץ מסיבה רפואית ליחידה, למקצוע ולתפקיד	שיבוץ ופטורים
138	85	אי התחשבות בנתון רפואי ע"י גורם רפואי	
/	45	פטורים והקלות רפואיות*	
145	44	אי כיבוד המלצות רופא מומחה (שינוי שיבוץ, הקלות, פטורים)	
7	5	רפואה תעסוקתית	תיעוד
/	22	פגם בתיעוד רפואי על ידי גורם רפואי*	
4	8	דו"ח פציעה - אחריות גורם רופא	
1,489	1,442	סה"כ	

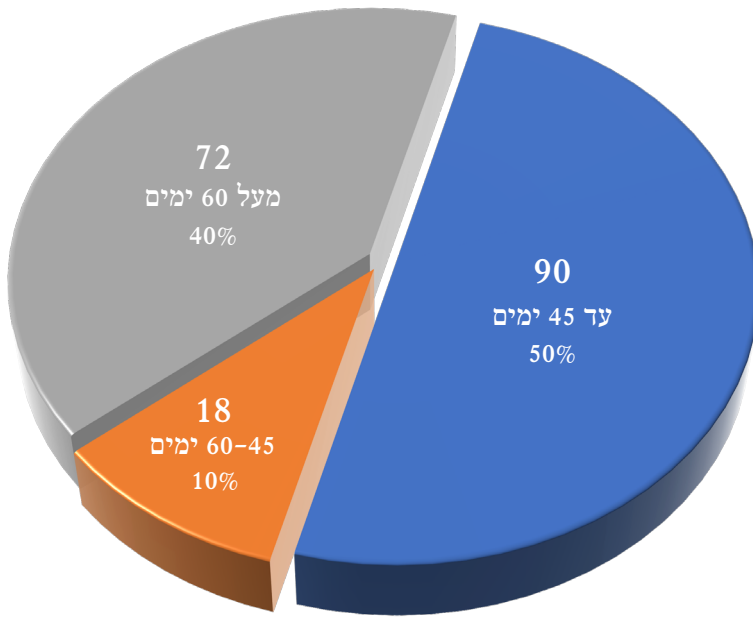
* תתי נושאים שהוספו במהלך שנת העבודה הנוכחית

מימוש המלצות הנציב

המלצות שניתנו בשנת 2020

1. בהתאם לסמכותו, מכוח פרק י"א לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 (להלן: "החוק") נציב קבילות החיילים רשאי להצביע על הצורך בתיקון ליקוי שעלה במהלך הבירור ועל הדרך לתיקונו.
2. עוד קובע החוק כי הקצין שמינה הרמטכ"ל לעסוק בטיפול בממצאי הנציב, יודיע לנציב בהקדם, אך לא יאוחר מחודשיים מיום קבלת ההודעה, על הצעדים שנקט נוכח הליקויים שעליהם הצביע הנציב.
3. פקודת המטכ"ל 33.0336: "נציב קבילות החיילים - נוהל פנייה וסמכויות" קובעת כי מפקדי צה"ל יתקנו את ליקויים שעליהם הצביע הנציב, בתוך 60 יום מיום קבלת הודעה בנושא זה.
4. נציב קבילות החיילים הידק בשנה האחרונה את המעקב אחר מימוש המלצותיו והעביר לידי מפקדי צה"ל דוחות חודשיים ורבעוניים בדבר התקדמות הטיפול בהן.
5. במהלך השנה האחרונה נתן נציב קבילות חיילים 895 המלצות, מהן מומשו 721 המלצות, המהוות 81% מסך ההמלצות שניתנו בשנה החולפת. מדובר בעליה ביחס לנתוני שנת 2019, אז ניתנו 794 המלצות, מתוכן מומשו 600 המלצות, המהוות 76% מסך ההמלצות שניתנו באותה שנה.
6. בנוסף, במהלך השנה החולפת הושלם טיפול ב-194 המלצות נוספות שמימושן התעכב משנים קודמות. בשנת 2019 הושלם הטיפול ב-135 המלצות שניתנו בשנים קודמות.
7. דוגמאות להמלצות מערכתיות אשר ניתנו על ידי נציב קבילות החיילים ודרך מימושן על ידי צה"ל מפורטות בפרק ג לרוח.

משכי טיפול במימוש המלצות נציב קבילות החיילים

המלצות הנציב בנושא פקודות, הוראות ונהלים

8. במרוצת השנים התייחס נציב קבילות החיילים לתיקונים או התאמות הנדרשים בפקודות המטכ"ל, בהוראות המקצועיות ובנהלים שונים.

9. אף שלאחרונה התקדם הטיפול בנושא שלעיל, עדיין קיימות 27 פקודות והוראות מקצועיות הדורשות העמקה, עדכון או תיקון. הפערים העיקריים בנושא זה נוגעים בחוסר התאמה בין פקודות למדיניות הנוהגת בשטח, בהיעדר התייחסות לסוגיה רלוונטית או לאוכלוסייה מסוימת או באי־בהירות בנוסח הגורמת לפרשנות שגויה ועוד.

לתפיסתי, על צה"ל לפעול ביתר שאת כדי לוודא כי פקודות הצבא והוראותיו רלוונטיות, בהירות, מותאמות לצורכי הפרט והמערכת, וכי אין פקודות והוראות הסותרות זו את זו. כמו כן, יש לפעול על מנת לתקן ולעדכן מסמכים אלו, וכך למנוע מצבים שבהם זכויותיהם של המשרתים ייפגעו שלא לצורך.

פרק ה'

דוגמאות לקבילות
לפי נושאים

פרק ה'

דוגמאות לקבילות לפי נושאים**יחסי מפקד-פקוד**

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני מפקד-פקוד.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות בנוסף על הקבילות שפורטו לעיל בפרק א':

- 112..... 504472-8-0 - התבטאויות משפילות של מפקד והדחת קצינה מתפקידה שלא בסמכות
- 114..... 508593-7-0 - אלימות פיזית כלפי חייל
- 115..... 506978-2-0 - תליית תמונה בעלת תוכן לא מכבד במשרד המפקד
- 116..... 508202-8-0 - שבירת רכוש של חיילת על ידי מפקדה
- 117..... 510408-2-0 - הפצת עיבוד של תמונת חיילת ביישומון "ווטסאפ" באופן מבזה
- 118..... 505652-8-0 - מניעת זכויות רפואיות מחיילת ופגיעה בחיסיון רפואי
- 120..... 504876-4-0 - תרגולים חוזרים וטרטור חיילים במהלך הכשרה
- 122..... 506764-6-0 - התנהלות בלתי ראויה של מפקד במהלך מסדר במגורי חיילים ומניעת זכויות
- 123..... 506372-8-0 - התבטאות מזלזלת כלפי חיילים במהלך תרגיל
- 124..... 506094-6-0 - התנהגות משפילה ונוקשה כלפי חיילים וחריגה מנהלים מחייבים
- 126..... 508062-8-0 - אלימות מילולית בעלת גוון מיני כלפי חיילים בהכשרה
- 127..... 508893-7-0 - התבטאות לא ראויה ואלימות פיזית כלפי חייל
- 128..... 505714-6-0 - אי-ביקור חיילת במהלך שהותה במעצר
- 129..... 509088-2-0 - הבערת אש סמוך לבונקר (מבצור) בניגוד להוראות הבטיחות

0-8-504472 - התבטאויות משפילות של מפקד והדחת קצינה מתפקידה שלא בסמכות

רקע

קצינה בשירות הקבע הלינה על התנהלות נוקשה, מתנכלת ומשפילה של מפקדה, קצין בדרגת רב-סרן.

הוראות הצבא

הוראת הפיקוד העליון 3.0226 "השעיה והדחה" קובעת את מדרג הסמכויות ואת הנסיבות שבגינן ניתן להשעות או להדיח חייל מתפקידו. בין היתר, קובעת ההוראה כי הסמכות להשעות קצין בצבא הקבע עד דרגת רס"ן נתונה למפקד בדרגת תא"ל, וכי קצין בדרגת אל"ם מוסמך להשעות קצין כאמור ל-14 ימים אם יש יסוד סביר להניח שהתקיימו הנסיבות שבגינן ניתן להשעותו.

ממצאים

לצורך בירור הקבילה, נגבתה עדות מהקצינה והתקבלו תגובות ממפקדים בכירים ביחידה. כמורכך, נוכח חומרת הטענות, זומן המפקד הנקבל לנציבות והגיב על הטענות לפני צוות בירור בכיר מטעם הנציב.

בעדותה, תיארה הקצינה כי במהלך שירותה חשה כי מפקדה נוהג בה בנוקשות, שוחח עימה שיחות קשוחות ומאיימות, ואף התבטא כלפיה באופן משפיל ולא הולם. היא תיארה כי כשהייתה זקוקה להכוונתו המקצועית, חשה כי הוא נוהג בחוסר סובלנות וזלזול, וכי אינו קשוב לנסיבותיה האישיות.

הקצינה ציינה כי היחס הלך והחריף עד שבאחד הימים החליט מפקדה להשעותה והנחה אותה להישאר בביתה עד להודעה חדשה. היא פנתה לראש הענף, שבו היא משרתת, ולאחר שהתברר כי ההשעיה בוצעה בחוסר סמכות - שָׁבָה לתפקידה.

לא זו אף זו, לאחר ששבָה לתפקידה, נאלצה להיעדר מהיחידה חודש ימים בשל תורנויות ונסיבות רפואיות, ובמהלך תקופה זו, מפקדה לא יצר עמה קשר ולא התעניין בשלומה.

המפקד הנקבל תיאר כי עם כניסתו לתפקיד הבחין כי הקצינה מתקשה להתאקלם למסגרת הצבאית. הוא שוחח עימה מספר פעמים ופעל לסייע לה בתחומים רבים אף שהתנהלותה המקצועית והמשמעתית לקו בחסר. כן שלל כי נהג כלפיה בנוקשות וציין שנמנע מלנקוט צעדי משמעת גם כשלא עמדה בכללי המשמעת הבסיסיים או ביעדים מקצועיים שהגדיר עבורה.

המפקד הנקבל הוסיף כי לאחר תקופה ארוכה, שבה לא מולאו כנדרש משימות שהגדיר עבורה - החליט לתת לה משימות קצרות ולקיים בקרה פרטנית אחריהן. לדבריו, היא לא עמדה גם במשימות אלו, על כן החליט להשעותה בשל התנהלותה הכללית ביחידה ומחמת חריגה מתמשכת מהנהלים.

המפקד התנצל על אחת מהתבטאויותיו כלפי הקצינה והסכים כי היא פסולה ולא מקובלת. כן הוסיף, כי החלטתו להשעותה נבעה מכשלים בהתנהלותה המקצועית, אך הבין ששגה בהחלטתו שאינה בגדר סמכותו.

ראש הענף ציין כי מפקדה של הקצינה שגה כאשר התבטא כלפיה באופן לא מכבד וכאשר השעה אותה תוך חריגה מסמכות, ולכן נזף בו על הדברים. עוד ציין כי לאחר הקצינה שוחחה עימו על התנהגות המפקד, הוא החליט להנחות את המפקד הנקבל לנהל עימה קשר מקצועי בלבד וקיבל עליו לשמור איתה על קשר ולהתעניין במצבה.

המפקד ציין בעדותו בנציבות כי חרף הנחיית מפקדיו להמעיט בתקשורת עם הקצינה באותה עת, מוטב היה לו יצר עימה קשר בלתי אמצעי והתעניין בשלומה ובמצבה מתוקף אחריותו כמפקד.

המפקד ציין כי הבין ששגה בהתנהלותו כלפי הקצינה וציין כי יפיק את הלקחים הנדרשים וישפר את התנהלותו הפיקודית, בפרט במקומות שבהם יש לייחד רגישות רבה יותר כלפי פקודיו.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי נפלו פגמים חמורים בהתנהלות מפקדה של הקצינה. בראייתו, אף שהמפקד הנקבל פעל כדי לקדמה מקצועית, ואף על פי שהביע תסכול מהתנהלותה במהלך שירותה תחת פיקודו - התרשם הנציב כי היה מצופה מן המפקד נקבל לנקוט

אמצעים פיקודיים העומדים לרשותו וכד כבד לנהוג באיפוק ובסבלנות ולפעול ביתר שאת כדי לסייע לה ולהקשיב לתחושותיה.

הנציב התרשם כי בכמה אירועים נהג המפקד בבוטות, בחוסר רגישות ובקוצר רוח כלפי הקצינה. בתוך כך מצא הנציב כי נפל פגם חמור בהחלטת המפקד כשבחר להשעותה מתפקידה תוך חריגה מסמכותו, כפי שצוין בהוראה שלעיל.

נוסף על כך, הנציב מצא פגם בכך שהמפקד לא יצר קשר עם הקצינה בתקופה שבה לא שהתה ביחידה. לתפיסתו, חרף הנחיית מפקדיו להמעיט בתקשורת עימה באותה עת, מוטב היה לו היה יוצר עימה קשר בלתי אמצעי כדי להתעניין בשלומה ובמצבה מתוקף אחריותו כמפקד.

הנציב הדגיש כי בראייתו, המפקד צריך להתבטא באופן ראוי ומכבד כלפי פקודיו ללא קשר לדרגתם או למעמדם. עליו לשמור על איפוק ועל קור רוח ולהימנע מאמירות אלימות ותוקפניות, ללא יוצא מן הכלל, למרות מורת רוחו מהתנהלותם. כמו־כן, עליו לפעול בהתאם לסמכותו ולפקודות הצבא, בתגובתו המשמעתית לפקודיו.

נוכח האמור לעיל, ואף שהנציב התרשם מהצעדים הפיקודיים שנקטו גורמי הפיקוד כלפי המפקד, מצא הנציב לנכון להעיר למפקד בחומרה על התבטאויותיו, על אופן התנהלותו הבוטה והמתמשך כלפי הקצינה ועל אופן טיפולו המשמעותי בעניינה. כמו־כן, הנציב מצא לנכון להמליץ כי סיכום ממצאיו יירשמו בקובץ הרישום האישי בעניין המפקד.

יתר על כן, המליץ הנציב לראש המטה בזרוע שבה משרת המפקד, כי יזמנו אליו וישוחח עימו על הכשלים הערכיים והפיקודיים בהתנהלותו ועל הצורך בשמירה על ערכי כבוד האדם בצה"ל.

0-7-508593 - אלימות פיזית כלפי חייל

רקע

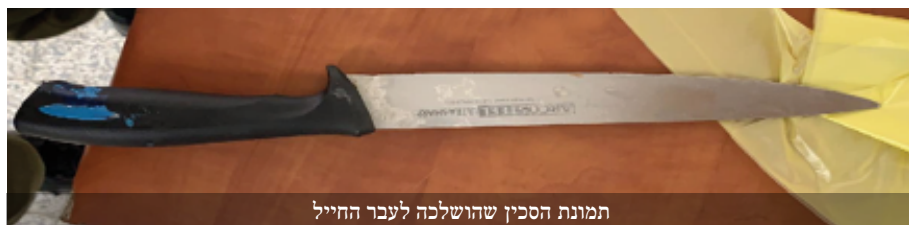
חייל בשירות החובה הלין על שמפקד הפלוגה (להלן: מ"פ) זרק לעבר חייל אחר סכין בנוכחותו ובנוכחות חיילים אחרים באופן שהבהילו ואיים עליו.

ממצאים ומסקנות

מבירור הקבילה עלה כי במהלך שיחה בין המ"פ לאחד החיילים השליכו השניים חפצים זה על זה. בשלב מסוים הוציא המ"פ סכין מאחת המגירות בחדר, ולאחר שהזהיר את החייל לבל ישליך עליו חפצים שנית - זרק את הסכין לעברו. הסכין פגעה בקיר סמוך לחייל.

בעקבות המעשה תחקר מפקד היחידה את האירוע, ובסוף התחקור ננוף המ"פ ונשפט בדין משמעתי.

עם התקדמות הבירור ביקש החייל לבטל את קבילותו. אולם נוכח חומרת המעשה, החליט הנציב להעיר למ"פ בחומרה על התנהלותו באירוע והדגיש כי על גורמי הפיקוד לנהוג באופן ראוי ומכבד בכלל, וכלפי פקודיהם, בפרט, תוך מתן דוגמה אישית, וללא מגע פיזי, אף לא בבדיחות הדעת.

תמונת הסכין שהושלכה לעבר החייל

506978-2-0 - תליית תמונה בעלת תוכן לא מכבד במשרד המפקד

רקע

חייל בשירות חובה הלין על כך שבלשכת סגן מפקד החטיבה בה הוא משרת תלויה תמונה ובה מלל בגנות הציבור הדתי.

ממצאים ומסקנות

מבירור הקבילה עלה כי סגן מפקד החטיבה תלה בלשכתו מכתב שקיבל מקרוב משפחתו, ובו מתוארת מנקודת מבטו התנהלות האוכלוסייה הדתית במהלך מלחמת העצמאות וביקורת עליה. בתמונה נכתב בין היתר:

"התדעו שנאתי את הדתיים, האויב פורץ לעיר העתיקה ועיתוני אגודת ישראל צועקים ומרעישים: איש בל יתגייס ולו לשעה הקלה ביותר בעמידתנו בכוח התורה באה אלינו. באם תיפסק רגנת בתי התפילה יבוא השמד.

מחדשות היום: האויב פורץ לעיר העתיקה ובכל בתי הכנסת שבה וגוברת התפילה. ברור שתצילים זו, הן בכוחה לשלוח תגבורות להצלתם. ראויים לשנאה לא כך?"

בעקבות הקבילה, הוסרה התמונה מהלשכה.

אף שהקבילה באה על תיקונה עם הסרת התמונה, ראה הנציב לנכון להדגיש את החשיבות בשמירה על כבודם ועל תחושת שייכותם של חיילים למסגרת הצבאית, ללא קשר לדתם ולאמונתם. נוכח החומרה שראה בהתנהלות זו, החליט הנציב להעיר לסגן מפקד החטיבה על הדברים.

508202-8-0 - שבירת רכוש של חיילת על ידי מפקדה

רקע

חיילת בשירות החובה קבלה על שמפקדה שבר את משחק השֶׁשֶׁבֶס שהיה ברשותה ועל טיפול לקוי של מפקדים שאליהם פנתה בנושא זה.

ממצאים

עם קבלת הקבילה נערך תחקיר בראשות מפקד היחידה בה משרתת החיילת. מהתחקיר עלה כי לאחר שמפקדה הבהיר לה כי אין לשחק במהלך שעות העבודה, הוא הבחין כי המשחק מונח על שולחן עבודתה.

מאחר שלא נשמעה להנחיותיו ומתוך כעסו, זרק את המשחק על הרצפה והוא נשבר. המפקד ציין כי הֵצֵר על התנהגותו בפניה.

מפקד היחידה סיכם את התחקיר תוך שציין כי מצא פגם בהתנהלות המפקד במקרה זה וראה לנכון להעיר לו עליה.

אשר לטיפול במקרה לאחר שדווח לדרג הממונה, נמסר כי לאחר פנייתה אליו בנושא אמר לה שיטפל באירוע, ושלל כי איים עליה שתיענש על ששיחקה בשש־פֶּשׁ.

המלצות וסיכום

לאחר שהנציב בחן את המקרה לגופו, הוא מצא לנכון לקבל את ממצאי התחקיר שערך מפקד היחידה, בו נמצא פגם בהתנהגות מפקדה הישיר של החיילת כששבר את לוח משחק השש־פֶּשׁ שלה והעיר לו על כך.

בראית הנציב, על המפקד להקפיד להשתמש בכלים פיקודיים העומדים לרשותו בהתאם לפקודות הצבא. כמו־כן על המפקד להתנהל באופן מכבד כלפי פְּקודיו, ולשמור על קור רוח ועל איפוק חרף מורת רוחו מהתנהלותם המשמעתית.

למרות הצעדים שנקט מפקד היחידה, הנציב מצא לנכון להוסיף את הערתו למפקד של החיילת על התנהלותו באירוע זה, ולהמליץ לקצין משאבי האנוש היחידתי, לתיק עותק מהערתו זו בתיקו האישי של הנקבל כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

פרט לכך, לא עלה בידי הנציב לקבוע ממצאים חד־משמעיים באשר לטענת החיילת בדבר אופן טיפולו של הקצין הממונה בפנייתה, נוכח הגרסאות הסותרות והיעדר תימוכין חיצוניים למי מהם.

0-2-510408 - הפצת עיבוד של תמונת חיילת ביישומון "ווטסאפ" באופן מבזה

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה כי מפקדה, קצין בדרגת סגן צילם אותה, הפיק מדבקה מתמונתה והפיץ את התמונה ביישומון "ווטסאפ" לכל חיילי הפלוגה שבה היא משרתת.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי לאחר שהחיילת התלוננה על המקרה במסגרת "דלת פתוחה", זומן מפקדה למפקד הגדוד, ומשהודר במעשה, נשפט בגינו בדין משמעתי ונקנס.

בנוסף, מפקד הגדוד הביע בפניה את החומרה שהוא מייחס לאירוע והעביר לכל גורמי הפיקוד מסר מידי, ולפיו אין לעשות שימוש במדבקות עם תמונת חיילים.

מסקנות וסיכום

הנציב החליט לקבל את ממצאי בדיקתו של מפקד הגדוד ואת הצעדים שנקט כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

הנציב הדגיש בסיכומו כי השימוש ברשתות החברתיות טומן בחובו השלכות על התנהלות המשרתים בצה"ל. על המפקדים להיות מודעים להשלכות אלו ולהקפיד לנהוג על פי ערכי צה"ל בדגש על שמירת כבוד החיילים ושם הטוב.

0-8-505652 - מניעת זכויות רפואיות מחיילת ופגיעה בחיסיון רפואי

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על שמפקדתה הורתה לה לדחות הפניות רפואיות שנקבעו לה ולאשר עימה פנייה לגורמים רפואיים. כן קבלה על התנהלות נוקשה ועל אי-כיבוד חסינה הרפואי.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 61.0104 שעניינה "טיפול רפואי בחייל" קובעת, בין היתר, כי אם נקבע מועד לבדיקה על ידי הגורם הרפואי המטפל, יוודא המפקד כי החייל יתייצב לבדיקה במועד שנקבע. בפקודה הובהר כי המפקד לא ישנה מועד בדיקה שקבע הגורם הרפואי המטפל, אלא באישורו של גורם זה.

על פי הפקודה, אם לא נקבע מועד לבדיקה - ישלח המפקד את החייל לבדיקה על פי מידת הדחיפות שקבע הגורם הרפואי המטפל, ולא יאוחר מ-14 יום ממועד מתן ההפניה, אלא באישור הגורם הרפואי המטפל.

ממצאים

במהלך בירור הקבילה הגיב ראש הענף שבו משרתת החיילת על טענותיה בדבר פגיעה

בזכויותיה הרפואיות ומסר כי היא קבעה הפניה רפואית, אך לא עדכנה את אחראית התורנויות ביחידה בדבר מועד ההפניה. בהמשך שובצה לתורנות שמירה באותו המועד, ועל כן מפקדתה לא אישרה לה לצאת להפניה במועד שנקבע.

לאחר מכן, משנקבע מועד הפניה אחר, נעשה ניסיון להקדימו כדי לאפשר לחיילת להשתתף בפעילות חברתית שנקבעה לאותו היום. לאחר שניסיון זה לא צלח, אושרה יציאתה להפניה.

בנוסף, אישר ראש הענף כי החיילת נדרשה לאישור מפקדתה כדי לפנות למרפאת "ביקורופא" וציין כי דרישה זו נבעה מכך שמפקד נדרש לדעת היכן חייליו נמצאים גם לאחר שעות הפעילות. מלבד זאת ציין כי פניותיה למפקדתה בנושא זה אושרו.

אשר לטענה לפגיעה בחסיונה הרפואי, ראש הענף ציין שלאחר ביקור חייל במרפאת חוץ, הוא נדרש להעביר למפקדיו אסמכתה על ביקורו עם המלצות הרופא המתאימות. לדבריו, החיילת התבקשה להעביר מסמכים אלו למפקדתה ולא את סיכום הביקור המלא.

אשר להנחיית החיילת להמשיך בפעילות לאחר שביצעה תורנות שמירה, מסר ראש הענף כי ביחידה קיים מנהג, שאינו פקודה מחייבת, ולפיו חיילים משוחררים לביתם בבוקר שלאחר תורנות שמירה בתנאי שביצעו את כל המוטל עליהם. אולם משהחיילת לא השלימה את כל משימותיה היא נדרשה להישאר ביחידה ולסיימן.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגמים בהתנהלות מפקדתה של החיילת בכל הנוגע למימוש זכויותיה הרפואיות, החל בדחיית מועדי הפניות שנקבעו לחיילת, המשך בדרישה לאשר עימה כל פנייה למרפאת חוץ, וכלה בדרישתה לקבל לידיה טפסים רפואיים, שהשתמעה כדרישה להעביר את כל סיכומי ביקוריה של החיילת במרפאה.

הנציב גם התרשם כי מפקדתה של החיילת נהגה בנוקשות יתרה כשהחליטה שלא לשחררה לביתה בסיום תורנות השמירה.

הנציב הטעים כי על המפקד להקפיד על מימוש פקודות הצבא כלשונן וקרוחן, בפרט בכל הנוגע למימוש זכויותיהם של פקודיו. המפקד צריך לוודא בכלים העומדים

לרשותו כי פקודיו זוכים למענה רפואי מיטבי, ולהקפיד על חסיונם הרפואי ולנהוג בהם כבוד, באיפוק ובשוויון, ללא קשר להתנהלותם.

נוכח האמור מצא הנציב לנכון להעיר בחומרה למפקדת על התנהלותה כלפי החיילת, אשר חרגה מפקודות הצבא ומסטנדרט ההתנהלות המצופה ממפקדת.

יתר על כן, הנציב מצא לנכון להסב את תשומת ליבו של המפקד הממונה ביחידה מתוקף תפקידו לפגמים הרבים העולים ממקרה זה. הנציב גם המליץ לו לחדד את הנהלים בנושאי הטיפול הרפואי בחייל; זכויות החייל למענה ולחיסיון רפואי; ואופן ההתנהלות וההתבטאות המצופות מהמפקד.

0-4-504876 - תרגולים חוזרים וטרטור חיילים במהלך הכשרה

רקע

חייל בשירות חובה הלין כי מפקדיו הורו לו ולחבריו להכשרה להגיע בשעות הלילה למקום מבודד ביחידה ולבצע שם במשך זמן רב תרגולים פיזיים, תוך איומים והשפלות של המפקדים.

פקודות והוראות הצבא

פקודת המטה הכללי 33.0351 "תרגול נוסף", הוראת קבע של אגף כוח האדם 33-02-08 ופנקס "המענה הפיקודי" של מפקדת זרוע היבשה שעניינם "התגובה הפיקודית ונוהלי התרגול הנוסף", עוסקות, בין היתר, בתרגולים המאושרים לביצוע, בהיקפם ובדרכי הפעולה האפשריות ב"תרגול הנוסף". הן קובעות את הדברים האלה:

א. בכל תרגול נוסף מחויבים נוכחות מפקד המסגרת ויידוע הרמה הממונה. אין להשפיל ולבזות בשום מקרה את כבוד החיילים במהלך התרגול הנוסף.

ב. תרגול נוסף לא יתקיים לאחר השעה 22:00, אלא באימוני לילה הכלולים בתוכנית האימונים של היחידה, או באישור מפקד שדרגתו סרן לפחות, או של מפקד פלוגה ביחידה לוחמת. האישור יינתן לכל תרגול בנפרד.

ג. ניתן להטיל מאמץ גופני מבוקר בתרגול נוסף בהיקף של עד לשלושה סדרות (סטים) ביממה. יובהר כי מגבלה זו חלה גם כאשר נדרשים להטיל על חייל כמה תרגולים נוספים במהלך יום שלם בגין מספר אירועים. כמו־כן, סדרת מאמץ גופני מבוקר לא תבוצע, אלא אם כן חלפו שעותיים לפחות מביצוע מאמץ גופני קודם, בין שהמאמץ הגופני הקודם נעשה בתרגול נוסף ובין שנעשה באירוע אחר.

ממצאים

בעת בירור הקבילה נגבתה עדות מחייל נוסף שהשתתף בהכשרה. החייל אישר את המתואר בקבילה.

בהמשך יזם מפקד המגמה בירור מקיף עם מפקד המחלקה ועם מפקד המסלול. מהבירור עלה כי החיילים אכן הונחו לבצע אימון במקום חשוך, אולם המקום אינו מבודד אלא מצוי ברחבת המגורים. מפקד המגמה ציין שלא ראה פגם בהתנהלות גורמי הפיקוד, שכן התרשם שהתרגולים שבוצעו, ושכללו בין היתר, זחילות ושכיבות סמיכה, הינם בהתאם לסרגל המאמצים של חיילי המחלקה, ובכפוף להוראות.

מפקד המגמה הוסיף שלאחר שיחת חתך שקיים עם החיילים התרשם כי לא היה שיח פוגעני, מאיים או משפיל באירוע המתואר. עם זאת התרשם שהמפקדים נהגו בקשיחות כדי להעביר את המסר הנדרש לחיילים. מפקד המגמה ציין כי במהלך האירוע נכחו מפקד המחלקה וסגל המפקדים בתרגילים עם חיילי המחלקה ואף לקחו בהם חלק.

מפקד המגמה אישר כי לא הכיר חלקים רבים בהוראות בנושא התרגול הנוסף או בפנקס "המענה הפיקודי". כן מסר שמהחזור הבא יעבור סגל המפקדים תדריך, ובו יחודרו הנהלים, יתקיימו ביקורי פתע של מפקדי המסלולים למיניהם במהלך ההכשרה ותיאסר כל פעילות במתחם החשוך שמאחורי המגורים.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי נפל פגם חמור בהתנהלות מפקדיו של החייל, אשר קיימו תרגול נוסף לאחר השעה 22:00 ובמקום חשוך, בניגוד לפקודות והוראות הצבא בנושא זה.

הנציב ציין כי בראייתו, לצד החשיבות בהקניית ערכי משמעת ומקצועיות לחיילים, על מפקדים להקפיד לשמור על כבודם וזכויותיהם ולהימנע מכל סממן שיש בו פגיעה בפרט.

נוכח האמור לעיל, ואף שהנציב התרשם כי מפקד המגמה נקט בצעדים ארגוניים בעקבות הקבילה, הוא מצא לנכון להעיר לו על הדברים, מתוקף תפקידו על מנת למנוע הישנותם של מקרים דומים.

0-6-506764 - התנהלות בלתי ראויה של מפקד במהלך מסדר במגורי חיילים ומניעת זכויות

רקע

חייל בשירות חובה הלין על כך שמפקדו מנע ממנו לשוחח עם מפקד היחידה במסגרת "דלת פתוחה". כמו כן הלין כי מפקדו הפיל לרצפה ציוד אישי שכלל ספרי קודש, אותם הוציא מארונם במהלך מסדר.

הוראות הצבא

בהוראות ספר ניהול משרד השלישות בשגרה, נקבע בין היתר, כי מפקד יחידה יקיים מתכונת של "דלת פתוחה" לחיילים בתדירות של אחת לחודש לכל הפחות.

ממצאים

מפקדו של החייל התייחס לטענות שעלו בקבילה וציין כי לאחר שהחייל שיתף אותו בבקשתו לשוחח עם מפקד היחידה במסגרת "דלת פתוחה", הוא פנה אל מפקד בדרג הביניים ועדכנו בדבר. לבקשת אותו מפקד פעל לתאם שיחה עימו טרם קיום שיחה עם מפקד היחידה.

המפקד הסביר כי לא הייתה לו כוונה למנוע מהחייל לשוחח עם מפקד היחידה. אלא פעל לתאם לו קודם לשיחה זו שיחה עם מפקד בדרג הביניים כדי לתת לו מענה מהיר ולתעדף נכון את כל המבקשים לשוחח עם מפקד היחידה. למרבה הצער, השיחה לא התקיימה.

אשר להתנהלותו במהלך מסדר שערך במגורי החיילים, ציין כי במסדר בדק את ארונו של החייל ומצא כי הוא אינו מסודר. כשמשך את אחד הדפים כדי לראות מה יש מתחתיו, הפיל לרצפה בשוגג חפצים אישיים, ביניהם כנראה ספרי קודש, שבהם לא הבחין.

מפקד היחידה ציין בהגיבו על הקבילה כי לא התרשם שמפקד החייל מנע מן החייל לשוחח עימו. עם זאת, מצא לנכון לרענן בקרב גורמי הפיקוד ביחידה את נוהלי ההפניה לשיחה עימו במתכונת של "דלת פתוחה".

כן ציין כי התרשם שהפלת הציוד האישי על ידי מפקדו של החייל נעשתה בשוגג וכי התנצל לפני החייל בעקבות האירוע.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי נפל פגם חמור בהתנהלות מפקדו של החייל אשר הפיל את חפציו האישיים על הרצפה, וביניהם את ספרי הקודש בעת שערך את מסדר, ומצא לנכון להעיר לו על התנהלותו זו.

הנציב הדגיש כי על מפקד מוטלת האחריות לרווחתם של פקודיו, ובכלל זה נדרש הוא לשמור על ציודם האישי ולהימנע מפגיעה בו חרף מורת רוחו מהתנהלותם המשמעתית. במקרה זה, גם אם נפלו החפצים בשוגג, היה ראוי לנהוג בהם בכבוד ולהרימם מהרצפה.

יתר על כן, הנציב מצא פגם בטיפול בבקשת החייל לשוחח עם מפקד היחידה ומצא לנכון להעיר למפקדיו שהתנו את קיום השיחה בשיחה עם דרג הביניים.

0-8-506372 - התבטאות מזלזלת כלפי חיילים במהלך תרגיל

רקע

חייל בשירות החובה הלין עם חבריו ליחידה על התבטאות מזלזלת של מפקד החטיבה כלפי אוכלוסיית הנהגים במהלך סיור שערך ביחידתם.

ממצאים

במהלך בירור הקבילה עלה כי מפקד החטיבה סייר בגזרה בשל כוננות מבצעית באזור ובעטיים של תנאי מזג האוויר הסוער באותו הלילה. בעת הסיור התקיים שיח פתוח בינו לבין הנהגים והלוחמים, ונידון אירוע שבמהלכו התהפך רכב ממוגן.

במהלך השיח התבטא מפקד החטיבה בנושא וכינה את מי שנהג ברכב "ערס" וציין כי "ערסים הם לא בני אדם". בהגיבו על הקבילה ציין כי בהתבטאותו ביקש להביע את הסתייגותו מהנהיגה הפרועה שגרמה לתאונה, אולם דבריו הוצאו מהקשרם והוא מצר על כך.

מפקד האוגדה התייחס להתבטאות מפקד החטיבה וציין כי ערך שיחה נוקבת עם מפקד החטיבה אשר היטיב להבין את הלקח מהאירוע.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי התבטאות מפקד החטיבה אינה ראויה ואינה הולמת מפקד בדרגתו ובמעמדו. בראיית הנציב, על גורמי הפיקוד להתבטא באופן ממלכתי ומכבד כלפי פקודיהם ולהימנע משימוש בביטויים שיש בהם כדי לפגוע ולזלזל בהם.

הגם שהנציב התרשם מכנות התנצלותו של מפקד החטיבה, ראה הוא לנכון להעיר לו על הדברים כדי שיפיק את הלקחים הנדרשים וכדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

0-6-506094 - התנהגות משפילה ונוקשה כלפי חיילים וחריגה מנהלים מחייבים

רקע

בקבילה אשר הוגשה על ידי אביו של חייל בשירות חובה, ובוררה ללא זיהוי פְּרָטִי הפונה, נטענו טענות, ולפיהן גורמי הפיקוד ביחידת החייל פועלים בניגוד לפקודות ובאופן אלים ונוקשה הפוגע בגופם ובכבודם.

ממצאים

מפקד החטיבה שבה משרת החייל ערך תחקיר לבחינת הטענות. בתחקיר אישר מדריך קרב המגע המשרת בחטיבה כי במהלך אימון חיילי החטיבה הוא נוהג באלימות כלפי מי שלא מבצע את הוראותיו באופן מלא ואף מתבטא כלפיהם באופן נוקשה ולא מכבד. לדבריו, התנהלותו זו היא חלק מתהליך החישול והאיתנות של חייליו. עוד ציין כי כך נהג גם קודמו בתפקיד, וכי הוא אינו רואה פגם בהתנהגות זו.

עוד עלה בתחקיר כי מפקד הצוות שבו משרת החייל, נכח בכמה אירועים שבהם השפיל מדריך קרב המגע את חייליו. מפקד הצוות טען כי העיר למדריך קרב המגע על התנהגותו, אך זה לא חדל מהתנהלות הפסולה כלפי פקודיו.

מעבר לכך, מפקד החטיבה מצא כי מפקד הצוות פעל בניגוד לפקודות, כשהתיר לקיים מסע אלונקות בהשתתפות מספר חיילים נמוך מהמספר המחייב בפקודות, ולא פעל כדי למנוע את חזרת החיילים ליחידה במוצאי השבת בניגוד לפקודות בנושא.

מפקד החטיבה סיכם כי הוא רואה בחומרה את התנהלות המפקדים באירועים שהוזכרו, התנהגות שיש בה כדי לפגוע בגופם ובכבודם של חיילים.

נוכח חומרת האירועים הורה מפקד החטיבה על כמה וכמה צעדים פיקודיים: החליט להדיח את מפקד הצוות מתפקידו בסדיר ובמילואים, בציינו שמפקד צוות שאינו מסוגל לקבל החלטות אינו ראוי להוביל חיילים בשדה הקרב.

בנוסף, הדיח את מדריך קרב המגע מתפקיד לחימה והורה על סיום תפקידו ביחידה. כן המליץ לשלול את הסמכתו לשמש מדריך קרב מגע והעמידו לדין משמעתי בגין התנהלותו.

יתרה מזו, מפקד החטיבה החליט להדיח את מפקד פלגת ההכשרה מתפקידו וציין כי הוא לא מימש את האחריות שניתנה לו על הפלגה, לא וידא כי ההתנהלות בפלגה תקינה וראויה, ולעיתים פעל בניגוד לפקודות ולהנחיות של מפקדיו, ובכך פגע בכבודם של חיילי הפלגה.

מסקנות והמלצות

הנציב החליט לקבל את ממצאי התחקיר שערך מפקד החטיבה שמצא פגמים חמורים בהתנהלות כמה גורמי פיקוד בחטיבה.

בראית הנציב, מפקדים נדרשים להקפיד הקפדה יתרה בכבוד פקודיהם. מחובתם לדאוג לשלומם ולביטחונם, ואל להם לעמוד מנגד כאשר מתגלה להם התנהגות אלימה או לא מכבדת כלפיהם. מפקדים נדרשים לשמש דוגמה אישית ולהשתמש בעוצמתם הפיקודית כדי להוביל את חייליהם, מבלי להשפילם או לפגוע בכבודם.

הנציב הדגיש את החומרה הרבה באירועים מסוג זה, החורגים מאמות המידה המצופות ממפקדים והעלולים לפגוע בחיילים ובחוסנו של צה"ל כולו.

עם זאת, בשל הצעדים הפיקודיים שנקט מפקד החטיבה לא ראה הנציב מקום להתערב עוד מטעמו בקבילה.

0-8-508062 - אלימות מילולית בעלת גוון מיני כלפי חיילים בהכשרה

רקע

חייל בשירות החובה הלין באופן אנונימי על התבטאות בוטה בעלת גוון מיני, משפיל ואלים של מפקד כיתה כלפיו וכלפי חבריו במהלך אימון מבצעי.

ממצאים

במסגרת בירור הקבילה נערך בירור על ידי מפקד בסיס ההכשרה, ובו אישר מפקד הכיתה את ההתבטאות המיוחסת לו. בהמשך לכך העמידו מפקד בסיס ההכשרה לדין משמעתי והטיל עליו עונש מחבוש. נוסף על כך, מפקד החטיבה הדיחו מתפקידו כמפקד.

מסקנות והמלצות

הנציב החליט לקבל את ממצאי הבירור שנערך ביחידה, שבהם הוקיעו מפקד החטיבה ומפקד בסיס ההכשרה את התנהגותו של מפקד הכיתה, העמידו אותו לדין משמעתי

והדיחו אותו מתפקיד פיקודי.

הנציב הדגיש כי הוא רואה בחומרה את התנהלותו של מפקד הכיתה באירוע זה. בראיית הנציב, המפקד צריך להתבטא באופן הולם כלפי פקודיו, להיות דוגמה ולעורר בהם מוטיבציה באופן ראוי ומכבד, ולא באמצעות השפלתם.

יחד עם זאת, נחה דעתו של הנציב מהצעדים הפיקודיים שנקטו המפקדים כלפי מפקד הכיתה, לפיכך לא מצא מקום להתערב עוד מטעמו בנושא.

0-7-508893 - התבטאות לא ראויה ואלימות פיזית כלפי חייל

רקע

חייל בשירות החובה הלין כי מפקדו קילל אותו והשליך לעברו פטיש.

ממצאים

במהלך בירור הקבילה אישר מפקד החייל כי השליך לעבר החייל פטיש וציין כי הדבר נעשה בעת משחק, באווירה של הומור וללא כוונה לפגוע. כן מסר המפקד כי זרק את הפטיש לרצפה ולא לעבר החייל.

אשר להתבטאותו ציין כי האווירה הפתוחה בינו ובין החייל גרמה לכך שחש בנוח להשתמש בסגנון דיבור שאינו נאות, והוא עשה זאת כדי ליצור עם החייל חיבור אישי.

מפקד החטיבה שתחקר את המקרה מצא פגם חמור בהתנהלות המפקד והדגיש כי על המפקדים להציב גבולות ביחסיהם עם פקודיהם. לדבריו, אלימות פיזית ומילולית אינן מקובלות ביחידה, גם לא בבדיחות הדעת, ותרבות זו פסולה ופוגעת במרחק הפיקודי שבין מפקד לפקוד, ובכך - גם בסמכות ובלגיטימציה לפקד.

מפקד החטיבה ציין כי בעקבות המקרה הועמד המפקד לדין משמעתי. כן הנחה מפקד החטיבה שכל אירוע אלימות שמדווח לגורמי הפיקוד יתוחקר על ידי מפקד הגדוד בתוך 12 שעות ומפקד החטיבה - בתוך 72 שעות. בנוסף, הנחה לקיים הסברה בקרב גורמי הפיקוד ביחידה באשר לכלים הפיקודיים העומדים לרשותם, תוך הצגת פרטי האירוע.

מסקנות וסיכום

הנציב בחן ומצא לנכון לקבל את ממצאי התחקיר שמפקד החטיבה ערך, ושבו מצא המפקד ליקוי חמור בהתנהלות המפקד הנקבל כשנקט אלימות פיזית ומילולית כלפי החייל.

הנציב הדגיש כי בראייתו, על מפקד להימנע מכל שימוש במגע פיזי, לא כל שכן כלפי פקודיו. הנציב הוסיף כי הוא רואה בחומרה כל התנהלות אלימה של מפקד, גם אם נעשתה בבדיחות הדעת.

עם זאת, בשל הצעדים הפיקודיים והארגוניים שנקט מפקד החטיבה לא ראה הנציב להתערב עוד מטעמו בקבילה.

0-6-505714 - אי-ביקור חיילת במהלך שהותה במעצר

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על מפקדה שלא ביקר אותה במהלך שהותה בבסיס הכליאה, ולא עדכן את משפחתה על כליאתה.

פקודות הצבא

פקודת המטכ"ל 35.0822 שעניינה "טיפול ואיתור בעיות פרט ומצוקות במהלך השירות" קובעת, בין היתר, כי מפקדו הישיר של חייל (בדרגת סג"ם או סמ"ר לפחות) הכלוא מעל עשרה ימים יבקרו בבסיס הכליאה.

ממצאים

ראש המדור שבו משרתת החיילת הגיב על הקבילה ואישר כי לא ביקר אותה בבסיס הכליאה בשל עומס משימות. עוד ציין כי לא מצא לנכון לעדכן את משפחתה בדבר כליאתה משום שהיא הסגירה את עצמה בידיעת בני משפחתה לאחר תקופת עריקות.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם בהתנהלות מפקדה הישיר של החיילת, שלא ביקר אותה במהלך

שהותה בבסיס הכליאה, כמתחייב בפקודות הצבא וכמצופה ממפקדים והעיר לו על כך כדי למנוע הישנות מעשים דומים בעתיד.

0-2-509088 - הבערת אש סמוך לבונקר (מבצור) בניגוד להוראות הבטיחות

רקע

הוריה של חיילת בשירות החובה הלינו בעילום שם על שמפקד הגדוד שבו היא משרתת, הדליק מדורה סמוך לבונקר תחמושת מבלי שווידא קיומן של הוראות הבטיחות בנושא. בעקבות הבערת המדורה התפוצצה תחמושת קלה שהייתה במקום.

ממצאים

בעקבות הקבילה התקיים תחקיר בראשות ראש מטה הפיקוד, אשר ציין בסיכומו כי אף שפעילות הגיבוש שבעטיה הודלקה המדורה הייתה לשם מטרה חיובית, חובה על המפקדים לקיים הערכת סיכונים בהתאם לפקודות ולנהלים הקיימים, תוך הקפדה על הוראות הבטיחות ושמירה על חיי אדם.

ראש מטה הפיקוד התייחס למקרה כתקלה בתכנון, בביצוע ובדיווח לאחר שהתגלה. נוכח האמור לעיל, הוא העיר למפקד הגדוד שנכח במקום ולא דיווח על המקרה, כן מצא לנכון לתייק הערה זו בתיקו האישי של מפקד הגדוד. כן הנחה להעמיד לדין משמעתי את מפקד האירוע, קצין בדרגת סגן, בגין אחריותו לדברים.

מסקנות

הנציב קיבל את ממצאי התחקיר של ראש מטה הפיקוד ואת הצעדים שנקט בעקבותיו. הנציב הדגיש את חובתם של מפקדי צה"ל לשמור על חייהם, על שלומם ועל ביטחונם האישי של החיילים, למנוע מצבי סיכון ולתת את הדעת לכל היבטי הבטיחות, הנוגעים לפעילויות ביחידה.

רפואה - טיפול גורמי הרפואה והמפקדים

במהלך שנת הרוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני רפואה - טיפול המפקדים וגורמי הרפואה.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות:

- 132..... 504950-0-0 - טיפול לקוי בפציעה בעין בשל אי-היכרות של רופאה את נוהלי הצבא
- 504860-0-0 - חריגה מסמכות חובש והתנהלות מפקדים גרמו לעיכוב משמעותי באבחנת שבר אצל חייל
- 133.....
- 135..... 502153-7-0 - טיפול רפואי לקוי מחמת התנהלות ונוקשות של גורמי הרפואה והפיקוד
- 138..... 503251-9-0 - עיכוב של מספר ימים באבחון שבר בשל התנהלות חובשים
- 139..... 506076-4-0 - טיפול לקוי בפניה למפקדת מרפאת בריאות הנפש בתיאום תור לקב"ן
- 141..... 504779-1-0 - פרשנות שגויה של פטור לעבודה משרדית
- 142..... 505450-0-0 - הנחיה לקויה של רופא על פנוי חייל הביאה לעיכוב בטיפול הרפואי
- 144..... 506443-7-0 - אי מתן הקלות לצוערת בעלת נקע, וקבלת טיפול מצוערים שהם חובשים
- 145..... 507288-2-0 - טיפול לקוי במרפאת "ביקורופא"
- 147..... 509517-3-0 - תרגיל לפתיחת וריד בעיניים מכוסות ללא הכשרה או הנחיה בנושא

0-0-504950 - טיפול לקוי בפציעה בעין בשל אי-היכרות של רופאה את נוהלי הצבא

רקע

חייל בשירות החובה הלין על מענה רפואי ופיקודי לקוי בעת שנפגע בעינו.

פקודות הצבא

הנחיית ענף הרפואה 01-16 שעניינה "ייעוץ מרחוק - החלטות ופעולות רפואיות שלא בנוכחות חייל", קובעת, כי חלק בלתי נפרד משגרת הטיפול, כולל ייעוץ רפואי מרחוק או ביצוע פעולות בתיקו הרפואי של המטופל - ניתן לבצע ללא נוכחות החייל. מתן טיפול רפואי או הנחיות רפואיות מרחוק, בייחוד כאשר מדובר בתלונות חריפות, מחייב נקיטת משנה זהירות בקבלת החלטות, הן של הגורם המתייעץ והן של הגורם המייעץ, מתוך הבנה כי המידע הנתון בידי הגורם המייעץ הוא חלקי בשל היעדר בדיקה גופנית מלאה.

הנחייה קלינית 6:01 שעניינה "עין אדומה - גישה וטיפול במרפאה ראשונית", קובעת, כי בעת כניסת חומר כימי לעין, הטיפול הראשוני הוא שטיפת העין במים או בתמיסת נוזלים מעוקרת (סטרילית). לאחר השטיפה יש להפנות את החולה לבדיקת רופא עיניים כדי לברר אפשרות של כווייה בלחמית העין או פגיעה בקרנית.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי במהלך מעשה קונדס בין שני חיילים המשרתים במרפאה, הותז חומר חיטוי על אחד מהם ופגע בעינו.

הרופאה בדקה את החייל שסבל מכאבים ומצריכה בעת פתיחת העין והתייעצה בנושא טלפונית עם מנהל מחלקת עיניים באחד מבתי החולים.

הרופאה הנחה לשטוף את העין בכמות גדולה של מים, למרוח משחת עיניים אנטיביוטית שלושה ימים. הוא הסביר כי פציעה זו אמורה לחלוף בתוך 24 שעות, וכי אין צורך להפנות את החייל לבדיקה בחדר-מיון. מאוחר יותר, הרופאה התייעצה שוב עם מנהל מחלקת העיניים והחליטה שלא להפנות את החייל לבית חולים. בהמשך הערב פנה

החייל לבית חולים על דעת עצמו.

בבדיקתו בחדר המיון בבית חולים נמצאה פגיעה בקרנית בעקבות כווייה כימית מחומר החיטוי, והומלץ לאשפזו במחלקת העיניים לקבלת טיפול.

גורמי הרפואה הבכירים שבחנו את המקרה מצאו, כי על אף שרופאת הגדוד התייעצה עם מומחה בתחום בהתאם להנחיה המקצועית, היא חרגה מההנחיה שכן במקרה של כניסת חומר כימי לעין יש להפנות את החייל לבדיקת רופא עיניים לאחר הטיפול הראשוני של שטיפת העין. הרופאה מסרה כי לא הכירה את ההנחיה.

כלקח מהמעשה חודדה בקרב כל צוותי הרפואה בפיקוד ההנחיה הקלינית שעניינה "עין אדומה".

מסקנות וסיכום

לאחר שהנציב בחן את ממצאי הבירור הוא מצא כי נפל פגם בהתנהלות רופאת הגדוד שלא הקפידה למלא אחר ההנחיה הקלינית לטיפול בעין אדומה, ולא הכירה את ההנחיה, המחייבת אותה להפנות כל חייל שנפגע בעינו מחומר כימי לבדיקת עיניים.

בראיית הנציב, הגם שהרופאה התייעצה עם רופא אזורי המומחה לרפואת עיניים והוא יעץ לה כי אין התוויה להפנות את החייל לבדיקה בחדר-מיון, נסיבות הפגיעה במתאר צבאי הצדיקו להתייעץ עם רופא צבאי שיכול היה להביא לידיעתה את ההנחיה המתאימה.

נוכח האמור לעיל, העיר הנציב לרופאת הגדוד על התנהלותה כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

0-0-504860 - חריגה מסמכות חובש והתנהלות מפקדים גרמו לעיכוב משמעותי
באבחנת שבר אצל חייל

רקע

חייל בשירות חובה הלין על המענה הרפואי והפיקודי שניתן לו לאחר שנפצע בידו במהלך הטירונות.

פקודות הצבא

הוראת קצין הרפואה הראשי מספר 200.001 בנושא "סמכויות החובש" מפרטת את תפקידי החובש בצה"ל ואת סמכויותיו, ובתוך כך קובעת, בין היתר, כי חובש חייב להפנות חייל לטיפולו של רופא תוך 24 שעות מרגע הפנייה וכן בכל מקרה של כאב חזק או מתגבר בכל איבר או אזור בגוף, בכל מקרה בו דורש החייל לראות רופא ובכל מקרה אחר בו אין החובש יודע כיצד לטפל או בו יש לחובש ספק.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי החייל נחבל בידו במהלך תרגיל חטיבתי. למוחרת בדק אותו החובש הפלוגתי (להלן: חופ"ל). החופ"ל לא הפנה את החייל לבדיקת דחופה אצל רופא. לאחר חמישה ימים בדק רופא את החייל ושלחו לצילום רנטגן. בצילום לא נצפו שבר או פריקה.

בשל כאביו בדקו אותו החופ"ל והרופא ביחידתו כמה פעמים. ולאחר כחודש מפציעתו אובחן בצילום נוסף שבר בכף ידו, בעקבותיו נדרש לניתוח.

גורמי הרפואה בחנו את צילומי הרנטגן של החייל ומצאו כי קשה להבחין בהם בשבר. עוד ציינו כי כשיש חשד קליני לשבר ביד, נכון לקבע את המקום ולעשות צילום נוסף לאחר כשבוע עד עשרה ימים. כן מצאו כי החופ"ל שגה כשעיכב את הפניית החייל לבדיקת רופא, ולא תיעד את כל פניותיו אליו.

מפקד בסיס האימונים החטיבתי (להלן: פא"ח) הגיב על הקבילה וציין כי ההתנהלות במקרה זה לא הייתה תקינה. לדבריו, הדבר ניכר בכך שמפקדי החייל לא שמו לב לתלונותיו החוזרות והנשנות, ובכך כשלו מבחינה פיקודית; ובכך שהרופא בדק את החייל רק אחרי שישה ימים ממועד הפציעה ולא באופן מירי.

מפקד הבא"ח סיכם כי התחקיר שנערך בעקבות המקרה ילמד בכל השתלמות חופ"לים וחובשים בבא"ח ובהכנות סגל, בדגש על חשיבות הקשר בין החופ"ל, החייל והמפקד. נוסף על כך, הנחה מפקד הבא"ח להבהיר את תחומי האחריות של החופ"ל ואת הגבולות שבהן הוא רשאי לקבל החלטה.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא כי נפל פגם בהתנהלותו המקצועית של החופ"ל בשעה שלא הפנה את החייל לבדיקת רופא דחופה מייד עם פציעתו, ולא תיעד חלק מהמפגשים הרפואיים. לפיכך, המליץ הנציב למפקדת הרפואה של הפיקוד לנזוף בו.

כן מצא הנציב לקבל את ממצאי התחקיר שערך מפקד הבא"ח, ולפיו נפל פגם בהתנהלות מפקד המחלקה, שלא מיקד את מלוא תשומת הלב לפציעה.

בראיית הנציב, משהתלונן החייל מדי יום ביומו על כאבים ביד, היה מצופה מגורמי הרפואה והפיקוד בפלוגה לפעול ביתר שאת כדי להחיש את הפנייתו לרופא, חרף היעדר ממצאים בבדיקת הדימות הראשונה.

לדעת הנציב, מוטלת על המפקד האחראיות לשלומם ולבריאותם של חייליו, ועליו לעשות ככל יכולתו למנוע פגיעה בהם ולאפשר לחיילים לקבל טיפול רפואי הולם. כל שכן ביחידה מובחרת, שבה הרוח הכללית של החיילים היא להמעיט בחשיבות המצוקות והתלונות הרפואיות ולהעמיד מצג של איתנות בכל מצב בשם המוטיבציה הגבוהה לשירות מאתגר - דבר שעלול לפגוע קשה בבריאותם.

נוכח האמור לעיל, הנציב העיר למפקד המחלקה על התנהלותו, נוסף על הצעדים שנקט מפקד הבא"ח בשעה שחידד את הנוהלים והנחה ללמד את תחקיר המקרה בהשתלמויות חופ"לים ובהכנות הסגל בבא"ח.

0-7-502153 - טיפול רפואי לקוי מחמת התנהלות ונוקשות של גורמי הרפואה והפיקוד

רקע

חייל בשירות החובה הלין על התנהלות גורמי הרפואה ביחידתו שקבעו כי עליו להתייצב לבדיקה במרפאה חרף מסמכים רפואיים שהעביר להם, שלפיהם אינו יכול להתנייד עקב פציעה.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי החייל נחבל בכרכו במהלך טירונות, ונבדק על ידי רופאת היחידה. הרופאה ניפקה עבורו הפניה לבדיקת אורתופד, אך לא ניפקה הפניה לטיפול פיזיותרפיה ולא ציינה הגבלות בפעילות, אף שבמפגש אמרה כי היא ממליצה על כך. כמו-כן, אין תיעוד לתיאום תור לבדיקת אורתופד על ידי חובש, כמקובל בהכשרות.

עם תום הטירונות שובץ החייל לתפקיד ביחידה בדרום הארץ, אך לא התייצב במועד כנדרש בשל מצבו הרפואי. במהלך תקופה זו הומלצו לו שבעה ימי מנוחה במרפאת "ביקורופא"; ו-45 ימי מנוחה מאת אורתופד פרטי, ימים שלא אושרו על ידי גורמי הרפואה ביחידה.

גורמי הרפואה הנחו את החייל להתייצב לבדיקה ביחידה, ומשלא התייצב - הוזן ברישומי הצבא כי הוא נעדר מהשירות שלא ברשות.

בימי היעדרו מהיחידה ביקר אותו מפקדו המיועד פעמיים, ובמהלך הביקורים התרשם כי החייל מרותק למיטתו וסובל ממגבלות תנועה ממשית. המפקד מסר לחייל שיתקשר עם מוקד "פניות חיל הרפואה" בעניינו, אולם פנייתו לא נשאה פרי.

עוד באותה עת העביר החייל למרפאת היחידה סיכומי ביקור ממרפאת "ביקורופא". רופא היחידה עיין בהם ומצא כי אין בהם כדי להצדיק הימנעות מהגעה ליחידה.

מבירור שנערך מול גורמי הפיקוד ביחידה עלה כי בימים שהחייל נעדר מן השירות, עדכנו גורמי הפיקוד את קצינת הרפואה החטיבתית בדבר מצבו. אולם לא פנו לסגל המרפאה על מנת לקדם את בדיקתו על ידי רופא במרפאה צבאית הסמוכה למקום מגוריו.

יתרה מזאת, אנשי סגל המרפאה לא יזמו הערכה חוזרת של מצבו על-אף תיעוד ביקורי בית המציגים תמונה רפואית עגומה. כמו כן, לא מתועדת במשך חודשיים וחצי כל התייחסות משולבת של גורמי הפיקוד והרפואה בבסיס, המעידה על ניסיון לקדם את הטיפול בחייל.

גורמי הרפואה הבכירים שבחנו את המקרה מצאו פגמים בטיפול שקיבל החייל מהרפואה במהלך הטירונות - נמצא שהבדיקה הרפואית שבוצעה הייתה חלקית; לא

ניתן לו סיוע בקביעת תורים לרפואת המומחים; הוא לא הופנה לטיפול פיזיותרפיה; ולא תואמו לו הגבלות רפואיות שהומלצו ברשומה הרפואית הממוחשבת. אשר למצבו של החייל כפי שנלמד מביקורי הבית שערכו לו מפקדיו, גורמי הרפואה ציינו כי לא הבינו את מצבו, כפי שהצטייר מביקורי הבית. בעקבות האמור לעיל עמד גורם בכיר בחיל הרפואה עם הרופאה על טעויותיה.

גורמי הפיקוד מסרו בהתייחסותם כי התקיימו ביחידה שתי ועדות פרט בחציון הראשון של השנה, אחת - קודם שהוצב שהחייל ביחידה; ואחת - לאחר שכבר נגרע ממצבת היחידה בשל היעדרותו משירות, ועל כן עניינו לא נדון בוועדות אלו.

משחזר החייל ליחידה, שוחרר מהשירות בשל מצבו הרפואי.

מסקנות וסיכום

לאחר שהנציב העמיק בממצאי הבירור, הוא מצא כי נפלו כשלים בטיפול בחייל בהיבטים רפואיים ופיקודיים.

אשר למענה הרפואי, הנציב התרשם כי הטיפול שהחייל קיבל במרפאת היחידה לאחר שנחבל בכרכו לקה בחסר. כן ראה הנציב שגורמי הרפואה ביחידה, שבה החייל שובץ עם תום הטירונות - לא פעלו באופן מספק לקידום הבירור הרפואי בעניינו במהלך תקופת היעדרו מן השירות ולקידום בדיקתו במרפאה צבאית הקרובה למקום מגוריו, כמתבקש נוכח מצבו הרפואי. נוכח האמור לעיל, הנציב העיר לגורמי הרפואה בבסיס הטירונות וביחידת החייל.

לא זו אף זו, הנציב מצא ליקוי בהתנהלות גורמי הפיקוד ביחידת החייל, שכן היה מצופה מהם שיקדמו את הטיפול הרפואי בו כאותה הנחישות שבה פעלו לאכוף את המשמעת הצבאית בעניינו. בראיית הנציב, העובדה כי לא דנו בעניין החייל בוועדת הפרט ביחידה העצימה את הכשלים בטיפול בו. לפיכך העיר הנציב על הדברים למפקד היחידה כדי שיפיק את הלקחים הנדרשים כדי למנוע מקרים דומים בעתיד.

0-9-503251- עיכוב של מספר ימים באבחון שבר בשל התנהלות חובשים

רקע

חייל הלין על המענה הרפואי שקיבל מגורמי הרפואה ביחידתו משנחבל בקרסולו במהלך פעילות צבאית.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 61.0104 שעניינה "טיפול רפואי בחייל" קובעת כי אם חייל מבקש להיבדק על ידי רופא או פונה לחובש פעמיים בסמיכות בגלל אותה בעיה על אף הטיפול שקיבל מהחובש, ייוועץ החובש ברופא לגבי דחיפות ביצוע הבדיקה, ובכל מקרה - לא ידחה את הטיפול למועד העולה על 24 שעות מהמועד שבו פנה החייל, אלא באישור הרופא.

ממצאים

החייל נחבל בקרסולו במהלך אימון ניווט לילי. כשעה לאחר האירוע בדקה אותו חובשת והתרשמה שיש לו נקע. בהמשך אותו היום שב החייל ונבדק אצל החובשת נוכח הימשכות תלונותיו והחובשת הנחתה אותו לנוח.

ביומיים שלאחר מכן בדקו אותו חובשים פעמיים. בבדיקה השנייה הפנה אותו החובש לבדיקת רופא, וזו נערכה כעבור יומיים. בבדיקה התרשם הרופא מממצאים העלולים להעיד על פגיעה בעצם, לפיכך הפנה את החייל לבדיקת דימות של הקרסול. בבדיקה הודגם שבר, והחייל הופנה להמשך טיפול בבית חולים.

גורמי הרפואה שבחנו את המקרה מצאו פגם בהתנהלות החובשים בשעה שחרגו מסמכותם נוכח סוג הפציעה, למרות פניותיו החוזרות של החייל, חרף בקשתו להיבדק על ידי גורם רפואי בכיר ובשל היעדר התייעצות עם גורם רפואי. זאת ועוד, לאחר שהחליט החובש להפנותו לרופא, נקבעה הבדיקה כעבור 40 שעות, ולא בתוך 24 שעות כמתחייב בפקודות, וללא אישור רופא.

בעקבות המקרה ננזפו החובשים שהיו מעורבים באירוע ובוצע ריענון בנושא סמכויות החובשים לכל חובשי היחידה והודגש כי בכל ספק יש להתייעץ עם גורם רפואי ממונה.

מסקנות וסיכום

הנציב קיבל את מסקנות גורמי הרפואה, ולפיהן היה כשל מהותי במענה הרפואי שניתן לחייל מאת גורמי הרפואה ביחידתו.

הנציב למד כי העיכוב כאמור נבע מהתנהלות החובשים אשר חרגו מסמכותם בשעה שלא הפנו את הקובל לבדיקת רופא דחופה, או לכל הפחות נועצו ברופא, נוכח חומרת פציעתו ומאחר ששב ופנה בגין תלונותיו.

נוכח חומרת הממצאים, וחרף הצעדים שנקטו גורמי הרפואה בעקבות האירוע, העיר הנציב לקצין הרפואה החטיבתי מתוקף תפקידו. הנציב הדגיש את אחריות הקצין לוודא כי החובשים במסגרות השונות של היחידה מכירים את סמכויותיהם בהתאם לפקודות ולנהלים.

0-4-506076 - טיפול לקוי של מרפאת בריאות הנפש בתיאום תור לקב"ן

רקע

חייל בשירות החובה הלין על עיכוב בקביעת תור לבדיקת קצין בריאות הנפש (להלן: קב"ן).

פקודות הצבא

הוראת קצין הרפואה הראשי 401.005 שעניינה "הפניית חייל לטיפול גורמי בריאות הנפש" קובעת כי חייל יופנה לבדיקת קב"ן על ידי אחד הגורמים האלה: רופא היחידה, גורם בריאות הנפש (להלן: ברה"ן), פנייה עצמית, או הפנייתו מטעם מפקדו הישיר של החייל. בהתאם לפקודה, המפקד יענה לבקשת החייל לקבל הפניה לקב"ן ויציידו בחוות דעת ערכנית. ההוראה מבחירה כי חוות דעת מפקד אינה תנאי לקבל טיפול מגורם ברה"ן.

ממצאים

כשבוע לאחר קליטת החייל ביחידה ולנוכח קשייו, פנה מפקדו אל גורם ברה"ן בכיר

ביחידה כדי לתאם לו תור. המפקד הונחה כיצד עליו לפנות לתיאום התור והתבקש להעביר חוות דעת פיקודית בעניינו של החייל כמקובל, כדי להתרשם מהדחיפות ולנסות לקצר את משך ההמתנה.

בשל יציאת המפקד לחופשה התעכבה העברת חוות הדעת. גורם הפרה"ן שאליו פנה המפקד לא המשיך במעקב אחר המעשה, ולא הפנה את בקשתו לגורם שאחראי לקבוע תורים במרפאה.

בהגיבם על הקבילה הסבירו גורמי פרה"ן את החשיבות הרבה בקבלת חוות דעת המפקד לפני הערכת קפ"ן. הם ציינו כי בשל העומס על המרפאה המרכזית לבריאות הנפש, מועבר לפונים מידע על הדרך המקובלת לקביעת תור, והנושא עובר לאחריות הפונה, בין שהוא מפקד ובין שהוא חייל.

עם חזרת המפקד ליחידה, הוא העביר את חוות דעתו המבהירה את הדחיפות שבמצבו של החייל, והחייל זומן מייד לבדיקה.

מסקנות והמלצות

עם סיום הבירור מצא הנציב כי במרפאת פרה"ן אין נוהל המסדיר את הטיפול בפניות המגיעות לפתחה שלא באופן הרגיל, וכי קביעת תור מותנית בפועל בקבלת חוות דעת מפקד, בניגוד להוראות.

בראיית הנציב, על הגורמים המטפלים מוטלת אחריות לוודא שכל הפניות המגיעות לפתחם זוכות למענה.

נוכח האמור, בשל החשיבות הרבה שהנציב מקנה לנושא זה, הוא המליץ למפקדת המרפאה המרכזית לבריאות הנפש בצה"ל לגבש נוהל המסדיר את טיפול המרפאה בפניות המתקבלות ללא תלות בדרך הגעתן.

כן המליץ לחדר לצוות המרפאה את הוראת קצין הרפואה הראשי הקובעת כי חוות דעת מפקד אינה תנאי לקבלת טיפול גורם פרה"ן.

0-1-504779 - פרשנות שגויה של פטור לעבודה משרדית

רקע

חייל בשירות החובה הלין על שרופא היחידה לא כיבד המלצת רופא מומחה בעניינו.

פקודות הצבא

הוראת קצין הרפואה הראשי 305.017, שעניינה "מדיניות חיל הרפואה בנושא כיבוד המלצות רופא מומחה" קובעת כי רופא היחידה יכבד המלצת רופא מומחה ככל שהיא נוגעת לאבחנה הרפואית, להליכים הנדרשים להשגתה ולטיפול הרפואי הנדרש (לרבות ימי מחלה) - כל עוד היא תואמת את מדיניות חיל הרפואה. סבר רופא היחידה שאין לקבל את המלצת הרופא המומחה, רשאי הוא להתייעץ עם רופא מומחה אחר בתחום המתאים ולפעול על פי המלצותיו.

הוראת קצין הרפואה הראשי 300.019, שעניינה "כללי מתן ימי מחלה והגבלות בכושר עבודה" קובעת כי רופא מטפל רשאי להורות לחייל להתייצב לבדיקה רפואית או לטיפול רפואי אחר בכל עת, לרבות במהלך ימי המחלה, על פי הצורך הרפואי ומתוך התחשבות במצבו הרפואי של החייל; נידותו ומקום מגוריו.

ממצאים

החייל נבדק על-ידי רופא היחידה בשל כאבים שחש בידו לאחר נפילה, הוא הופנה למיון שם עלה חשד לשבר.

בהמשך תיעד רופא היחידה כי התייעץ בטלפון עם אורתופד, וזה המליץ לחדול את החייל מפעילות ידנית ומנהיגה בפרט. ברם, לאחר עיון בבדיקות שנערכו לחייל, הוא מצא שהחייל כשיר לפעילות משרדית.

באותו היום נועץ מפקד החייל עם הרופא לגבי מהות הפטור, והרופא השיב כי אין מניעה רפואית לנהיגה, אך יש לבדוק מול קצין הרכב אם מותר לנהוג ביד אחת.

קצין הרפואה הפיקודי בחן את התנהלות רופא היחידה וציין בממצאיו כי הרופא חרג מסמכותו כשמצא את החייל כשיר לנהיגה וזאת בניגוד להנחיית אורתופד, מבלי

שהתייעץ עם אורתופד נוסף בסוגיה; מבלי שעיין בתיקו הרפואי ומבלי שתיעד את הנחייתו למפקדים. בשל האמור לעיל, העיר קצין הרפואה לרופא היחידה על התנהלותו והדגיש את חשיבות התיעוד ברשומה הרפואית.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם בהתנהלות רופא היחידה כשחרג מסמכויותיו וכאשר אישר את כשירות החייל לנהיגה ביד פצועה, שלא כהמלצת אורתופד, ולא תיעד ברשומה הרפואית הממוחשבת את החלטתו.

נוכח האמור לעיל, ואף שקצין הרפואה הפיקודי העיר לרופא, הוסיף הנציב את הערתו לרופא כדי שיפיק לקחים מהמקרה ועל מנת למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

0-0-505450 - הנחיה לקויה של רופא על פינוי חייל עיכבה את הטיפול הרפואי

רקע

חייל בשירות החובה הלין כי גורמי הרפואה והפיקוד ביחידתו לא פעלו לפנותו לטיפול רפואי כנדרש, ולכן עוכב המענה הרפואי שלו.

ממצאים

מהבירור עלה כי החייל נבדק במרפאת "ביקורופא" בשל תלונות על כאבי ראש ועל עילפון. בבדיקה לא עלו ממצאים חריגים, והוא נשלח למנוחה בביתו.

משחזר ליחידה חש ברע ונבדק על-ידי החובש הפלוגתי (להלן: חופ"ל). לאחר שהחופ"ל התייעץ עם הרופא הוחלט להשאיר את החייל במנוחה. למוחרת, עקב הימשכות התלונות, התייעץ החופ"ל שוב עם הרופא, שלא נכח באותה עת ביחידה, הרופא הורה למפקדים לפנות את החייל לבדיקת רופא בחדר-מיון או במרפאת "ביקורופא".

בדיעבד התברר לרופא כי המפקדים החליטו לדחות את הפינוי ללא עדכון גורמי הרפואה ביחידה, ושחררו את החייל רק למוחרת בערב בתחבורה ציבורית, וללא ליווי למרפאת "ביקורופא".

בשעה שנבדק ב'ביקורופא' החייל התעלף ופונה לחדר המיון שם אושפז לבירור רפואי, עבר בדיקות ובהמשך סופח ליחידת ר"מ 2.

מפקד הרפואה הפיקודי אשר תחקר את ההתנהלות בעניינו של החייל מצא כי הנחיית הרופא לגבי פינוי החייל לבדיקת רופא, יעד הפינוי, אופי הפינוי ומועדו לא היו ברורים דיו. כמו כן מצא כי הרופא לא וידא שהפינוי בוצע. מפקד הרפואה הפיקודי סיכם כי אי הבהירות הביאה לחוסר הבנה ותקלות בניהול הטיפול הרפואי. על כן החליט להעיר לרופא היחידה על התנהלותו ולהטמיע את הלקחים ממקרה זה בקרב סגלי הרפואה בפיקוד כדי למנוע מקרים דומים בעתיד.

בנוסף, מפקד הגדוד אשר ערך אף הוא תחקיר בנוגע לאירוע, מצא כי נפל פגם בכך שסגן מפקד הפלוגה לא פינה את החייל לקבלת טיפול רפואי חרף הוראת הרופא. עם זאת, הוא לא מצא לנכון לנקוט צעדים פיקודיים או משמעתיים במקרה זה.

מסקנות וסיכום

הנציב אימץ את מסקנותיו של מפקד הרפואה הפיקודי, ולפיהם נפל פגם בהתנהלות רופא היחידה שהנחיותיו לגבי פינוי החייל לקבלת טיפול רפואי לא היו ברורות דיין. עם זאת, נחה דעתו מאופן הטיפול בעניין בשעה שהעיר לרופא על התנהלותו.

אשר להתנהלות גורמי הפיקוד, הנציב מצא כי היה כשל בהתנהלותם בשעה שלא קיימו את הנחיית רופא היחידה, כשדחו את הפינוי הרפואי וכשהפעילו שיקול דעת שגוי כשהחליטו לפנותו למרפאת "ביקורופא" בתחבורה ציבורית מבלי להתייעץ עם גורם רפואי.

נוכח האמור לעיל, העיר הנציב למפקד הגדוד מתוקף תפקידו על התנהלות המפקדים בגדוד בעניינו של החייל, כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

0-7-506443 - אי-מתן הקלות לצוערת בעלת נקע, וקבלת טיפול מצוערים שהם חובשים

רקע

צוערת הלינה על התנהלות גורמי הרפואה בבית הספר לקצינים לאחר שנחבלה ברגלה.

פקודות הצבא

הנחיה קלינית של ענף הרפואה במחלקת שירותי הבריאות 03-05 שעניינה "נקע בקרסול" קובעת כי הטיפול המקובל בנקע הוא מנוחה של 2-3 ימים, חבישה אלסטית, מתן משככי כאבים ונוגדי דלקת. בהמשך חשוב מאוד להפעיל מוקדם את הקרסול מאחר שהימנעות מפעילות גוררת תוצאה גרועה לעומת הפעלה מוקדמת.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי בערב שבו נפצעה הצוערת, בדק אותה חובש פלוגתי (להלן: חופ"ל) וחבש את רגלה בתחבושת אלסטית. למוחרת בדק אותה רופא היחידה בבסיס ההכשרה. בבדיקה ובצילום שבוצע לא נמצאו ממצאים חריגים, על כן הרופא נתן לה משככי כאבים ופטר אותה מלנעול נעל צבאית ליומיים.

במועד הבדיקה התרשם רופא היחידה שחיילי הפלוגה שבה משרתת הצוערת אינם נדרשים למאמצים גופניים בשבועיים הבאים, וכי היא מקבלת מנוחה. על כן לא מצא מקום להנחות את המפקדים בדבר הצורך במנוחה וחזרה הדרגתית לפעילות.

הצוערת חזרה ליחידה וניסתה להמשיך בתפקוד רגיל. לאחר כשבועיים שלא חשה בהם הקלה בכאבים, בדק אותה אורתופד, וזה התרשם כי היא סובלת מנקע ברגלה והנחה על מנוחה מוחלטת מפעילות לשבועיים וחצי.

במהלך בירור הקבילה עלה כי המענה הרפואי בבסיס ההכשרה מתבסס על חובשים מקרב החיילים המשתתפים בהכשרה. עוד עלה כי חובשים אלו לא רשאים לבדוק את החיילים, ותפקידם הוא לרכז את התלונות ואת הבקשות לבדיקה ולהעבירן לחובש הפלוגתי. כמו-כן אין בסמכותם להגביל פניית חיילים המשתתפים בהכשרה לחובשים.

בעקבות הקבילה העביר קצין הרפואה החטיבתי לגורמים המתאימים ביחידה חידוד של ההנחיה הקלינית בטיפול בנקע והגדיר ברורות את הצורך בחזרה ההדרגתית לפעילות מלאה. כן חודד נושא סמכויות החובש והמפקדים במענה הרפואי, בעיקר שהחובשים המשתתפים בהכשרה לא ייקראו חופ' לים ולא יתנו מענה רפואי לשאר החיילים. נוסף על כך, כלקח מהקבילה הועבר תדריך לחיילים הנקלטים בבסיס ההכשרה ולמפקדיהם בדבר קבלת מענה רפואי בסופי השבוע דרך מרפאת היחידה.

מסקנות והמלצות

עם סיום מלאכת הבירור התרשם הנציב כי נפל פגם בהתנהלות גורמי הרפואה בבסיס ההכשרה כשלא הנחו במפורש את המפקדים בדבר המנוחה הנדרשת והחזרה ההדרגתית לפעילות נוכח הפציעה, כנדרש על-פי ההנחיה הקלינית שצוינה לעיל.

הנציב למד כי בעקבות בירור הקבילה חודדו לסגלי הרפואה בבסיס ההכשרה ההנחיה הקלינית לטיפול בנקע, סמכויות החובש וסמכויות החיילים בהכשרה שהם חובשים בהכשרתם, אך אינם גורם מטפל ביחידה. כן הובהרו לחיילים ולמפקדים הנהלים הנוגעים לקבלת טיפול רפואי בסופי השבוע דרך מרפאת היחידה. לאור האמור לעיל נחה דעת הנציב והוא לא ראה מקום להתערב עוד מטעמו.

507288-2-0 - טיפול לקוי במרפאת "ביקורופא"

רקע

חייל בשירות חובה הלין על המענה הרפואי שקיבל במרפאת "ביקורופא".

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי החייל סובל מבעיית עֶצֶב השריר ומהפרעות של ממש, המגולמת בפרופילו הרפואי. יום לאחר גיוסו הלין על כאבי שרירים ונשלח לביתו, עם המלצה להיבדק במרפאת "ביקורופא".

החייל התייצב במרפאת "ביקורופא" עוד באותו הערב ושוחרר עם המלצה למעקב של רופא יחידתו וללא טיפול. בהמשך הערב פנה שוב לאותה מרפאה בשל היעדר שיפור

במצבו ושוב שוחרר, עם המלצה למעקב רופא יחידה. מאוחר יותר פנה לבית החולים, ושם הוחלט לאשפוזו נוכח הידרדרות במצבו הרפואי.

במהלך בירור הקבילה ציינו רופאי "ביקורופא" שטיפלו בחייל כי הפגם הגנטי שממנו הוא סובל הוא נדיר, ולא כל הרופאים מכירים אותו. יתר על כן, הרופאים חשבו שתלונות על כאבי שרירים אצל חייל בהכשרת טירונות הן שכיחות ואינן מעוררות חשד למחלה מסוכנת.

הגורם המוסמך בחיל הרפואה שתחקר את המקרה מסר שעל אף התרשמותו של הרופא שבדק את החייל בפנייה הראשונה, פנייתו השנייה של החייל בהמשך הערב הייתה צריכה לקבל התייחסות פרטנית, הכוללת קיום מפגש רפואי, לרבות בדיקה גופנית; אבחנה והמלצות להמשך טיפול, ובתוך כך מתן הפניה לבדיקה בחדר-המיון.

עוד הדגיש כי האמירה בדבר שכיחותם של כאבי שרירים אצל חיילים בהכשרת טירונות - משוללת כל יסוד מאחר שהיה מדובר ביומו השני של החייל בצבא, והוא טרם הספיק לעשות פעילות עצימה. יתרה מכך, החייל פנה למרפאה ביום חמישי בערב, והמלצה על המשך מעקב אצל רופא יחידה אינה ישימה לקראת חופשת סוף השבוע.

הגורם המוסמך בחיל הרפואה שוחח עם המנהל הרפואי של רשת מרפאות "ביקורופא". בשיחה הבהיר לו כי אומנם אין תפקיד רופאי המרפאות לרפואה דחופה לעסוק במחלות מתמשכות (כרוניות) של מטופלים, אך בהחלט עליהם לזהות את ההשלכות של מחלות אלו על מצבי חירום אפשריים.

מסקנות וסיכום

עם סיום הבירור וביחוד קיבל הנציב את מסקנותיו של הגורם המוסמך בחיל הרפואה אשר מצא כי נפלו פגמים בהתנהלות גורמי מרפאת "ביקורופא" החל מכך שלא ניתנה התייחסות מתאימה לרקע הרפואי של החייל ולפנייתו החוזרת באותו היום למרפאה וכלה בכך שלא בוצעו הבדיקות הדרושות לזיהוי מצב חירום רפואי ולא ניתנה לחייל הפניה לבדיקה בחדר-מיון.

עם זאת, נחה דעת הנציב מכך שהגורם המוסמך בחיל הרפואה עמד עם המנהל הרפואי של רשת מרפאות "ביקורופא" על הלקחים מהמקרה כדי למנוע הישנות מקרים דומים

בעתיד. כן הנחה הנציב לעשות בקרה על הטמעתם של הלקחים בקרב כל מרפאות "ביקורופא".

0-3-509517 - תרגיל לפתיחת וריד בעיניים מכוסות ללא הכשרה או הנחיה בנושא

רקע

חייל בשירות החובה הלין על שביצעו עליו תרגיל פתיחת וריד בעיניים מכוסות, תרגיל שפגע בבריאותו.

ממצאים

חובש המשרת ביחידת החייל הקובל נדרש לבצע תרגיל לפתיחת וריד לאחר ביצוע מאמץ וכשעיניו מכוסות.

במהלך התרגיל הדריכה אותו פרמדיקית ששהתה במקום כשפתח וריד בידו של החייל הקובל. כשהבחינה שהחובש נתקל בשסתום, הנחתה אותו להוציא את המחט מידו של החייל.

לאחר התרגיל חש החייל כאבים בידו, פנה לרופא היחידה, וזה התרשם מבדיקה תקינה, ללא דימום ממשי וללא חוסר תחושת ביד. לאחר כשבוע פנה החייל למרפאה, הלין על הימשכות הכאבים ועל שטף דם גדול מאוד ביד וקיבל הפניה לחדר המיון, שם נמצא נזק בעורק ביד שהצריך ניתוח ושיקום ממושך.

מתגובת הפרמדיקית למקרה עלה כי תרגיל פתיחת וריד בעצימת עיניים הוא תרגיל שכיח, וכי היא ליוותה מספר רב של תרגולים כאלה בגדוד.

בבדיקה, שנערכה מול בית הספר לרפואה צבאית וענף התורה וההדרכה במפקדת קצין הרפואה הראשי, עלה כי אין תיק תרגיל או הוראת בטיחות לגבי תרגול פתיחת וריד בעיניים מכוסות.

עוד עלה כי בהכשרות החובשים מתבצע תרגול פתיחת וריד בתנאי חשכה, אך לא בעלטה מוחלטת, וכי תרגיל זה מבוצע לאחר אישור פרטני של מפקד המגמה.

גורם רפואה בכיר שתחקר את האירוע הדגיש כי תרגיל זה לא מדמה מצב מציאותי מכיוון שלא סביר שחובש יהיה במצב שבו יידרש לפתוח וריד ללא תאורה כלל, שכן השלב הבא בטיפול ידרוש החדרת נוזלים או תרופות, והליך זה לא יבוצע בתנאי חשכה מוחלטים, קל וחומר לא בעיניים מכוסות.

עוד ציין בהגיבו על האירוע כי הסכנה לפציעה בתרגול מסוג זה אינה מצדיקה את התועלת בקיומו, ואם יש כוונה לאמן חובש במצב של חושך - יש לבצע את האימון בתנאים המדמים סביבה חשוכה אך לא בעיניים מכוסות.

בהקשר זה הוסיף כי מצופה היה מהפרדמיקית שלא תבצע אימון רפואי שלא מתורגל בהכשרת חובשים, ומצא לנכון להעיר לה על כך.

בעקבות הקבילה פורסמה הנחיה לכל צוותי הרפואה בפיקוד הדרום, האוסרת לבצע אימוני הכנסת נפילון (צנתר ורידי פריפרי; peripheral venous catheter) בעיניים מכוסות או עצמות, ועדכון בנושא יצא גם למפקד החטיבה הרלוונטי.

סיכום והמלצות

עם סיום הבירור התרשם הנציב כי מדובר באירוע חמור מאוד שאסור היה שיתרחש ללא קשר לתוצאותיו, וחומרתו בולטת אף יותר נוכח הנזק שנגרם לחייל. הנציב ראה בכל השותפים לאירוע כנושאים באחריות - הן גורמי הרפואה והן גורמי הפיקוד.

נוכח האמור לעיל, ואף על פי שהנציב התרשם שתרגול זה מקובל ביחידות רבות לאורך שנים, הוא מצא לנכון להעיר למפקד החטיבה ולמפקד הגדוד שבו התרחש האירוע על הדברים, מתוקף אחריותם הפיקודית כדי שיפיקו את הלקחים הנדרשים ולשם מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

נוסף על כך, ראה הנציב לנכון להמליץ לקצין הרפואה הראשי, להורות לכל גורמי הרפואה בצה"ל להפסיק את ביצוע תרגול מסוכן זה על מנת למנוע פגיעה בחיילים נוספים.

תנאי השירות והתשלומים

במהלך שנת הרוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני תנאי השירות והתשלומים.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות:

- 504050-0-0 - פערי תקציב בטיפול בהלנה מטעמי מרחק 150.....
- 503682-8-0 - אי־בהירות בדבר תבחינים לקבלת הלוואות 151.....
- 505616-4-0, 505330-0-0, 505495-5-0, 505474-6-0, 505332-8-0, 505333-7-0 -
- 152..... אי־תשלום מענק לוחמים בהדרכה
- 506381-9-0 - דמי כלכלה רפואיים 153.....
- 505574-6-0 - העסקה במקצוע לחימה ללא התאמה רפואית וללא השארה רפואית 154.....
- 500650-0-0 - עדכון ימי מחלה בדיעבד ונוקשות יתרה כלפי משרת קבע 155.....
- 506316-4-0 - סמכות אישור או שלילת בקשת הקלות בתנאי שירות 157.....
- 506988-2-0 - צבירת ימי חופשה משירות החובה לשירות הקבע 158.....
- 507609-1-0 - מהימנות הנתונים המופיעים בתלושי השכר של משרתי הקבע 159.....
- 508169-1-0 - שהייה בחופשה עקב לידה בסמוך לאחר חופשת אבל 160.....
- 508535-5-0 - טיפול ת"ש לקוי והנמקת החלטות בנושא הקלות בתנאי השירות 161.....
- 508957-3-0 - העסקה במקצוע ללא הכשרה וללא עדכון רישומי הצבא 162.....
- 508402-8-0 - בקשה מחייל להציג תכתובות בטלפון הנייד האישי שלו על ידי גורמי הת"ש 163.....
- 505156-4-0 - מניעת קיצור שירותה של חיילת חרף הפסקת השתתפותה בהכשרה
- 164..... שלא באשמתה
- 509065-5-0 - חישוב מענק השחרור באופן לא מדויק 166.....

0-0-504050 - פערי תקציב בטיפול בהלנה מטעמי מרחק

רקע

קצין בשירות החובה הלין על שיהוי שחל בטיפול בבקשתו להשתתפות צה"ל בשכר דירה מטעמי מרחק.

ממצאים

בעת בירור הקבילה עלה כי את התקציב עבור השתתפות צה"ל בשכר דירה מטעמי מרחק מממנים בחלקו אגף כוח האדם (להלן: אָפּ"א) ובחלקו החיל שבו משרת הקצין.

החיל שבו משרת הקצין השתתף בהעברת התקציב המיועד להשתתפות בשכר דירה לחציון ב' של שנת 2019. כתוצאה מכך לא הועברו בקשת הקצין ובקשות אחרות לבחינת הגורמים המוסמכים במרכז "מופת" שבאָפּ"א. בהמשך, עם העברת התקציב, אושרה בקשת הקצין.

עוד נמסר כי בתחילת שנת 2019 קוצצו תקציבים בתחום זה, ולכן נוצר פער תקציבי שהחיל שבו שירת הקצין השלים במהלך השנה.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שחיילים הזכאים להשתתפות צה"ל בשכר דירה מטעמי מרחק אינם מקבלים אותו עקב פערי התקציב.

נוכח האמור לעיל המליץ הנציב לראש מטה אָפּ"א לבחון את נושא מדיניות המימוש וביזור התקציב כדי לוודא כי החיילים שזכאים להטבה, יזוכו בה.

0-8-503682 - אי־בהירות בדבר תבחינים לקבלת הלוואות

רקע

קצינה בדרגת רב־סרן הלינה על חוסר שוויון בתבחינים (קריטריונים) לקבלת הלוואה תקציבית ממרכז "מופת" לרכישת דירה בין משרתות הקבע ששירתו שירות חובה של 32 חודשים לבין משרתות קבע ששירתו שירות חובה של 24 חודשים, שכן אחד התבחינים לקבל הלוואה קשור בוותק שירות הקבע בלבד.

פקודת הצבא

פקודת המטה הכללי 36.0528 שעניינה "הלוואות ומשכנתאות לחיילים בשירות הקבע" קובעת כי לטובת קבלת הלוואה נדרשת יתרת שירות, כמפורט להלן:

א. חייל בוותק שירות (ותק מצטבר של שירות החובה, הקבע וכל תקופה אחרת שצורפה בהתאם לחוק שירות הקבע בצה"ל - גמלאות, התשי"ד-1954) של עד 9 שנים (כולל) ויתרת שירות של 4 שנים מיום הגשת הבקשה;

ב. חייל בוותק שירות מ־10 שנים עד 14 שנים (כולל) ויתרת שירות של שנתיים מיום הגשת הבקשה;

ג. חייל בוותק שירות של 15 שנה ומעלה, בכל יתרת שירות.

ממצאים

ממצאי הבירור העלו כי יש פער בין התבחינים הקבועים בפקודה שצוינה לעיל ובין המדיניות שלאורה פועלים גורמי "מופת". מדיניות זו לפיה מאושרת הלוואה למי שהוא בעל ותק של 8 שנים בשירות הקבע, ללא כל התייחסות למשך שירות החובה ששירת משרת הקבע.

בשל הפער האמור מתקיימת בצה"ל עבודת מטה לעדכון מדיניות הלוואות חדשה בשיתוף עם הגורמים המוסמכים ב"מופת".

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בקיומם של פערים משמעותיים בין התבחינים הקבועים בפקודה שהוזכרה לעיל לבין המדיניות הנוהגת בנושא והמליץ לגורמי המדיניות המתאימים לפעול כדי לוודא התאמה ביניהן.

505333-7-0, 505332-8-0, 505474-6-0, 505495-5-0, 505330-0-0,
505616-4-0 - אי-תשלום מענק לוחמים בהדרכה

רקע

קצינים בשירות הקבע הלינו על שלא שולם להם מלוא מענק "לוחמים בהדרכה" (להלן: המענק) חרף זכאותם.

ממצאים

ממצאי הבירור העלו כי במהלך השנים 2018-2019 התקיימה עבודת מטה רחבה בנושא שכר המפקדים הלוחמים. היא נעשתה מתוך הבנה כי בחלק ממסלול הפיתוח של המפקד הלוחם הוא נדרש לבצע תפקידים שבהם שכרו יורד, בכללם - תפקידי הדרכה, ליבה, פיקוד ומטה ולימודים.

על-כן הוחלט שביצוע תפקידים אלו, כפי שאפיינו סמכויות הצבא ואישורו ראש אָפ"א וסגן הרמטכ"ל - יזכה במענק בהתאם לשלבי הפיתוח של משרת הקבע ובכפוף לעמידה בתנאים הנדרשים.

אחד מתנאי הסף לקבל מענק הוא יתרת שירות של שמונה חודשים בתפקיד המזכה במענק.

עוד עלה מבירור הקבילה, כי גורמי החיל שבו שירותו הקצינים הקובלים העבירו אל גורמי אגף כוח האדם רשימת תפקידים המזכים במענק, ולאחר אישור הרשימה הופץ לאוכלוסייה מסרון ובו כתב התחייבות ספרתי (דיגיטלי) שבאמצעותו האריכו את שירות הקבע כדי לעמוד בתנאי הסף לקבלת המענק.

שליחת ההודעה לא לוותה בשיח עם משרתי הקבע ועם מפקדיהם ונוצר מצב שבו קצינים האריכו שירותם בכמה חודשים, ומחליפיהם שמונו לכהן בתפקיד אחריהם נותרו חודשים אחדים ללא מינוי בפועל.

יתר על כן, במעלה הדרך בחנו גורמי החיל את רשימת התפקידים המזכים במענק ועשו בו שינויים מסוימים.

מסקנות וסיכום

בחינת ממצאי הבירור העלתה כי נפלו כמה פגמים בהתנהלות הגורמים הנוגעים בדבר בחיל, החל בכך שקצינים ומפקדיהם לא עודכנו באופן מסודר על המענק ועל הזכאות לו, אלא על דרך של קבלת מסרונים; המשך בכך שרשימת התפקידים המזכים לא נבחנה כראוי על ידי גורמי הסגל ביחידה; וכלה בכשלים במימוש עבודת המטה בהיבטי התיאום והבקרה בקרב גורמי המטה בחיל.

נוכח האמור לעיל הסב הנציב את תשומת ליבו של גורם הסגל בחיל לדברים, מתוקף תפקידו, והמליץ לו להיכנס לעובי הקורה ולנקוט צעדים ארגוניים נדרשים כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד. במקביל, עודכנה זכאותם של חלק מהקצינים למענק, בהתאם לשירותם בפועל בתפקידים המזכים קבלת מענק זה.

0-9-506381 - דמי כלכלה רפואיים

רקע

חייל, שהתנדב לשירות וקיבל בהתאם לזכאותו דמי כלכלה מסיבות רפואיות, הלין על שחדל מלקבל דמי כלכלה כאשר חידש את התנדבותו ועל שלא קיבל מענה לפניותיו בנושא זה.

ממצאים

ממצאי הבירור העלו כי עוד קודם לסיום תקופת התנדבותו הראשונה של החייל לשירות - עודכן ספר התקנות לקביעת כושר בריאותי הנספח לחוק שירות הביטחון, ועודכנו תוספות ושינויים בקודים של סעיפי הליקוי בצה"ל.

עם שובו לשירות עודכנו מספרי סעיפי הליקוי הנוגעים לעניינו, אולם לא דובר בשינוי מהותי בסעיפי ליקוי, אלא בעדכון של הקודים המסמלים את אותם ליקויים מהם סבל כבר עם גיוסו לשירות לראשונה.

עוד עלה במהלך הבירור כי השינוי שנערך בקודים לא עודכן כראוי אצל גורמי השכר המתאימים, ועל כן החייל נחזה כמי שאינו זכאי לקבל את דמי הכלכלה.

בעקבות הקבילה הועברה טבלת סעיפי ליקוי מעודכנת לענף תכנון שכר הגמלאות באגף כוח האדם, ואנשי הענף פעלו להזין את הזכאות עבור החייל ואת זיכויו בעבור התקופה שבמהלכה לא קיבל את דמי הכלכלה להם היה זכאי.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שגורמי השכר בצה"ל לא עודכנו בשינוי הקודים של סעיפי הליקוי בצה"ל, דבר שמנע תשלום "דמי כלכלה רפואיים" לזכאים. לפיכך, המליץ הנציב למפקד מרכז שירותי הרפואה לנקוט צעדים ארגוניים נדרשים כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

עוד המליץ הנציב לגורמי השכר בצה"ל לעדכן את טבלת סעיפי הליקוי המזכים בתוספות שכר ולפעול לזכות את החייל בגין התקופה, שבה לא קיבל את התוספת שהוא זכאי לה.

0-6-505574 - העסקה במקצוע לחימה ללא התאמה רפואית וללא השארה רפואית

רקע

חייל בשירות החובה הלין על שלא זוכה במעמד לוחם בתקופה מסוימת שבמהלכה הועסק בתפקיד לחימה.

ממצאים

ממצאי הבירור העלו כי החייל הועסק במקצוע שאינו תואם את מצבו הרפואי, וכי רק בשלב מאוחר יותר התקבל בעניינו אישור מאת גורמי הרפואה. האישור אפשר את

שירותו במקצוע (השארה רפואית), ועם קבלת האישור - עודכן מעמד הלוחם בעניינו.

גורמי הרפואה הבהירו כי שיבוץ חייל במקצוע בזמן שהיה פסול מלשרת בו הוא תקלה חמורה ועבירה על פקודות הצבא. עוד מסרו כי הגורם היחיד המוסמך לאשר בדיעבד את הצבת חייל בתפקיד שאליו לא היה כשיר לכתחילה, הוא ענף המיון הרפואי בחיל הרפואה.

עוד נמסר במהלך הבירור כי כיום מבוצעת בקרה טרם השיבוץ להתאמת הפרופיל וסעיפי הליקוי לתפקיד המיועד. כמו כן, בכל רבעון נעשית בקרה כדי למנוע מקרים שבהם השתנה המצב הרפואי של החיילים והם אינם כשירים למקצוע שבו הם משרתים.

כאמור, במהלך בירור הקבילה אושרה לחייל "השארה רפואית" למועד תחילת שירותו בתפקידו ואף עודכנה זכאותו למעמד לוחם בהתאם לכך.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם חמור בכך שהחייל שובץ ושירת בפועל במקצוע שלא תאם את מדרג כשירותו הרפואי עוד בטרם אושרה השארה רפואית בעניינו.

עם זאת, משמצא הנציב שננקטו הצעדים הנדרשים כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד, ומשאשרה זכאות החייל למעמד לוחם בתקופה הרלוונטית - לא מצא הנציב מקום להתערב עוד מטעמו.

0-0-500650 - עדכון ימי מחלה בדיעבד ונוקשות יתרה כלפי משרת קבע

רקע

נגד בשירות הקבע הלין על שעודכן ברישומי הצבא בעניינו ששהה בחופשה שנתית במועדים שבהם שהה בחופשת מחלה עקב לידת בתו. רישומים אלו עודכנו כך אף שהגיש את כל המסמכים הנדרשים לעדכון ימי המחלה.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 36.0413 שעניינה "חופשת מחלה ומענק בגין חופשת מחלה שלא נוצלה" קובעת כי אם חלה טעות בדיווח ימי חופשת מחלה לגבי חייל מסוים - ימלאו קצין משאבי האנוש (להלן: מִשָּׁאָ"ן) או קצין הניהול היחידתי "טופס דיווח על חופשת מחלה" בציון הדיווח התקין, תוך צירוף טופס הדיווח המקורי, שעל בסיסו עודכנה הטעות. מפקד שדרגתו סא"ל לפחות, יאשר את התיקון בחתימתו.

עוד נקבע בפקודה כי משרת קבע, הנמצא בשירות שלושה חודשים ברציפות לפחות, יהיה זכאי לחופשה של שבועה ימים לכל היותר על חשבון ימי המחלה השנתית שלו בגין טיפולים או בשל בדיקות הקשורות בהיריון של בת זוגו או בשל הלידה.

ממצאים

גורמי המִשָּׁאָ"ן ביחידתו של משרת הקבע טענו שלא נמצא תיעוד המעיד שהעביר אישורים לשהייתו בימי מחלה. עוד ציינו כי לפי נוהלי הצבא בתום 30 ימים מחופשת המחלה התעדכן אוטומטית ברישומי הצבא כי שהה בימי חופשה במועדים אלו.

גורמי המדיניות באגף כוח האדם מסרו כי על פי נוהלי הצבא משרת הקבע נדרש להעביר את כל הטפסים הנדרשים למשרדי משאבי האנוש ביחידתו עד שלושים יום לאחר חזרתו מחופשת המחלה, אולם אין בכך כדי למנוע את עדכון ימי המחלה בתוקף למפרע לאחר שלושים הימים.

מסקנות והמלצות

הנציב התרשם כי גורמי המִשָּׁאָ"ן ביחידתו של משרת הקבע נהגו בנוקשות יתרה כשסירבו לעדכן את שהותו בימי מחלה עקב לידת בתו בתוקף למפרע, וכי היה מקום על פי פקודות הצבא לעדכן את רישומי הצבא בעניינו בהתאם לכך.

נוכח האמור לעיל הֵסב הנציב את תשומת ליבו של מפקד היחידה לדברים כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

כן המליץ הנציב לגורמי המִשָּׁאָ"ן ביחידה לעדכן ברישומי הצבא בעניינו של משרת הקבע ימי מחלה לפי האישורים שהציג.

0-4-506316 - סמכות אישור או שלילת בקשת הקלות בתנאי שירות

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על שיהוי בטיפול בבקשתה להקלות בתנאי השירות (להלן: הֶקְלָתָ"ש) חרף העברת כל האישורים הנדרשים לסגל תנאי השירות (להלן: תִּ"ש) כנדרש.

פקודות הצבא ומדיניות

הוראת קבע אגף כוח האדם (להלן: הֶקְ"א) 35.02.10 שעניינה "הקלת"ש - נוהל" ומדיניות הצבא כפי שמפורטת ב"ספר ניהול משרד ת"ש" קובעות לוחות זמנים קצובים לטיפול בבקשת חייל להֶקְלָתָ"ש. כן נקבע בהן כי לאחר שיאשרו את כל המסמכים המתאימים לבקשה רופא היחידה ומפקדו הישיר של החייל המבקש, יש להעביר את הבקשה לאישורו של מפקד יחידה בדרגת אל"ם.

במסמך מדיניות שעניינו "הקלת"ש - עדכון מדיניות" שהופץ ביוני 2019 נקבע בין היתר, כי בסמכות מפקד היחידה בדרגת סא"ל לאשר בקשת הֶקְלָתָ"ש, בתנאי שניתן להמשיך את שירותו של החייל באותן הקלות באותה היחידה.

ממצאים

במהלך בירור הקבילה עלה כי חל שיהוי ניכר בטיפול בבקשת החיילת להֶקְלָתָ"ש, בין היתר, בשל פער בין הפקודה למדיניות שצוינו לעיל בנוגע לסמכות אישור בקשה מסוג זה.

בהקשר זה, גורמי מדיניות תנאי הת"ש הצהירו במהלך בירור הקבילה כי בכוונתם לעדכן את ההֶקְ"א שצוינה לעיל, כך שלא יהיה פער בינה לבין מסמך המדיניות.

המלצות וסיכום

הנציב מצא פגם בטיפול היחידה בבקשת החיילת להקלות בתנאי השירות ובחר להסב את תשומת ליבו של מפקד הגדוד וקצינת הת"ש ביחידתה לנושא. כן ראה הנציב להמליץ להם להפיק לקחים מהמקרה ולנקוט צעדים ארגוניים נדרשים למניעת הישנותם של מקרים מסוג זה.

בד בבד, בשים לב להצהרה בדבר עדכון ההק"א שצוינה לעיל, הנציב המליץ לגורמי הת"ש לוודא טיפול בנושא זה.

0-2-506988 - צבירת ימי חופשה משירות החובה לשירות הקבע

רקע

קצינה בשירות הקבע הלינה על שחויבה בשנת 2019 בגין ניצול יתר של שני ימי חופשה בשנת עבודה 2018 חרף אישור מפקדיה לצבור שני ימי חופשה משירות החובה לשירות הקבע.

פקודות הצבא ומדיניותו

פקודת המטה הכללי 35.0402 שעניינה "חופשות חיילים המשרתים בשירות חובה" קובעת, בין היתר, כי חייל זכאי לצבור ימי חופשה משירות החובה לשירות הקבע באישור מפקד בדרגת סא"ל. כן קובעת הפקודה את אופן חישוב הזכאות לימי החופשה השנתית.

מדיניות הצבא שעניינה "צבירת חופשות" קובעת, בין היתר, כי משרת שהתחיל את שירותו בצבא הקבע משנת 2018 ואילך ברמת פעילות ב' ומטה - לא יכול לצבור ימי חופשה משירות החובה לשירות הקבע.

ממצאים

במהלך בירור הקבילה אותרה תכתובת דואר אלקטרוני, ובה ציינה מפקדתה של הקצינה כי באפשרות הקצינה לצבור את יתרת ימי חופשתה לניצול בשלושת החודשים העוקבים לתחילת שירות הקבע.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי קיימת סתירה בין פקודות הצבא למדיניות הצבא בנושא צבירת ימי חופשה משירות החובה לקבע. בעוד פקודת הצבא מאפשרת לצבור ימי חופשה משירות החובה לשירות הקבע, הרי מסמך המדיניות אינו מאפשר זאת, אלא לחיילים המשרתים ברמת פעילות א.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לגורם המדיניות הרלוונטי באגף כוח האדם להסדיר את הפער בין פקודות הצבא למדיניות הצבא בנושא צבירת ימי החופשה משירות החובה לשירות הקבע ולבחון את עניינה של הקצינה בוועדה למחילת חובות.

0-1-507609 - מהימנות הנתונים המופיעים בתלושי השכר של משרתי הקבע

רקע

משרת קבע הלין על שהמידע בנוגע לזכאותו לחופשה צבורה המופיע בתלושי שכרו, אינו מהימן ומשתנה ללא הצדקה מחודש לחודש.

ממצאים

הגורמים הרלבנטיים באגף כוח האדם התייחסו לנושא ומסרו כי מספר ימי החופשה שלהם זכאי משרת הקבע - מופיע במערכת ERP בלבד, וכי ימי החופשה בתלוש השכר מעודכנים על סמך "שדה" ממערכת הרישום האישי, שאינו מתעדכן באופן רציף.

בהמשך לכך בוצעה פנייה לגורמים המוסמכים במרכז "מופת" כדי לוודא כי תלוש השכר ישקף מהימנה את מספר ימי החופשה שלהם זכאי משרת הקבע.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי אין הלימה בין הנתונים המוצגים בתלוש השכר לבין המידע הקיים במערכת ERP אשר לכמות ימי החופשה שעומדים לרשות משרת הקבע.

נוכח האמור לעיל המליץ הנציב לראש מטה אגף כוח האדם לוודא את הסדרת סוגיית חוסר ההלימה בהיקף ימי החופשה הצבורה המוצגים בתלוש השכר ובמערכות הצבא כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

0-1-508169 - שהייה בחופשה עקב לידה בסמוך לאחר חופשת אבל

רקע

קצין בדרגת רב-סרן קבל על שגורמי השכר לא אפשרו לו לנצל את ימי המחלה שלהם הוא זכאי בגין הולדת בתו שלא בצמוד ללידה, הגם שהנסיבות בגינן לא ניצל את חופשתו בצמוד ללידה קשורות בשהותו ב"שבעה" על מות אימו, יומיים לפני לידת בתו.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 36.0413 שעניינה "חופשת מחלה ומענק בגין חופשת מחלה שלא נוצלה" וכן מסמך מדיניות שעניינו "ריענון בנושא חופשת מחלה למשרתי הקבע" שהופץ באפריל 2015, קובעים, בין היתר, כי יש למשרת הקבע אפשרות לממש עד שבעה ימי מחלה בגין טיפולים או בדיקות הקשורים להיריון של בת הזוג או בשל לידתה. מימוש חופשת מחלה מסיבה זו יהא במהלך ההיריון ועד שבעה ימים לאחר הלידה (כולל ימי שישי, שבת וחג).

ממצאים

בעת הבירור נמסר כי האפשרות לנצל ימי מחלה בגין היריון ולידת בת הזוג עד שבעה ימים לאחר הלידה - נועדה לסייע ליולדת במהלך והלידה ואחריה בכל הנוגע למצבה הרפואי.

עם זאת, במהלך בירור הקבילה ובשל הנסיבות שהוצגו בפני גורמי המדיניות באגף כוח האדם הוחלט לאשר לקצין שבעה ימי חופשה עקב לידה באופן חריג על חשבון ימי מחלה.

מסקנות והמלצות

בשל החלטת גורמי המדיניות באגף כוח האדם לאשר לקצין חופשה כנדרש, לא ראה הנציב להתערב עוד מטעמו, למעט המלצתו לגורמי המדיניות לוודא כי הדברים אכן מעודכנים ברישומי הצבא בעניינו של הקצין.

0-5-508535 - טיפול ת"ש לקוי והנמקת החלטות בנושא הקלות בתנאי השירות

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על שגורמי כוח האדם העוסקים בתנאי השירות (להלן: ת"ש) שללו את בקשותיה להקלות בתנאי השירות (להלן: הקלת"ש) במדרג 07, חרף מצבו הרפואי של אביה ונסיבותיה המשפחתיות.

נוהלי הצבא

נוהלי הצבא, כפי שהם מפורטים ב"ספר ניהול משרד הת"ש" קובעים, בין היתר, כי אם יש שני חיילים במשפחה אחת, רק אחד מהם יהיה זכאי להקלת"ש, פרט למקרים המפורטים בנוהל.

ממצאים

ממצאי הבירור העלו כי החיילת הגישה בקשה להקלת"ש תוך שציינה לפני סגל הת"ש כי לאחיה אושרה זכאות להקלת"ש. בתגובה על דבריה הוסבר לה כי לא ניתן לאשר לשני אחים בו-בזמן זכאות להקלת"ש, אך היא ביקשה להגיש את הבקשה בכל זאת ומסרה כי תבקש מאחיה שיוותר על זכאותו.

בהמשך לכך נשללה בקשתה, ובדיעבד התברר כי זכאות אחיה להקלת"ש נסתיימה ולא חודשה.

בהמשך לכך, בשל נתונים חדשים שנאספו הגיש סגל הת"ש בעבור החיילת בקשה נוספת להקלת"ש המשקפת את תמונת המצב באותה עת. בקשה זו סווגה כערעור על החלטה קודמת, ולא כבקשה להכרה מחדש, דבר שעיקב את קבלת התשובה בעניינה.

מעיון בטופסי בקשותיה ומשיחה עם קצינת הת"ש עלה כי בטופסי הבקשות וכן בתשובות הרשמיות שהועברו - לא נומקו ההחלטות שהתקבלו בעניינה, דבר שהצריך פנייה יזומה של גורמי הת"ש לצורך הבנת השיקולים שהביאו לידי שלילת בקשתה.

ממצאי הבירור אף העלו כי אין הנחיה המסדירה את חובת הנימוק של מקבלי ההחלטות לבקשות הקלת"ש.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי לכתחילה בקשת החיילת להקלת "ש" - לא טופלה במקצועיות הנדרשת על ידי מש"קית הת"ש, שכן היה על המש"קית לברוק את אמיתות הנתונים שמסרה החיילת בנוגע לזכאותו של אחיה להקלת "ש".

כן מצא הנציב פגם בכך שסגל הת"ש סיווג את בקשתה להקלת "ש" כערעור, ולא כבקשת הכרה מחדש, דבר שגרר עיכוב בקבלת התשובה בעניינה.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לגורם המקצועי המתאים לנקוט צעדים ארגוניים נדרשים כדי למנוע את הישנותם של מקרים דומים בעתיד.

עוד ציין הנציב כי אימתן נימוק לשלילת בקשה אינו עומד בכללי המנהל התקין, וככזה לא מאפשר לחייל לכלכל את צעדיו ובמידת הצורך - לערער על ההחלטה שהתקבלה בעניינו לפי השיקולים ששללו את בקשתו.

נוכח האמור לעיל, המליץ לגורם המתאים לעדכן את המדיניות, כך שתבהיר את חובת הנמקת התשובות ואת חשיבותה למקבלי ההחלטות בדרגים למיניהם בבקשה זו, תוך הפצת העדכון לגורמים המתאימים.

0-3-508957 - העסקה במקצוע ללא הכשרה וללא עדכון רישומי הצבא

רקע

חיילת ששירתה בשירות המילואים בתנאי קבע (להלן: מְתָ"ק) קבלה על שלא זוכתה בתוספת שכר בגין שירותה ביחידה ברמת פעילות א' חרף זכאותה.

ממצאים

הבירור העלה כי בעת שירותה במְתָ"ק הועסקה החיילת במקצוע טבח הגם שהדבר לא ניכר ברישומי הצבא בעניינה. עוד עלה כי לאחר שירותה במְתָ"ק גויסה לשירות הקבע במקצוע זה. מכיוון שבשירות הקבע עודכן המקצוע ברישומי הצבא בעניינה, זוכתה ברמת פעילות א בגינו.

בעת הבירור נמסר כי חרף שירותה בתפקיד טבח הדבר לא עודכן ברישומי הצבא בעניינה מאחר שלא עברה הכשרה מתאימה לכך.

בעקבות הקבילה עודכן ברישומי הצבא בעניין החיילת מקצועה לטבח במועדים המתאימים, ואף הוגשה בקשה להכיר בזכאותה לרמת פעילות א.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא ליקוי בכך שרישומי הצבא בעניינה של החיילת בעת שירותה בִּמְתָ"ק לא שיקפו נאמנה את המקצוע, שבו שובצה בפועל, דבר שאף פגע בזכאותה לרמת פעילות א.

נוכח האמור לעיל המליץ הנציב למפקד הגדוד לנקוט צעדים ארגוניים בנושא כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

עוד המליץ הנציב לגורם הרלבנטי לוודא עדכון זכאותה של החיילת לרמת פעילות א'.

0-8-508402 - בקשה מחייל להציג תכתובות בטלפון הנייד האישי על ידי גורמי הת"ש

רקע

חייל בשירות החובה קבל על שהוחלט לשלול את ההכרה בו כ"חייל בודד" בתוקף למפרע. השלילה באה לאחר שבמהלך ריאיון עימו בעת בחינת בקשתו לחדש את ההכרה בו כ"חייל בודד" - ביקשה קצינת תנאי השירות (להלן: ת"ש) שייתן לה את הטלפון הנייד שלו ועיינה בגלריית התמונות וההתכתבויות האישיות בו.

ממצאים

בעת בירור הקבילה עלה כי החייל הוכר כ"חייל בודד", וסמוך לתום הזכאות בגין הכרה זו - הגיש בקשה לחידושה. בד בבד עלו ספקות באשר למידע שמסר בדבר קשר עם הוריו.

קצינת הת"ש שראיינה את החייל מסרה כי במהלך הריאיון היא ביקשה ממנו כי ייתן לה את הטלפון הנייד שלו. משנעתר לבקשתה ונתן לה את הטלפון, היא עיינה בתכתובות

של החייל עם אביו, ולטענתה היה בהן כדי לתמוך בכך שהחייל מקיים קשר עם הוריו.

במהלך הבירור התייחס גורם המדיניות לנושא ומסר כי בעקבות הקבילה פורסמה הבהרה לסגלי הת"ש לסוגיהם, ולפיה אין לבקש מחייל את הטלפון הנייד האישי מחשש לפגיעה בפרטיותו. בהבהרה צויין עוד, כי במקרה בו מתעורר חשד לעבירה פלילית נדרש לדווח למשטרה הצבאית החוקרת כדי שיפתחו בחקירה.

מסקנות והמלצות

הנציב המליץ לגורם המדיניות הרלבנטי במרכז "מופת" לבחון את עניינו של החייל שנתי. מעבר לכך המליץ הנציב, כי יופץ חידוד נהלים רשמי לכל בעלי התפקידים הנדרשים בדבר האיסור לבקש מחיילים את מכשיר הטלפון הנייד שלהם כדי לאמת מידע בעניינם.

0-4-505156 - מניעת קיצור שירותה של חיילת חרף הפסקת השתתפותה בהכשרה שלא באשמתה

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על שלא קוצר משך שירות החובה שלה אף שהופסקה השתתפותה בהכשרה, שחייבה משך שירות ארוך יותר, בניגוד לרצונה ובשל עיכוב בהליך הסיווג הביטחוני בעניינה.

תשתית משפטית

סעיף 16א לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986, קובע, כי חיילת (בלשון החוק - "יוצא צבא אישה") המשרתת על-פי התנדרבותה באחד המקצועות שקבע שר הביטחון בתקנות, באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת - דינה כדין יוצא צבא גבר.

בתקנות שירות הביטחון (קביעת תפקידים לשירות נשים בהתנדרבות), התשס"א-2001, מפורסמים המקצועות שקבע שר הביטחון באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

הנחיית ענף תכנון כוח האדם (להלן: עתק"א) סדיר באגף כוח האדם (להלן: אפ"א),

שעניינה "מדיניות שירות נשים" - "דין אישה דין גבר" במקצועות התנדבות" אשר הייתה תקפה במועד גיוסה של החיילת, קבעה, כי חיילת שהופסקה השתתפותה בהכשרה מסיבה שאינה רפואית - אם נשרה מהכשרתה עד 60 ימים מפתיחת ההכשרה - יקוצר שירותה ל-24 חודשים. מהיום ה-61, תחויב במשך שירות של 27 חודשים.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי החיילת התגייסה לשירות החובה לתפקיד המחייב משך שירות של 32 חודשים, כנדרש על פי החוק והתקנות.

במהלך תקופת הכשרתה הראשונית החל הליך סיווג ביטחוני בעניינה, אך מכיוון שהוא התארך יתר על המידה, הוחלט להפסיק את השתתפותה בהכשרה, והיא הועברה ליחידה זמנית עד לשיבוצה מחדש בתפקיד אחר.

גורמי אגף כוח האדם (אָפּ"א) מסרו כי בהתאם למדיניות שהייתה תקפה במועד גיוסה של החיילת, מאחר שהופסקה השתתפותה בהכשרה לאחר למעלה מ-60 ימים, ומסיבה שאינה רפואית - קוצר שירותה ל-27 חודשי שירות בלבד.

עם זאת ציינו כי המועד המאוחר שבו החל הליך בחינת הסיווג הביטחוני, הוביל למעשה לפגיעה בפרט. על כן, לאחר בחינה נוספת בעניינה, הוחלט כי מאחר שהפסקת השתתפותה של החיילת בהכשרה נבעה מגורמים אשר תלויים בגורמי הצבא ולא בפרט, שירותה יקוצר למשך 24 חודשי שירות.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בהתנהלות גורמי הפיקוד ביחידת החיילת שהחלו בהליך הסיווג הביטחוני בעניינה רק כחודשיים לאחר מועד גיוסה. עיכוב זה השפיע על התמשכות התהליך וגרם בסופו של יום להפסקת השתתפותה בהכשרה.

נוכח האמור לעיל בחר הנציב להסב את תשומת ליבו של המפקד הבכיר בהכשרה כמי שנושא באחריות הפיקודית כדי להפיק את הלקחים הנדרשים, ולמניעת הישנותם של מקרים דומים בעתיד, כן המליץ הנציב לתעדף את הליך בחינת הסיווג הביטחוני, בפרט עבור החיילות המתגייסות למקצוע לוחמה, ולקיימו בשלב מוקדם ככל הניתן, נוכח ההשלכות על המשך שירותן והתחייבותן למשך שירות כגברים לפי החוק.

0-5-509065 - חישוב מענק השחרור באופן לא מדויק

רקע

חייל משוחרר ששירת במסלול בני ישיבות הלין על ששולם לו מענק שחרור בשיעור זהה לשל חבריו במסלול בני הישיבות אף ששירת שירות ארוך יותר בשבועיים באופי של שירות לוחם.

ממצאים

בעת בירור הקבילה עלה כי משנת 2018 סך הימים בכל אופי שירות מחולקים ב-30.5 מאחר שבחלק מהשנים יש 366 ימים ($30.5 = 366/12$) ולא 365 ימים. הובהר כי חישוב מענק במערכות המידע אינו משקף את משכי השירות באופן מדויק שכן רק אחת לארבע שנים יש 366 ימים בשנה, ועניין זה עלול לפגוע בחלק מהמשרתים.

נוכח האמור לעיל, הגורם האמון על הנושא באגף כוח האדם ציין כי יש לתקף את מערכות המידע בצה"ל על פי מספר הימים המדויק בכל שנה קלנדרית, כך שאחת לארבע שנים יחושב המענק לפי 366 ימים בשנה, וביתר - לפי 365 ימים בשנה.

באשר לחייל, לאחר שנבחנה בחינה מדויקת באשר לשיעור המענק שלו הוא זכאי, שולם לו במלואו.

מסקנות והמלצות

הנציב המליץ לגורמים הרלוונטיים באגף כוח האדם להשלים את הטיפול בתיקוף המערכות כך שמענק השחרור ישולם לפי מספר הימים המדויק בכל שנה קלנדרית.

שירות הקבע

במהלך שנת הרוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני שירות הקבע.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות:

- 505051-9-0 - שחרור משירות הקבע בשנה הראשונה 168
- 502598-2-0 - הזנת רמת פעילות שאינה תואמת את תפקידו של קצין והיעדר
טיפול בבקשתו להארכת שירות 169
- 506847-3-0 - פערים בהגדרת תפקיד כנושא "מינוי בכיר" ובתהליך המינוי לו 170
- 508639-1-0 - אי-שוויון בהכרה בתפקיד כנושא "מינוי בכיר" 171
- 508453-7-0 - תקינה והתאמה לרישום במערכות הצבא 172
- 505551-9-0 - עיתוי קידום חיילות לדרגת סמ"ר יוצר חוסר שוויון בין המינים 173
- 508701-9-0 - מידע בדבר האפשרות לערוך שינוי במתווה הפרישה משירות הקבע 174

0-9-505051 - שחרור משירות הקבע בשנה הראשונה

רקע

נגדית בשנת הקבע הראשונה שלה הלינה על שנמסר לה בהתראה קצרה כי היא עתידה להשתחרר משירות הקבע.

פקודות הצבא

הוראת הפיקוד העליון (להלן: ה"פ"ע) 3.0501 "שירות הקבע" קובעת את הכללים הנוגעים לשחרור מהשירות בשנת הקבע הראשונה. ה"פ"ע קובעת, בין היתר, כי הודעה על כוונה להתיר התחייבות בשנת הקבע הראשונה תועבר לידיעת החייל 35 ימים לפחות לפני מועד השחרור המיועד.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי בשל חוסר שביעות רצון מתפקודה, הודיעו לה מפקדיה על כוונתם להתיר את התחייבותה. תחילה, ניתנה לנגדת התראה שלא תואמה עם החיל שאליו היא שייכת. על כן, לאחר כמה ימים נמסרה לה התראה מעודכנת, ובה עודכנה כי היא צפויה להשתחרר בתוך שלושים יום משירותה. בעקבות הקבילה נמסרה לנגדת התראה בהתאם לפקודות בעניין.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי נפל פגם בכך שלא ניתנה לנגדת התראה מספקת טרם מועד שחרורה הצפוי. על כן, המליץ לראש ענף כוח האדם בחיל לנקוט צעדים נדרשים להפקת הלקחים ממעשה זה ולרענן את הפקודות העוסקות בנושא שחרור בשנת הקבע הראשונה כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

מלבד זאת, בשים לב למתן התראה מעודכנת לנגדת, לא מצא הנציב מקום להתערב עוד בעניין.

0-2-502598 - הזנת רמת פעילות שאינה תואמת את תפקידו של קצין והיעדר טיפול בבקשתו להארכת שירות

רקע

קצין בדרגת סגן הלין על שהוא זוכה ברמת פעילות נמוכה משהוא זכאי לה. כן קבל על שלא טופלה בקשתו להארכת שירותו על אף שאושרה על ידי הגורמים הרלוונטיים ביחידתו וכי התנהלות זו מנעה ממנו לנצל את ימי החופשה להם הוא זכאי טרם שחרורו.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי כחודשיים וחצי טרם שחרורו מהשירות עבר הקצין לשרת בתפקיד בתקן חדש המזכה ברמת פעילות א+. קצין משאבי האנוש ביחידתו ציין כי מכיוון שהקצין היה צפוי לשרת תקופה קצרה בלבד בתפקידו - לא הוגשה בעניינו בקשה לעדכון רמת פעילות המתאימה לתפקיד.

בנוסף ציין כי מכיוון שבקשתו של הקצין להארכת שירותו הוגשה סמוך לחופשת הפסח היא לא טופלה בזמן והוא נדרש להשתחרר במהלך החופשה.

מסקנות והמלצות

הנציב התרשם כי נפל פגם בכך שבקשת הקצין להארכת שירות לא טופלה במועדה, באופן אשר הפך את הבקשה ללא רלוונטית. על כן הנחה הנציב את הגורמים הרלוונטיים ביחידת הקצין לתחקר תחקור מעמיק את הטיפול בעניינו, הן בדבר הטיפול בבקשתו להארכת שירות והן באשר לניצול ימי החופשה.

הנציב הנחה כי ככל שהתחקיר יעלה שאכן נמנעה מהקצין האפשרות לנצל את מלוא ימי החופשה שלהם הוא זכאי, בשל העיכוב בטיפול בבקשתו להארכת שירות - יש לזכותו בפדיון ערכם של ימים אלו.

יתר על כן, הנציב הנחה להפיק את הלקחים שיעלו מהתחקיר כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד ולפעול לזכות את הקצין בתוספת רמת פעילות א+ בגין התפקיד האחרון שבו שירת.

0-3-506847 - פערים בהגדרת תפקיד כנושא "מינוי בכיר" ובתהליך המינוי לו

רקע

נגד בדרגת רב סמל בכיר הלין על שטרם הושלם תהליך מינויו אף שסוכם שנה וחצי קודם לכן שישמש בתפקיד במינוי בכיר.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי בשנת 2018 פורסם "קול קורא" לתפקיד הנידון במינוי בכיר, לאחר שממלא התפקיד, ששימש בו ב"מינוי בכיר" סוכם לפרישה. סמוך לאחר פרסום "הקול הקורא" החל הנגד הקובל לשמש בתפקיד זה.

חודשים מספר לאחר שהחל בתפקידו, עודכנו מפקדיו שאין התפקיד נושא מינוי בכיר, ו"הקול הקורא" בוטל. שניים ממפקדיו ציינו כי עדכנו אותו בעניין זה וציינו לפניו כי הם פועלים להסדיר את הנושא.

מבדיקת סוגיית התקינה עלה כי שנים אחדות קודם לכן התקיימה בחינה כוללת של הנושא, בסיכומה הוחלט לבטל תקן "מינוי בכיר" מהתפקיד הנדון, בין היתר, בשל תכולות התפקיד ומספר התקנים לכפיפים בתקן זה. בהמשך התקיימה עבודה שנועדה להשיב את התקן הבכיר לתפקיד זה, תהליך אשר הסתיים בהצלחה סמוך לפני הגשת הקבילה. לצד זאת, הנגד הקובל לא זוכה במינוי בכיר למפרע מהמועד בו החל בפועל בתפקידו.

בחינת ההליכים שקדמו למינויו לימדה כי "הקול הקורא" לתפקיד הנידון הופץ ללא תיאום עם גורמי התכנון והארגון (להלן: תוא"ר) בחיל, וכי אין תיעוד בדבר ראיונות או תיאום ציפיות עם הנגד, בפרט בנוגע לאופי התקן שבו ישמש.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כמה וכמה של פגמים בהתנהלות בעניינו של הנגד. אשר ל"קול הקורא" לתפקיד זה, מצא הנציב פגם בהפצתו מבלי שהתקיימה היועצות עם הגורמים האמונים על נושא התקינה בתוא"ר ותוך יצירת מצג מטעה, ולפיו התפקיד נושא מינוי בכיר. כן מצא הנציב שהודעה בדבר ביטול "הקול הקורא" לא הופצה בתפוצה דומה לזו שבה היא הופצה לכתחילה.

אשר להליך הסגלי שהתנהל בעניינו של הנגד, מצא הנציב ליקוי חמור שהנגד נכנס לתפקידו מבלי שהתקיים תיעוד או סיכום מסודר, ומבלי שהתקבלה החלטה רשמית על מינויו. הנציב הדגיש שיש בהתנהלות זו חוסר שקיפות וחוסר ארגון.

על כן, הנציב המליץ לגורם המוסמך בח"ל לתחקר תחקור מעמיק את הנושא כדי למנוע הישנותם של מקרים דומים בעתיד.

בנוסף, בשים לב להתנהלות הכוללת בנושא, המליץ הנציב לגורמים המוסמכים לזכות את הנגד בתקן הבכיר הנלווה לתפקידו בתוקף למפרע מהמועד שבו החל אותו בפועל.

0-1-508639 - אי-שוויון בהכרה בתפקיד הנושא "מינוי בכיר"

רקע

שני נגדים בדרגת רב-סמל ראשון הלינו על חוסר שוויון הנובע מכך שתפקידם כנגדי גדוד הכשרה אינו מופר כנושא מינוי בכיר, ואילו בעלי תפקידים דומים בגדודים סדירים מקבילים נושאים מינוי זה.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי בעבר נערכה עבודת מטה, ובה סוכם כי נגדי גדודים סדירים בחטיבות מתמרנות יישאו מינוי בכיר.

אשר למעמד של הנגדים הקובלים עלה כי קיימת מחלוקת בין הגורמים המקצועיים בחיל משאבי האנוש ובין הגורמים המקבילים להם בחטיבה שבה משרתים הנגדים הקובלים באשר לאופי הפעילות של הגדודים, ובפרט - אם יש לראות בהם גדודי הכשרה או שמא גדודים סדירים.

מסקנות והמלצות

בשל המחלוקת שנתגלעה באשר לאופי הפעילות בגדודים שבהם משרתים הנגדים, המליץ הנציב לגורמים המוסמכים לבחון את הנושא, תוך התייחסות לטענות הנגדים ולעמדת החטיבה לצד עמדת חיל משאבי האנוש, תפקיד הגדודים ואופי הפעילות בהם.

0-7-508453 - תקינה והתאמה לרישום במערכות הצבא

רקע

נגד בדרגת רב-סמל ראשון הלין על שלא הוגדר כנגד יחידת מחסני חירום (להלן: ימ"ח) אף שתכולות תפקידו עומדות בדרישות להכרה זו. עוד הלין כי משום כך אינו מזוכה במענקים המוענקים לאוכלוסיית נגדי ימ"ח.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי גורמי התכנון והארגון (להלן: תוא"ר) עסקו בבחינת ההכרה בנגדי ימ"ח מול כל הגורמים הרלוונטיים וקבעו הנחיה ברורה להכרה בתפקיד זה.

בהתאם לכך התקיים ניתוח עיסוקים לכל בעלי התפקידים ביחידות ואופיינו נגדי ימ"ח בהתאם לצרכים, לעומסים ולמאפייני היחידות הרלוונטיות.

בעקבות האמור, הוחלט כי שני הנגדים המשרתים ביחידת הנגד ועוסקים באופן אוטונומי בכלי הימ"ח יוכרו כנגדי ימ"ח. אולם בחינת תפקידו של הנגד הקובל העלתה כי אינו עומד בכל התנאים שנקבעו לצורך הכרה בו כנגד ימ"ח אף שהוא עוסק בתחום תקשוב הימ"ח.

בעקבות פניות הנגד בנושא, הגורמים הרלוונטיים באוגדה הממונה על יחידתו קיימו בחינה נוספת בנושא, ובסיומה המליצו להכיר בנגד ובנגדים אחרים כנגדי ימ"ח.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי הזכאות למעמד נגד ימ"ח נקבעה בעקבות עבודת מטה סדורה, שעניינה תנאים ברורים לשם קבלת מעמד זה. עם זאת, נוכח עבודת המטה שנערכה באוגדה הממונה על יחידת הנגד הקובל והמלצתה בעניין, המליץ הנציב לגורמי תוא"ר לבחון את המלצת האוגדה, תוך התייחסות לטעמיה השונים.

0-9-505551 - עיתוי קידום חיילות לדרגת סמ"ר יוצר חוסר שוויון בין המינים

רקע

נגד בדרגת רב-סמל הלין כי קידומן של נשים לדרגת סמ"ר עם כניסתן לשירות הקבע בעוד גברים מקודמים לדרגה זו לאחר משך שירות ארוך מזה - יוצר חוסר שוויון בוותק בקבע שיש בו כדי להשפיע על סיכויי הקידום בטווח הקצר והארוך.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי אכן קיים פער בין חיילות לחיילים באשר למועד קבלת דרגת הסמ"ר. לשון אחר, כל החיילות המשרתות 24 חודשים בשירות החובה יקבלו את דרגת הסמ"ר מייד עם כניסתן לקבע ולפני חיילים שהתגייסו עימן באותו המועד.

עוד עלה כי בנושא זה התקיימו באגף כוח האדם שתי עבודות מטה נפרדות האחת עסקה בנושא דרגות חיילות והאחת - בדרגות חיילים. עבודות אלו הניבו שתי תוצאות, ואלה הן:

א. חיילת המתחילה את שירות הקבע זכאית לדרגת סמ"ר (משיקולים הנוגעים להיבטי שכר מינימום והתאמתו לדרגות) אף אם לא עמדה בתנאים הנדרשים בהיבטי פרק הזמן המזערי בין דרגות.

ב. נוצר דירוג בין חיילים על רקע אופי שירותם (תומכי לחימה, לוחמים, לוחמי חוד וכד'), ביחס לפרק הזמן המזערי המזכה בדרגת סמ"ר, אולם דרגה כאמור תינתן ככלל לאחר שחלפו 24 חודשי שירות החובה.

ניסיון לאתר בעבודות המטה התייחסות לסוגיית השוואת פרק הזמן המזערי הנדרש לקבלת דרגת סמ"ר בין נשים וגברים - לא צלח.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי יש טעם בטענת הנגד, ולפיה יש חוסר שוויון בין חיילים לחיילות לעניין משך השירות המזערי הנדרש לשם קבלת דרגת הסמ"ר. על כן המליץ לגורמים הרלוונטיים באפ"א לבחון סוגיה זו, וככל שנדרש לפעול לשנות את המדיניות, בשים לב לכל ההיבטים הנוגעים בדבר.

**0-9-508701 - מידע בדבר האפשרות לערוך שינוי במתווה הפרישה משירות
הקבע**

רקע

קצינה בשירות הסדיר בדרגת סא"ל הלינה על שגורמי הסגל לא אפשרו לה לשנות את מתווה פרישתה באופן שיאפשר לה לממש את ימי החופשה הצבורה במקום לפדות אותם. הקצינה טענה כי נאמר לה שתוכל לשנות את המתווה עד חודש לפני מועד הפרישה.

ממצאים

מהבירור עלה כי מועד פרישתה נדחה פעמים מספר בין היתר בשים לב לבקשתה שהוגשה בשלבים מוקדמים לפדות את ימי החופשה, ולא לממשם.

מסקנות והמלצות

הנציב התרשם כי גורמי הסגל המוסמכים החליטו לדחות את בקשת הקצינה תוך התייחסות למכלול הנסיבות והשיקולים הרלוונטיים, ולכן לא ראה להתערב בנושא זה.

לצד זאת, לא ניתן היה להכריע באשר למסר שהועבר לקצינה בדבר האפשרות לשנות את מתווה הפרישה. הנציב התרשם כי אפשר שבשיחותיה של קצינה עם הגורם הרלוונטי במנהל הפרישה חלה אי-הבנה.

לפיכך הנציב המליץ לראש מנהל הפרישה לחדד את הנהלים הנוגעים למסירת מידע לפרושים בדבר זכויות ובקשות שונות ולאופן מסירת המידע האמור כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

התמודדות צה"ל עם משבר נגיף הקורונה (COVID-19)

במהלך שנת הרוח טופלו נושאים רבים ומגוונים הנוגעים להתמודדות צה"ל עם משבר נגיף הקורונה.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות:

- 507314-6-0 - עיכוב באבחון ובבידוד בחשד להתפרצות נגיף הקורונה באחד מבסיסי ההכשרה 176
- 507334-6-0, 507412-8-0 - הגעת חיילים עם מחלות רקע ליחידותיהם 507310-0-0
- 177..... בעת משבר נגיף הקורונה
- 507326-4-0 - הנחיה גורפת של מפקד היחידה לבטל את ימי המחלה נוכח משבר
- 178..... נגיף הקורונה
- 507629-1-0 - עיכוב בהפצת הנחיות מִקְרָפֿ"ר על ידי חטיבת המבצעים 180
- 507725-5-0 - ביטול הקלות בתנאי שירות לחיילים במהלך משבר נגיף הקורונה 182
- 507892-8-0 - אי־מתן מזון מספק לחניכים ביום הראשון להכשרת יסוד 184
- 508403-7-0, 507548-2-0 - סיוע במרחב האזרחי על רקע התפרצות נגיף הקורונה 185
- 508223-7-0 - שחרור משירות הקבע ללא התראה ובניגוד לפקודות על רקע משבר
- 186..... נגיף הקורונה
- 507647-3-0 - הקדמת תשלום תגמול מילואים 188
- 509797-3-0 - התנהלות נוקשה של מפקדים בהשבת חייל מביתו לצורך הרחקה ביחידה 189

0-6-507314 - עיכוב באבחון ובכידוד בחשד להתפרצות נגיף הקורונה באחד מבסיסי ההכשרה

רקע

חייל בשירות החובה הלין על התנהלות גורמי הפיקוד והרפואה מול צבר מקרי תחלואה בנגיף הקורונה (COVID-19) באחד מבסיסי ההכשרה.

ממצאים

עם קבלת הקבילה בוצעה סקירה אפידמיולוגית מדוקדקת, ונמצא כי עשרה חיילים מפלוגת החייל פונו לביתם עם הגדרת חשד נמוך לקורונה. בשל כך, ולאחר ייעוץ של ענף בריאות הצבא במפקדת קצין הרפואה הראשי, שני חיילים עברו בדיקה להימצאות הנגיף, וכל חיילי הפלוגה הועברו למתחם מבודד ומרווח בתוך הבסיס.

בהמשך בוצעו בדיקות להימצאות נגיף הקורונה לחיילים נוספים בפלוגה שסבלו ממחלת חום, ובסך הכול בוצעו בדיקות לגילוי נגיף הקורונה ל-11 חיילים. כל הבדיקות חזרו שליליות לנגיף.

בהמשך לקבילה פורסמו הנחיות לצוותי הרפואה, ובהן הונחו להגביר ערנות למקרים של צבר תחלואה של חיילים עם תסמינים נשימתיים או חום.

מסקנות וסיכום

הנציב התרשם כי בעקבות הקבילה נעשו הבדיקות הדרושות לאבחון חולים בפלוגה. חיילי הפלוגה הועברו למתחם שבו יוכלו לקיים את אמצעי הזהירות שעליהם המליץ משרד הבריאות למניעת הידבקות במחלה, וצוותי הרפואה הונחו לערנות למקרים של צברי תחלואה. בשל האמור הנציב לא מצא מקום להתערב עוד מטעמו.

0-6-507334, 0-8-507412-0-0 507310 -

הגעת חיילים עם מחלות רקע ליחידותיהם בעת משבר נגיף הקורונה

רקע

בקבילות אחדות הלינו חיילים בעלי מדרג רפואי (פרופיל) 64 על רקע קצרת (אסתמה) שנדרשו להגיע ליחידתם בעת משבר נגיף הקורונה (COVID-19).

ממצאים

בעת בירור הקבילות עלה כי גורמי הרפואה בצה"ל בחנו נושא זה, וכבר בתחילת המשבר הנחו כי חיילים בעלי פרופיל במדרג 21 בגין מחלות כרוניות, ובכללן קצרת (אסתמה) - לא יגיעו ליחידות צה"ל עד להודעה חדשה. עוד נקבע כי אם החיילים נחשבים כבעלי מקצועות נדרשים או אנשי קבע שנדרשים להגיע מתוקף תפקידם - עליהם להגיע בתחבורה פרטית ולעבוד במשרד עם לא יותר מחמישה אנשים בחדר, תוך הימנעות מכניסה לחדרי אוכל.

בהמשך, בשל מידע נוסף שנאסף בדבר גורמי סיכון לסיכוכי הנגיף, ובשים לב להנחיות משרד הבריאות והאיגוד הישראלי לרפואה תעסוקתית - החליטו גורמי המדיניות בחיל הרפואה להחמיר את התבחינים. לפיכך הורחבו ההגבלות להגעה ליחידה גם לסובלים ממחלת הקצרת (אסתמה) וממחלות מערכת הלב וכלי הדם במדרג 45, ומחלת יתר לחץ דם במדרג 64.

מאחר שהפרופיל הרפואי של החיילים הקובלים הוא במדרג 64 בשל קצרת (אסתמה), הם לא נכללו בקבוצת הסיכון שנדרשה להישאר בביתה במהלך משבר נגיף הקורונה.

סיכום ומסקנות

על יסוד ממצאי הבירור התרשם הנציב כי גורמי הרפואה המוסמכים קבעו נהלים המושתתים על הספרות הרפואית בתחום, והם נשענים על הנחיות משרד הבריאות עבור משרתים הנתונים בסיכון מוגבר לסיכוכים ממחלת נגיף הקורונה, וכי מצבם הרפואי של החיילים הקובלים - אינו נכלל בקבוצת הסיכון שהוגדרה. נוכח האמור, לא מצא הנציב מקום להתערב מטעמו.

0-4-507326 - הנחיה גורפת של מפקד היחידה לבטל את ימי המחלה נוכח משבר נגיף הקורונה

רקע

משרת קבע הלין על שרופא יחידתו אישר לו ימי מחלה בבית, ובהמשך שינה את החלטתו והמיר את ימי המחלה למנוחה ביחידה לבקשת מפקדתו מבלי שעדכנו בכך, ותוך הפרת החיסיון הרפואי.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי (להלן: פ"מ) 61.0104 שעניינה "טיפול רפואי בחייל", קובעת, כי הרופא המטפל יקבע בהתאם לאבחנה או לצורך בטיפול את הוראותיו לגבי החייל הנבדק. עוד קובעת הפקודה כי אם יש למפקד ספק בדבר תוכן ההוראות שניתנו, היקפן או משמעותן - יפנה מייד עם קבלתן אל הגורם הרפואי המטפל שנתן אותן כדי לקבל הבהרות. כמו כן, אם המפקד סבור שיש סיבה כלשהי המצדיקה עיון מחדש בהוראות הרפואיות, רשאי הוא לפנות בנושא זה לרופא המטפל, ובהיעדרו - לסמכות הרפואית הממונה עליו.

הוראת קצין הרפואה הראשי (להלן: הו"ק) 300.019 שעניינה "כללי מתן ימי מחלה והגבלות בכושר עבודה", קובעת כי "יום גימ"ל" הוא יום שבו רופא המוסמך לכך אישר שחייל אינו כשיר לבצע כל פעילות, והוא זקוק למנוחה מלאה. בהוראה נקבע כי ימי המנוחה יבוצעו ביחידה, בבית החייל או במקום אחר, לפי קביעת הרופא. עוד נקבע כי בכל מקרה שבו נדחתה המלצה לימי מחלה או שונתה הוראה למתן ימי מחלה, יתעד הגורם המחליט ברשומה הרפואית של החייל את שיקוליו ויסבירה לחייל.

ממצאים

במהלך חודש מרץ 2020, שוחח מפקד היחידה, שבו משרת איש הקבע, עם הסגל הבכיר ביחידה. בשיחה הנחה כי משרתים ביחידה שיקבלו ימי מחלה שלא על רקע תסמינים נשימתיים יממשו אותם כימי מנוחה ביחידה, אם המצב הרפואי מאפשר כך. ההנחיה נועדה למנוע ככל הניתן כניסה ויציאה מהיחידה שיש בה כדי לפגוע במועילות (אפקטיביות) הסגר שהוכרז בשל משבר נגיף הקורונה.

מאוחר יותר בדק רופא היחידה את משרת הקבע ואישר לו שני ימי מנוחה בביתו. משרת הקבע עדיין בנושא את מפקדתו. בהמשך, ולאחר ששוחחה בנושא עם רופא היחידה, הודיעה לו מפקדתו כי ימי המחלה שאושרו לו אינם נובעים מתסמינים נשימתיים, ולכן יבוצעו ביחידה.

מפקד היחידה ציין בהתייחסותו לקבילה כי הנחיה בדבר מימוש גימ"לים ביחידה נועדה להפחית את הסיכון להידבקות בנגיף הקורונה. לדבריו, גורמי הרפואה הונחו לבחון כל מקרה לגופו, ללא חשיפת המפקדים לבעיה הרפואית של הנבדק. נוסף על כך, הנחיות אלו הוגדרו בהתאם למדיניות החלית ומתוך תפיסה שמי שחולה - נכון להשאירו בבסיס להמשך טיפול בחדר במנוחה.

מפקד היחידה ציין כי בעקבות הקבילה הועבר חידוד לדרג המפקדים בדבר שיקול הדעת הבלעדי של הרופא כסמכות למימוש ימי המחלה ביחידה או בבית. בד בבד בוצעו ההתאמות הנדרשות כדי לאפשר לחיילים לממש את ימי המחלה ביחידה.

הגורם הרלוונטי בחיל הרפואה, שבחן את ההתנהלות בעניינו של משרת הקבע, מסר כי בהתאם לפקודות הצבא ולהוראותיו שצוינו לעיל - כאשר רופא משנה החלטה רפואית בעניינו של חייל, יש למסור הודעה על כך לחייל ישירות. עוד נמסר כי בשל חוסר בהירות בנושא זה חודדו ההנחיות והמדיניות בעניין לכל רופאי צה"ל.

מסקנות והמלצות

הגם שלא נסתרו מעיני הנציב מאמצי גורמי הפיקוד והרפואה להתמודד עם התפשטות נגיף הקורונה, הוא התרשם כי מוטב היה לו הייתה ההנחיה בדבר מימוש ימי מחלה ביחידה ניתנת לגורמי הרפואה בלבד, ולא לכל המפקדים, בשל החשש כי בעת בירור הנסיבות שבגינן קיבל חייל ימי מחלה - ייחשף מצבו הרפואי וייפגע החיסיון הרפואי שלו הוא זכאי.

בהקשר זה נחה דעת הנציב בשעה שמפקד היחידה החליט לחדד את ההנחיות לגורמי הרפואה ולמפקדים ולהדגיש את החובה להקפיד על החיסיון הרפואי.

בד בבד, מצא הנציב לנכון להסב את תשומת ליבו של מפקד היחידה, כי מוטב לו ההנחיות החדשות הנוגעות להתמודדות עם התפשטות נגיף הקורונה שהועברו בשיחה

שנערכה למפקדים היו מועברות גם באמצעות סיכום כתוב - למניעת אי בהירות בנושא.

בנוסף, הנציב מצא לנכון לקבל את ממצאי התחקיר לפיהם נפל פגם בהתנהלות מרפאת היחידה, בשעה שההחלטה בעניינו של משרת הקבע לא נמסרה לו על-ידי גורמי הרפואה, אלא הועברה למפקדיו. בעניין זה נחה דעת הנציב מהצעדים שנקטו והוא לא מצא עוד מקום להתערב מטעמו.

0-1-507629 - עיכוב בהפצת הנחיות מקרפ"ר על ידי חטיבת המבצעים

רקע

חייל בשירות החובה הלין על שמפקדיו לא כיבדו את הנחיית חיל הרפואה, ולפיה חייל בעל פרופיל 45 בגין קצרת (אסתמה) יישאר בביתו בתקופת משבר הקורונה (COVID-19).

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי ב־16 במרץ 2020 הופצה הנחיית חיל הרפואה שאסרה על משרתים בעלי פרופיל 21 וסעיפי ליקוי מסוימים להגיע ליחידות. בהתאם לכך, משרתי הגדוד שבו משרתים חיילים בעלי פרופיל 21 נשלחו לבתיהם.

ב־6 באפריל 2020 עדכן חיל הרפואה את ההנחיה, הרחיב את רשימת סעיפי הליקוי המבטאים מחלות שהן בסיכון יתר לסיכונים ממחלת נגיף קורונה, לרבות קצרת (אסתמה), במדרג פרופיל 45 והנחה שגם חיילים בעלי פרופיל זה יישארו בביתם.

החייל עדכן את מפקדו בדבר הנחיה זו. בעקבות עדכון זה פנה המפקד אל אחראי נגיף הקורונה ביחידה, וזה בדק את הנושא עם גורמי הרפואה ביחידה ומשאלו לא הכירו את ההנחיה, החייל הונחה לשוב ליחידתו.

עם קבלת הקבילה, ומשהתערבו נציגי קבילות החיילים - הועברה ההנחיה המעודכנת למפקד החייל, והחייל שוחרר לביתו ללא דיחוי.

בר־בזמן אחראי לעניין נגיף הקורונה ביחידה מיהר להפיץ את ההנחיה הערכנית לכל משרתי הגדוד ולסגלי משאבי האנוש. כן נעשתה בדיקה מקיפה לכל משרתי הגדוד כדי לאתר חיילים הנדרשים להישלח לביתם בהתאם להנחיה.

מפקד הגדוד שתחקר את המקרה מצא כי מוטב היה לחכות עד לבירור מעמיק של הנושא, ולא להנחות את החייל להגיע ליחידה כאשר יש ספק בדבר ההנחיות הנוגעות למצבו הרפואי.

גורמי מְקַרְפֵּ"ר (מפקדת קצין הרפואה הראשי) מסרו כי הנחיית חיל הרפואה שהרחיבה את רשימת סעיפי הליקוי המבטאים מחלות שהן בסיכון יתר לסיכונים ממחלת נגיף קורונה - הופצה ב־6 באפריל 2020 לאגף המבצעים, לאגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה, לגורמי משאבי אנוש בפיקודים ובזרועות, וכן בציר ישיר אל כל רופאי צה"ל. כן הופצה ההנחיה דרך מערך דובר צה"ל ופורסמה באתר צה"ל במרשתת (אינטרנט).

למרות זאת, ההנחיה יצאה כפקודה מחטיבת המבצעים לכל צה"ל במסגרת כל ההנחיות להתמודד עם משבר נגיף הקורונה רק ב־19 באפריל 2020 בערב. כן פורסם עדכון קודם מחטיבת המבצעים בנושא נגיף הקורונה ב־13 באפריל 2020, ובו הייתה התייחסות רק להנחיית חיל הרפואה מ־16 במרץ 2020 בנוגע לחיילים בעלי פרופיל 21.

ראש מחלקת המבצעים מסר כי צה"ל מתאים את עצמו לתפקוד בנוכחות משבר נגיף הקורונה, וכי פקודות בנושא אינן מפורסמות בתדירות גבוהה.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא כי נפל פגם בעיכוב הפצת הנחיית חיל הרפואה בנוגע לאוכלוסיית סיכון להידבקות בנגיף הקורונה והעיר לגורמים המתאימים בחטיבת המבצעים על כך.

הנציב גם מצא פגם בהתנהלות מפקדי החייל שהורו לו להגיע ליחידה חרף ההנחיה האמורה. עם זאת, משהתרשם שהחלטות בעניין החייל התקבלו בתום לב ובשעה שמפקד הגדוד העיר למפקדים שמוטב היה לחכות עד לבירור מעמיק של הנושא, ולא להנחות את החייל להגיע ליחידה כאשר היה ספק - לא ראה עוד הנציב לנקוט צעדים מטעמו.

0-5-507725 - ביטול הקלות בתנאי שירות לחיילים במהלך משבר נגיף הקורונה

רקע

חייל בשירות החובה הליך על שזכאותו להקלות בתנאי השירות (להלן: הֶקְלָתָ"ש) במדרג 04 נשללה בעת ההתמודדות עם נגיף הקורונה (COVID-19).

פקודת הצבא והוראותיו

פקודת המטה הכללי 35.0807 שעניינה "הקלות בתנאי שירות" קובעת, בין היתר, כי בהתאם להוראת השעה של ראש אגף כוח האדם (להלן: אָפ"א) בדבר מצב חירום או נסיבות מיוחדות או מטעמים מבצעיים - רשאי מפקד שדרגתו אל"ם ומעלה לשלול זמנית זכאות להֶקְלָתָ"ש, באופן מלא או חלקי. שלילת הזכאות תוגבל לפרק־זמן של 60 ימים, לכל היותר.

פקודת "קרב אור" של חטיבת המבצעים (להלן: אָמ"ץ) שעניינה "התמודדות צה"ל עם נגיף הקורונה" קובעת כי ככלל, זכאותו של חייל להֶקְלָתָ"ש נותרת בתוקף גם בעת ההתמודדות עם משבר נגיף הקורונה אך בסמכות קצין בדרגת אל"ם לשלול או לשנות מדרג מזכאותו.

איגרת מטעם מִדּוּר הייעוץ והפניות של מחלקת בריאות הנפש (להלן: בִּרְה"ן) שעניינה "הנחיות ברה"ן באשר לת"ש עקב התפרצות נגיף הקורונה" - קובעת, בין היתר, כי מאחר שאין הוראת קצין הרפואה הראשי (להלן: הֶקְרָפ"ר) המפרטת את סמכויות המפקדים בנוגע לשינוי בתנאי שירותם של חיילים בעלי הֶקְלָתָ"ש רפואי - יפעיל המפקד שיקול דעת, ינהג בסבירות וייעזר בגורם רפואי במידת הצורך כדי להחליט בנושא.

ממצאים

לצורך בירור הקבילה, התקבלו תגובותיהם של גורמי הפיקוד המתאימים ביחידה שבה שירת החייל ושל הגורמים המקצועיים בתחום בִּרְה"ן בצה"ל וגורמי אָפ"א.

בירור הקבילה העלה כי במהלך מרץ 2020 אושרו לחייל הֶקְלָתָ"ש במדרג 04 מסיבות רפואיות על רקע נפשי. בעקבות ההחלטה נערכה בעניינו ועדה לשיבוץ רפואי,

ובסיכומה הוחלט כי ימשיך לשרת במקצועו בבסיס הקרוב לביתו, הפועל במתכונת שירות יומית.

ימים מספר אחרי כן, עם תחילת התמודדות צה"ל עם נגיף הקורונה, עברה יחידת החייל ממתכונת פעילות יומית (יחידה "פתוחה") ליחידה ללא יציאות יומיות (יחידה "סגורה").

בהמשך לכך החל הליך פיקודי בהובלת מפקד היחידה ובשיתוף גורמי פְּרָה"ן מהיחידה, ובמסגרתו - נערך מיפוי של כל החיילים הזכאים להקלת ש"ש כדי לבחון את רמת חוסנם למעבר לשירות של 14 ימים ברצף ביחידה.

בעת ההליך שוחח עימו מפקדו הישיר של החייל כדי לבחון את יכולתו לעבור ללינה ממושכת בבסיס, לפי המלצת גורמי פְּרָה"ן. בשיחה נשאל החייל אם הוא מעוניין לממש את זכאותו להקלת ש"ש במדרג 04 שהותאמו לו בתחילת מרץ 2020, וסוכם עימו כי ישוחרר לביתו מדי סוף שבוע. לאחר כמה ימים פנה החייל למפקדו הישיר בבקשה לחזור להתנהל בהתאם להקלת ש"ש שהוא זכאי לו.

גורמי הפיקוד הגיבו על הקבילה והסבירו כי פעלו בגדר סמכותם וביצעו הליך פיקודי סדור, שכלל התייעצות עם גורמי פְּרָה"ן ביחידה ושיח מוסכם ומתואם עם כל החיילים בעלי הקלת ש"ש.

במהלך בירור הקבילה תואמה לחייל שיחה עם גורמי כוח אדם במטה החיל, והוא שובץ בבסיס שבו הפעילות היא במתכונת יומית, לפי הקלת ש"ש במדרג 04 שנקבע לו.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי גורמי הפיקוד ביחידת החייל קיימו הליכים פיקודיים ומקצועיים כנדרש בעניינם של החיילים הזכאים להקלת ש"ש, לרבות בעניינו, בתקופת ההתמודדות עם נגיף הקורונה אף שהדבר אינו מעוגן בפקודות הצבא.

הנציב התרשם כי הליכים אלה כללו התייעצות עם גורמי פְּרָה"ן ושיח עם החיילים בדבר הצורך לבחון את ביטול הקלת ש"ש שהם זכאים לו לתקופה מוגבלת, בהתאם לסמכות המפקדים, כאמור בפקודת הצבא שצוינה לעיל.

עם זאת, מצא הנציב פער בכך ששלילת הזכאות להקלת ש"ב באופן זמני מתייחסת בפקודת הצבא להקלות על רקע סוציאלי בלבד. על כן, המליץ לגורמים המקצועיים לעגן בפקודות הצבא את סמכויות גורמי הצבא בדבר שינוי מדרג או שלילת הקלת ש"ב שניתנות על רקע רפואי לחיילים הזכאים לכך, בתיאום עם גורמי מדיניות הת"ש באכ"א.

כן המליץ להגדיר מנגנון סדור, שיטמיע את אופן הבחינה הנדרש ואת החשיבות ואת כובד הראש שיש להפעיל באשר לשינוי מדרג או לשלילת הקלת ש"ב רפואי, גם בעת חירום.

0-8-507892 - אימתן מזון מספק לחניכים ביום הראשון להכשרת יסוד

רקע

אביו של חייל בשירות החובה הלין בעילום שם על שלא סופק לבנו ולחבריו מזון מספק ביום הראשון להכשרת היסוד שבה לקחו חלק.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי מחמת משבר נגיף הקורונה הוחלט כי טירונים לא יתייצבו ליום גיוס ב"מיטב", אלא יגיעו ישירות אל בסיס ההכשרה בהסעה ייעודית.

הטירונים הגיעו אל בסיס ההכשרה בשעת ערב, ומאחר שחדר האוכל בבסיס היה סגור באותה עת, הוצבו ברחבי הבסיס עמדות "פריסה", ועליהן הוגשה ארוחת הערב. עמדות אלו כללו, בין היתר, לחם, ממרחים, משקה קר ופירות.

נוסף על כך, חולקו כריכים לחיילים ואף היה סבב נוסף של חלוקה לכל המעוניין בכך. גורמי הפיקוד אכלו עם החיילים ארוחה זו.

מפקד בסיס ההכשרה שהגיב על הטענות בקבילה, הסביר כי אף אם חדר האוכל היה נפתח במיוחד, היה נדרש לתפעלו על ידי תורנים המשרתים ביחידה שאינם חלק ממערך הכשרת היסוד – דבר אשר היה עלול לגרום לערבוב בין משרתי הבסיס ולפגוע בהפרדה המתקיימת בין יחידות הכשרה אורגניות המצויות ביחידה בשל משבר נגיף הקורונה.

המפקד הדגיש כי למוחרת התקיימה ארוחת הבוקר כסדרה בחדר האוכל בהתאם לנהלים, ולאחר שכל החיילים תודרכו כראוי בנושא.

מפקד בסיס ההכשרה סיכם כי התרשם שההחלטות שהתקבלו היו סבירות, וכי לחיילים סופק כל צורפם הבסיסי כנדרש. עם זאת ציין כי במצב דומה בעתיד ישקול שוב לגופו של עניין את פתיחת חדרי האוכל או הגשת "חמגשיות" על בסיס מזון חם.

מסקנות וסיכום

הנציב התרשם כי גורמי הפיקוד בבסיס ההכשרה סיפקו לטירונים מזון כנדרש. המזון הוגש בהתחשב בנסיבות של שעת ההגעה ליחידה והאילוצים שנבעו מכך, ומתוך הקפדה על הנהלים בעקבות התפשטות נגיף ה"קורונה". כן התרשם הנציב מדברי מפקד בסיס ההכשרה כי גורמי הפיקוד למדו מאירוע זה והפיקו את הלקחים הנדרשים לייעל ולשפר את הספקת המזון לטירונים בעתיד.

הנציב ציין, למען הסר ספק, כי בראייתו על גורמי הפיקוד להקפיד על זכויות היסוד של החיילים, ובכללן - מזון הולם, בוודאי ובוודאי ביום קליטתם לצה"ל, שבו הם חשים התרגשות, לחץ וחוסר ודאות כאחד.

507548-2-0, 508403-7-0 - סיוע במרחב האזרחי על רקע התפרצות נגיף הקורונה

רקע

בשתי קבילות הלינו חיילות בשירות החובה על שנשלחו למלא משימה במוקד טלפוני של רשות מקומית, שאינו מתנהל בהתאם להנחיות משרד הבריאות. בהמשך הלינה אחת מהן על שהונחתה להדריך תלמידי בית ספר רבים באופן שחשף אותה להידבקות בנגיף הקורונה (COVID-19) וסיכן את אביה המצוי בקבוצת סיכון.

ממצאים

מבירור הקבילות עלה כי החיילות נשלחו לסייע במוקד עירוני של רשות מקומית, שבה היקף התחלואה היה גבוה במיוחד.

עם הגעתה של אחת מהן למוקד היא התריעה לפני מפקדיה על כך שהמוקד פועל שלא בהתאם להנחיות משרד הבריאות ועל ששהותה בו במצב זה מסכנת את בריאותה. בסופו של אותו היום הונחתה להיכנס לבידוד עם 60 חיילות אחרות לאחר שנתגלה כי אחד מהנוכחים במקום נושא את הנגיף.

בעקבות המקרה תוחקר העניין בראשות ראשת המחלקה הרלוונטית במסגרתו והוחלט להעביר את המוקד העירוני לאכסניה ששם ניתן לקיים את פעילות המוקד לפי הנחיות משרד הבריאות.

עם סיום תקופת הבידוד, נשלחה אחת החיילות, שאביה מצוי בקבוצת סיכון בשל מצבו הרפואי, להעביר הדרכות בבתי ספר למיניהם. החיילת ביקשה ממפקדיה שלא למלא את המשימה בשל מצבו הרפואי של אביה. לאחר שהציגה מסמכים המאשרים את מצבו הרפואי, הוחלט שלא תבצע משימה זו.

מסקנות

הנציב קיבל את ממצאי התחקיר ואת המהלכים שנעשו לאחר שעלה כי המוקד שבו שהו החיילות לא תואם את הנחיות משרד הבריאות. באשר על כן, לא מצא מקום להתערב עוד מטעמו.

508223-7-0 - שחרור משירות הקבע ללא התראה ובניגוד לפקודות על רקע משבר נגיף הקורונה

רקע

חייל בשירות הקבע הלין כי סמוך לאחר שהחל שירות נוסף בקבע (להלן: שָׁנ"ב), הודיעו לו מפקדיו בהתראה קצרה שהוא נדרש להשתחרר מהשירות כי צומצמו תקני שָׁנ"ב בגלל משבר נגיף הקורונה (COVID-19). בתוך כך הלין כי בעקבות בקשת מפקדיו כי יתחייב לשָׁנ"ב דחה עבודה שבה היה אמור להתחיל, וכי בשל שחרורו ללא התראה מספקת לא הספיק לנצל חופשה שלה היה זכאי.

מדיניות הצבא

מדיניות ענף תכנון כוח האדם באגף כוח האדם של צה"ל שעניינה "הקצונה בצה"ל, לרבות מיון המועמדים, משכי החתימה בגין קק"ץ [קורס קצינים], תחום חודשי קבע ועוד" קובעת, בין היתר, כי הגורם המוסמך רשאי לבטל את התנדבותו של חייל לשירות בתנאי קבע בהתראה של 14 יום מראש לפחות להתחייבות שניתנה מעל שלושים ימים.

ממצאים

בעת בירור הקבילה עלה כי סמוך לסיום שירות החובה, מפקדי החייל הציעו לו להתנדב לשירות קבע של חודשיים.

החייל, שכבר התקבל למקום עבודה, החליט לדחות את תחילת עבודתו כדי להתחיל בשירות הקבע.

ימים אחדים לאחר שהחל בשנ"ב, עדכנה קצינת משאבי האנוש (להלן: מִשָּׁאָ"ן) את מפקד הפלגה שבה משרת החייל כי שחרורו הוקדם בשל החלטה לצמצם את מספר החיילים בשנ"ב בעטיים של התפרצות נגיף הקורונה והמשבר הכלכלי שנבע ממנו.

המידע בדבר הקדמת השחרור לא הועבר לידיעת החייל, אלא יום לפני מועד שחרורו. במצב זה לא התאפשר לו לממש חופשה שהיה זכאי לה ולא ניתנה לו ההתראה המספקת כנדרש בכפוף שצוינו לעיל.

מפקד הגדוד התנצל בשמו ובשם הגורמים הרלוונטיים בגדוד על ההתנהלות בעניינו של החייל.

מפקד החטיבה ציין כי התרשם מהליך לא תקין של עדכון השנ"ב בעניינו של החייל ומסר כי בעקבותיו החליט על כמה וכמה צעדים ארגוניים ופיקודיים - החל בהערה למפקד הפלגה על שלא שיקף לחייל תמונת מצב מהימנה לאורך התהליך ועיכב את ההודעה על מועד שחרורו ובהערה לקצינת המִשָּׁאָ"ן על חוסר זמינותה; המשיך בהחלטה להעביר את סל השנ"ב לשליטה חטיבתית; וכלה בהנחיה שלפיה תשובות למימוש השנ"ב יינתנו לחייל לא יאחר משבועיים טרם מועד חופשת השחרור כדי שיוכל לממש את ימי החופשה שבזכאותו, וכן - להצטרף למופעי קדם-השחרור הכוללים ערב פרידה, טיול משתחררים וכו'.

המלצות וסיכום

הנציב קיבל את ממצאי הבירור שערך מפקד החטיבה, לפיהם מצא פגם בהתנהלות גורמי הפיקוד והמשא"ן ביחידה.

הנציב הדגיש כי על המפקד מוטלת האחריות לוודא שחייליו מקבלים את כל הזכויות שלהן הם זכאים על-פי פקודות הצבא, ובכללן - מימוש כל ימי החופשה העומדים לרשותם. הנציב קיבל את הצעדים הארגוניים והפיקודיים שנקט מפקד החטיבה. כמורכב העיר למפקד הפלגה על שלא עדכן את החייל בדבר ההחלטה לסיים את תקופת השנ"ב בעניינו, באופן שמנע ממנו את האפשרות לממש את יתרת ימי חופשתו.

כן המליץ למפקד החטיבה לחדד את הוראות הצבא בנושא שנ"ב בקרב גורמי הפיקוד ומשאבי האנוש ביחידה כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

0-3-507647 - הקדמת תשלום תגמול מילואים

רקע

איש מילואים ביקש את התערבות הנציב על מנת להקדים את העברת תמלוגי המילואים להם הוא זכאי לחשבון הבנק שלו.

ממצאים

בעת בירור הקבילה עלה כי בשל טעות טכנית כספי התמלוגים להם זכאי איש המילואים לא הועברו לחשבון הבנק שלו. משפנה אל גורמי כוח האדם, הם תיקנו את הטעות וציינו כי התשלום יועבר אליו בפעימת התשלום הבאה.

בשל המשבר הכלכלי שנבע מהתפרצות נגיף הקורונה ביקש איש המילואים כי התמלוגים יועברו אליו לאלתר, ולא במועד עתידי. בעקבות הקבילה החליטו גורמי כוח האדם להקדים את תשלום התמלוגים.

מסקנות וסיכום

בשל ההחלטה להקדים את פעימת התגמול כבקשת איש המילואים לא ראה הנציב מקום להתערב עוד מטעמו בקבילה.

0-3-509797 - התנהלות נוקשה של מפקדים בהשבת חייל מביתו לצורך הרחקה ביחידה

רקע

חייל בשירות החובה הלין כי מפקדו הנחה אותו להיכנס לכידור ביחידה, בניגוד להנחיית גורמי הרפואה.

ממצאים

ממצאי הקבילה העלו כי החייל נדרש לשהות "בהרחקה" מיחידתו עד שבני משפחתו יקבלו את תוצאות בדיקת נגיף הקורונה שביצעו לאחר שנחשפו לחולה קורונה. מפקדו של החייל התייעץ עם גורמי הרפואה, ובעצה אחת עימם הנחה כי החייל יבצע את ההרחקה באזור מבודד ומוגדר לכך ביחידה.

בהמשך, מאחר שהחייל שהה בביתו באותה עת, הוחלט לשלוח רכב ייעודי מהיחידה לצורך איסופו מהבית ולהביאו למתקן הכידור שביחידה.

הגורם המקצועי המוסמך בחיל הרפואה הבהיר בהקשר זה כי בסמכותם של גורמי הפיקוד להחליט על מקום הכידור בהתחשב במאפייני הפעילות ביחידה ובזמינות מתקנים לוגיסטיים המאפשרים בידור מועיל (אפקטיבי). כן מסר כי על-פי הגדרות ענף בריאות הצבא, אין חובה לבודד או להרחיק אדם שבא במגע עם מבודד (כלומר בידור מעגל שני), אולם המפקד רשאי להחמיר על הנחיות הענף ולקבוע כי גם במקרים אלה ישוה החיילים בהרחקה מהיחידה.

מפקד היחידה ציין כי החייל נדרש לשוב מביתו ליחידה באופן חריג אף שבמקרים דומים אחרים - חיילים ששהו בביתם ולא נדרשו לשוב ליחידה. הוא נימק זאת בצורך להעמידו לדין משמעתי בשל התנהלותו המשמעטית ומכיוון שנדרש לשהות בכוננות

בהמשך השבוע עם סיום ההרחקה.

עוד מסר מפקד היחידה, כי גורמי הפיקוד ביחידתו הנחו את החייל להיכנס לשהייה בתנאי הרחקה על-פי הנחיות גורמי הרפואה בעניינו, וכי יציאתו מתנאי ההרחקה לשם קיום הליך משמעותי בעניינו - בוצעה באישור גורמי הרפואה הצבאיים. מפקד המתקן הוסיף כי ההליך המשמעותי בעניינו של הקובל נקבע מראש והתנהל בהתאם לתנאי הריחוק הנדרשים.

מסקנות וסיכום

הגם שלא נסתרו מעיני הנציב השיקולים שנועדו לשמור על רציפות תפקודית ביחידתו של החייל בתקופת הקורונה, הוא מצא כי נפל טעם לפגם בהחלטת גורמי הפיקוד ביחידה להשיב את החייל מביתו לצורך הרחקה ביחידה, והתרשם כי היה בה משום נוקשות יתרה.

הנציב סבר כי במקרה זה היה מקום להמתין עד תום הבירור הרפואי בעניינו של החייל, בפרט שעלה כי גורמי הפיקוד לא נהגו באופן זהה במקרים דומים שבהם חיילים ששהו בביתם נדרשו להרחקה מהיחידה.

לפיכך הסב הנציב את תשומת ליבו של מפקד היחידה לדברים על מנת שיפיק את הלקחים הנדרשים ממקרה זה ולמען מניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

שירות המילואים

במהלך שנת הרוח טופלו נושאים שונים בענייני שירות המילואים.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות:

- 507613-7-0 - מתן פטור משירות מילואים לאיש מילואים ותיק ללא קיום טקס פטור 192.....
- 506626-4-0 - החזר הוצאות נסיעה בגין שירות מילואים 192.....
- 506890-0-0 - שוברי נסיעה בתחבורה ציבורית לחיילי מילואים 193.....
- 507938-2-0 - אי-קבלת מענק מילואים 194.....
- 509203-7-0 - התבטאות בלתי ראויה כלפי איש מילואים 195.....

0-7-507613 - מתן פטור משירות מילואים לאיש מילואים ותיק ללא קיום טקס פטור

רקע

קצין מילואים הלין על שלא הוזמן לטקס פטור מסודר, כנהוג בצה"ל עם סיום התנדבותו.

ממצאים וסיכום

במהלך בירור הקבילה ביקש הקצין לחזור בו ממנה, אולם הנציב הדגיש לפני מפקדי הקצין את החשיבות הגדולה שהוא רואה בהוקרת אנשי המילואים, באשר הם אזרחים המנהלים חיי משפחה, עבודה או לימודים, ובו־זמנית הם ממשיכים לתרום לביטחון המדינה, בעשייה ממשית, מקצועית וחיונית לצה"ל.

בראיית הנציב, חשוב להקפיד על זכויותיהם של אנשי המילואים, להתנהל מולם באופן ראוי ומכובד ולהקפיד על פרידה הולמת ועל הבעת תודה על שירותם.

0-4-506626 - החזר הוצאות נסיעה בגין שירות מילואים

רקע

חייל מילואים הלין על שנדרש לחתום על הצהרת ההתחייבות כדי לקבל החזר בגין הוצאות נסיעה. לטענת חייל המילואים, ההצהרה מנוסחת באופן דווקני ולא גמיש ואינה מאפשרת בפועל לקבל את החזרי הנסיעה שהוא זכאי להם בגין שירות המילואים שהוא מבצע.

ממצאים

בחנינת נוסח הצהרת ההתחייבות העלתה כי חייל מילואים המבקש לקבל החזר בגין הוצאות נסיעה נדרש להצהיר כמה ימים לפני מועד התייצבותו לשירות מילואים שהוא מגיע ליחידתו ברכב פרטי. בנוסח זה אי אפשר לשנות את ההצהרה בדבר דרך הגעה לשירות מילואים בזמן אמת.

בעקבות הקבילה שינו גורמי אגף כוח האדם את נוסח ההצהרה, ובנוסחה הנוכחי קיימת לחייל המילואים אפשרות לעדכן ברישומי הצבא את אופן הגעתו לשירות מילואים בזמן אמת.

מסקנות

במצב דברים זה, מכיוון שהנושא בא על תיקונו, לא מצא הנציב מקום להתערב בו עוד מטעמו.

0-0-506890 - שוברי נסיעה בתחבורה ציבורית לחיילי מילואים

רקע

חייל מילואים הלין על החלטת גורמי משאבי האנוש (להלן: מִשָּׂאָ"ן) ביחידה שבה הוא משרת במילואים שלא לשלוח שוברי נסיעה לחיילי המילואים באמצעות הדואר. עוד הלין על שחלק משוברי הנסיעה שניתנים לחיילי המילואים אינם מכובדים ברכבת ישראל.

ממצאים

בעת בירור הקבילה עלה כי בשל תקלות מסירה וקבלת דברי דואר, הוחלט שלא לשלוח עוד שוברי נסיעה באמצעות דואר ישראל.

גורמי כוח האדם האמונים על הנושא הוסיפו כי נערכת עבודה מטה במטרה לאפשר לחיילי מילואים לנסוע בתחבורה הציבורית, תוך שימוש בכרטיס "רב-קו". הכרטיס ייטען על ידי גורמי הקישור ביחידת איש המילואים, בהתאם למספר הנסיעות שלהם נדרש חייל המילואים.

מסקנות וסיכום

בשל קיומה של עבודת מטה, שנועדה לפתור את סוגיות השימוש בתחבורה ציבורית על ידי אנשי מילואים, לא ראה הנציב להתערב עוד מטעמו, מלבד המלצתו לגורמי כוח האדם להשלים את עבודת המטה ולעדכנו בעניין.

0-2-507938 - אי-קבלת מענק מילואים

רקע

איש מילואים הלין על שרשות המיסים לא שילמה לו מענקי מילואים להם הוא זכאי בשל עדכון לקוי של מספר חשבון הבנק שלו על ידי גורמי כוח האדם ביחידתו.

פקודות הצבא

פקודת המטכ"ל 3.0110 העוסקת ב"תגמול הנוסף" קובעת כי לא ישולם תגמול בגין שירות מילואים לאחר שחלפו שלוש שנים מתום שנה הקלנדרית שבה שירת החייל בשירות המילואים המזכה אותו בתשלום זה.

ממצאים

בעת בירור הקבילה עלה כי עקב שינוי במספר סניף הבנק של איש המילואים, לא הועברו מרשות המיסים תגמולים שהוא זכאי להם החל משנת 2016.

בעקבות הקבילה, עודכן חשבון הבנק של איש המילואים, ושולמו לו התמלוגים שלהם הוא זכאי, למעט תמלוגים שלהם אינו זכאי עוד בשל חלוף הזמן והוראות הפקודה לעיל.

מסקנות וסיכום

מששולמו תגמולי המילואים שלהם היה זכאי איש המילואים, לא מצא הנציב מקום להתערב עוד מטעמו.

0-7-509203 - התבטאות בלתי ראויה כלפי איש מילואים

רקע

חייל המילואים, שהוא אב יחידני, הלין על התבטאותו הבוטה של רס"ר היחידה, שבה הוא משרת, כשהגיע ליחידה עם בנותיו. עוד הלין על התנהלותו של מפקד הגדוד שבו הוא משרת במילואים, שראה את המתרחש, אך לא התערב.

החייל גם קבל על שהוון ברישומי הצבא כי הוא נעדר משירות מילואים אף שהתייצב ביחידה ושוחרר בשל מצבו המשפחתי.

ממצאים

בעת בירור הקבילה נערך תחקיר על ידי סגן מפקד היחידה שבה אירע המקרה. מהתחקיר עלה כי איש המילואים זומן לשירות מילואים פעיל לתעסוקה ולשמירה על כשירות מקצועית.

במועד גיוסו, התייצב ביחידה בלוויית שתי בנותיו. רס"ר המחנה הבחין בו ודרש ממנו תוך שהרים את קולו, לצאת משטח הבסיס.

מפקד הגדוד אישר כי הבחין בשיח בין איש המילואים והרס"ר, אך לא זיהה התנהגות בלתי ראויה, ועל כן לא מצא לנכון להתערב באירוע.

סגן מפקד היחידה סיכם כי היה על רס"ר היחידה לגלות סבלנות ורגישות לנוכחות בנותיו של איש המילואים במקום, ולא להרים את קולו. לפיכך, העיר לו על התנהלותו כדי שיפיק את הלקחים הנדרשים למניעת הישנות מקרים דומים.

עוד סיכם כי אף שאיש המילואים יצא את יחידתו מבלי ששוחרר משירות המילואים, בשל מצבו הרפואי ולפנים משורת הדין, הוא החליט לבטל את רשומת ההיעדרות בעניינו.

כן ציין כי בכוונתו לזמנו לשמ"פ במועדים שיאפשרו את גיוסו בהתחשב העובדה שהוא אב חד-הורי.

מסקנות וסיכום

בראיית הנציב, על המפקד להקפיד להשתמש בכלים הפיקודיים העומדים לרשותו בהתאם לפקודות הצבא, וכן להימנע מהתבטאות ומהתנהלות בלתי ראויה ומכבדת כלפי פקודיו.

עם זאת, נחה דעתו מתוצאות הבירור שקיים סגן מפקד היחידה שבה משרת איש המילואים ומהצעדים שנקט, ולפיכך לא מצא מקום להתערבות נוספת מטעמו.

מיועדים לשירות הביטחון (מלש"בים)

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בעניינם של מיועדים לשירות הביטחון.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות:

- 506191-9-0 - היעדר עדכון בדבר שינויים בספר הפרופילים גרר הדחת מלש"ב
ממיוני קורס טיס 198
- 509658-2-0 - מידע לא מספק בנוגע לזכויות אוכלוסיית עתודאים עולים באתר
המְרִשֶׁת "מתגייסים" 199
- 509066-4-0 - היעדרה של מדיניות כתובה בנוגע להצטרפות לעתודה טכנולוגית חרדית ... 200
- 508971-9-0 - מסירת מידע מוטעה למלש"ב במוקד "מיטב" 200
- 509075-5-0 - אי דחיית גיוסו של מלש"ב חרף אי השלמת בחינות בגרות 201
- 508647-3-0 - טיפול לקוי במלש"ב במהלך בדיקת כשירות רפואית בלשכת הגיוס 201
- 510759-1-0 - התנהלות לקויה של גורמים בלשכת הגיוס בעניינו של מלש"ב 203

0-9-506191 - היעדר עדכון בדבר שינויים בספר הפרופילים גרר הדחת מלש"ב ממיוני קורס טיס

רקע

מיועד לשירות ביטחון (להלן: מלש"ב) הלין על שלאחר שהחל מיונים לקורס טיס נמסר לו כי בשל מדרג כשירותו הרפואי - לא יוכל להמשיך במיונים הגם שמצבו הרפואי לא השתנה.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי בהתאם לסעיפי ליקוי שהותאמו למלש"ב הוא זומן למיונים לקורס טיס. בהמשך נערך שינוי בספר הפרופילים, דבר שגרר שינוי במספור סעיפי הליקוי שהותאמו למלש"ב. שינוי זה נחזה כשינוי מהותי שהיה בו כדי למנוע את המשך השתתפותו של המלש"ב במיונים לקורס טיס.

הגורם הרלוונטי בחיל הרפואה שבחן את המקרה מסר כי הטעות בעניינו של המלש"ב נבעה מהשינויים שנערכו בספר הפרופילים שלא עודכנו כראוי במערכות כוח האדם הרלוונטיות. עם זיהוי התקלה זומן המלש"ב שנית למיונים לקורס טיס.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בחוסר ההלימה בין ספר הפרופילים ובין מערכות כוח האדם בצה"ל. על כן המליץ לגורמי הצבא לנקוט צעדים נדרשים כדי לבדוק אם יש מקרים דומים שבהם נפסלו מלש"בים מזימון למיונים מסיבה זו.

למעלה מזה, המליץ הנציב לגורמי הצבא לנקוט צעדים נדרשים כדי למנוע הישנות של מקרים דומים בעתיד.

**0-2-509658 - מידע לא מספק בנוגע לזכויות אוכלוסיית עתודאים עולים באתר
המרשתת "מתגייסים"**

רקע

מיועד לשירות הביטחון (להלן: מלש"ב) הלין על החלטת רשויות הצבא שלא לדחות את גיוסו עד שישלים את לימודי התואר השני.

הוראות הצבא

הוראת קבע של אגף כוח האדם מ"ג 05-08 שעניינה "לימודים אקדמיים לסטודנטים עולים" קובעת את הכללים לקבלת מלש"ב למסלול עתודה לעולים. עוד היא קובעת, בין היתר, כי סטודנט המצוי במסלול זה, זכאי לדחות את גיוסו לשם לימודים לתואר ראשון בלבד.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי המלש"ב פנה בתחילה אל רשויות הגיוס בבקשה לדחות את מועד גיוסו לצורך השלמת השנה הרביעית ללימודי התואר הראשון, ובקשתו זו אושרה.

עם סיום לימודי התואר הראשון ביקש דחייה נוספת כדי להשלים גם את לימודי התואר השני. בקשתו זו נדחתה בהתאם להוראת אגף כוח האדם שצוינה לעיל.

מלבד האמור לעיל, במהלך בירור הקבילה הבחין צוות הבירור כי המידע הקיים באתר המרשתת "מתגייסים" בנוגע לזכויותיהם של סטודנטים עולים אינו מפורט דיו.

מסקנות והמלצות

הנציב לא מצא פגם בהתנהלות רשויות הגיוס בעניינו של המלש"ב. אולם על רקע התרשמותו כי המידע הקיים במרשתת "מתגייסים" בנוגע לסטודנטים עולים חסר, המליץ הנציב לגורמים המוסמכים לעדכן את המידע המופיע באתר כך שיכיל מידע שלם וערכני בעניינם של סטודנטים עולים.

0-4-509066 - היעדרה של מדיניות כתובה בנוגע להרשמה לעתודה טכנולוגית חרדית

רקע

מיועד לשירות הביטחון (להלן: מ"לש"ב) ביקש את סיוע הנציב בדחיית מועד גיוסו כדי שישתלב במסלול עתודה טכנולוגית חרדית.

ממצאים

רשויות הגיוס הגיבו על הקבילה וציינו כי המ"לש"ב הגיש את בקשתו להצטרף למסלול העתודה באיחור ועל כן נדחתה. עוד נמסר כי אין מדיניות כתובה המסדירה את תהליך ההרשמה למסלול עתודה זה, ובכלל זה, אין מדיניות כתובה בנוגע למועדי ההרשמה למסלול.

מסקנות והמלצות

הנציב אמנם לא מצא פגם בהחלטת רשויות הגיוס שלא לדחות את מועד גיוסו של המ"לש"ב לצה"ל, אך משעלה כי אין מדיניות כתובה בדבר הרשמה למסלול העתודה, הוא מצא לנכון להמליץ לגורמים המתאימים להסדיר את המדיניות ולרענן את הנהלים בנושא.

0-9-508971 - מסירת מידע מוטעה למ"לש"ב במוקד "מיטב"

מיועד לשירות הביטחון (להלן: מ"לש"ב) ביקש את סיועו של הנציב בבירור הסיבה שבגינה הוא נדרש לעבור קורס עברית.

במהלך בירור הקבילה עלה כי נציגת מוקד "מיטב" מסרה למ"לש"ב את המידע בדבר הצורך בקורס עברית בטעות. בעקבות הקבילה הוסבר למ"לש"ב באיזה קורס הוא נדרש לקחת חלק.

הנציב מצא פגם בהתנהלות נציגת מוקד "מיטב" והמליץ למפקדתה להעיר לה על התנהלותה כדי שתפיק את הלקחים הנדרשים.

0-5-509075 - אי דחיית גיוסו של מַלשׁ"ב חרף אי השלמת בחינות בגרות

רקע

מיועד לשירות הביטחון (להלן: מַלשׁ"ב) הליך על שרשויות צה"ל לא אישרו את בקשתו לדחיית גיוס אף שנדרש להתגייס בטרם השלים את בחינות הבגרות.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי נציגת מוקד "מיטב" שטיפלה בבקשת המַלשׁ"ב לא מצאה מקום לבחון את בקשתו כי הבחינה שהקורס שאליו הוא מיועד - עתיד להידחות. לכן הסיקה מכך בטעות כי רשויות הגיוס צפויות ממילא לדחות את גיוסו.

בעקבות הקבילה, נדחה מועד גיוסו של המַלשׁ"ב באופן שאפשר לו להשלים את בחינות הבגרות.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בהתנהלותה של נציגת מוקד "מיטב" והמליץ למפקדת המוקד לחדד את הנהלים בקרב נציגי המוקד ולנקוט צעדים נדרשים כדי לצמצם את פערי הידע ולמנוע הישנות של מקרים דומים בעתיד.

0-3-508647 - טיפול לקוי במַלשׁ"ב במהלך בדיקת כשירות רפואית בלשכת הגיוס

רקע

אימו של מיועד לשירות ביטחון הלינה כי הרופא שבדק את בנה בלשכת הגיוס לא עיין במסמכים הרפואיים, ולא בדק את מצבו הפיזי בטרם ביקש לקבוע את המדרג הרפואי של בנה, ורק נוכח התעקשות בנה נאות הרופא לבחון את מצבו כנדרש. כן קבלה על שהרופא נהג בבנה בזלזול ובחוסר כבוד.

ממצאים

ממצאי הבירור עלה שהמלש"ב נותח ברגלו, ובעקבות כך גיוסו נדחה. לאחר כחצי שנה זומן המלש"ב לבדיקת כשירותו הרפואית לגיוס. במהלך הבדיקה הגיש החייל לרופא מסמכים, ובהם חוות דעת מאת הרופא שניתח אותו. המנתח המליץ כי תקופת אי-כשירותו לגיוס תוארך בחצי שנה נוספת.

הרופא הגיב על טענות החייל וציין כי על סמך המסמכים הרפואיים שהוצגו לו, ניתן היה לקבוע כי המלש"ב כשיר לגיוס. אולם נוכח המלצתו הרפואית של הרופא שניתח את המלש"ב, ובשים לב לבקשתו של האחרון כי יעמיק במסמכים - הוא מצא לנכון להאריך את תקופת אי-הכשירות בחצי שנה נוספת.

לא זו אף זו, הרופא דחה מכול וכול את הטענה כי נהג בזלזול במלש"ב, והוסיף כי הפגישה לא תועדה ברשומה הרפואית הממוחשבת בשל תקלה במערכת המחשובית שחלה במועד האמור המפגש הרפואי.

מעיון בתיעוד הידני של המפגש הרפואי ניתן להתרשם כי הרופא התאים למלש"ב פרופיל 64 (המלמד על כשירותו לשירות), ובהמשך שינה לפרופיל המתאים למצב של אי-כשירות לשירות.

מסקנות והמלצות

נוכח הגרסאות הסותרות לא מצא הנציב תימוכין לטענת המלש"ב באשר להתנהלות הרופא במפגש הרפואי. אולם נוכח התיעוד הידני של המפגש, שממנו עלה כי הרופא סבר תחילה שיש להתאים פרופיל המעיד על כשירות לשירות, ולאחר מכן שינה את עמדתו, מצא הנציב להדגיש את החשיבות שבקיום שיח פתוח בין מטפל למטופל, תוך שמירה על שקיפות ועל שיתוף המטופל בשיקולים העומדים בבסיס קבלת ההחלטות לגביו.

למעלה מזה, הנציב מצא פגם בכך שהתיעוד של המפגש הרפואי לא הוקלד בדיעבד לרשומה הרפואית הממוחשבת (הגם שנשמר התיעוד הידני) והמליץ כי מפקדתו של הרופא תסב את תשומת ליבו למסקנות הנציב בעניינו.

0-1-510759 - התנהלות לקויה של גורמים מלשכת הגיוס בעניינו של מלש"ב

רקע

אימו של מיועד לשירות בטחון הלינה על ליקויים בטיפול גורמי לשכת הגיוס בפניות בעניינו של בנה ובמסמכים הרפואיים שסיפקו גורמי הרפואה לבנה בלשכת הגיוס.

ממצאים ומסקנות

בתחקיר שבוצע נוכח הקבילה נמצאו ליקויים בטיפול גורמי לשכת הגיוס בעניינו של המלש"ב. בין היתר, נמצא פגם בהתנהלות הרופא אשר נתן למלש"ב הפניה ואסמכתה תקציבית אף שאין לתת אסמכתה כאמור למי שאינו חייל, ובכך שכתב על פתק (ולא באמצעות מסמך רשמי) הפניה לרופא מטפל. כן נמצאו פגמים באיתיעוד שיחות שבוצעו עם המלש"ב ועם אימו ובסירובו של נציג שירות להזדהות לפני אימו של המלש"ב במהלך אחת מהשיחות שקיימה עם מוקד השירות.

בעקבות ליקויים אלו התקיימה שיחת הבהרה וחידוד נהלים לגורמי הרפואה תוך הצגת הליקויים שעלו מהקבילה. נוסף על כך, הוחלט כי הליקויים אף יוצגו לפני ראשי המדורים בלשכת הגיוס לשם למידה ושיפור, וכי תתקיים שיחה עם חיילי לשכת הגיוס בנוגע לחשיבות תיעוד השיחות המתקיימות עם מלש"בים ועם בני משפחותיהם ועל חובת ההזדהות בשיחות אלו.

נוכח הצעדים שננקטו בעקבות הקבילה לא ראה הנציב עוד מקום להתערב מטעמו.

נספחים

נספח א'

מבנה יחידת נציב קבילות החיילים ודרכי פעולתה

1. מבנה

יחידת נציב קבילות החיילים (הנציבות) פועלת כיחידה צבאית במסגרת הארגונית של משרד הביטחון. בראשה עומד הנציב שהוא אזור. הנציבות כוללת את מחלקת הבירור וגופים מקצועיים תומכים. ראשת מחלקת הבירור משמשת גם בתפקיד מפקדת היחידה.

א. לשכת הנציב

בתפקיד עוזרת הנציב משמשת גברת שירן אלבז.

ב. מחלקת הבירור

בתפקיד ראשת מחלקת הבירור עומדת אל"ם (אלוף-משנה) מור וליק. במחלקה שישה צוותי בירור. בראש כל צוות עומד קצין בדרגת סא"ל (סגן-אלוף) או אל"ם במילואים, ולצידו מבררים קצינים, רכזי בירור ומשפטן (עורך דין, אזור או קצין).

תפקידי המבררים הם לברר את הקבילות המגיעות לטיפול צוות הבירור; לסכם את ממצאי הבירור; לגבש הצעות וחוות דעת לתיקון ליקויים שנתגלו ולמתן סעד לקובל; ולגבש המלצות לשם מניעת הישנות הבעיה או התופעה. תפקידי המשפטן בצוות הם למקד את העילות לקבילה; ללוות את עבודת הבירור; להיות שותף לגביית עדויות ולמפגשי בירור; לבחון את ההיבט המשפטי; ולסייע בניסוח המשפטי של סיכום ממצאי הבירור.

להלן רשימת שמות העוסקים במלאכה:

ע"צ, אל"ם (במילואים) אליהו הדר - ראש צוות בירור;

סא"ל דניאל ביטון - ראשת צוות בירור;

סא"ל ד"ר קרן זילכה - ראשת צוות בירור;

סא"ל עידן חמו - ראש צוות בירור;

סא"ל עו"ד אורטל יוחפז-ארז - ראשת צוות בירור;

סא"ל מוטי הוכמן - ראש צוות בירור;

- רס"ן עו"ד אושרית סיבוני - משפטנית מחלקת הבריור;
- רס"ן עו"ד שירן גור - משפטנית מחלקת הבריור;
- עו"ד כרמית בר-טל חלפון - משפטנית צוות ומחלקת הבריור;
- עו"ד אהר ולנר - משפטן צוות;
- עו"ד נורית פולק - משפטנית צוות;
- עו"ד ליאת חביב פרנקו - משפטנית צוות;
- ע"צ עו"ד רויטל זמיר - משפטנית ענף פניות;
- סרן עו"ד ליטל סאיג - משפטנית צוות;
- ע"צ ליאור קאופמן - מברר;
- סרן סהר זהר - מבררת;
- סגן הדר משה מוסא - מבררת;
- סגן יאן נמירובסקי - מברר;
- סגן דניאל רון - מברר;
- סג"ם עומרי וינשטיין - מברר;
- סג"ם יובל חלביה - מברר;
- סג"ם תאיר כשר - מבררת;
- סג"ם אלמוג מאירוב - מברר;
- סמל רונית זיסו - מבררת;
- סמל ליאל שוקרון - מבררת;
- סמל ארבל אמוראי - מבררת;
- רב"ט מיטל מיכלזון - מבררת;
- רב"ט מוריה בן שלום - מבררת;
- רב"ט סשה (אלכסנדרה) פויגלמן - מבררת;
- רב"ט נועה נובק - מבררת;
- רב"ט שקד זוהר - מבררת;
- רב"ט מאי מגדסי - מבררת;
- רב"ט סווה גומר - מברר;
- רב"ט רותם שרעבי - מבררת פניות;
- רב"ט לידור שפירא - מברר פניות;
- רב"ט עילי שאול - מברר פניות.

ג. הייעוץ המשפטי לנציב

השנה, סיים סא"ל עו"ד דוד אלאשווילי, את תפקידו כיועץ המשפטי של נציב קבילות החיילים ופרש משירות הקבע. סא"ל דוד שירת 22 שנים בנציבות וביצע בה מגוון רחב של תפקידים וסיים כיועץ המשפטי של הנציב. מקצועיותו, חריצותו וחתירתו להרבות טוב הטביעו את חותמם על הנציבות, וסייעו רבות לחיילי צה"ל.

סא"ל עו"ד אפרת שטרית-פריאנטה החליפה את סא"ל דוד בתפקידו ומשמשת מאז חודש פברואר 2020 כיועצת המשפטית לנציב. בתפקידה היא אמונה על הכנת חוות דעת משפטיות בסוגיות מהותיות, על ייזום ועל גיבוש והכנה של המלצות והצעות לשינוי פקודות ודינים ועל ייזום של ימי עיון והעשרה.

ד. ראש ענף הפניות

בתפקיד רע"ן הפניות משמש עו"ד ירון ויסוסר (אל"ם במילואים). ענף הפניות אמון על קליטת כל הקבילות המתקבלות בנציבות ועל פתיחת תיק הקבילה. הענף אמון על תחום האפיון המשפטי של הקבילות והפניות המתקבלות בנציבות על פי חלק י"א לחוק השיפוט הצבאי; על בחינת הקבילות על פי עקרונות המשפט המנהלי והציבורי, חקיקת הביטחון, משפט העבודה, הדין הכללי ופקודות הצבא; ועל העברה לבירור של קבילות המגלות עילה. הענף נושא באחריות למתן מענה לקבילות, אשר אינן מגלות עילה, או שאין מקום לבררן מסיבות של חוסר סמכות, או שאינן בתחום הטיפול של הנציב.

ה. קצינת הבקרה, המעקב והמחשוב

בתפקיד קצינת הבקרה והמעקב משמשת סרן נטע שרוני. המשרד אמון על מעקב אחר יישום המלצות הנציב, על מתן מענה לפונים ולנציגי יחידות בנושא קבילות (לאחר פרסום הודעת הנציב) ועל הפקת דוחות לצרכים שונים. לסרן נטע מסייעים סמל עמית מורן המשמש כראש צוות בקרה ומעקב וסמל אוהד ניסים המשמש כראש צוות מחשוב.

ו. משרד הניהול

בתפקיד קצינת הניהול משמשת סרן עידן בן יאיר. היא נושאת באחריות

לטיפול בתחומי השלישות, התחזוקה והאספקה, שגרת היחידה, אחזקה שוטפת של מבני היחידה וביצוע עבודות הדפוס וההוצאה לאור.

ז. במהלך השנה האחרונה סיימו את תפקידיהם ממלאי התפקידים האלה:

סא"ל דוד אלאשווילי - היועץ המשפטי לנציב;
 סא"ל שגיב ליכטמן - ראש צוות בירור;
 סא"ל מירי מילמן-נהון - ראש צוות בירור;
 סגן אביתר קופנס - מברר;
 סגן אלון אליז - מברר;
 סגן אופק גינזבורג - מברר;
 סמ"ר יובל שבו - קצינת הבקרה והמעקב;
 סמ"ר אריק גרוברמן - ראש צוות בקרה ומעקב;
 סמ"ר ינון מתן - מברר פניות והשגות ועוזר רע"ן פניות;
 סמ"ר גיא סער - מברר פניות;
 סמל סתיו אהרון - מבררת;
 סמל מעיין מידן מהדיאן - מבררת;
 סמל שרון לבנון - מבררת;
 סמל עמית מורן - מברר;
 סמל אביה שטיינר - מבררת פניות;
 סמל נעם ולך - מבררת;
 סמל נוי בן יהושוע - מבררת;
 סמל הדר אלג'ם - מבררת;
 ע"צ נעה רביב עזרן - מבררת;
 רב"ט שני לרר - מבררת.

2. הטיפול בקבילות - כללי

א. הפניות המתקבלות בנציבות עוברות הליכי מיון, הזנה וקליטה למחשב ונפתח תיק קבילה. עם פתיחתה עוברת הקבילה מיון ואפיון משפטי ראשוני בענף הפניות.

ב. אפיון הקבילות נערך בהתאמה להוראות חלק י"א לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955.

- ג. קבילות שהן בסמכות הנציב ומגלות עילה לבירור, מועברות למחלקת הבירור.
- ד. בקבילות, אשר אינן בסמכות הנציב או שאינן מגלות עילה, לא ייפתח בירור, והטיפול מול הפונה ייעשה בענף הפניות.
- ה. בקבילות שבהן לא נפתח בירור, תינתן הודעה מפורטת לפונה.
- ו. בקבילות שבהן נערך בירור, תינתן הודעה לקובל ולגורמי הצבא כפי שנקבעו בחוק ובפקודות.
- ז. לאחר סיום הבירור ובקבילות שבהן ניתנו המלצות לביצוע, מתקיים מעקב אחר מימוש ההמלצות, והטיפול בתיק יסתיים לאחר שהתקבלו כלל הדיווחים בדבר אופן מימושן.

3. סוגי הבירור

- א. קבילה אשר נמצא כי יש מקום לבררה כאמור לעיל עוברת לטיפול מחלקת הבירור. ראשת מחלקת הבירור מעבירה את הקבילה לטיפול אחד מצוות הבירור, בהתאם לעניין, ובצירוף הנחיות מתאימות להליך הבירור. ראש צוות הבירור בוחן את הקבילה, ממפה את הטענות אשר מעלה הקובל, וקובע (בהתאם לנושא הקבילה ולמידת מורכבותה) אם הוא יבררה, או שיטפל בה מברר מצוות הבירור. לאחר מכן, המברר או רכז הבירור יוצר קשר עם הקובל, מעדכנו בדרכי התקשורת עם צוות הבירור, משוחח עימו שיחה ראשונית כדי ללמוד לעומק את טענותיו ומקבל את אישורו לבירור הקבילה (אם שלח את הקבילה גורם מוסמך מטעמו של הקובל). לאחר שיחה זו מועברת הקבילה לתגובה מאת ממלאי התפקידים הנוגעים בעניין.
- ב. אם הקבילה מעלה נושא, אשר ניתן לבררו בהליך מהיר ובשיחות טלפון ואשר אינו מחייב, מעצם טיבו ומהותו, לערוך בירורים מורכבים וממושכים, יערוך צוות הבירור בירור מהיר כדי לבחון את הטענות ולהביא את הנושא על תיקונו במקרים המתאימים.

ג. ככלל הנציב אינו רואה עצמו כמי שמשמש תחליף למפקדים, ולדירי כל מפקד בצבא, באשר הוא מפקד על חיילים, אחראי לשמירה על זכויותיהם, על כבודם ועל רווחתם.

לפיכך לעיתים קרובות בקבילות, שעניינן בעיקר יחסי מפקד-פקוד, הנציב מעביר את הקבילה למפקד היחידה כדי שיערוך תחקיר בראשותו ויקבל החלטה בהתאם לממצאיו. המפקד מדווח לנציב על ממצאי התחקיר ועל אופן הטיפול. לאחר שמתקבל תחקיר המפקד, נבדק אופן הטיפול. במידת הצורך המברר משוחח עם הקובל או עם הנקבל (או עם שניהם), בוחן עדויות, גובה עדויות נוספות או עורך מפגשי בירור.

ד. יש שהליך הבירור מתחילתו מחייב לקבל תגובות מפורטות בכתב, לגבי עדויות ולקיים מפגשי בירור. אם המברר מתקשה להסיק מסקנות לאחר גביית עדויות מכל אחד מהגורמים בנפרד, לרוב נערך מפגש בירור בין הגורמים הנוגעים בדבר כדי לעמוד על הגרסאות הסותרות. מפגש כזה נערך בראשות ראש צוות הבירור ובהשתתפות משפטן הצוות, המברר והנוגעים בדבר. יש שמפגש הבירור נערך בראשות ראש מחלקת הבירור.

ה. בחלק מהקבילות, וכחלק מהליך הבירור, נערך ביקור ביחידת החייל. ביקור ביחידה, בין ביקור פתע ובין ביקור מתואם, מתקיים אם מועלות טענות הדורשות התרשמות בלתי-אמצעית מתנאי השירות ביחידה, כגון תלונות על מבנים רעועים, טענות בדבר גהות (היגינה) לקויה או צורך בהתרשמות ממערכת יחסי מפקדים-פקודים ביחידה ועוד. ביקור ביחידה יתקיים גם אם נדרשת עדות של חיילים או מפקדים מיחידה מסוימת, ואם מטעמי יעילות עדיף שצוות הבירור יגיע לגבות את העדויות ביחידה, ולא במשרדי הנציבות.

4. סיכום הבירור והודעת הנציב

א. משהסתיים הבירור, עורך המברר את סיכום הממצאים ומגבש את המסקנות ואת ההמלצות. המברר מעביר את הצעת הסיכום לבדיקת משפטן הצוות. בתום בדיקה זו מעביר המשפטן את הצעת הסיכום לראש צוות הבירור, וזה לאחר שבחן את הסיכום המוצע ואישרו, מעבירו למשפטני המחלקה ולרמ"ח הבירור.

ב. המסמך מוכן כהצעה להודעת הסיכום של הנציב. הסיכום המוצע יכלול גם את ההמלצות הנוגעות לממצאי הבירור, לרבות המלצות בדבר הצורך לתקן את הליקוי שהעלה הבירור, והמלצות על הדרך לתיקון הליקוי לגבי הקובל. אם הטיפול בקבילה חושף בעיה כללית, בעלת השלכות על חיילים נוספים, ייתכנו המלצות לקיים עבודת מטה, לשנות את הפקודה, את הנוהל או את ההנחיה או דרך פעולה אחרת.

ג. תיק הקבילה, לרבות ההודעות המוצעות, מועבר **לנציב** לבחינה, להחלטה ולאישור.

ד. בגמר הבירור ניתנת הודעת הנציב לקובל ובנוסף מודיע הנציב, בהתאם לסעיף 553 לח"ש"ץ, התשט"ו-1955, (להלן: החוק), לחייל שקבלו עליו, למפקדיו ולרשויות הצבא המתאימות, כמתחייב מהבירור, בין אם הקבילה נמצאה מוצדקת או בין אם לאו. נמצא ליקוי בעת בירור הקבילה - ממליץ הנציב לנקוט צעדים לתיקון הליקוי.

ה. לפי סעיף 553 לחוק מודיע הנציב לקצין שמינה הרמטכ"ל על כל קבילה מוצדקת. לתפקיד זה מונה ראש מטה אגף כוח-האדם. על פי החוק על ממלא התפקיד לעיל לדווח לנציב בתוך חודשיים על הצעדים אשר ננקטו בעקבות המלצות הנציב.

5. קבילות שלא נערך בעניינן בירור

א. בחלק מהקבילות המתקבלות בנציבות לא נערך בירור, ואלו הן:

- 1) קבילות שאינן בתחום סמכות הנציב;
- 2) קבילות שאינן מצביעות על עילה לבירור לפי החוק, או שאינן עומדות בדרישות החוק.

ב. **קבילות שאינן בסמכות הן, בין השאר, אלה:**

- 1) קבילות שבהן נושא הקבילה אינו מהווה מעשה הפוגע במישרין בחייל הנפגע או מונע ממנו במישרין טובת הנאה (סעיף 547 לחוק), או קבילות אשר אינן מוגשות מטעם מי שאינו "חייל" או בן משפחה (סעיף 542 לחוק);

- (2) קבילות שאינן נוגעות לפעולותיהן של רשויות הצבא (סעיף 546 לחוק);
- (3) קבילות המעלות על פניהן חשד שנעברה עבירה על פי שיקול דעת הנציב (כאמור בסעיף 549 א לחוק);
- (4) קבילות הנוגעות להליכי שיפוט או להליכי בדיקה (סעיף 548 לחוק);
- (5) קבילות בעניין שלא פגע בקובל במישרין (סעיף 547 (א)(1) לחוק).

ג. **קבילות שבמהלך הבירור או בסיומו עלה חשד שנעברה עבירה** - מודיע על כך הנציב לפרקליט הצבאי הראשי על פי סעיף 553 (ד) לחוק.

ד. **קבילות הנוגעות להליכי שיפוט או להליכי בדיקה** - הן קבילות הנוגעות לתלונה שהוגשה נגד חייל או הנוגעות לדין משמעתי. בקבילות מסוג זה נשלחת הודעה לקובל, שעניינו אינו בתחום סמכות הנציב, כפי שנקבע בחוק. לקובל ניתן הסבר שלפיו אם הוא סבור שנפל פגם חוקי בהליך, הוא רשאי לפנות למדור הדין המשמעתי בפרקליטות הצבאית. עוד מוסבר שם שהוא רשאי לפנות בבקשה להמתקת העונש. יש שתועבר הקבילה לראש מדור הדין המשמעתי. אם הקבילה נוגעת למעשה עבירה, או אם מונה קצין בודק או שנפתחה חקירת משטרה צבאית חוקרת - מודיע הנציב לקובל כי הוא מנוע על פי החוק לטפל בעניינו.

ה. **קבילות בעניין שלא פגע בקובל במישרין** - יועברו במרבית המקרים לטיפול של הרשויות המוסמכות, תוך הודעה מתאימה לקובל כי על פי החוק תוגש קבילה רק על מעשה שפגע בקובל במישרין. עם סוג פניות אלה נמנות, בין השאר, הצעות ייעול למיניהן שמפנים אזרחים וחיילים לנציב. במקרים אחרים מוצע לקובלים לפנות בעצמם לגורמים הנוגעים בדבר.

ו. **קבילות המוגשות על ידי מי שאינו "חייל" או כמוגדר בחוק** - על פי החוק רשאי הנציב לברר קבילות שמגישים מיועדים לשירות הביטחון, חיילים המשרתים בשירות החובה, הקבע או בשירות המילואים הפעיל בקשר לשירותם במילואים. כן הוא רשאי לטפל בקבילה שמגיש בן משפחה מדרגה ראשונה הפונה בשם החייל הנפגע, ובהיעדר אחד מאלה, מי שהקובל ביקש ממנו לפנות בשמו.

ז. אלה הקבילות של קובלים אחרים שאין הנציב מברר:

(1) עובדי צה"ל אינם נכללים בהגדרת חייל הרשאי להגיש קבילה ופניותיהם מועברות אל הממונה על תעסוקת עובדי צה"ל במשרד הביטחון או לראש המרכז לתעסוקת עובדי צה"ל;

(2) חיילים המוצבים לשירות במשטרת ישראל (שח"ם), בשירות בתי הסוהר או במשמר הגבול (מג"ב), ומלינים על ממלא תפקיד במשטרה, הטיפול בעניינם מופנה אל נציב קבילות השוטרים והסוהרים והפונה מופנה בהתאם.

ח. קבילות שאינן נוגעות לפעולות רשויות הצבא - הן קבילות, כגון תלונות על עניינים שנמצאים בטיפול אגף שיקום הנכים במשרד הביטחון, המוסד לביטוח לאומי או משרדי הממשלה. בקבילות אלו לא נערך בירור, ולקובל נמסרת הודעה על הסיבה לכך בליווי הסבר על דרכי הפעולה הפתוחות לפניו.

ט. קבילות שאינן מגלות עילה - הן קבילות שלא עולה מהן טענה המצביעה על פגם בטיפול בקובל או שאינן מגלות עילה על פי החוק. בקבילות אלה לא נפתח בירור. עם קבילות אלה נמנות פניות שמען עולה כי לא מוצו הליכים מול גורמי הצבא, ובכללן: בקשות העברה ליחידה אחרת, בקשות לקיצור השירות, בקשות לקבלת מידע, בירור זכאות כספית, בקשות לשנות את המקצוע הצבאי וכיוצא באלה. במקרים אלו מדובר בבקשה גרידא, ולא בקבילה. לפונה מוסבר לאיזו רשות צבאית הוא צריך לפנות, ובחלק מן המקרים יועבר מכתבו לרשות. בעניינים מעין אלו יבוררו קבילות רק אם החייל הגיש בקשה על פי נוהלי הצבא או פנה לגורם מוסמך, או אז עניינו נבחן אם נפל פגם בהליך, או אם נטענה טענה כי ההחלטה חורגת ממתחם הסבירות.

י. נושאים שבעניינם יש הליכי השגה, ערר או ערעור (ואינם מסוג ההליכים המשפטיים) וכן התיישנות - הם קבילות שבהן לא ייערך בירור אלא אם מצא הנציב שיש סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן. עם קבילות אלה נמנים המקרים האלה:

(1) בעניין שבו ניתנה החלטת רשות צבאית שעליה אפשר או היה אפשר

להגיש על פי דין השגה, ערר או ערעור (ואינם בגדר הליכים משפטיים);

(2) קבילה שהוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה הקבילה או מיום שנודע לקובל על המעשה;

(3) לאחר שחלפו 180 ימים מיום שחדל הפונה להיות חייל בשירות פעיל כמשמעו בחוק.

נספח ב'

מוסד נציב קבילות החיילים הוקם על פי תיקון מס' 6 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו - 1955 שנתקבל בכנסת ביום י"ג באב התשל"ב 24 ביולי 1972 באמצעות הוספת חלק י"א לחוק. פורסם בספר החוקים ב-כ"א באב התשל"ב, 1 באוגוסט 1972 (ס"ח 664), ותחילת תוקפו של החוק נקבע ל-כ"ד במרחשוון התשל"ג, 1 בנובמבר 1972.

חוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955

חלק י"א - בירור קבילות חיילים

542. כל מקום שמדובר בחלק זה על חייל, אין משמעותו אלא חייל כהגדרתו בסעיף 1, לרבות איש מילואים שאינו בשירות, אם הקבילה נוגעת לשירותו במילואים.

סייג ל"חייל"
(תיקון מס' 23)
תשנ"ג-1993

543. (א) שר הבטחון, בהתייעצות עם שר המשפטים ובאישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת, ימנה נציב קבילות חיילים (בחלק זה - נציב הקבילות); נציב הקבילות יכהן תקופת כהונה אחת בלבד של שבע שנים.
(ב) הודעה על מינויו של נציב הקבילות ועל מענו תפורסם ברשומות.

מינוי נציב קבילות
חיילים
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972
(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016

543א. שר הבטחון יגיש לאישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת את שם המועמד לתפקיד נציב הקבילות לא יאוחר מתשעים ימים לפני תום תקופת כהונתו של נציב הקבילות המכהן, והוועדה תרון בהצעתו לא יאוחר משישים ימים לפני תום תקופת כהונתו של נציב הקבילות המכהן.

מועד הבחירה
(תיקון מס' 23)
תשנ"ג-1993
(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016

- ממלא מקום לנציב (תיקון מס' 23)
תשנ"ג-1993
(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016
- 543.ב. (א) נבצר מנציב הקבילות, דרך ארעי, למלא תפקידיו, ימנה שר הביטחון, בתוך 14 ימים, למנות ממלא מקום לנציב הקבילות לתקופה שלא תעלה על שלושה חדשים או עד שיחזור למלא את תפקידיו, לפי המוקדם; השר רשאי להאריך את המינוי לתקופות נוספות, ובלבד שסך כל תקופות כהונתו של ממלא מקום הנציב לא יעלה על ששה חדשים; הוראות סעיף קטן זה יחולו גם על ממלא מקום נציב הקבילות שמונה לפי סעיף זה.
- (ב) נבצר מנציב הקבילות למלא תפקידיו במשך תקופה העולה על ששה חדשים רצופים יראו אותו כאילו התפטר מתפקידו.
- (ג) נתפנה מקומו של נציב הקבילות לפני תום תקופת כהונתו, ימנה שר הביטחון, בתוך 14 ימים, ממלא מקום לנציב הקבילות עד לכניסתו לתפקיד של נציב קבילות חדש.
- (ד) נבצר מנציב הקבילות למלא את תפקידיו לפי סעיף קטן (ב) או התפנה מקומו לפי סעיף קטן (ג) לפני תום תקופת כהונתו, יגיש שר הביטחון לאישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת את שם המועמד לתפקיד נציב הקבילות מוקדם ככל האפשר ולא יאוחר משלושים ימים מהיום שבו נבצר ממנו למלא את תפקידיו או התפנה מקומו, לפי העניין; הוועדה תדון בהצעת שר הביטחון כאמור מוקדם ככל האפשר ולא יאוחר משלושים ימים מיום שהגיש לה את שם המועמד.
- (תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016

(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016

(ה) החל הליך מינויו של נציב הקבילות כאמור בסעיף 543א וטרם הושלם ביום סיום כהונתו של נציב הקבילות המכהן, רשאי שר הביטחון להאריך את כהונתו של נציב הקבילות לתקופה אחת שלא תעלה על שלושה חודשים או עד לכניסתו לתפקיד של נציב קבילות חדש, לפי המוקדם; לא היה ניתן להאריך את כהונתו של נציב הקבילות כאמור, יחולו הוראות סעיף 23א לחוק שירות המדינה (מינויים), התשי"ט-1959.

544. אלה רשאים להגיש קבילה:

קבילה של מי
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

- (1) אדם הרואה עצמו נפגע במעשה כאמור בסעיף 547 שנעשה לגביו בזמן היותו חייל או מיועד לשירות ביטחון (להלן - החייל הנפגע);
- (2) בנו, בתו, אחיו או אחותו של החייל שנפגע אם מלאו להם 16 שנה, או הוריו או בן-זוגו של אותו חייל, ובאין אחד מאלה - מי שנתבקש מאת החייל הנפגע לעשות כך.

(תיקון מס' 56)
תשס"ז-2007

545. (א) קבילה תוגש בכתב במישרין לנציב הקבילות, תיחתם

דרך הגשת קבילה
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972
(תיקון מס' 56)
תשס"ז-2007

ביד הקובל ויצויינו בה שמו, מספר הדואר הצבאי של היחידה שבה משרת החייל הנפגע, מספרו האישי ודרגתו; הגיש את הקבילה מי שחדל מלהיות חייל, מיועד לשירות ביטחון או אדם כאמור בסעיף 544(2), יצויינו בה, בנוסף לפרטים כאמור של החייל, גם שמו ומענו של הקובל.

(ב) קבילה של אסיר או עציר תוגש במעטפה סגורה

למפקד מיתקן הכליאה הצבאי שבו הוא מוחזק, והמפקד יעביר את המעטפה, בלי שיפתחנה, לנציב הקבילות.

546. קבילה ניתנת להגשה על מי שבזמן עשיית המעשה כאמור בסעיף 547 היה חייל או עובד בשירות הצבא שחוק זה חל עליו על פי סעיף 8(2) והוא אף אם ביום הגשת הקבילה שוב אינו חייל או עובד כאמור; הקובל יפרש בקבילתו את זהותו של האדם שעליו הוא קובל, ואם אין בידו לתאר זהותו ימסור כל פרט שבידו המסייע לזיהויו.

קבילה על מי
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

547. (א) נושא לקבילה הוא מעשה שנתקיימו בו כל אלה:
(1) הוא פוגע במישרין בחייל הנפגע או מונע ממנו במישרין טובת הנאה;
(2) הוא נוגע לסדרי השירות, לתנאי השירות או למשמעת;
(3) הוא בניגוד לחיקוק או לפקודות הצבא, או ללא סמכות חוקית, או בניגוד למינהל תקין, או שיש בו משום נוקשות יתירה או אי-צדק בולט.
(ב) לענין סעיף זה, "מעשה" - לרבות מחדל ופיגור בעשיה.

קבילה על מה
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

548. בקבילות אלה לא יהיה בירור:
(1) קבילה על החלטת שר הביטחון, הרמטכ"ל או ראש מחוז שיפוטי לפי הוראות סעיף 442;
(2) קבילה על החלטת הרמטכ"ל לפי סעיפים 167 או 167א;
(3) (נמחקה);
(4) קבילה על פעולה שיפוטית של בית דין צבאי או של שופט בית דין צבאי או של בית משפט צבאי אחר או של שופט חוקר;
(5) קבילה בענין התלוי ועומד בבית דין צבאי או בבית משפט אחר, בפני שופט חוקר או בפני קצין שיפוט, או קבילה בענין שבית דין צבאי או בית משפט אחר או שופט אחר או קצין שיפוט הכריעו בו לגופו;

קבילות שאין לברר אותן
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

תיקון מס' 42
תשס"ד-2003

(תיקון מס' 42)
תשס"ד-2003

- (6) קבילה על פעולה שיפוטית של ועדה שכוננה על פי חיקוק או של חבר מחבריה במילוי תפקידו כחבר הועדה;
- (7) קבילה על מעשה שהוא עבירה שעליה הוגשה תלונה לפי סעיף 225 או שבקשר עמה מונה קצין בודק או שופט חוקר;
- (8) קבילה על החלטת הועדה לעיון בעונש לפי הפרק השני של חלק ח';
- (9) קבילה על החלטה בנושא הערכה, דירוג או מיון של מיועד לשירות ביטחון, למעט קבילה לגבי פגם שנפל בהליך ההערכה, הדירוג או המיון.
549. ואלה קבילות שלא יהיה בהן בירור אלא אם מצא נציב הקבילות שיש סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן:
- (1) קבילה בענין שניתנה בו החלטה שעליה אפשר, או היה אפשר, להגיש על פי דין השגה, ערר או ערעור, והוא אינו מסוג הענינים שסעיף 548(5) דן בהם;
- (2) קבילה שהוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה הקבילה, ואם המעשה נודע לקובל מאוחר יותר – מהיום שבו נודע לו המעשה;
- (3) קבילה שהוגשה לאחר שעברו מאה ושמונים יום מהיום שבו חדל החייל הנפגע להיות חייל.
- 549א. מצא נציב הקבילות שקבילה מעוררת על פניה חשד שנעברה עבירה, רשאי הוא להעביר את הקבילה, כולה או מקצתה, לפרקליט הצבאי הראשי.
550. (א) משהוגשה קבילה, יפתח נציב הקבילות בבירורה, זולת אם ראה שאינה ממלאה אחרי סעיף 544 או שאינה ממלאה בפרט חשוב אחרי סעיף 545 או שאינה בגדר סעיף 546 או בגדר סעיף 547, או שאין לברר אותה מאחת הסיבות המנויות בסעיפים 548 או 549 או שהיא קנטרנית או טרדנית.
- (תיקון מס' 42)
תשס"ד-2003
- (תיקון מס' 45)
תשס"ד-2004
- (תיקון מס' 23)
תשנ"ג-1993
- קבילות שבירור מצריך סיבה מיוחדת
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972
- העברת קבילה לפרקליט הצבאי הראשי
(תיקון מס' 14)
תשמ"ב-1981
- פתיחת הבירור
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) במקרים האמורים בסעיף קטן (א), יודיע נציב הקבילות לקובל בכתב, שלא יטפל בקבילה, ויציין את הנימוקים לכך.

551. (א) נציב הקבילות רשאי לברר את הקבילה בכל דרך שיראה ואינו קשור להוראות שבסדר דין או בדיני ראיות.

דרכי הבירור
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) נציב הקבילות יביא את הקבילה לידיעת האדם שקובלים עליו ולידיעת מפקדו ויתן להם הזדמנות נאותה להשיב עליה, והוא רשאי לדרוש מהם כי ישיבו על הקבילה תוך התקופה שיקבע בדרישתו.

(ג) על הבירור בפני נציב הקבילות ובפני מי שהוא הסמיך לכך יחולו הוראות סעיפים 9 עד 11 לחוק ועדות חקירה, תשכ"ט-1968, בשינויים לפי הענין, וכן יחולו הוראות סעיף 27(ב) לחוק האמור על אדם שאינו חייל שהוזמן להתייצב בפניהם.

(ד) ראה נציב הקבילות שאדם אחר עלול להיפגע מעצם הבירור או מתוצאותיו, יודיע לו הנציב על כך ויעמיד לרשותו, בדרך שיראה לנכון, את חומר הראיות הנוגע לאותה פגיעה.

(ה) האמור בסעיפים קטנים (ג) ו-(ד) אינו בא לגרוע מהוראות פרק ג' לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971.

552. נציב הקבילות יפסיק את בירור הקבילה אם נוכח שנתקיימה אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירורה, ויהיה רשאי להפסיקו כשענין הקבילה בא על תיקונו, או כשהקובל ביטל את קבילתו; במקרה זה יודיע בכתב לקובל, למי שהקבילה עליו ולמפקדו של אותו אדם, שהפסיק את הבירור, ויציין את הנימוקים לכך.

הפסקת הבירור
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

553. (א) מצא נציב הקבילות שהקבילה היתה מוצדקת, ימסור על כך בהודעה מנומקת לקובל, לאדם שקובלים עליו, למפקדו של אותו אדם ולקצין שהרמטכ"ל הסמיכו לכך; נציב הקבילות רשאי לפרט בהודעתו את תמצית ממצאיו, ורשאי הוא להצביע על הצורך בתיקון ליקוי שהעלה הבירור, ועל הדרך לתיקונו.

תוצאות הבירור
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) הקצין כאמור בסעיף קטן (א) יודיע לנציב הקבילות בהקדם האפשרי, אך לא יאוחר מחודשיים מיום קבלת ההודעה, על הצעדים שננקטו.

(ג) מצא נציב הקבילות שהקבילה לא היתה מוצדקת, ימסור על כך הודעה מנומקת לקובל, לאדם שעליו קובלים ולמפקדו של אותו אדם, ורשאי הוא לפרט בה את תמצית ממצאיו.

(ד) העלה בירור הקבילה חשד שנעברה עבירה, יודיע נציב הקבילות על כך לפרקליט הצבאי הראשי.

554. (א) הודעה של נציב הקבילות לפי סעיף 553(א) או (ג) לא תכלול ולא תגלה חומר או ידיעה אשר לדעת ראש הממשלה או שר הבטחון הם ענין לבטחון המדינה, או אשר לדעת ראש הממשלה או שר החוץ הם ענין ליחסי החוץ או לקשרי המסחר הבין-לאומיים של המדינה.

סייגים להודעה
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) ראה נציב הקבילות כי הודעתו עלולה לכלול או לגלות חומר או ידיעה כאמור בסעיף קטן (א) ולא הביעו השרים את דעתם כאמור שם, יבקש נציב הקבילות את דעת ראש הממשלה, שר הבטחון או שר החוץ, לפי הענין, לפני שיתן את הודעתו.

(ג) בהודעה על תוצאות הבירור יהיה נציב הקבילות פטור מלהודיע על ממצאיו ונימוקיו -

(1) כשהקבילה היתה בענין מינוי לתפקיד פלוני או בענין העלאה בדרגה, או בענין פיטורים מהשירות;

(2) כשגילויים עלול, לדעתו, לפגוע שלא כדין בזכותו של אדם זולת הקובל;

(3) כשיש לדעתו בגילויים משום גילוי סוד מקצועי או ידיעה סודית כמשמעותם לפי כל דין;

(4) כשיש לדעתו בגילויים כדי לפגוע בסדר הטוב של הצבא או במשמעתו.

555. (א) החלטותיו וממצאיו של נציב הקבילות בענין קבילה -

זכויות וסעדים
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(1) אין בהם כדי להעניק לקובל או לאדם אחר זכות

או סעד בדיון משמעותי או בבית דין צבאי או

בבית משפט אחר שלא היו לו לפני כן;

(2) אין בהם כדי למנוע מהקובל או מכל אדם אחר

להשתמש בזכות או לבקש סעד שהוא זכאי להם;

אולם אם נקבע לכך מועד בחיפוק או בפקודות

הצבא לא יוארך המועד על ידי הגשת הקבילה או

בירורה.

(ב) שום בית משפט לא ייזקק לבקשת סעד נגד החלטותיו

וממצאיו של נציב הקבילות בענין קבילה.

556. נציב הקבילות וכל אדם אחר שבעזרתו מבצע נציב

חובת סודיות
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

הקבילות את תפקידיו חייבים לשמור בסוד כל ידיעה

שהגיעה אליהם לרגל תפקידם, ולא לגלותה אלא בביצוע

המוטל עליהם בחלק זה.

557. (א) נציב הקבילות יגיש לשר הבטחון ולועדת החוץ

דין וחשבון
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

והבטחון של הכנסת, מדי שנה, דין וחשבון על

פעולותיו, שיכיל סקירה כללית ותיאור הטיפול

במבחר של קבילות.

(ב) נציב הקבילות רשאי להגיש לשר הבטחון ולועדת

החוץ והבטחון של הכנסת דין וחשבון מיוחד קודם

להגשת הדין וחשבון השנתי.

558. אין על נציב הקבילות מרות בעניני מילוי תפקידו לפי חלק

אי תלותו של הנציב
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

זה זולת מרותו של הדין.

נספח ג

פקודת מטכ"ל 33.0336

25 באוק' 1972

פקודת המטכ"ל 33.0336 נציב קבילות החיילים - נוהל פנייה וסמכויות

תוקף סעיפים 1-38 מה- 5 באוגוסט 2009

תוקף סעיף 1-2 מה- 30 באפריל 2015

הגדרות -

1. בפקודה זו -

א. "החוק" - חוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955;

ב. "חייל" -

(1) אדם הנמנה עם הכוחות הסדירים של הצבא, על-פי חוק שירות בטחון [נוסח משולב] התשמ"ו-1986 או על-פי התנדבות, בין בדרך של התחייבות לשירות קבע ובין בדרך אחרת.

(2) אדם הנמנה עם כוחות המילואים של הצבא, על-פי חוק שירות הבטחון [נוסח משולב] התשמ"ו-1986, או על-פי התנדבות, כשהוא בשירות, או כשהוא אינו בשירות, אם הקבילה נוגעת לשירותו במילואים.

ג. "עובד בשירות הצבא" - כמשמעו בסעיף 8(2) לחוק, לרבות אזרח עובד צה"ל.

ד. "מיועד לשירות בטחון" - כהגדרתו בחוק שירות בטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986.

כללי:

2. חלק י"א בחוק דן בנושא בירור קבילות חיילים באמצעות נציב קבילות החיילים (להלן: "הנציב").

3. אין על הנציב מרות בענייני מילוי תפקידו לפי חלק י"א לחוק, זולת מרותו של הדין.

4. מטרת פקודה זו להבהיר את מעמדו, את תפקידיו ואת סמכויותיו של הנציב, וכן את אפשרות הפנייה אליו, את היחסים בינו לבין גורמי צה"ל ואת חובות המפקד בכל הנוגע לטיפול בקבילה שהוגשה לנציב.

הרשאים להגיש קבילה לנציב והמועד להגשתה:

5. הרשאים להגיש קבילה אל הנציב הם המפורטים להלן:
 - א. אדם הרואה עצמו נפגע במעשה כאמור בסעיף 13 להלן, שנעשה לגביו בזמן היותו חייל או בהיותו מיועד לשירות בטחון (להלן: "החייל הנפגע").
 - ב. בנו, בתו, אחיו או אחותו של החייל הנפגע, אם מלאו להם 16 שנה, או הוריו או בן זוגו של אותו חייל. ובאין אחד מאלה – מי שנתבקש מאת החייל הנפגע לעשות כך.

תוקף סעיף 6 מה-30 באפריל 2015

דרך הגשת הקבילה:

6. קבילה תוגש לנציב בכתב באחת מן הדרכים המפורטות להלן:
 - א. בדואר לפי המען: תא דואר 7052 תל אביב, מיקוד 6473424.
 - ב. בדואר אלקטרוני אזרחי, לכתובת: nakhal@mod.gov.il או בדואר אלקטרוני צבאי לכתובת נקח"ל/קבילות ופניות.
 - ג. בפקס 03-6977135 (אזרחי) או 0399-7135 (מטכ"ל).
7. קובל רשאי לצרף לקבילתו מסמכים, שברצונו להביא לידיעת הנציב והשייכים לדעתו לעניין.
8. הקבילה תיחתם בידי הקובל, ויצוינו בה שמו, מספר הדואר הצבאי של היחידה שבה משרת החייל הנפגע, מספרו האישי, דרגתו, כתובתו האזרחית ומספרי הטלפון של החייל.
9. הגיש את הקבילה מי שאינו חייל, יצוינו בקבילה, בנוסף לפרטים האמורים של החייל הנפגע, גם שמו, מענו של הקובל ומספר הטלפון של הקובל.
10. קבילה של אסיר או עציר תוגש במעטפה סגורה למפקד מיתקן הכליאה הצבאי, שבו הוא מוחזק, שיעבירה מייד ומבלי לפתוח אותה לנציב.
11. תוכנה של קבילה, לרבות הנספחים לה, הנשלחים באמצעי תקשורת אזרחים (דואר פקסימיליה או אמצעי דואר אלקטרוני אחר) לא יעלה על סיווג "מוגבל" או על

רמת הסיווג המותרת למשלוח לפי פקודות הצבא, לגבי משלוח באמצעי תקשורת צבאיים. קובל המבקש להוסיף לתוכן קבילתו מידע או לצרף מסמך בסיווג גבוה יותר, יציין את בקשתו זאת בקבילה. עם פתיחת בירור בקבילה, יוזמן הקובל למסור את המסמכים המסווגים באופן אישי לנציג מוסמך בנציבות.

קבילה על מי:

12. קבילה ניתנת להגשה, על מי שבזמן עשיית המעשה, שעליו מוגשת הקבילה, היה חייל או אדם העובד בשירות הצבא, גם אם ביום הגשת הקבילה שוב איננו חייל או עובד כאמור. הקובל יפרט בקבילתו את זהותו של האדם שעליו הוא קובל (להלן: "האדם שקובלים עליו"), ואם אין בידו לתאר זהותו ימסור כל פרט שבידו המסייע לזיהויו.

תוקף סעיף משנה א' מה- 13 ביוני 2010

קבילה על מה:

13. ניתן להגיש קבילה על מעשה, לרבות מחדל או פיגור בעשייה, שנתקיימו בו כל היסודות המפורטים להלן:

- א. המעשה פוגע במישרין בחייל הנפגע או מונע ממנו במישרין טובת הנאה.
- ב. המעשה נוגע לסדרי השירות, לתנאי השירות או למשמעת.
- ג. המעשה בניגוד לחיקוק או לפקודות הצבא, או ללא סמכות חוקית, או בניגוד למינהל התקין, או שיש בו משום נוקשות יתירה או אי צדק בולט.

סייגים לגבי המעשים עליהם ניתן לקבול:

14. לא ייערך בירור בקבילה כשהיא אחת מהמפורטות להלן:
 - א. קבילה על החלטות שר הבטחון, הרמטכ"ל או ראש מחוז שיפוטי, לפי הוראת סעיף 442 לחוק.
 - ב. קבילה על החלטת הרמטכ"ל, לפי סעיפים 167 או 167א לחוק.
 - ג. קבילה על פעולה שיפוטית של בית דין צבאי או של שופט בית דין צבאי או של בית משפט צבאי אחר או של שופט חוקר.
 - ד. קבילה בעניין התלוי ועומד בבית דין צבאי או בבית משפט אחר, בפני שופט חוקר או בפני קצין שיפוטי, או קבילה בעניין שבית דין צבאי או בית משפט

- אחר או שופט אחר או קצין שיפוט הכריעו בו לגופו.
- ה. קבילה על פעולה שיפוטית של ועדה שכוננה על-פי חיקוק או של חבר מחבריה במילוי תפקידו כחבר הוועדה.
- ו. קבילה על מעשה שהוא עבירה שעליה הוגשה תלונה לפי סעיף 225 לחוק או שבקשר עמה מונה קצין בודק או שופט חוקר.
- ז. קבילה על החלטת הוועדה לעיון בעונש, לפי הפרק השני של חלק ח' לחוק.
- ח. קבילה על החלטה בנושא הערכתו, דירוגו או מיונו של מיועד לשירות בטחון, למעט קבילה לגבי פגם שנפל בהליך ההערכה, הדירוג או המיון.
15. לא ייערך בירור בקבילה שהיא אחת מהמפורטות להן, אלא אם מצא הנציב שיש סיבה מיוחדת המצדיקה את הבירור:
- א. קבילה בעניין שניתנה בו החלטה שעליה אפשר, או היה אפשר, להגיש על-פי דין השגה, ערר או ערעור, והוא אינו מסוג העניינים שסעיף 14, בסעיף משנה ד לעיל, דן בהם.
- ב. קבילה שהוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה, שעליו נסבה הקבילה, ואם המעשה נודע לקובל מאוחר יותר – מהיום שבו נודע לו המעשה.
- ג. קבילה שהוגשה לאחר שעברו 180 יום, מהיום שבו חדל החייל הנפגע להיות חייל.

סמכויות הנציב בעת בירור הקבילה:

16. הנציב רשאי לברר את הקבילה בעצמו או באמצעות כל אדם שהסמיך לכך. הנציב או כל אדם שהסמיך לכך, כאמור, רשאים לברר את הקבילה בכל דרך שתיראה להם, ואין הם קשורים להוראות שבסדר דין או בדיני ראיות.
17. הנציב יביא את הקבילה לידיעת האדם שקובלים עליו, ולידיעת מפקדו, וייתן להם הזדמנות להשיב עליה; הנציב רשאי לדרוש מהם כי ישיבו אישית על הקבילה בתוך פרק זמן שיקבע הנציב.
18. המפקד בהקשר זה, פירושו אחד מהמפורטים להלן:
- א. קצין בדרגת סא"ל או קצין, המכהן כמפקד יחידת רישום, הממונה ישירות בזמן הגשת הקבילה על האדם שקובלים עליו.
- ב. לגבי קבילה על קצין בדרגת רס"ן, לפחות, או על קצין שהוא מפקד יחידת רישום – קצין בדרגה גבוהה יותר הממונה על הקצין שעליו הייתה הקבילה.

ג. מפקד אחר, שייקבע על-ידי הנציב.

19. במקרים מיוחדים, כפי שימצא הנציב לנכון, יובא תוכן הקבילה אף לידיעת מפקדי הפיקודים והזרועות, מפקדי יחידות מעו"ז, קצין החיל הראשי, ראש אגף רלוונטי במטכ"ל או הרמטכ"ל.

20. חיילים ועובדים בשירות הצבא ומפקדיהם ישיבו על הקבילה, בהתאם לדרישת הנציב.

21. הנציב או מי שהסמיך לברר את הקבילה רשאים להזמין, ולחזור ולהזמין, כל אדם, לבוא לפנייהם ולהעיד או להציג מסמכים או מוצגים אחרים שברשותו, ולחייב כל עד להעיד בשבועה או בהן צדק.

22. חיילי צה"ל והעובדים בשירות הצבא ייענו להזמנה ולדרישה האמורים. מפקד יחידתו של חייל או עובד בשירות בצבא, כהגדרתו בסעיף 18 לעיל, ינקוט בצעדים הדרושים להבטחת היענותם להזמנת הנציב או מי שהוסמך על ידו, להעיד בפניו או להציג מסמכים או מוצגים אחרים שברשותם.

23. אין אדם חייב למסור לנציב ראייה, אם יש בה הודאה בעובדה, שהיא יסוד מיסודותיה של עבירה, שהוא מואשם בה או עשוי להיות מואשם בה.

24. ביקש אדם להימנע ממסירת ראייה, מחמת שהיא עשויה להפלילו כאמור בסעיף 23 לעיל והנציב דחה את בקשתו, תימסר הראיה. ראייה שנמסרה כאמור, לא תוגש נגד אותו אדם במשפט שבו הוא מואשם, בשל העבירה שהעובדה המתגלית מן הראיה היא יסוד מיסודותיה, אלא אם הסכים לכך.

הגשת סיוע לנציב:

25. חייל או עובד בשירות הצבא לא יעשה דבר, שיש בו כדי למנוע, לעכב או להפריע בהגשת קבילה לנציב או בהעברתה או בבירורה של קבילה כזו.

26. חייל או עובד בשירות הצבא ייענה לבקשת הנציב להגיש לו חוות-דעת מקצועית ומידע אחר בתחום התמחותו.

27. ביקש הנציב או אדם אחר שהסמיך לכך לבקר ביחידה או להשתמש במתקניה, לשם עריכת בירור בקבילה, יגיש להם מפקד היחידה כל סיוע מבוקש.

קבילה שנמצאה מוצדקת:

28. מצא הנציב, שהקבילה הייתה מוצדקת, ימסור על כך הודעה מנומקת לקובל, לאדם שקובלים עליו ולמפקדו, וכן לרמ"ט אכ"א, אותו הסמיך הרמטכ"ל, לקבל

- הודעות כאמור מאת הנציב ולרכז את הטיפול בהן.
29. הנציב רשאי לפרט בהודעתו את תמצית ממצאיו, להצביע על הצורך בתיקון הליקוי שהעלה הבירור ועל הדרך לתיקונו.
30. כללה המלצת הנציב הערה לגבי מי שקבלו עליו, יזמנו המפקד שנקבע על-ידי הנציב למשרדו, ויקרא בפניו את הערת הנציב בנדון כלשונה וכרוחה.
31. מפקדי צה"ל יתקנו את הליקוי, עליו הצביע הנציב בהודעתו שנמסרה בעקבות בירור קבילה.
32. הימנעות מתיקון הליקוי עליו הצביע הנציב, כאמור, מחייבת אישור הרמטכ"ל. ראש אכ"א יעביר להחלטת הרמטכ"ל כל מקרה בו מוצע, שלא לפעול לפי המלצת הנציב, בצירוף חוות דעת הפרקליט הצבאי הראשי לגבי ההימנעות מתיקון הליקוי.
33. רמ"ט אכ"א יודיע לנציב, בהקדם האפשרי, אך לא יאוחר מחודשיים מיום שקיבל את ההודעה מן הנציב, כאמור בסעיף 28 לעיל, על הצעדים שננקטו בעקבות הודעתו.

קבילה שנמצאה לא מוצדקת:

34. מצא הנציב, שהקבילה לא הייתה מוצדקת, ימסור על כך הודעה מנומקת לקובל, לאדם שקובלים עליו ולמפקדו. הנציב רשאי לפרט בהודעה זו את תמצית ממצאיו.

סייג להודעה:

35. על אף האמור בסעיפים 28 ו-34 לעיל, בהודעה על תוצאות הבירור יהיה הנציב פטור מלהודיע את ממצאיו ונימוקיו במקרים המפורטים להלן:
- א. כשהקבילה הייתה בעניין מינוי לתפקיד פלוני, או בעניין העלאה בדרגה, או בעניין פיטורים מהשירות.
- ב. כשגילויים עלול, לדעתו, לפגוע שלא כדין בזכותו של אדם זולת הקובל.
- ג. כשיש, לדעתו, בגילויים משום גילוי סוד מקצועי או ידיעה סודית כמשמעותם לפי כל דין.
- ד. כשיש, לדעתו, בגילויים כדי לפגוע בסדר הטוב של הצבא או במשמעתו.

תוצאות הגשת קבילה:

36. מפקד לא יפעל, במעשה או במחדל, באופן שיש בו כדי לפגוע בחייל, בשל הגשת קבילה.

37. תוכנם של דברים שרשם קובל בקבילה או דברים שמסר, תוך כדי בירורה בנוגע אליה, וכן קבילה שנמצאה לא-מוצדקת, לא יהוו עילה לצעדים פיקודיים או משפטיים נגד הקובל, אלא אם מצא הנציב, כי הקבילה הייתה כוזבת בזדון והודיע על כך לפרקליט הצבאי הראשי שאישר צעדים אלו.

קבילה המעלה חשד לביצוע עבירה:

38. על אף האמור בסעיף 37, מצא הנציב שקבילה מעוררת על פניה חשד שנעברה עבירה רשאי הוא להעביר את הקבילה, כולה או מקצתה, לפרקליט הצבאי הראשי. העלה בירור הקבילה חשד שנעברה עבירה, יודיע הנציב על כך לפרקליט הצבאי הראשי.

הפקודה עודכנה ב-30 באפריל 2015

הופץ בחוזר תיקונים 187

